

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228660

UNIVERSAL
LIBRARY

هو الله
سبحانه وتعالى

جلد سیم کا مطلع الشکر من اکیف جنات
صنيع الدار محمد حسن خان پیر انطباق
و دار الترجمہ خاصہ ہمایوں دارمہ فانی

ایضاً
۱۳۰۳ھ
ہجری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بعد الحمد لله علی نعمه و نواله و الصلوة علی سیدنا محمد و آله چنین گوید چاکر
درگاه جهان پیام محمد المدعو بالحسن المشهر بصنیع الدوله غفر الله ذنوبه
و سر عیوبه که چون نالیف جلد ثانیه کتاب مطلع الشمس که بشرح احوال و آثار
از مفسد مشهد الرضا زاده الله کرامه و شرفاً اختصاص داشت نسبت باستان
ملایک باستان حضرت ثامن الائمه و کاشف الغم عن الامه سیدنا ابوالحسن الثانی
صلوات الله علیه از جانب این ذلیل خدمنی بود قلیل اسنداً سعادت قبول و عننی
اسعاف مأمول و ابعثه علیه عظمیٰ عریضه عاجزانه مشتمل بر حاو و عقیدت راسخه این
ضعیف و جوامع مطالب مطوئه ان نالیف و اظهار کمال ابتهال و ضراعت و رجائیل و تجمعات و
شفاعت معروض افتاده و از جانب کارگذاران آن ناحیه مفسد مشهوری موشح بخاتم مبارک
باب کفطه نشان طلای مینا بافتخار حفر در میان عالمیان شرف صدور پذیرفته بود لاجرم در
اول اینجدا خبر که از مجلات حالات منازل اباب تفریخواهد گردنخت عین انغریضه را بطولها
بر نکاشتم نگاه بجاده سخن که داشتم قدم ندوین گذاشتم

صورت در بجهت اولاً که از جامع مؤلف عنی عنه جناب فاضلنا شیخ اجل حبیب بن ادریس
 بارع صدق الافاضل شیخ محمد مهدي فروز بن عبد الرزاق باه الله ما باه الله الذاری
 من القبول والابدان بحضوره امام همام علی بن موسیٰ علی الصاوی والشکلا عرض بموده

باز اثر اقد نهضاً مبتد و اقد رکضاً

و قد مضی کاترک برقا ذاما او مضاً

ابلق سلامی زاکما بطوس مولای الرضا

سبط البقی المصطفیٰ وابن الوصی المرغنی

من خازن اعقبا وشاد مجدداً ایضاً

وقل له عن مخلص بری الالامفرضاً

که ای ابن رحمت الهی

بنده شکر منده باغی طایفی حسن بن علی بن الحسن المراهقی

بند زافر ابو حدایت صانع عالم و نبوت رسول خاتم

صلی الله علیه و آله وسلم

اذا شهدک بکنده و عرض عهدت بمنابده

که هانا ولایت نوبت ابا سبعة و ابنا اربعه

امانت معروضه است و طاعت مفروضه

و میثاق عشق است و عهد و پیمان

امتحان قدم است و پیمان عظیم

و حمت سابقه است و نعمت سابقه

بیت اول است و صفت علیا
 ندای نخواست و صلاح است
 فرض اول است و حکم ازک

که انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابتن
 ان يجملنها واشفقن منها وجملا الانسان انه كان ظلوما جهولا
 اسمان با امانت نوانست کشید فرعہ فال بنام من دیوانہ زدند
 و شما

ای اهل بیت نبوت و خاندان نبوت
 و دودمان گرم و اولیاء نعم
 و مظاهر جمال و عناصر جلال
 و سبیل اعظم و صراط افوم
 و ظل شهود و حاصل وجود
 و خلاصه ادوار و نتیجه ادھار
 صنایع پروردگارید و خلوصنا بح شما

قائم الله

ابنہا الاشباح النوره والارواح المطہرة
 والتفوس الکریمہ والعکوس القدیمہ
 ما خلق الله

سماء مبینة ولا ارضاً مدجینة

وَلَا فَلَكَ أَبَدُورٌ وَلَا تَجْرَأُ مَمُودُ

وَلَا فَلَكَ تَجْرِي وَلَا تَجْمَلِي تَرِي

وَلَا تَجْأَهْتِ وَلَا تَسْأَلِ بِسُكِّ

وَلَا عَيْنَانِ تَبْعَ وَلَا بَرْقَابِكَ

وَلَا نَهَارًا يَبْضِي وَلَا ظِلًّا يَنْفِي

وَلَا شَمْسًا تَنْهَرُ وَلَا طَائِرًا يَطِيرُ

وَلَا نَارًا وَلَا نُورًا وَلَا جَنَّةً وَلَا حُورًا

إِلَّا لِأَجْلِ مَحَبَّتِكُمْ وَنَيْلِ وَلَا بِنَيْكُم

وَاللَّهُ لَوْلَا أَنْتُمْ مَا كَانَتْ الدُّ

مِنْ أَجْلِكُمْ خُلِقَ الزَّمَانُ وَوُضِعَ

بِأَبِي أَنْتُمْ وَأُمَّتِي

عِلْمٌ حَقًّا وَأَوْشَابًا وَمَعَادِي أَسْمَاءُ

وَسِرِّ مَوَارِيثَ نَبِيًّا وَخِصَائِرِ أَوْصِيًّا

أَزْفِيضِ أَدَمَ وَعَصَايِ شَعْبِ وَحِجْرِ مُوسَى وَخَانِمِ سَلِيمَانَ

وَسَلَاحِ رَسُولِ اللَّهِ وَجَهْرِنِ أَحْمَرَ وَأَبْيَضَ وَصَحْفَةِ جَامِعِهِ وَمَصْحَفِ فَاطِمَةَ

هَمْدِ دَرِّ نَزْدِ شِمَائِلِ

فَأَبَاتُ اللَّهِ كُلِّهَا لَدَيْكُمْ وَمَوَارِيثُ التَّوْفِيهِ بَيْنَ بَدَنِكُمْ

وَعِنْدَكُمْ مَا نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ وَهَبَطَتْ بِهِ الْمَلَائِكَةُ الْكَرِيمِينَ

هَذَا أَعْتَقَادِي فَدَكِّمْتُ غَطَائِهِ سِيْرُهُ مَعْتَقِدًا بِهِ أَوْ يَنْفَعُ

از اشعه ابن اعتقاد است و فروع ابن اجتهاد

که بخصرت امام عظمی و کرسی خلافت کبری خدمتی پرداخته ام
و در موضوع انشهاد طهر و قدس و ناحیه قریب و انش کلابی ساخنه ام

که در ظرف یک هزار و یکصد سال تمام که این مقام

مستودع هر یک کل هبون علیه التجهه والا کرام

گردیده است هیچ نظری نظران ندیده است

و این خدمت مبارک مکتوب در طوالب ابن احفاب و فزون

بر عهده افاضل فرقه محققه شیعیه بلکه عموم علماء ابن دین و شریعه

دینی بوده که همی روزگار نفاضای ان می نمود

تا آنکه در شهر و سال یک هزار و سیصد هجری

با عضویت اردو ملقب از بیست هزار شیعیه اثنی عشری

در کتاب منصور

مرزبان ممالک محروسه امامیه

و با سببان احکام طرفه جعفریه

بجای مذهب اهل البیت من بین المذا

فلا با خلاص امیر المؤمنین علی بن ابیطالب

ابوالمظفر ناصر الدین علی بن ابی طالب

بنی حج بیت سناد الذی به السناباد للعاکف و الباد

احرام نمود و با سبب کتوک هزار باد بهر بیست و سه

وقتی که بان زُبتِ مطهر رسیده و ضریح منور بوسیدم

با خود گفتم که ابدل

فرامام هشتم سلطان دین رضا از جان بیوس و بردان بارگاباش

عَلِمَ اللهُ

که از شاهه انوار رحمت و معاینه آثار مغفرت

خود سخنهای کشیده و نلجهای چشیده را شکرها گفتم و مقتهای پندیده

متن از محبت مساعد که پس از راه دراز بر در کعبه جانیست که عین نماز

اینجا کعبه که هر کس بصفاد بیدردان متن از خوار مغیلا رکش راه دراز

حَدَّثَ عَلِيٌّ فَرَطَ الشَّقِيذِ رَحْلَهُ أَتَلَحَّتْ لِعَيْنِي أَجْسِلَاءٌ مَحَبًّا كَا

وَفَدَّكَتُ بِالْتَّنْكَارِ فِي الْبُعْدِ نَعْمًا وَيَا لِمَا زَهَبَتْ بِعَاظِرِ رَبِّهَا كَا

فَجَلَّتْ لِ التَّنْعِيمِ بِمَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيَّ فَيَا هَا أَلَا لهُ وَحَبًّا كَا

پس

طائفان اسمانی ان قبت شایخه و عاصی فان جاودانی ان نفعه باذخه
در انسال سعادت مثال بحکم للأمورا و فأت و آجال و للأعمال اهلون و رجال
بر حسب اشارت که در عالم باطن و نشاء کامین

اذا بجانب اقدس داشتند برات آداء دین از ذمت امت بر عهد من نگاشتنند
ومن امثال مشیت علوتیه و انبیا داراده رضوتیه را

در استنصاء اصول اشار جغرافی و استنصاء مهمات و فایع مشاریحی

و استنصاء امتهات احوال رجاله

وغيرها از عناوین که علفه اربنبا با انچه شریف و صُغُغ منیف
 داشت خوض نمودم و مجموعی پردازاخم مُرَجِم بِمَطْلَعِ الشَّمْسِ
 مُنطَوِي بِرُكُورِجِ

اَوَّلِيَّتِ رَوْضَةِ مَبَارَكِ وَيَدَاثِ قُبَةِ مَعْلَاةِ
 وَمَثَارِ حَرَمِ مَكْرَمِ وَمَثَارِ بَيْضِجِ مَعْدِنِ
 وَفَنَاصِلِ وَتَشَاكِلِ ابْنِهِ وَآسَاتِ وَاقِعَةِ

دِرْهَوَالِي وَانكافِ وَنَوَاحِي وَاطْرَافِ مَرْدِيَاكِ وَمُضْجِعِ نَابِئَاكِ
 اَزْ اَبْوَابِ مَرْصَعِ وَدُرُوبِ مَلْعِ
 وَمَصَارِيحِ مُنْبَتِ وَعِضَادَاتِ مَشْبَكِ
 وَعَبَابِ مَرْوَقِ وَارِوَقَةِ سُرْدَقِ
 وَسِنَارَاتِ مَذْهَبِ وَحِجَابَاتِ مَرْتَبِ
 وَفِيَابِ مُجَدِّ وَفَوَائِمِ مَشْبَدِ وَجُدْرَانِ مَمْرَدِ
 وَمَنْصُورِ مَلَوْنِ وَمَاذِنِ مَزِينِ
 وَتَحَارِبِ مَنَقَشِ وَاسْطُوَانَاتِ مَرْقَشِ
 وَالْوَاخِ مَعْظَمِ وَنَارِجَاتِ مُنْظَمِ
 وَخُطُوطِ مُبْتَرِّ وَكَتَابِ مُطَرَّرِ
 وَضُحُونِ مَرْوَقِ وَصَوَامِعِ مَمْنُوقِ
 وَمَايُوهَا

(مِنْ آسَائِسِ) قَدْ بَنَاهَا النَّعِيُّ فَاَعْلَى بِنَاهَا

(وَمِنْ بُوَيْبٍ) آذِنَ اللَّهُ أَنْ يَمْرُجَا هَا

وَمَحْتَوَى بِرَأْوَالِ حَالِئِهِ شَهْرٍ شَرِيفٍ دَارِ الْقُدْسِ مَشْهُدٍ

از فِیْلِ تَفْصِیلِ کِتَابَاتِ وَکِفَیَّاتِ

جَوَامِعِ وَمَسَاجِدِ وَمَدَارِسِ وَزَوَابِ

وَفَنَادِفِ وَخَوَانِقِ وَرَبَاطِ وَنِکَاہِ

وَتَعْدِیدِ وَتَحْذِیْرِ

مَحَلَّاتِ وَاسْوَافِ وَحَمَامَاتِ وَشَوَارِعِ وَسِکِّکِ وَزُقَانِ

وَبَارِهِ وَبِرُوجِ وَدُرُوبِ وَمَرَائِیِ وَارْبَاضِ وَفَضْلَانِ

وَضَبِطِ

مُعْظَمَاتِ وَقَابِجِ وَسَوَاحِجِ وَحَوَادِثِ وَخَطُوبِ

وَإِبَامِ مَشْهُودَةٍ غَلَبَاتِ وَقَتْلَاتِ وَحَمَلَاتِ وَخُرُوبِ

وَإِنْفِلَابَاتِ عِبْرَتِ أَمْرِ وَبِنْدَلَاتِ حَبِیْرِ أَنْکَبِزِ

کِه در توبتهای دولتهای گوناگون بران خسته خسته همایون

جاری شده است و طاری گردیده

و قهرسه

اسای و نزاجم اعظیم رجال منسوبین بان مختلف کزوین

و بزرگان که در آنجا کجفت اند و در آن اسنان اسوده اند

از سلاطین مغفور و ملکرادگان مبرور و مشایخ مشهور

و عارفان معروف و عالمان معلوم و آری باب کلام موزون و اصح خطوط منسوب

وَجَوْهٌ خُذَامٌ وَخُزَانٌ وَقَهَّارٌ مَثُ شُغْلٍ شَرِيفٍ حِجَابٌ وَفَمَا زِمْنِصِبٍ خَطِرٍ سِدَانِ

که عمرها از سرِ صدف و دبانِ دردها نیز غیرِ زیبایی برده اند

و شرایطِ زعامتِ کرباسِ کبر و ناساسِ بجای آورده اند

فَمَا هَذَا الْكِتَابِ الْجَامِعِ لِشَوَارِبِ الْبَدَائِعِ وَأَوَائِدِ الرُّوَاعِ

لَا تَبْرُكُ دَفْعَةٌ وَلَا جَلَّةٌ إِلَّا اسْتَفْصَاهَا

وَلَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا

انگاه اخبارِ منازل و نقاطِ واقعه

در طی خطی و رود و صدور و قوسی صعود و نزول را

در ضمن دو مجلد مخلصیم بمشابهتِ دفتر نسبت بمجلده و وسطی

و مع تلك التبعية

چون بر تعین و تبیین احوال اراضی حل و تر حال

و شجون احادیث بلادِ سهول و جبال

اشتمال دارند

هم جالبِ نظرِ مجاور و فربند و هم جاذبِ خاطرِ ذائرِ بعید

أَمَّا الْمَجَاوِرُونَ فَهَدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَأَمَّا الزَّائِرُونَ فَهَدُوا إِلَى صِرَاطِ الْمُحْسِنِ

و سپس هر سه مجلدِ کاملِ آن دیوانِ حافل را

که ازشتمال

بر شرایطِ حکم و طرائفِ اخبار و عفا ئیلِ کلم و نقائشِ آثار

و ابابِ حکم و اعجاز و اعتبار و دواعی مبرمه بفظ و انجاء

(هرودی دقتر است معرفت کردگار)

برای تقسیم انشعاع بپیرایه انطباع اذین دادم
 و محض آنکه مشحون از شئون کربی خلافتِ رضویه و ماثِرِ حضرتِ علویه بود
 نتهای آن به نام طول و عرض کرده ارض فرستادم
 حَتَّىٰ بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَمَا وَرَاءَهُ مِنَ الْمَازِلِ الْحَسَنِ
 نذیع به الافطار شرقاً و مغرباً
 و یجری به ریح جنوب و شمال

باستدی با ابوالحسن با خلیفه الله
 با ایزد الله حکم الله سیر الله و الرحمة التي اهدانا
 در اهداء هر علوی کریم که بدرگاهی بزرگ تقدیم میگردد
 لا احواله خداوند هدایت برانبتی منظور است و فصدی در ضمیر مسنور
 و هر سو فز که در راه پادشاه ریاضتِ خدمتی میبرد و نجشیم زحمتی میکند

البته هم بتقرب وی رشتن استیدی بندد
 و (همچین از گرمش چشم طع میبارد)
 با وراثت التوریه و الانجیل و ال عرفان و الحکم التي لا تعقل

کتاب مطلع الشمس که تاریخ دارالقدس
 و ترجمه مخصوص

ان مکتب نور عصمت و مصتب کتاب رحمت
 و منبت غریب امید و مسند دوس نوحید میباشد

تقدیمہ ایت پیر و ہدیٰ حفیر

وقتی کہ اعباء تصنیف و باہظانِ تریصیفش بدوشِ ہوش میکشیدہ ام
 از ااند و خنہ فردا و بہانہ امزش و دسنا و بزرنگار و ماہہ اسایش خوش اندیشیدام
 ای مولای من وای پدشوای من

وای مالکِ حیات و روان من وای اولیٰ بنصرفِ مال و جان من

نور ابجاہ و منزلت و مقام و مرتبتِ پدرانِ بزرگوارت
 موسیٰ بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسن بن علی علیہ السلام
 سِنَةُ اَبَائِهِمْ هُمَا هُمُوْا اَفْضَلُ مِنْ شَرِبِ صَوْبِ النَّمَامِ
 فَمَنْ مَبْدَهُمْ

کہ ابنِ رَجَلِ الجَرَادِ از ابنِ مورِ ضعیفِ پندیری
 و بعینِ الرُّضَا دو رضا عیفا بنِ تالیفِ بیبئی
 و مطبوعِ دانشورانِ نَزْکِ و نَازِی و نَاجِکِ سازی
 و مقبولِ ہنرمندانِ اَرُوبِ و اَزِی و اَمِیرِکِ تمامے
 و نامِ نکارندہ و ادوجریدہ و دوسنانِ بنگارے
 و روزِ سخنش در صفِ خضرِ شیعیانِ پادارے
 و ساعنی کہ عملکہ عذابِ شدید و حاکمہ مقامِ من جدید
 برویِ حاکمہ آورد و بہارِ بانہا عتابِ کنی کہ
 دَرُوْهُ لَافِزُوْہِ اَنَّهُ مَوْزُخُ رُزْبِی و زائری فی غزبی
 و چون زبانتہ نار و عید بزبانِ ہل من مہرید

نام او برد خدا را بانگ بروی زنی که

ذَرِبَ لِاتَّقْرِيبِ اِنَّ لَهُ جَلًا يَجِبُ الْوَصْفِ مُصَلًّا

با بن رسول الله

(ای) اصل گرم ولی نعم قائم (وای) مصداق لوح معنی تو مظهر فایم

نامه اعمال من جز نام مطلع الشمس نشان هیچ وسیله مغفرت جز اثر
و ذریعه عفو کبائر در هنگام بوم بلی الترائر و هنگام بلوغ القلوب الحناجر
نمدهد

نه عبادتی مأجور و نه طاعتی مبرور

و نه شبی قائم و نه روزی صائم

بر لوح معاصی خط عهد بکشید پهلوی کبائر حسنی نوشتم

بلکه پیوسته

دواداب و سنن کاهل و از فرائض و نوافل غافل
و در فحشا و فجور بیدار و در طغیان و غرور چالاک
الوده اذنا بر نفسانے و اموده ارجاس شهوانے
فیهن افسون دنیا و شیفه اینجوز شوها
حلیف عصفا و اشرار و خلیط فتان و کفار
منکره نوال و نعمت و مستوجب هر نکال و نعمت

مولا ان ذنوبی الیوم قد کثرت فما اظن لها حصرا ولا عددا

ولیک لے عذاب النار من فیلی ولا اظن لها صبرا ولا جدلا

بِأَوْلَى اللَّهِ إِيَّاكُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ عَشْرَ وَجَلَّ دُنُوبًا لَا بَأْسَ عَلَيْهَا إِلَّا رِضَاكُمْ

فَمَنْ مَنِ اتَّمَّكُمْ عَلَى سِرِّهِ وَأَسْرَعًا كَمَا أَمَرَ خَلْفِيهِ وَقَرَنَ طَاعَتَكُمْ بِطَاعَتِهِ

لَنَا اسْتَوْهَبْتُمْ دُنُوبِي وَكُنْتُمْ شُفَعَاءِي

بَارَاهَا كَرِيمًا أَمْرًا كَارًا (حسن بعلی)

نَحْسُ فَضْلِ نُوْرٍ أَمْرِي وَنُورِي وَمُؤَكَّلٍ اسْت

انگاہ بجز رت رضای منجی و موکل است

چرا که برضای تو و امضای تو از من اینهمه پیغمبرها و پادشاهها

و سادۀ لایزید الارض الله کما لا یزید الارضها

احدی شفیع من نخواهد شد نه حضرت رضا و نه سایر عباد لایشفعون الا لمن ارضی

فَمَا مِنْ يَفْعَلُ الْبِرَّ فَوْقَ مَا يَحْتَسِبُ مِنْ بَدِيبِ

وَمَا مِنْ يَفْعُو عَزَّ الْكُفْرُ نُوْحًا وَغَرَابٍ مَهْلِكًا كَمِ سَبْكَ

که از ارتکاب شایع بسایه ایم

و از اندیشه معاصی سخت پریشانم

و اینک

بَارِحَاتِي وَاتَّقِ وَأَمْلًا صَادِقًا

از شرم فایز اعمال بجای روضه رضوت پناهمیده ام

و از گرمی عرق انفعال هوای این پناه رحمت دوبرده ام

لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُخْرِمٍ

بَارِتِي فَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُعْكَسٍ

صَبْرًا مَنِي نَدْعُهُ الْأَهْوَالَ تَهْزِيمٍ

وَاطْفُفْ بِعَبْدِي فِي الدَّارِ بِنِ انْ كَلَهُ

چون از مشهد مقدس براه نیشابور و سبزوار غنیمت دارا الخلاقه طهران نماینده نزل اول
 اگر چه بر حسب مسافت شریفاً با داستان اما غالب فوافل و زوار یکشب در طرف کوه
 یکفرسنگ و نیمی شهر مشهد واقع است فامت نمایند نین که از دروازه خپا بان سفلی
 بادروازه عیدگاه خارج شده ابتدا میسرند بجوض بابا قدرت بعد بر باط بابا قدرت که
 اسخو خان فرائی ساخته است از اینجا گذشتن بجوض حاجی سید نفی زیارت نامه خوان و پس
 ازان محاذی میشوند بقلعۀ عسکر نیز مرحوم حاجی میرزا عسکری امام جمعه فردی از ایجاد و
 شد بطرف رسیده منزل میکنند قلعۀ طرف پانصد خانوار جمعیت دارد با مسجد و حمام از آن
 این دهکده از چنداب سپراب میگردد یکی آب چشمه کلاس که از مجرای واقع در خپا بان
 علیا داخل شهر مشهد شده از خپا بان سفلی خارج و بعضی از زمینهای طرف را آبیاری میکند
 دیگر آب بند طرف که از کوه نیشابور میآید و در او خزان بنام نیک سنگ آب دارد دیگر
 آب مشهور باب کوه که از طرف کلستان میآید آب دیگر هم از چشمه سار دامن کوه نیشابور
 با پنجل جاری میگردد گویند بند طرف از بند کلستان که پیش شرح ان داده شده معین تر است
 طرف از املاک موفوقه استانه مقدسه رضویه است و در سال هزار و سیصد که نگارنده در
 الزام رکاب اعلی از اینجا گذشت و جدا جاره این دهکده سه هزار خر و ارغله و سه هزار خر و ارگاه
 و دوازده هزار تومان وجه نقد بود از فرار مذکور در طرف دو هزار خر و ارده هم کاری بیند
 دو کار و انرا در طرف هست یکی خرابه که بنای از ایشاه عباس نسبت میدهند دیگری آباد
 مشتمل بر دو بنا است اولی نایبنا است و اسکندر بیک فراتش باشی مرحوم میرزا محمد
 قوام الدوله از مصالح کار و انرا خرابه شاه عباس بنا کرده ثانی که وصل با ولی است از
 بناهای شاه سلیمان صفوی است و تقریباً مربع است که از بیرون چهل و هشت ذرع طولی

و هینقد ر عرض دارد و کاروانسرای اسکندریه که غنیمت جلاوختان و بهار بند کاروانسرای
 شاه سلیمان است بی ذرع طول و بیست و چهار ذرع عرض است کاروانسرای خزان
 شاه عباسی فدوی بزرگتر از کاروانسرای شاه سلیمان بوده است در کاروانسرای عهد
 شاه سلیمان عبارت مسطور در ذیل بخط نستعلیق بر روی سنگ حجاری شده است
 (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) زهی سپهر بنایی رفیع الأركان که دارالرفاه سپاهان بلاد جهان و
 احراز گاه زاین اسنان ملائک پاسبان رضوی بنیاد است

در عهد سلطنت روزافزون اجل حضرت خدا بگان صاحب نژاد کشور سنان السلطان بن
 السلطان و الخافان بن الخافان ابو المظفر ابو المنصور شاه سلیمان الموسوی الصفوی بهادر خان
 خدا لله ملکه و سلطان سالک طریق تحقیق معنی کف زانو بی توفیق مؤید بنیاد پزدانی محمد ثنی
 کرمانی واضع و بانی شد جهن ارامش مسافین و اساس جله مزد دین سپهنا و اراستنا
 مقدس سدره مشرب عرش در جبهه روضه رضویه علی الصلوة و التخیه پیام و اهتمام نمود
 فی شهر شعبان المعظم سنه ثمانین بعد الالف من الهجرة النبویه بحلبه اختتام انجامید
 که در کتب کاتبان کتب است که در این کتاب است که در این کتاب است

که بنده حضرت او را اسکند رود ا را	بجهت خسر و جرم شوکت فریدون فر
که حضرت و ظفرش دائم اند ز سپر او	خدیو عصر ابو النصر ناصر الدین شاه
سعادت ازلی از جبین او پیدا	ز خیرین سعادت فرزند کی که بود
که مقبل است و نکو سپر و نکو سپهنا	فرشته خصلت قرخ شیم سکندریه
ز بهر آنکه گدازد نام نیک اثر	ز بهر آنکه گدازد نام نیک اثر
با اهتمام تمام این رباط کرد پیا	موفق آمد و از بهر جابر بن طریق

نمیشود اما خشت خام کلفت که فطران زیاد است در بعضی جاها بنظر میآید مثل اینکه اثر بنائی باشد

نظایر این تپه در بلاد و ممالک خارجه نیز وجود دارد علما بکاوش آنها پرداخته تحقیقاتی در این باب بعمل میآورند چنانکه روزنامه سنت پترزبورغ موزخ بتاریخ هفدهم ماه اوسنه هزار و هشتصد و هشتاد و پنج شرح ذیل را نگاشته است

بر حسب حکم شرکت دولتی که برای کاوش آثار قدیمه در ممالک روس مقرر است در تابستان گذشته در پته موسوم به موخینا کورا واقع در ناحیه پاولوگرادس بحال

کازینوسلاو کاوش نموده اند این تپه بیست و پنج سائرن روسی فطر دارد نفیر پها

یک سائرن روسی
معادل دو فتر
و یک مجریم بود
معمولاً بر این تپه

سصد نفر عمل در ظرف هشت روز در این تپه کار کرده اند و سی جفت کاو خاکها را

کنده شده را حمل و نقل میگردند در طبقات اول چیزی پیدا نشد مگر چند ظرف خاکه

که چندان ارزش و عظمی نداشت و بعضی استخوانهای اسب که اغلب آنها نشکرفته و بخونه

بعد استخوان نه نفر آدم بدست آمد که هر یک زیاده از سه متر طول داشت آخر الامر

در طبقه میخانی استخوان آدمی پیدا شد که در کمال خوبی و تمامی مانده بود از بالا ای

کله ناچانه آن سه ربع متر طول داشت در نزدیکی استخوان آدمها استخوان روباه و گاو

اما مفرق خواجه با اصلت که در جنوب طرف و ربع فرسنگی ان واقع است قلعه دارد
 طولای ذرع و عرض ایت ذرع در قلعه و بنا چپه مابین مشرق و جنوب است
 دو ثلث قلعه را مفروض کرده دیواری کشیده اند که صحن خواجه مربع میشود و بدست ذرع
 دلبست ذرع میباشد و در وسط دیوار محاذی در قلعه در صحن واقع است و بقیه
 در وسط صحن و در بقیه محاذی در صحن و در قلعه میباشد و عبارتست از دو پارچه
 سنک تراشیده که هر پارچه ده کمر عرض و بدست و دو کمر ارتفاع دارد بقیه خواجه
 ده ذرع در ده ذرع و ثلث فته پنج ذرع در پنج ذرع است دو گوشوار در طرفین شرقی
 و غربی و یک صفر در جانب جنوب و شمال دارد ارتفاع کند خواجه از داخل تقریباً
 ده ذرع و بی از خارج بیشتر است کند و با کاشی سبز مزین کرده اند اما اکثر ان
 ریخته است دو سنک نیز خواجه را منبت نموده و اسامی ائمه اثنی عشر سلام الله علیهم را
 نگاشته اند و در من سنک عبارت ذیل مسطور است

هذا الروضه العظمی و المرفق المکرم
 الحضر ساطع المآلک خیف برهما مالک
 طرفیت مجمع شرف
 الهدی الخیر الکریم

انشاء فک سیر کرخاک در شرایع
 کز انکه نشان چو از گوهر انسانی
 مبطران و القید مجمع الصفا المملکة
 و الفیض من حقا العظیم الامیر کاشف
 الشفاه علی خاق انوار ارفع اعلام الرضوی
 اباصلت بلبرقی قدس و خیر الله عنده
 الشالیة الملائکة ما یبک من الهجرة النبویة
 لسی واهتمام صاحب الخبرات خواجه نظام الدین
 فضل الساعی بنک بانبا زرد و پیش عبدالله مجاور و در سرد در خواجه قدس سر هسینکه

نصیاست و این فصیده را بر از سنک نکاشند اند

که خردیست ملک خصلت و ملوفا	بجهد آورد و راز شهنت کمان
که چاکران دوش همچو خسر و کدو فبا	ابوالظفر و نصر ناصر الدین شاه
همیشه شاه نشا بوده اند و شاه نژاد	شهر زمانه که اندر جهان با کانش
نفاوی نبود از الوفا ااحاد	خدا بود که در پیش کف کاف او
بدولش نه نشان پابی از فنا و فنا	بملاکش نه اثر پابی از فور و فتن
بغیر نکند کس بجهد او فریاد	سوی ز کفشد کس بجاک او دین
خبر خصم نبرد که هفت با هفت	بوقت همت و بخشش چو جانم و قان
که با صابت را است و خاطر و قاد	سخن ز کج نراند که پنج با پنج
مقدم است صاحب عبا	مهمین وزیر است و ضمیر ندیر
سخن کمی نشنیده از او بطل و شداد	جناب صد معظم که در کفایت
کدام دل که نکشت از صد ارتش ازاد	خدا بکان
که بهترین بیاع است خوشترین بلاد	کدام کس که نیست از وزیر او طر
طراز و زینت و این وزیر ز بود داد	بوقت و ساعت فرخنده در حواله
که کان شو و پرهیز و صلح بود و سدا	نخستین بفرمان این خواجه که جدو
که فضل او ست فریتر	ابوالفخر اباصلت خواجه هر
ز روح روضه او است نفاضه او ناد	بزرگ خادم خاص شخر اسان
زیر صفای بهشت برینش از انداد	ز کثرت او است نفاذ ابدال
	زیر جلالت سپهر بندش از امثال

محضی که از سنک بروی فبر ساخته اند چند درخت بلند در اینجا هست اما بدون
 وجود آب و اگر کسی در اینجا محتاج آب شود باید برود بدره که در پشت بن دره واقع است
 و پس از طی سه هزار قدم بچشمه کوچکی میرسد که چند درخت نیز در حوالی آن میباشد
 از طرف که غریب شریف آباد نمایندند راه از شمال بجنوب و در میان نلال است
 پس از طی بکفر سنخ راه گردنه کوچکی است و بالای گردنه نشسته سلام است و در اینجا از پرن
 کنبد مطهر حضرت ثامن الائمه علیه الاف التحیه و مشاهده و زیارت کرده سلام بر آن
 مرفد منور می نمایند از پنجاه سلام گذشته طرف دست راست کی دور از جاده مزرعه
 سپاه سراسر است که پنج شش خانوار رعیت بر بری دارد این کم و از کار پز است در همین طر
 راه قدوی دورتر در کرکوه مزرعه کوه ساد است که از پنجم شش خانوار رعیت دارد و
 این نیز از کار پز است در بکفر سنک و بنی شریف آباد نزدیک بکفر سنک در نعلغه و مضای
 دزد بکفر است و آن نعلغه کوچکی است معروف بقلعه دزد بکفر هاد و نزدیک این قلعه
 در کنار راه اب اناری است و از اینجا راه کم کم مایل بطرف مغرب و صعب میشود و از
 میان کوههای پست عبور می نماید تقریباً بکفر سنخ شریف آباد مانده کار و اناری اجر به
 مستقی است موسوم به کلبه که ده دوازده طاق دارد و در حال فیریه باز حوض واقع و آن
 در نزدیک از هست موسوم باب چشمه چنار که از چشمه است و در او آخر تابستان دو
 سنک آب دارد این آب در اطراف کلبه بمصرف زراعت میرسد و فاضل آن می رود
 بیاز حوض پائین در نیم فرسخی شریف آباد در کنار جاده سنگ نصاب است که در ذرع طول
 و پنج کوه عرض دارد اشعار ذیل بخط ثعلب بران جاری شده اما بواسطه رخا و سنک
 بعضی کلمات آن ریخته است

هو اللہ تعالیٰ

بمہند خسر و گردون سپر پره آفر
بد و در سپر فزیدون شکوه جم اشار
خد بو خطه ابران خدا بگان ملوک
بزرک سائہ بز دان شهنشہ قاجار
پناه ملت اسلام
کہ بجت و دولت او باد نا ابد بیدار
دران زمان کہ بفرمان شامد
بجگرانی این مملکت سپہ سالار
خدا بگان معظم محمد بن امیر
کہ حصن ملک بگرد ز شیخ اوسوار
در ایجاد و بیت طوری محوشده کہ خوانده نمیشود

چو سخت دید چنین این طریقی تا بفرق
پی رفاه عموم عسا کر و زوار
درم فشانند و گرم کرد حکمداد و نمود
بجد و جهد فراز و نشیب او هموار
کنون چنان بودان ره
روند اعرج و اعجی پیاده بی ازار
بسا مان و بزرگان با سنا که شد
برنج از این ره و نوبت نشان بنام دار
بزرک کاری چونین نکرد کہ در او
رفاه و راحت خلق است تا بر و شما
غرض مهندس نیکو نهاد
کہ کرد فہمت دوسپہرے پر کار
بجگم حکم اعظم خدا بگان خطیر
چنین خجسته اثر چون فرود بر آثار
بمہمت پی تاریخ سال مینا گفت
چنین سزد کہ کند پیشکار ابران کار

از طرف بشرف باد چهار فرسخ است و این دهنکده در دره واقع کہ سمت مشرف و شما
ان بعضی نلال است طرف مشرف را باز حوض کو بند و گوه مغرب را بپوه زن و جبال
(پوه زن)
جانب جنوب را دلبران و شمالی را گوه باد نامند خاک اینجا سرخ رنگ و این علامت
و فور معدن آهن است جمعیت شریف باد پنجاه خانوار است و آبش از فغانی است کہ

در زبادی یک سنگ و در نقصان سه چارک اب دارد و سه سهم از دوازده سهم
 این قنات و فف کاروانسرای اسحق خانی است که ذکر آن بیاید حمای هم در این تقریر است
 که و فف کاروانسرا میباشد از خوا که قبلی انکور و از اشجار بید در اینجا یافت میشود
 زمستان شریف باد سخت و برف زیاد میباشد چنانکه گاه زامسد و در میکند و بکفنه
 فوافل و زوار ناچارد و اینچل اقامت مینمایند حالت سیلابی آن بدرجه ایست که در
 اواسط سنبله شخص محتاج ببالا پوش حسابی است عمده زراعت غله است و که
 صیفی هم بعل میاورند شریف باد جز و بلوک بیوه ژ است چا پارخانه هم دارد اهالی
 یک گله کوسفند دارند که تقریباً بشماره پانصد و اس است دو کاروانسرا در این تقریر
 هست یکی از بناهای اسحق خانی است مشتمل بر بیست و شش طاق نما و حجره ندارد
 اصطبل بزرگی در آن ساخته و بنابر باطدر کمال استحکام و منظم شش برج است از
 خارج نشت و شش ذرع طول عمارت کاروانسرا و بهار بند است و سی ذرع عرض
 آن میباشد کاروانسرای دیگر را مرحوم حسین خان شهاب الملک والی خراسان که
 بعدها ملقب بنظام الدوله گردید بساخته از بیرون پنجاه ذرع عرض و هفتاد طول
 دارد و دارای شش برج و بیست و دو حجره است که جلوه حجره نیز صفت ایست در
 دو زاویه که در طرف درب کاروانسرا واقع است دو عمارت مربع خلوت مانند سخنا
 در دو زاویه دیگر و طول بلند نباشد و در طرف بیرون کاروانسرا ده طاق نما و صیفه
 کوچک در دو جانب درب کاروانسرا عمارت یافت است در بالای در اصطبل
 کاروانسرای اسحق خانی سنگی نصب است و این اشعار و عبارات ذیل در آن مجاری

شده

هو الفیاض السبع

در عهد پادشاه فلک جامع شکوه
 و آن در زمان دولت شهراد که هست
 از همه زائران امامی که جن و انس
 سردار کار و مکار و باطنی بنا نمود
 در وضع آن مهند عقل آبا بکل
 پاد زرباط چون بنهاد از سر سر و
 تاریخ آن بکنه رباط زمانه گفت
 ففعلت انکه بود چاکر شرف باد
 والی مملکت ولی پادشاه نژاد
 او ندر و بد رکش از دو اعتقاد
 کین چرخ پیر هیز از بن ناورد بیاد
 در پیش آن جمیع بناها کار آمد
 پی خرد که بخت جو آنرا اوستاد
 اسخو خان بنای رباط کو نهاد

و فوف مؤید و حبس مخلص نمود منزع فاسم باد را که رباط مسطور در اراضی آن واقع است
 بلحمام منصل بر رباط که آنچه از منزع و حمام بعلم ابد در همان منزل اضافه از تعمیر رباط و
 حمام بفقیر فریاد دهند و تولیت آن با امام جمعه مشهد مقدس خواهد بود ^{۱۲۲۴} هجری
 ارتفاع شریف آباد از مشهد هفتصد ذرع است

از شریف آباد که بطرف نیشابور حرکت کنند غالباً منزل دژ آباد است و راه زیاده از
 چهار فرسخ میباشد و ابتدای در میان نلال و وهاد است تا سرد و راه که یکی بطرف
 دست چپ میرود و جاده فزائی و بزد و کرم از است راه دست راست به سمت غرب
 و طهران امتداد دارد در سرد و راه چشمه است و در کنار آن برجی گویند در قدیم
 اینجا کار و انسانی بوده و این برج از بقایای انست بهر حال اینجا رباط سرتخت لنگر گویند
 و جزئی زراعتی در اینجمل میشود قدری از اینجا گذشته در دست چپ چشمه کوچک
 ابی است و عمارت خرابه کار و انسانی است که دو طاق آن خراب و یک طاق برپاست

فَدَری بالا نزد طرف همین دو دراز جاده در دره مختصر از است و پنج شش خانوار
 در اینجا سکنی دارند و در نزدیکی آب دو درخت غریب است این آبادی محض را
 ابرش گویند نیز در همین سمت مختصر زراعتی است و اصطخری که ابان از فئات این عهد
 و اب منعلق بر عبت ابرش و موسوم بکلاته علی شاه است گوههای طرف دست راست
 در اینجند و معروف بلند است و گوه طرف دست چپ که خیلی دور است کوه سربام
 نام دارد فلبل مسافری چون طے شد باز چشمه و درختی است و بالای چشمه قلعه است
 چهار برجی از اهالی بپوه ژن که در اینجا به پهلای می آیند آنکی بالادست چپ متصل
 براه اب انباری است که اینجا از احوض گویند و ان عبارت از دو طاو است که با سنگ
 زده اند و در دست راست مزرعه فاسم آباد است که ابان از فئات و چهل خانوار
 رعیت دارد فَدَری بالا نزد دست چپ دو دراز راه فخر خوار است ابش از فئات و
 جمعیت آن پنجاه خانوار میباشد در سه فرسخی شریف آباد در پهلوئی راه فخر خوار و در
 سکن آن پنجاه خانوار و ابش از فئات و این حدود نیز داخل بلوک بپوه ژن و سپرده
 بطاء الله خان نموری است گوهی که در محاذی فخر داو است بر بس کت کن نام
 دارد

در فخر خوار و در کاروانسرائی است مربع متساوی الاضلاع بیست ذرع در بیست
 ذرع منضم چهار برج در داخل کاروانسرا تخنگاه مربعی است با ارتفاع یک ذرع بالا
 از سقف زده اند روی این تخنگاه جای زوار و عابر است و هشت سقف دیگر
 در اطراف این تخنگاه زده اند که در زیر این سقف مالهای فوافل را جای میدهند
 بنا بر این کاروانسرا پوشیده است چهار صفت کم عرض در خارج دیوار کاروانسرا

ساخته اند و در جاوکار و انتر ایفاصله بیست و پنج ذرع حوض ابی است که فیه از سهند
 و اجر بالای ان بنا نموده اند اما در آباد دو فیه است موسوم باین اسم یکی را در آباد
 علیا گویند و دیگری را سفلی علیا را صد خانوار رعیت است و سفلی را شصت
 خانوار در علیا محقر حمام و مسجد خرابه هست اب این هر دو فیه از رودخانه است که
 در اواخر تابستان یک سنگ اب دارد ولی در بهار طوری زیاد میشود که در بعضی
 جاها آب از ان نمیتواند عبور کند جمیع زراعت دو فیه از اب این رودخانه
 سیراب میشود این رودخانه سرحد خاک نیشابور و مشهد است و منبع ان از کوه ^{سهم} _{سهم}
 نیم فرسخ بالای در آباد علیا میباشد که از مغرب مایل بشمال سرچشمه گرفته بطرف
 جنوب جاری و به در آباد سفلی میرود در معبر زقار در اینجا آثار و باط خرابه دیده
 میشود و علامت پلی هم بر روی رودخانه موجود است در همین حدود در دست
 چپ راه فیه ابست موسوم بعلی کور که پانزده خانوار سکنه دارد و اب ان از فئات آ
 از در آباد که بطرف قدمگاه حرکت نمایند پس از طی مسافتی دست راست
 دور از راه بالای کوهی نپه مانند قلعه کوشان است که اب ان از کارپز و شصت خانوار
 جمعیت دارد نیز در دست راست فدوی بالاتر فیه ابست موسوم به کربنه که
 خالصه است رعایای ان یکصد خانوار ابش از رودخانه میباشد و در همین طرف
 ایفاصله کلان ابست معروف بدهنه که قلعه در اینجا ساخته اند و ده خانوار رعیت
 دارد و ابش از کارپز است و باغی در اینجا ابی است مشرک مابین مالکین که شش و ده
 پس از مسافتی محاذی میشوند بدره در رود که از دره های معروف با حضرت و نصرت
 خراسان و بوفور اشجار و اب و آباد این مشهور است دو بیست و پنجاه خانوار رعیت در

دره در رود سکنی دارند و زراعت همه با آب رودخانه آبیاری میشود بگرفتنی بقد مگاه
مانده فترت بقیض است در دست راست راه و نزدیک بجاده آب ان از کار بزو باغات
زبادی با چهل خانوار و رعیت دارد قدری از بقیض گذشتند دست چپ منزه است
که قلعه دارد و موسوم بقلعه نومبیا شد و سکنه آن سی خانوار است مخازی قدمگاه
ده حاجی است بابیست خانوار سکنه در نزدیکی قدمگاه نخبه با فاصله سصد قدم
دهکده است موسوم بپوست و روش که ان نیز بیست خانوار رعیت دارد از دژ آباد
بقدمگاه چهار فرسخ است

اما فترت که بمناسبت بقیعه ائمه الذکر امروزم قدمگاه نامیده میشود بر روی کوه تپه مانند
که در شمال بقیعه واقع و تفریباً یکصد و پنجاه خانوار رعیت و سکنه در ان سکنی دارند این
فترت در سوالنا نام سرخک نام داشته و شهاب الدین باقوت در معجم البلدان گوید
(سرخک معناه بالفارسیه الأجمران الکاف عندهم بمنزله التصغیر عند العرب و هی فترت
علی باب نیشابور بنسب الیها ابو حامد احمد بن عبدالرحمن النیشابوری السرخکی الفقیه
الحنفی سمع محمد بن مرثد السلی و ابوالأزهر التعبدی و روی عنه ابوالعباس احمد بن هرون
الفقیه و غیره نو فی ۳۱۶) و شیخ اجل ابو جعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن
بابویه الفقی نزل الی الشهبز بالصدوق رضوان الله علیه در کتاب عبون اخبار الرضا
از فترت قدمگاه بفرتت حمره تعبیر میکند چنانکه در شرح احوال حضرت رضا علیه السلام
در مجلد ثانی مطلع الشمس اشارت شد که چون ان بزرگوار از نیشابور حرکت فرمود و
بفرتت حمره رسید انی که اثر ان تا کنون موجود است برای اب وضوی ان حضرت پدید
کرد بدین اب موجود در قدمگاه دلیل ان خواهد بود که مقصود از فترت حمره در عبان

شیخ صدوق همین قدمگاه است و نظایر مفهوم حمره و سرخه و باسرخک را دلیل
 میشود بر اینکه فتره علی باب نسا بود در کلام باقوت حوی نبره همین قدمگاه است
 آنکه باقوت اصل اسم و پیرا که مابین اهالی بان لفظ میخوانند آن ذکر کرده است و شیخ
 صدوق بملاحظه سبأ و عبارات کتاب عبون که بعربی مینوشته است بحث اللفظ
 ترجمه فرموده پس لاشک فتره حمره و فتره سرخه در کلام این دو مؤلف جلیل همین فتره
 قدمگاه است الا آنکه ظاهر امرار نزل اجلال حضرت رضا علیه السلام با این منزل
 آبادی و سکونت اهالی در همین نقطه مخصوصه بوده است که فعلاً بقعه قدمگاه و
 منور در آنجا واقع شده و بعدها آن آبادی و فتره خراب گردیده است و اهالی بفره که
 حالا مسکن ایشان میباشد نقل نموده اند

عصی و فتره حمره
 در بعضی نسخه ها
 در بعضی حالتها
 دانسته که صله
 آن ناشی از آباد
 می باشد
 نسبت

اقاد مگاه عبارت است از يك پاچه سنگ سپاه سخت فتره یا پندرع در
 پندرع که بر روی آن اثر دو قدم بزرگ منطبق شده و این سنگ را در سمت قبلی بقعه که
 مخصوصاً برای این سنگ ساخته اند بر دیوار بار ارتفاع يك ذرع و نیم نصب کرده اند و در
 سخن دیوار بکار برده اند و این بقعه در اصل ساخت و طرح و طرز بعینه مثل بقعه خواجه
 ربیع است ولی این کوچک است و آن بزرگ شکل بنا مربع است و از هر ریکی شاهنشاهی
 و از وسط آن شاهنشین شاهنشین دیگر اخراج کرده اند که دو از ده ضلع حاصل شده
 و در چهار سمت چهار درمناوی منازی دارد عرض و طول آن از داخل هر يك
 چهارده قدم است و ازاره کاشی خشت متمز بسیار مناز دارد و کتیبه بخط ثلث نوشته
 عبارات آن سوره جمع است و بعد از تمام شدن سوره سه حدیث در ثواب زیارت
 حضرت رضا علیه السلام است یکی از پیغمبر صلی الله علیه و آله و دیگری از امیر المؤمنین

صلوات الله علیہ و دیکری از حضرت جواد سلام الله علیہ باین عبارت

قال رسول الله ^{کذا} سند فضیحة منی بارض خراسان ما زارها مکر و ببالا نفس الله کربنه و لا
 مذنب الا غفر الله ذنوبه و عنه علی الصلوة و السلام سند فضیحة منی بارض خراسان
 لا یزورها مؤمن الا وجبت له الجنة و حرم علی جسده النار و روی عن محمد النقی الجواد
 علی السلام من زار قبر ابی بطوس غفر الله من ذنوبه ما تقدم و ما تاخر صدق الله لعلی
 العظیم و صدق الشیخ الکریم و نحن علی ذلك من الشاهدین کتب العبد محمد حسن
 بزعت الله الشهیدی بیرون بفعه هم مثل خارج بفعه خواجہ ربیع چهار ایوان بزرک
 در مقابل چهار سمت جنوبی و شمالی و شرقی و غربی دارد و در مقابل هر ایوان بزرک یک
 حوض آب است و چهار ایوان کوچک در چهار سمت مابین ان چهار واقع شده دور
 بنا از خارج هشتاد قدم میشود و ارتفاع بنا از کف زمین الی منتهی السطح پانزده گنبد
 هفده ذرع میشود و در دور گنبد بخط ثلث خلی خوش سوره انا فتحنا نوشته شده
 و باین عبارت در سمت قبلی ختم شده که فدا مر یا نشاء هذه البعثة المبارکة الرضویة سلطان
 سلاطین الزمان و خاتون خواتین الذوران صاحب الشوكة القاهرة الاسکندریة و المشمة
 الباهرة السیما نبة السلطان بن السلطان ابوالمظفر شاه سلیمان الحسینی ابوسواصفو
 بهادر خان خلد الله تعالی ملکه و اجری فی بحر العدا لئلا فکک فی تاریخ سنه احدى و تسعين
 بعد الالف من الهجرة النبویة

دور بفعه باغ است و در بزرک محکم برای این باغ ساخته اند و این در جا و خواجه
 دارد و این باغ را بی مخصوص که از شمال باغ میاید سربا ^{میباشد} و حوضها هم همان آب
 مالامال است و چشمه که در این محل است در شرق بفعه قدمگاه واقع شده و بر روی

بلغ مسطوره زمین
 مشجر با نخار چنار و
 کاجهای کهنه است
 و تعداد کاجهای
 چهار اصله است
 بعضی بیست هفتاد
 دوازده است

ان چهار صفت مسقفی بنا کرده اند هنگام ورود بسرخشمر دوسه پله پائین میروند
در اینجا حوض کوچکی است که ابی در نهایت صافی و گوارائی از پهلوی آن بیرون میآید
و داخل حوض میشود و از اینجا باغ و صحرا میروند و این همان ابی است که برای وضو
حضرت رضا سلام الله علیه پدید آمد و مردم بدان استشفامینماهند

در بیرون باغ محاذی دروید خلخپا بانی از درخت کاج بوده که بعضی از اشجار آن
هنوز باقی است بقول مشهور آثار اقدام مسطور در فوق از حضرت رضا علیه الاف
التحیة والثناء و بعضی را عقیقه اند که آثار اقدام حضرت شامیر المؤمنین علیه السلام
خیا بان مسطور
در تزیینت
بعضی اصل کاج در
کعبه و اصل آن
خسکه و برین

ابطال علیه السلام است نحو طرفة قدمگاه پنج رشتہ قنات دارد که هر دو قبله است
کاروانسرای اجری خوبی در قدمگاه هست مربع و مشتمل بر هجده چهره و یک ایوان
دو چهار گوشه آن چهار طوبله بزرگ و در طوبله ها طاقها های زمستانی ساخته اند
که همه بخاری دارد این کاروانسرا در پائین باغ و اول خیابان واقع بانی قدمگاه حاجی که
اصفهان و حاجی صانع سبزواری بوده بعد از آنکه منهدم گردیده مرحوم حسین خان
نظام الدوله بنجد بد عمارت آن پرداخته است در پشت کاروانسرا حاجی معین رشتی
شش سال قبل دوازده طاقها ساخته که از برای منزل کردن زوار و فوایل در تابستان
نهایت مناسب است در مقابل درب کاروانسرا نیز اب انباری بنا شده است و
چاپارخانه کرد و اینجا هست ارتفاع قدمگاه از مشهد مقدس سیصد و پنجاه ذرع میباشد
از قدمگاه که بطرف نیشابور حرکت مینمایند راه از مشرف به مغرب و در جلگه
وسیع همواری است که نمائمان استعداد ابدی کلی دارد و فزار و مزارع بسیار از دور و
نزدیک در پیش میآید که هر باب فئات بسیار میگردد و فواید کلا بطرف جنوب

جاری است آباد بهای حوالی و نزدیک واه آنچه در سمت همین جاده است پوزمهران
 آذک دشت خروشید خرو تخی آباد بجی آباد نام دارد آنچه در طرف
 پارواه است موسوم به دولک آباد بزج از دشت عباس آباد
 عشرت آباد ابوسعیدی سعد آباد شاه آباد فخر آباد ده شیخ است
 نزدیک بشهر در طرف دست چپ فدوی دور از راه مفره امامزاده محمد محروف
 و امامزاده ابراهیم و فضل بن شاذان و شیخ فهد الدین عطار و حکیم عمیر ختام است که شرح
 حال و وضع مضجع و بقعه هر یک بیاید

شهر نیشابور از بلاد مشهوره قدیمه ممالک محروسه است و ذکر این بلد و شرح آبادی و
 کثرت جمعیت و محاسن آن در کتب جغرافیای قدیم و نواریج بنفصیل نگاشته شده است
 شهاب الدین باقوت حموی در معجم البلدان گوید

نیشابور

بنح نون و سکون باء مثناه تختانیه میباشد و مردم عامه اینجا را نشاو و و میخوانند و اسم
 آنرا تحریف میکنند نیشابور شهری است بزرگ با مرتب کثیر و فضیلت عظیم معدن ^{است} نیشابور
 و منبع علم است در میان بلاد و ممالکی که تا کنون سپهر زوده ام و گسترده ام نظیر این شهر
 ندیده ام بطریق و در کتاب محمد کتبه است در نیشابور و طوکلا هشتماد و خمس درجه
 میباشد و عرض اسی و نه درجه و آن از اقلیم چهارم خارج و در اقلیم پنجم داخل است طالع
 این بلد میسران میباشد و در صورت کف الجوزاء با ستاره شعری عبور ز پر سپرده درجه
 سرطان اشراکی دارد و هم سپرده درجه از برج جدی مضافا دارد و مردم این شهر
 بموجب برخی از دلائل نجومی و اوضاع کواکب طولانی میشود بیک ملک کشیده درجه است

از برج حمل اینجمله را بطلبوس در کتاب ملحه آورده من خود در جبل ذکر اقالیم سبعة که آغاز
مطالب کتاب معجم البلد از است نوشتیم که بنشاپور در اقلیم چهارم واقع شد شیخ ابو عیون
اسحق بن علی در زیج خود آورده که طول بنشاپور هشتاد درجه و نصف درجه و بلند
درجه است و عرض سی و هفت درجه و خود از اقلیم چهارم محبوب میگردد در وجه
تسمیت بنشهر این اسم اختلاف کرده اند بعضی بر آن گفته که شاپور محل این بلد عبور داد
و در انجانی زاوی دیدگفت اینمکان شاپان شهری است پس بفرمودانی دار را تراشیدند
و بجای آن بنیاد بلدی نهادند از اینجهت نامش بنشاپور شد بعضی در وجه تسمیت
نشاپور و شاپور خواست و چند بنشاپور گفته اند شاپور بن اردشیر بابکان را اخیر شماره
مملکت خیر دادند که و بالی در سلطنت و زوالی موقت در حکمرانی پدید خواهد گشت
و زمان این میزان را تعیین نمودند و هم اجلی برای آن فو و ضرب کردند شاپور و مفارمت
حلول میزان و رسیدن وقت و بال خویشین را از دستگاه سلطنت خارج کرد و از میان
مهرم بیرون رفت و ارکان دولت و اعیان مملکت بجنجوی وی برآمدند چون بجزه
نشاپور رسیدند و پادشاه را انجانند پدید گفتند بنیت شاپور از اینجهت اسم آن خطه
نشاپور شد و چون بمکان شاپور خواست رسیدند اهالی انجا از حال ایشان پرسیدند
گفتند شاپور خواست از اینجهت اسم آنمکان شاپور خواست شد تا آنکه مفارمت انقضازمان
میزان و زوال و بال و حلول موسم دولت و اقبال بسر زمین چند شاپور رسیدند و پادشاه را
انجاد میدند پس بزبان پهلوی گفتند دندی شاپور یعنی پافته شد شاپور اسم آنسر زمین
دندی شاپور ماند و بندیج صورتش در قف و غیر میدان اسم آری گردید و چند بنشاپور
و از اسامی قدیمه بلده نشاپور و بر شهر است و برخی از شهر گفته اند و صحیح است که ابر انهر اسم

تمام ممالک ما بین چغوز است تا قاسمیه (با قوت لفظ ایران را بمعنی ایران شهر دانسته است
 و ایران شهر را بمعنی ایران متحد کرده اگر چه این اشتباه خطای شکفتنی است ولی از عالم عرب
 بخط در معنی الفاظ عجمیه چند از عجب نیست) از وی تا نیشابور یکصد و شصت فرسنگ
 مسافت است و از نیشابور تا سرخرس چهل فرسنگ و از سرخرس تا مرو و شاهجان سی فرسنگ
 اکثر شرب اهل نیشابور از آب فئات میباشد مردم در خانه های خویش سردابها حفر
 کرده اند و در شت فئاتها را از میان سردابها عبور داده اند و قتی که آب میخواهند برداشتن
 وارد سردابها میشوند و آب بر میدارند اب بن ملک چندان شیرین نیست و قتی که من در
 این خطه توقف داشتم و لایبی پرمبوه و پرچین بود و بیاسی داشت که در تمام دنیا نظیرش نظر
 نمیرسد و بیاسی آن دانه بوزن یک کبک و بیشتر از یک کبک میشود و قتی یک کبک را در حضور من کشیدند
 پنج رطل عراقی بسنگ برآمد و بیاسی اینچاک بسیار سفید میشود کوی شکوفه خرماست
 و اما فتح نیشابور بدست مسلمانان در عهد خلافت عثمان بن عفان بود بدست
 عبدالله بن عامر بن کثیر در سال سی و یکم هجرت بر سبیل صلح نه فخر و غلبه امیر عبدالله بن
 عامر بعد از کشتن آن بلده مسجدی جامع در آنجا بنا نمود بعضی گفته اند فتح نیشابور بدست
 لشکر اسلام در عهد خلافت عمر بن الخطاب شد با سرداری اصف بن برخس و در خلافت
 عثمان بن عفان اهل این خطه نقض عهد و خلافت بیعت کردند و از طاعت خلیفه اسلام
 خارج شدند و قتی که این خبر رسید عثمان و سپید عبدالله بن عامر بن کثیر را بر سر ایشان
 فرستاد تا آنها را مفتوح گردید و طایفه غزاز و قبایل بزرگ در سال پانصد و چهل و هشت
 که سلطان خیمه پادشاه خراسان بدست انطاغیه افتاد و او را بطور حبس نظر همراه
 برداشتنند و نواحی مملکت خراسان را بی ناخنند از جمله صقع نیشابور بقتل و غارت

اینجاعت مورد مصیبتی عظیم گردید چه تمام اهالی انجا را که دست یافتند از شمشیر
 گذرانیدند و اموال ایشان را یکجا عرضه ناراج ساختند حتی یک ادبی معروف و شیخ
 نامی برجای نگذاشتند و اصل دیار و عمارات شهر را بمز و پیران کردند و باتش بسوزند
 تا آنکه در میان ایشان خلاف و نفاق پدید آمد لاجرم یکی از سرداران سلطان سنجر که
 بلبغ مؤید مشهور بود بر ایشان غالب شد و در مقام اصلاح مفساد بنشاپور
 برآمد شاذباخ را که یکی از محلات آن بلد بود آباد ساخت و برگردان باره کشید و بقیه
 السیف و از اهالی بدان محل نقل نمود و بندریج شاذباخ صورت عمران و آبادانی فکرت
 در ترقی شد و در سبب بجائی که یکی از شهرهای ممتاز عالم معدوم میگردد و بعمارت
 و کثرت خیر و عدد نفوس و اموال کار انجا بالا گرفت چنانکه آن بلد بمشابهة الان ممالک
 شرفیه است فوافل و سیارات لابد با بدان انجا عبور کنند و اینگونه اتفاق لامحاله اسباب
 میهد آبادانی ملک و ترقی اهالی است در اموال و مکنث شاذباخ که باعتبار عمارت جدید
 و اجتماع اهالی بنشاپور با اسم نیشاپور مشهور شد بود بر همین حال بود تا وقتی فتح مغول
 عالم انجرا بی فرو گرفت و در ششصد و هجده ان جنس خبیث از ممالک ماوراء النهر
 بخراسان درآمدند و تمامی ان اقلیم را بفهر و غلبه مفتوح ساختند و محمد بن نکش بن ^{سپه} _{الک}
 که اورا خوار از شاه گفتندی و جمیع ممالک مشرق تا در ب همدان در حیطه تصرف او
 بود از ان گروه شکست شد و ایشان ان پادشاه را از ممالک خویش روانیدند تا آنکه غریبانه
 در طبرستان هلاک شد در این اشوب اهل خراسان و غرباء هر مکان از هر جا به بنشاپور
 روی آوردند و از بیم نثارانوانستند اطراف شهر شاذباخ را که نیشاپور ثانوی بود محکم و
 مین ساختند از لشکر کفار نثار طایفه بر ایشان روی آورد ایشان از ان لشکر منحصر گردیدند

سر با طاعت فرود بناوردند و روزی سردار کفار ثار برای مشاهده اطراف حصن نزد
 باره آمده بود یکی از اهل شهری را نشانه تیر ساخت زکان چون سردار کشته دیدند
 روی بر نافتند و ناخو و چنگر خان که طاغی و کبر این فی ابل بود هیچ جا باز نایستادند
 و سرداری که در دور قلعه نپس او رهد ف تیر شده بود سمت دامادی چنگر خان شد
 چنگر خان از اسماع ائمه برد و خشم شد بنفسه فصد نپس او ر کرد و قلعه را در حصار
 گرفت و جدی تمام در محاصره انجا بعل آورد فوی را کمان است که یکی از علویان بر محاصره
 یکی از دروازه های شهر سمت راست داشت ان علوی کس نیز د ثار فرستاد و پیغام داد
 من دروازه را می کشام و شما را تیر وارد میکنم بشرط آنکه چون بلند را تسلیم گرفتید مرا تیر
 اینجا فرار بد هید که از جانب شما شخته شهر باشم ایشان قبول کردند پس همینکه وارد شدند
 اول کسوف که بقتل رسانیدند همان علوی بود با تمام ما حیوان و بنارش که همراه بودند بعضی
 دیگر را کمان آنکه کفار مستول بچینه ها و سایر آلات قلعه گیری بر حوالی نپس او و اطراف
 سور بر پا داشتند و بر وجه غلب و فخر و غلب و عنوت ان بلند را مفتوح ساختند و غلب
 و غضبی شهر هجوم آوردند که نفوس و اموال بکجا در معرض هلاک و فنا و تاراج و ناخن
 بر آمد جمع اهالی را از بزرگ و خورد و زن و کودک بکشند انگاه خود بلده را ویران و تخریب
 کردند و با خاک برابر نمودند و از بلوکات و رسائو جمعیت فراهم کرده بر سر شهر آوردند
 تا بجز و نوب د فاش و مخزنات هالکین را استخراج کنند این معنی نیز باعث ان شد که جائی
 آبادی بر پانماند و د پواری از فراری که برای من بقتل نمودند بر جانکذا شدند و بعد از ویرانی
 از انجا رحلت گریزند پس از رفتن ایشان فوی از جانب خوار زمش با تیر آمدند و فاش و
 مخزنات را بکجا بر آوردند و ببرند فاتا لله و اتا اله و اجمعون شکفتن از داهیه

چنگر خان بنفشه
 بنش او ر پیامد
 و این طلب شهاب
 الدین با قوت و هم
 چنانکه شرح ان
 بیاید

مصیبت عظمی که بر اسلام ناکون مثل ان وارد نکرد بده بود شیخ ابو بعلی محمد بن الهتبار به این
 شعرها را در هجاء نیشابور از منظومات فاضلی ابوالحسن اسز آبادی که خود شفاهاً برای
 ابو بعلی انشاد نموده بود نقل فرموده

لا فسد الله نیشابور من بلد سوف التناق و تمنعناها علی ساق

هموت فیها الفی جو عار بزهم والفضل ما شئت من حبر و اوراق

والحبر فی معدن الغرثه وان بوقت انواره فی المعالی غیر براق

یعنی شهر نیشابور را بزرگ عالمی پاکیزه ندارد که بازار نفاق در منازل این شهر بر پای اینشاده
 و بر ساق رواج فایم است در اینجا شخص جوانمرد از گرسنگی میپرد و نیکوئی و عطیه و بخشش
 اهل این شهر مداد است و کاغذ هر چه بنجواهی عالم دانش پرورد را بنمکان گرسنگان اصلاً
 جلوه و درخشندگی ندارد هر چند در انواع بزرگها و فون آداب و فضائل جلوه گرو ناسنده
 بوده باشد و هم در مذمت اینجاست از مرادی شاعر که گفته

لا تترن نیشابور مغزیا الا و جلت موصول بسطان

اولاً فلا ادب بجد و لاجب یغنی و لحرمة نری لانسان

یعنی چون غریب و اریته نیشابور بنجواهی ورود نمود زنها را بدون بستگی حکومت و فرمان
 روانی اینجا نازل نشوی و گزندیان بلد نه علم و ادب سود می بخشند و نه شان و حسابی نیاز
 میازد و نه حرمت و نب رعایت میشود و ابوالعباس زوزنی معروف بمامونی در مدح

نیشابور گفته است

لکرم فی الارض مثل نیشابور بلد طیب و رب غفور

نیشابور دارالعلم و معدن فضل و کمال و منبع نفع و حدیث بوده و از اینجا افضل و محدثین و

اهل دانش چندان برآمده که بنطاق حصر و بغداد در نمیوان آورد

حمد الله مسنوفی در زهت القلوب گوید بنشاپور از اقلیم چهارم است و اکنون ام البلاد خراسان
 طهمورث دیوبند از آن ساخته بود بعد از خرابیش چون اردشیر بابکان بخت سلطنت بجای داشت
 شاپور بن اردشیر حاکم خراسان بود از پدرانشهر در خواست کرد او مضایقه نمود شاپور را
 غیرت مدانرا متحد بدعاوت کرد و نشاپور نام کرد و اسم و علم او شد و عرب بنشاپور خواندند
 دور باروش پانزده هزار گام بود و برشپوه و فضا شطرنج گردید هشت قطعه در هشت
 قطعه و اکاسره را عادت بودی که شهرها را بر شکل جانوران و اسپا ساختند شاپور
 ذوالاکف در زادنی انخارث و شهر سعی نمود و دارالاماره خراسان شد و نشاپور ^{الملک} دار
 خراسان است در سنه خمس و ستمائة شهر نزل خراب شد و هم در انحوالی شهری دیگر
 ساختند و شاد باخ خوانند ان نیز نزل خراب شد و بگوشد دیگر شهر ساختند که اکنون
 ام البلاد خراسان است بر جانب قبله دور باروش پانزده هزار گام است وایش از فوا است
 ضباع در میان شهر گذرد و در شب مساکن و برانجا حوضها و عمارات ساخته باشند و آ
 رود از کوهی میباشد که در شرقی بنشاپور است و ان کوه بغایت بلند است و از کوه نانشاپور
 دو فرسنگ بیشتر نیست و در ایند و فرسنگ بر این رود چهل اسپا گردان کرده اند و اب
 چنان نیز میباشد که بکنه و او گندم در دلو اسپا میکنند بمقدار دو در جوال در ختن ان
 بکنه وارد شده بر جانب شمال بر فته کوه بمسافت پنج فرسنگ بر کوه چشمه است که
 انرا چشمه سبز میگویند انی شهرین سبزترین میباشد و امپروچو بان بر لب چشمه کوشک
 ساخته است چون بریام کوشک بر ایند میان چشمه میباشد و در شب جمعاً و از به
 هایل از میان چشمه ظاهر میباشد و از ابادانی نا انچشمه پنج فرسنگ است و پار سا با نشی

برکار چشمه احباد داشته اند شترابی و گاواپی وادی ابی بیرون آمدن و چریدن دیده اند
 و اب اینچشمه در میان ابن سحر میاید و بران عمارت و زراعت بسیار است و چشمه دیگر
 هست میان سحر و برف طوس و امیر جوان ماهی در وی می انداخته است و در
 گوش آن ماهی مرور بدی نموده مقدار بیضه کبوتر و اکنون مردم جوف جوف و طاق
 طایفه بنفج میروند و نان در اینچشمه میاندازند و ماهی جهنه نان میاید مردم نماشا
 میکنند و از اینچشمه تا طوس چهار فرسنگ است و از مزار اکابر اولیاد را و تربت عثمان
 جهری و ابو علی ثقفی و عبدالله مبارک و شیخ فیر الدین محمد عطار است رضوان الله
 و بر شرفی آن مزار مشربك اما مزاده محرفی بن امام زین العابدین علیه السلام است
 علمای حضراتی و مودخیز عهد مبرز شاه رخ کورکائی و نیشابور را بوضع مسطور
 در ذیل شرح داده اند

نیشابور از شهرهای قدیم است اکثر اوقات شهری بزرگتر از نیشابور در خراسان
 نبوده و جمعیت و عمارات آن زیاده از جمعیت و عمارات سایر بلاد این ابات بنعد اد
 میامده هوای آن سالم و آب آن از رود و کار نرود و محلی که شهر واقع شده کار نرها در
 زیر زمین است و چون از شهر بگذرد بروی زمین آید و بعضی کار نرها نیز در شهر
 بروی زمین باشد عربی از نیشابور شکایت میکرد از وی حال این شهر پرسیدند
 گفت نعم البلد نیشابور مباحها فوق الأرض و رجالها تحت الأرض خلاصه این شهر
 چند بار بزلزله خراب شده گویند بنای آنرا شاپور نهاده پیش از آن نیشابوری بوده بحکم
 شاپور پاك کردند و شهر را بنا نمودند و بود تا زمان عبدالله بن ظاهر که در آن جای گرفت

و لشکر بان که با او بودند هر يك بمنزلی از خانه های ریجا بازول کردند و روزی عبد الله بر
 عورتی جوان گذشت و دید که اسبی را ب میدهد چون اینکار و مناسب او ندید پس
 او را احضار نموده از او پرسید آن مرد گریست و گفت این نظام از دست عبد الله است من چه
 ظلم کرده ام که اینکار و اسب شده گفت یکی از لشکر بان دوسرای من جای گرفت اگر خانه
 خالی گذارم بر اثاث البیت ایمن بنسبم و اگر خود بیرون آمم بر عورت میزیم که بالشکر
 نهاماند لهذا خود خانه نگاه داشتم و عورت را باب دادن اسب لشکر فرستادم عبد
 این معنی نهایت گران آمده در بیرون شهر نیشابور سرائل ساخت و از داد و آلودان نامید و
 لشکر بان را امر کرد تا هر يك در آنجا بقدر قوه عمارتی برای خود بنا نمودند و آن شهری علیحد
 شد موسوم بشاد باخ و معتبر گردید پس از آن و بجزای نهاد الباری سلجوقی واقع
 عبد الله بن طاهر و لشکرش بشنید و حکم کرد شاد باخ را مرمت نمودند و باز شهری عظیم
 شد تا در آخر سلطنت سلطان سنجر بدست طایفه غر خراب گردید و از بناها که در آن زمان
 انهدام یافت مسجدی بود معروف بمسجد عفلا و در آن کتابخانه معتبری بود محوی بر
 پنجاه جلد کتاب که در انواع علوم تصنیف کرده و بر طلاب وقف نموده بودند غزان
 این کتابخانه را آتش زدند و هشت باب از مدارس خلفا و هفده باب مدرسه مخصوص
 باصحاب شافعی را منهدم و پنج کتابخانه دیگر را بسوختند و هفت کتابخانه را خراب کرده
 او را کتب را بنسخ کاغذ مقلد بلکه از آن نیز سوختند بعد از آن مؤید اپن از مالک
 سلطان سنجر نیشابور را بگرفت و شاد باخ را مرمت نمود و بود تا عهد ابافا خان بن هلاکوخا
 که زلزله عظیمی شد و در این شهر خشتی بر روی خشتی نمائند پادشاه خواجہ وجیه الدین
 زنگی فریوندی را که در آن ایام وزیر خراسان بود بفرمود تا نیشابور را از نو عمارت کرد و یکی

از شعر ادراک و انوار گفته است

بدولت نوشتابور کهنه نوشد باز لبان پیر خرف گشته کوشود برنا
 اگر چه زلزله در دیش بود بیدرگنا طبیب عدل تو کردش علاج و پاف و نا
 لباشش صد و شصت نه انقا و افتاب بنا نهادن این شهر شهره زبنا
 او آخر رمضان افتاب زهره بتور فریحوت و عطار دانشش در جونا
 بار دیگر در عهد امیر تیمور کورکان در بنش ابور زلزله شد و باز در نارنج ثمان و
 ثمانه یک سال بعد از جلوس امیر شاه رخ بن امیر تیمور بر تخت سلطنت این
 حادثه حادث گردید و برجبال بنش ابور کفنی سنگی بر سنگی نماند و جمله اجزای
 زمین مثل زلزله گشت و چند شبانه روز زلزله در کار بود و مولانا لطف الله

بنش ابوری در آن وقت گفته است

نش ابور معظم را که بودی در آن شاهان ایران و افامک
 چنانش کرد و بران زلزله باز که هموزگشت بنیان تمامک
 فزون از پی هزاران مردوان فرورفتند در درد و ندامک
 نه بیکر ماند و نه یکجای برجا نه خشتی ماند بر خشتی سلامت
 نه صاحب حرص و نه خاشاک نه صاحب جا و نه صاحب مکرک
 نمودان و پنجه اندر یکی در ز نفع صورت در عالم علامک

خلاصه امیر شاه رخ باز با بادی بنش ابور فرمان داد و آن بلده از هر جهت رو با آبادانی
 نهاد و مساجد و مدارس و خوانق و ساخنه و رونق یافت
 انواع فواکه در بنش ابور در کمال خوبی است و در کوه بنش ابور کان فیروزه باشد و فیروزه

خوب از اینجا است و معدن طلا دارد اما حال آکسی در آن کار نمیکند و از اینو لاپت
 علما و اهل فضل بسیار خوانند

گویند مانی که دعوی پیغمبری کرد در زمان شاپور بود و شاپور او را گفت که در
 مملکت من همان و اگر از اینجا روی ترا سپاست کم مانی بطرف چین رفت و اینجا خلیج
 براو گرد آمدند و کار او در اینجا رواجی تمام یافت و از فرار مذکور کوه بلند سختی پیدا
 کرد که از هیچ طرف بر آن راه نبود و چشمه آبی داشت با ذوقه یکساله بر آن کوه رفت
 و از اصحاب خود مخفی شد و همنگام رفت گفت پیش خدای عزوجل میروم بعد از یکسال
 در فلان موضع مرا طلب نماید بالجمله در ظرف یکسال که مدت غیبت او بود در
 کوه نفاشی کرد و کار نامه ساخت که ادعی در آن حکم میشد چون وقت عود او
 در رسید اصحاب مانی اسبی خوب زین کرده بمعاد گاه بردند مانی بسر کوه آمده
 جلفی بکار برد و از اینجا نزول کرد و کار نامه مردم نمود و از آنجا خود فرار داد و بعضی
 از احکام که در نظر داشت در آن درج ساخت و گفت این کتاب خداست اکثر اهل
 چیز معتقد او شدند و مردم ترکستان نصیبی او نمودند و بعضی از هند بهمانند
 نصیبی او کردند بعد خیال ممالک عجم نمود بجان اینکه آنچه در آن بلاد او را میسر
 شده در اینجا نیز صورت بگیرد چون بخراسان رسید شاپور در گذشتن بود و پسر او
 هرگز نیز بعد از چندی سلطنت بسرای دیگر رفت و نوبت پادشاهی بهرام رسیده
 در این وقت مانی در بلاد او خلق را بدین خود دعوت میکرد و میگفت تو را وظلت قد
 و کشتن حیوانات حرام و بنجانیدن در ویشان و جانوران و انبست و درویشی به از
 توانگری است و ذخیره نهادن بد است و صدقه دادن واجب و سبع از ابام عمر روزه

داشتن و سفری پوسنه کردن اما از برای دعوت نرا برای تجارت و بادوسنان نوشتا
 نمودن و بار از بسبار گرفتن باری ما نچند کتاب دو مدح خود بپرداخت که یکی از ایشا
 برحروف ابجد نهاده و شاپور نامه و کنز الاخبار و سزاگاسرا از مؤلفات اوست
 و میگفت من شارح احوال حضرت عیسی میباشم آخر الامر ذکر او بسمع بهرام رسیده
 او را بخواند و از دین و مذهب و عقاید او پرسید او گفت در وی شی به از توانگر است
 و روح چون مرغی در کالبد بدن مجوس و همی که نفس قطع شد ان مرغ از نفس تن
 خلاص شود و بجایات جاودانی برسد بهرام گفت پس مگر تو بهتراز زندگانی است و
 ما بقول تو کار میکنیم و روح تو را از زندان تن خلاص میسازیم نه تو با جدم عهد
 کردی که هرگز بدین ولایت نبائی چرا مدعی پس بفرمود تا او را بردار و کشیدند و پوست
 او را کردند و پراز گاه کردند و از دار پیاو نچسند و فریاد که در زمان فساد دعوی
 پیغمبری کردان ولایت نیشابور است اما توابع و بلوکات نیشابور از اینها راست
 (بلوک رهند) (بلوک ساپات) (بلوک برس و کدس) (بلوک و مکباد) (بلوک مار)
 (بلوک روج) (بلوک ساپن) (بلوک باروسک) (بلوک بررکان) (بلوک سپاه)
 (بلوک طاغز کوه) (بلوک در او عسف)

بعضی از مورخین عجم بنای نیشابور را در زمان طهمورث دانسته و گفته اند اول
 اسم این بلاد ابر شهر بوده یعنی شهر بلند نیز گویند از شهرهای معروف که اسکند
 که بر فتح و خراب کرد یکی هم نیشابور بوده است شاپور مجسمه خود را که در کال
 عظمت بوده در این شهر برپا کرده و بود تا بعد از آنکه اعراب این ناحیه را منخر نمودند
 از مجسمه رادر هم شکسته از یاد رافکندند بعد از خرابی اعراب طاهریه و صفاریه

این شهر را مرث و آباد کردند و سلطان محمود غزنوی در زمان سلطنت پدر خود چون
 حکومت خراسان داشت کسی خود را در بنشاپور فرار داده بود طفل بیک سلجوقی
 انجا را پای تخت کرد و در زمان سلاجقه آباد شد در سال پانصد و چهل و هشت
 هجری در عهد سلطان سنجر غزها انجا را ویران ساختند بعد خوارزمشاهیان
 بتجدید عمارت آن کوشیدند و در سنه ششصد و هجده از هجرت نولینچان مغول پسر
 چنگیز خان انجا را بکلی معدوم و نابود ساخت بعد از نادر شاه افشار احمد خان ابدک
 انجا را محاصره کرد و این محاصره شش ماه طول کشید آخر آن پشاپور را بعلیه گرفت و
 غارت کرد بعد عباس قلی خان زیات بم مرث و تعمیر آن پرداخت

جامعی از مورخین فرنگی را عقیده این است که اول بانی شهر بنشاپور بنیست
 بلکه چون این شهر بارها خراب و آباد شده گویند شاپور بنجدید عمارت آن پرداخت
 و پیش از او این شهر را ساخته بوده اند و اول بنای آن از برخی مختار سال دو بیت و
 پنجاه میلاد حضرت مسیح دانسته اند

مسبو خان بکوف سباح مشهور و معروف روس در کتاب سفرنامه خود مینویسد
 در نزد یک خندق در ضلع شمال شرقی قلعه بنشاپور سنگی است منقوش که تاریخ
 از سنه صد و نود و چهار هجری است و اسم نوروز بر آن رسم شده یعنی سنک فبر
 نوروز نامی است از اهل بلد نزدیک شهر قیر امام زاده محروق است از اقوام و خویشان
 حضرت امام جعفر صادق علیه السلام و این امام زاده بیک از بنات بنی امیه عاشق
 شده بود و او را داخل در طریقه تشیع کرده خلیفه اموی که با فرقه شیعه عداوت و
 خصمی داشت حکم کرد عاشق و معشوق را سوزانند

چندی قبل علمای نیشابور خواب دیده بودند و بزعم آنها بموجب انخواب مغیره اولاد
 ابو مسلم مروزی را پیدا کرده اند و شاهد مدعی ایشان یکاچه کاشی بود که از میان
 خاک بدست آورده بودند و خط لینی بر روی آن نوشته بود برسم الخط خطوط او اخر
 مائیه ششم هجرت اما این خشت کاشی بیفنا مال مسجد خرابه بوده و هیچ دخلی بمغیره
 اولاد ابو مسلم نداشته است

اما در باب وجه تسمیه نیشابور باین اسم و اشتقاق و اصل این کلمه علمای جغرافی و
 مورخین ایران و فرنگ بعضی چیزها نوشته اند که در مقام خود نگاشته خواهد شد ^{سنگ}
 سپردا زیم بشرح وضع حالته نیشابور و آبادی و بلوکات از تفصیل کافی و بیعی که مناسب
 مسبو هوم شنیدار صاحب تکلیسه سرنپ تلگرافخانه مبارکه از محول
 دانشمندان که همین سال است با کفایتی کامل و در این باب مشغول شده اند و کتب مشای
 و مدتها در نیشابور مانده و رینت داشته و از روی کمال علم و بصیرت برد قایق و حفایق او صناع
 این مملکت مطاع گردیده شرحی در این باب نگاشته چون جاری افادات همه و مقاصد
 منظوره میباشد در اینجمل درج میشود مسبو شنیدار گوید سطح و وسعت نیشابور که
 یکی از ولایات مملکت خراسان است صد و بیست و پنج فرسخ مربع میباشد و اکثر اراضی آن
 حاصل خیز و قابل زراعت است حد شمالی و شمال شرقی نیشابور کوه بناالود است و ارتفاع
 فله این کوه از سطح دریای محیط سه هزار ذرع میباشد رودخانه های عدیده از این کوه بجلکه
 نیشابور جاری است و در شمال مغربی این ولایت بعضی کوهها هست که متصل بکوه بناالود است
 رودخانه سفید که اب آن بجلکه ماروس میرود از این کوه جاری است و در همان سمت نبر کوه
 معدن فروزه و کوه بنا و میباشد حد مغربی نیشابور طاغی کوه است و جاده بزرگ خراسان

از وسط آن کشته شده است و حد مشرقی در باد که اعراب از اخص الزبح می نامند یک فمیت از حد
جنوبی نیشابور که مابل مغرب است رودخانه شوره رود میباشد و رشته کوه سرخ در جنوب
شوره رود واقع و از طرف مغرب بکوه پیش سبز و ارمین میگردد فمیت دیگر از حد جنوبی نیشابور
که مابل مشرق است به لوئ و کوپر منتهی میشود ارتفاع رودخانه شوره رود نسبت بسطح دریا
مخبط بک هزار و پنجاه ذرع و ارتفاع شهر نیشابور بک هزار و صد و هفتاد و پنجاه ذرع و فضای دامنه
کوه تقریباً صد ذرع بلندتر از شهر نیشابور است و بعضی دهکده ها که در خود کوه واقع شده
بک هزار و ششصد و پنجاه ذرع ارتفاع دارد و کلبه این ارتفاعات بالآلث و ادوات دقیق معتبر
معلوم و بتحقیق پیوسته است هوای نیشابور در زمستان معتدل و در تابستان گرم است
چه جبال شامخ شمالی مانع وزیدن باد و خنک نمودن هوا میباشد درین ناحیه بارندگی
زیاد نمیشود و برف کوهها هم بزودی آب میشود در سال هزار و سیصد هجری بکهنه قبل
از روز عید نوروز از برف کوهها قلی مانده بود اکثر رودخانه های نیشابور در کوه شمالی
سرچشمه دارد و آب تمام آن رودخانه ها بمصرف زراعت میرسد فقط در بهار وقتی که برف کوه
آب میشود آنهار حدیده در جنوب شهر نیشابور شوره رود ملحق میشود و شوره رود آبند
بطرف جنوب غربی جلوی شهر بعد در جنوب سبز و ارفد ری بجانب شمال مابل شده و بگو
سبزوار که بیست و نیناز است میرود اغلب زراعت ولایت نیشابور گندم و جو و شلوك و
ارزن و پنبه میباشد و در بعضی فراء واقع در جلگه و نزدیک شهر نیشابور بزیاك کاری هم
می نمایند اما بزیاك این ناحیه خوب نمیشود زیرا که جوهر و مرفین آن کم است چنانکه از دوی سخن
و تحقیق معلوم شده که بزیاك ولایات دیگر صد هشت صد هفت مرفین و جوهر دارد و بزیاك
نیشابور صد چهارده دیگر از زراعت های صفا پیو لایت کرچک است که روغن آن از بعضی مصارف

خود میسرسانند و در بعضی اماکن نیز درخت نوب برای کرم ابریشم تربیت میکنند از فواکه
 نیشابور هلو و زردالو امینبازی دارد کیلاس و الو و انار و پسته آن کم است انگور اینجا خوب
 نیست در بهار از کوهها ریواس زیادی بشهر میآورند و با اتفاق ریواس نیشابور بهرین
 ریواسهای ایران است بگناه دیگر موسوم به شلپاد در نیشابور میروید و کمال امینباز دارد
 این بگناه در بهار نازه و نازک و سبز است و مردم از آن بسیار میخورند در تابستان و پائیز که
 قوی و سخت میشود بدواب میدهند و در زمستان بیشتر خوراک گاوهاست و از خوردن
 این بگناه گاو فریب میگردد و دامنه کوه نیشابور قدری انغوزه و درخت انجیر روئیده است
 اشجار بید و سفیدار و سجد در همه بساین و فزان زیاد است برخلاف چنار بندرت یافت
 میشود زلزله در اینصفت کثیرالوقع است و ظرف یکسال که مرید اینجا بودم زیاده از
 بیست مرتبه زلزله شد و هیچیک از آنها شدت نداشت بلکه بعضی اوقات طوری خفیه
 بود که مردم ملتفت نمیشدند و من بواسطه بعضی چیزها میفهمیدم عدد نفوس اهالی
 ولایت نیشابور زیاده از پنجاه هزار نفر است در کوه بلوک بار که ذکر آن بیاید بعضی معادن
 مس و سرب وجود دارد و در اعصار قدیمه در آنها کار کرده اند اما حالا افرینهاست که
 مزوک است در نزدیکی فریه ابقو و فریه فرافو حی معدن نمک است و نزدیک فریه موسو
 بفریه معدن معدن فبروزه میباشد در کوه بتا و معدن سرچس است که پیش از اینها در آن
 کار کرده اند اما انهم دیری است که مزوک است بملاکت نیشابور را در اوزده بلوک است اول
 بلوک بار دوم بلوک بار معدن ستم بلوک از بیاضی چهارم بلوک طاغی کوه پنجم بلوک نمک حلک
 ششم بلوک مادول هفتم بلوک ریوند هشتم بلوک در ب فاضی نهم بلوک ارد و غیش دهم
 بلوک زبیرخان یازدهم بلوک عشق آباد دوازدهم بلوک اسحق آباد

اما بلوک بار در منتهی طرف شمال شهر نیشابور واقع و دارای پانزده فتره و بعضی مزراع است
 عدد نفوس سکنه این بلوک تقریباً دوازده هزار نفر است منبع رودخانه بار پنج چشمه است
 یکی آب طاغی که از کوه سرچسب جاری میشود دیگر آب کاج که از سنگ و گردنه کاج میآید سیم
 آب کجی که سرچشمه آن در کوه کجی میباشد چهارم آب کوه طاق سبز که سرچشمه آن کوه طاق
 سبز است آب پنجم زباد تراز آب چشمه های دیگر است پنجم چشمه ایست در دامنه کوه
 فزونه و اسم مخصوصی ندارد اما چشمه طاق سبز تقریباً در یک فتره یعنی بار و در طرف شمال شرقی
 آن واقع و ارتفاع آن از فتره بار سیصد و سی ذرع است در جائی که این چشمه واقع است یک طرف
 کوه مانند دیواری صاف و راست است بلندی سیصد ذرع دوازده ذرع بالاتر از پایه
 دیوار دهنه سوراخی است مدور و با کمال فوٹ از آن سوراخ بیرون میجهد شصت ذرع بالاتر
 از این سوراخ دیگری است و از آثار و علامات چنین بر میآید که آبی که در دو کوه نمایان است
 پیش از این از آن سوراخ بیرون میآمده و جاری میشده بعد تغییر راه داده و از سوراخ زیر
 جریان پیدا کرده است از فرار گفته اهالی بار پشت فله طاق سبز سعه ایست جلگه مانند
 بوسعت یک فتره و در آنرا فلال متعدده احاطه نموده و آن سعه بمثابه ظرفی و دیگر میباشد
 که آن فله ها آن ظرف و دیگر را احاطه کرده و بمنزله دیواره آن باشند برف این فله ها که آب
 میشود و نشربان جلگه می نمایند آب چشمه سبز شکل مییابد و اسامی فلال محبطه بجلگه
 مزبوره از اینها است فله کوه نعل طاغ کوه الخاص کوه طاهره فله کوه اشتریب
 فله کوه زوگران

نیم چشمه های دیگر از همین جلگه منفرجه میگردد مثل آب مهرا باد که سابقاً معروف بزباب
 بوستان بوده و بعد ها ذکر آن بسیار است

اما چشمه سبز عبارتست از دریاچه کوچکی که در وسط این جلگه است و عمده آب دریاچه ب
چشمه طاق سبز است و چنانکه ذکر شد از سوراخ مدور کوه طاق سبز بیرون میجهد بالجمله در
نکار دریاچه مزعوم کوچکی است که انرا از جبل بینامند و چهار خانوار سکنه دارد آب درخت
چشمه سبز طرف نیشابور نمی رود بلکه سمت جلگه طوس جاری میشود و جلگه چشمه سبز
نیز جزو بلوک کلمکان از اعمال میان ولایت مشهد است در تواریخ آورده اند که نزدیک
اول معروف نیز در آنیم در کنار این دریاچه آمده اسبی از دریاچه خارج شد او را مقول
ساخت و این دو سال چهار صد و هفتاد میلادی بود که دو بیست و سه سال قبل از هجرت
باشد و این حکایت از نزدیک در میان اهالی این تواریخ مشهور است امیر چوپان نیز در حواله
این چشمه کوشکی بنا کرده و چندی در اینجمل توقف نموده است از چشمه سبز تا مشهد دو ازان
فرسخ راه میباشد و ناندشابور از راه بوژان هفت فرسخ که چهار فرسخ تا بوژان است و سه فرسخ
از بوژان تا ناندشابور خلاصه این بند را یقین حاصل است که دریاچه چشمه سبز همان دریاچه
سُور است که در باب دوازدهم و بیست و دوم کتاب بندهش از آن ذکر نموده گوید
(این دریاچه در بالای کوه کندر بک نزدیک طوس است) در شمال طاق سبز کوه کوزه
واقع و در آن مغاره بزرگی است که دره فضلی هم او از آنج میباشند در نزدیک چشمه آب کج
در کوه اردفان معدن مس است که در قدیم از آن مس استخراج نموده اند بعد ها منرک ماند
ارتفاع قریب بارهنگزار و شش صد و بیست و هفت ذرع است این دهکده در دره حاصلخیز
و در طرف جنوبی از نیشابور است که در بالای آن برج خرابه است و از سی سال قبل گردو
اولی رئیس آراد غار و قریه بار ساخته است در شمال این دهکده نیز بر روی نیشابور است
که بندهش در این قریه بوده و خانه های اهالی در آنست و قلعه واقع و هفتصد خانوار در آن

سکنی داشته اند و این قلعه در غلبه افغانه بر خراسان خراب شده است سکنه فتره خالته
 بار یا نصد نفر میباشد و اکثر اهالی ساداتند از سلسله رضوی و حسینی و علی اصغری که
 اولاد حضرت امام زین العابدین میباشد دره بار در طرف جنوب به کوه شیخ پیش است این منجی
 میشود سمت مغربی بار که در نه کج است که راه دره سفید رود از آنجاست و از جلگه ماروس
 عبور میکند و ذکر آن بعد ها باید بعضی فراد دره سفید رود است که جزو بلوک
 بار میباشد و از آنجمله است فتره پیناسب علیا و پیناسب سفلی و فتره کران و سپا بالا
 رود خانه بار از دره بار بخط جنوبی بجلگه نیشابور جاری است و فرای او به دامغان
 دره باد چهار باغ ملح دره علیا خانلق در جنب رود خانه واقع است قدری پایین تر
 از خانلق بلوک محت جلگه ابتدا میباشد ولی فتره ملح دره سفلی جزو بلوک بار است معدن سرب
 که پیش ذکر شد نزدیک فله طاهری است از فتره بار راه بار یکی است بفره فتره که در چهار
 فرسخ شمال مغرب بار واقع است و در آنجا زغال سنگ یافت میشود در معجم البلدان است پس
 بار فصبه است در نزدیکی نیشابور

اما بلوک دوم که بلوک بار معدن باشد در مغرب بلوک بار و در شمال مغربی شهر نیشابور
 واقع است حد شمالی این بلوک کوه کرما ب کوه فبروزه است که ارتفاع او بی هزار و نهصد
 شصت و پنجاه می باشد و ارتفاع دویم دو هزار و دویست است حد جنوبی بلوک
 بار معدن کوه بتاواست و ارتفاع این کوه به هزار و نهصد و بیست و شش می باشد
 این بلوک خیلی گس و انقدری که هست بمصرف ذراعت میرسد و نادرا اتفاق ^{فستق} پیدا
 که این بلوک بکال منصوره که مصیبت است برسد و هر سالی که برسد بواسطه زیادتی برف
 که در این صورت از فتره سلطان آباد بیست جوین جاری میشود بلوک بار معدن عبارتست

از شانزده فرس و بعضی مزارع و اگر معدن فیروزه در این غیر نبوده هیچ آبادی نداشته فریه
 سرچاه که در طرف شمالی کوه فیروزه واقع است چون سکنه آن عمده و کارگر معدن بوده اند
 جز بلوک بار معدن محبوب میشود عده نفوس اهالی بار معدن سه هزار نفر است دو فرس
 معدن که یکی دامعدز علیا و دیگری واسفلی نامند در دامنه جنوبی کوه فیروزه در روی د
 نپه واقع شده که آبادی آن دو بهم متصل است سه سال قبل سکنه این دو فرس هزار و دویست
 چهل و یک نفر بودند و در هفت مزارع آن دویست و شصت نفر سکنی داشتند سادات
 ابن فر از اولاد حسین الاصفهین باشند و حسین اصغر فرزند حضرت امام زین العابدین علیه
 السلام است از شجره نامه سادات که در آنجا دیده شد و در سنه هشتصد و هشتاد هجری
 معروف و بمهر اکابر علما و فضلا مخموم است معلوم میشود که فریه معدن فیضان نام داشته و
 قبل از آن موسوم به پاشان بوده این اسم در زمان سلطنت صفویه از میان رفت چنانکه در بعضی
 از فرامین شاه طهماسب که بنظر رسیده اینجا فقط با اسم معدن فیروزه نوشته اند ذکر آن
 فیضان و پاشان در آن فرامین نیست مقبره امامزاده حسین الاصفه در نزدیکی قریه گماب
 گویند این امامزاده را ابن جاذب نامی در سمنان شهید کرده فریه مرزان بگماب نزدیک
 و در بلوک معدن شهرت دارد که پنی تمام اهالی مرزان که است و جهه آنکه روزی امامزاده
 حسین الاصفه در پای کوه نشسته مشغول خیال و حال خود بود اهالی مرزان دور او را گرفته
 باو ازینت و ساینده امامزاده در حق انها تفرین نموده پنی همه کج شد فرای دیگر این بلوک
 نوشک پهنک اردلان جزندر نیران برزبون فره فل خراباد میباشد
 در طرف شرقی فریه معدن بمسافت سه ریح فرسخ کوه سی سر واقع است گویند در عهد قدیم
 بی نفر خیال پیدا کرد ز کجی که در دریاچه واقع در دامنه این کوه مد فون است بان کوه

رفتند و مشغول بخت کردن اب در پاچه شدند که گنج را بیرون آرند در این اثناء پوی از
 پس کوه پدید آمد سران پس نفر را برد و بر فلان کوه نهاد با پنجه کوه موسوم بکوه سی سر
 گردید و شرح معدن فروزه که در این بلوک واقع است در فصلی مخصوص بیاید
 یکی دیگر از بلوک نیشابور اربغائی است که در طرف مغرب بلوک بار معدن میباشد و سخت
 ان زیاد اما البت که هشت فرس و بعضی مزارع دارد عده نفوس ان هزار و دویست
 نفر است فرس معتبر این بلوک سلطان آباد میباشد که از املاک مرحوم سلطان مراد میرزا
 حاکم السلطنه است و صد خانوار عیلت دارد فرای دیگر جنبه جو که اهالی کجیک
 تلفظ میکنند قریب مشکان سید آباد طر خاص خوش آب آروغی بلغون آباد
 میباشد اسم این بلوک واسامی بعضی از ضرای ان بالفاظ ترکی منقول است و ده که در آنجا نزدیک
 باین بلوک از قبیل حبشائی و جوینی و تبا و وطاغن و غیره از حیث است اسم همین حالت در
 یکی دیگر از بلوک نیشابور و طاغن کوه است که از طرف مشرف و صل بلوک اربغائی است
 و در طرف جنوب بار معدن واقع و دارای بیست و هفت فرس و مزارع بزرگ و بسیار است
 از مزارع کوچک است و عده نفوس این بلوک دو هزار و پانصد نفر میباشد عده آب
 این بلوک از کوه موسوم بطاغن کوه جاری میشود و قلیل آب هم از چشمه های کوه باراب
 و کوه تبا و دارد و جریان مابین این بلوک بطرف نیشابور است طاغن کوه بعضی فله های
 مرتفع دارد مثل فله کوه فلع جوف که هزار و پانصد و چهل و هشت ذرع ارتفاع دارد و فله
 که با اسم فله طاغن کوه موسوم و معروف است بار ارتفاع هزار و هفتصد و نود و چهار ذرع
 میباشد و ارتفاع کوه جینی هزار و نهصد و هفتاد و یک ذرع است و این فله مخروط
 حقیقی است جاده معتبر خراسان در جنوب این کوه امتداد یافته است و از یک دهنه

طاغیر کوه که معروف بدهنه سنگید و میباشد مگذرد و فرقه شوزاب (شوزاب)

که ذکر آن بیاید جزو این بلوک است

اما سنگید که در اول دهنه معروف بهین اسم واقع شد در جلگه سبز و او است

و واقع منعلق بان میباشد که ذکر از اینجا است نیست

در ناریج حبیب التیر مسطور است که سرداران در شهور سنه هفتصد و سی و هشت

سبز و ارشنا فته چون در اوله پت کبی که با ایشان مفاومت تواند نمود نبود سبز و او را

بخت تصرف در آوردند و امیر عبد الرزاق بر مسند حکومت نکب زده فصد کرد که

دختر خواجه علاء الدین هند و را بجباله نکاح در آورد و دختر چون میدانست که غرض

عبد الرزاق از این وصلت است که با پسرش که صاحب جمال بود اختلاط نماید و ارضی نشد و

شی از سبز و او که نچینه بنیسا بود توجه نمود عبد الرزاق بر او خود و جبهه الدین مسعود را

ببازگردانیدن آن مسوره مامور ساخت و امیر مسعود در سنگید و بدختر رسید

خواست که او را بسز و او برد از ضعفه بزبان تفرع و زاری امیر مسعود را گفت تو مرد

مسلمانی و غرض برادر خود را از بازگردانیدن من میدانی بدوستی جیدر کتار که طرفه

مروت پیش گیر و از سر من در گذر شن از پرسش روز جزا اندیشه نمای امیر و جبهه الدین

مسعود را از شنیدن این سخن رقت دست داده گفت برو سلامت که مرا با تو کاری نیست

و بخدمت برادر و بازگشته گفت هر چند اسب ناختم دختر علاء الدین هند و راند بدم امیر

عبد الرزاق زبان بد شنام او گشاده گفت از تو بوی مردانگی مناید امیر مسعود جواب داد

که ای از صفت مردانگی بی بهره است که بنیاد کار خود را بر فساد نهاده است عبد الرزاق

ختمناک برجست که در برادر او نزد امیر مسعود شمشیر حواله او کرده عبد الرزاق خود را

از دریاچه بالاخانه سیاهان انداخته و امیر مسعود خود را بر زبر بردارند و گفتند شترها را از خلق باز
گردانید و این واقع در پنج سنه مذکور دست دادند

فراع معبره بلوک طاغز کوه از اینقرار است فخرار و فتابغ شواب شواب نیچیک
چیک که اهالی از اینجه هم گویند و فزای غیر معبره فزای دهنه سنگلید و سلبانی و
شوره وردیچین شوره وردی و فزای کرمانک و شورخشت و دستجرد و بنده و
قلعه دزدان و دست غول و چاه بابو و فوطی و قلعه نواب و بناو و نصر آباد و
چهارباغ و فزایچیک و سربک و کلانه گرم و کلانه شبرعلی و کلانه ال کپرمی باشد
و یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک تحت جلگه میباشد که در طرف شرق بلوک طاغز کوه
واقع است رودخانه سفیدرود و رودخانه بار ازین بلوک عبور میکند سی و چهار فرسنگ
و مزرعه دارد عده نفوس اهالی آن سه هزار نفر است و اسامی فزای از اینقرار پوسفا آباد
شمس آباد شوری دولت آباد عبدالله آباد سیدآباد ده نو سهل آباد
کابلی رشیدآباد خواجهرچر و درین فزای فزای است مشهور و خواجهرچر قرف
حیدرآباد الله آباد سمعان عسکرآباد هارونی حسن آباد خیرآباد
همت آباد چاه سرشکی زمان آباد کهنکی نوآباد پاناز حین آباد جنکی
و هشت مزرعه نیز درین بلوک هست

نیز از بلوکات نیشابور بلوک مادول است که در نواریخ مازول و مازل نوشته اند این بلوک در
طرف شرق بلوک تحت جلگه و در پای کوه شمالی نیشابور واقع است عده نفوس آن دوهزار
نفر میباشد و بیست و سه فزای دارد دهکده معبر این بلوک میرآباد است و اب میرآباد از
پهلوی فزای جاری است حمدالله مسنون در زهنت القلوب اب میرآباد را با اسم اب بوسنا

ذکر نموده است این رودخانه آب وافری دارد و در پائین جلگه بچند شعبه منشعب میشود
 و یک شعبه آن شهر نیشابور و سایر آب مینماید آب میرآباد در نزدیکی فرته میرآباد قوت
 و سرعت جریان زیادی دارد و اسبها و مرغها را میگرداند نیز حده مسووف گفته است
 آب بوستان (یعنی آب میرآباد) چهل اسب را میگرداند و ناسر حوالی را بند و زند بکروار
 غله را از زمینماید اسم اکثر از فرای این بلوک از اسامی قدیمه است و از اینفرامیباشد
 بوژان بوژآباد فوشجان نوک دشت رود در بهشت برف ریز
 کراب بلخشان حصار حاموی آباد غار شبرآباد ابغو عیش آباد
 فیض آباد صومعه یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک دپوند میباشد که در طرف جنوب
 مادل و در سمت شرق بلوک تحت جلگه واقع است این بلوک دارای صد و بیست و پنج
 فرس و نوزده رعه و ده هزار نفر سکنه است و اسامی فرای معبره آن از اینفراراست
 حکیم آباد فرخ آباد حصار کبری بیرام آباد نوکاپز محیط آباد پیرکاج
 زرنده حسن آباد ده حاجی نصرآباد الله آباد سعدا باد عین آباد
 ده داروغه سیافر فاسم آباد زنکان مهرباد مهرک مبارکه
 مسیح آباد شمس آباد آهنگران طجان کلاغان محمدآباد باشنج
 مخاری کاپزی والا شان ده زرگر سیفا باد ده سنک
 رستم آباد عشوا باد کهنه محیط آباد جدید یک لنکه آرزمنده دستجرد
 سمجان شاه آباد ده کلاغ محمدی شاداب معوری خنط آباد
 شاهک ده لاری شمسه صالح آباد خرمک گلشن موسی آباد
 طاهرآباد هفت آباد فیض آباد سرچوب لطف آباد دل فند حصارخونج

الاهی ده بعلی مظفرآباد گرم آباد نواجی زهد چشمه مراد
 کل افشان سلاهی بچی آباد سید احمد حصار جوق صافی گوشک و فیه
 حسین آباد احمد آباد جهان آباد زین آباد نگارود کاظم آباد نگارستان
 دولت آباد سپاووشان علی آباد صفی آباد علی آباد شور شاه پسند
 حصار ملکنده سپاه فاروب ده مبری

اسامی اکثر این فرج بدولی اسم خود بلوک عتبواست و در کتب تواریخ و جغرافیا
 مصنفین عرب و عجم نگاشته شده و گویند در پوند یکی از بلوکات پندشاور است و
 احتمال می رود که حاکی نشین این بلوک نیز همین اسم موسوم بوده از فرار مسطورا مصنفین
 مذکور طول بلوک پوند بیست و سه فرسخ و عرض آن پانزده فرسخ بوده است و بعضی
 فرآ که ذکر کرده اند الا نه است و جزو بلوک دیگر است و از این ففره بر می آید که بلوک پوند
 قدیم مملکت پندشاور حالیه است یعنی آنچه را امروز پندشاور می گویند از زمان پوند می گفته
 و مؤید این عقیده است قول مقدسی که گوید فصبه موسوم بر پوند و نا شهر پندشاور
 یک مراحه مسافت است و در راه پندشاور با سفر این واقع از فرار قول مقدسی باید این
 فصبه در بلوک حالیه طاغرن کوه باشد و اکنون اثری از آن فصبه باقی نیست باز از چیزهایی
 که شاید خیال می نماید در این کوه پوند قدیم مملکت پندشاور حالیه است این است که کوه
 رای و شا که در کتاب زند و اوستا مسطورا است و کوه و اوند که در کتاب بند هیش مذکور
 و کوه پوند و رسید که فردوسی در شاهنامه نام برده از فرار ظن مناخم بیچین همان
 ریشه کوهی است که در طرف شمال و شمال غربی پندشاور واقع است و این که در شاهنامه
 نگاشته شده که گشناسانش بر زین مهر زاد کوه پوند فرار داد بیچین است که فله کوه

حرف شمال و شمال غربی نیشابور جای تشکله نیست چه ارتفاع آن فله افلاسه هزار
 فوج است و در ششم تا از سال بواسطه کمال برودت هوا و بسپاری برف زین در اینجا
 میانش و تشکله و معبد باید در جای باشد که خدام و مؤبدان واجزان بتوانند همیشه
 در آن متمکن باشند پس باید گنابانش برزین مهراد در دامنه های کوه رپوند فرار داد
 باشد و در بلوک بار معدن فری است که برزینان یا برزینون نام دارد و واقع در دامنه های
 این کوه است و هیچ شک نیست که اسم فری نیز برزین بوده تا خود از برزین مهر است و تشکله گنابانش
 اینجا بوده و اینکه فردوسی در شاهنامه گفته است گنابانش برزین مهراد کوه رپوند
 فرار داد صحیح است چه دامنه کوه هم جزو کوه است و همینطور که حالا تمام رشنه کوه را کوه
 نیشابور گویند اگر چه بعضی فله های آن اسامی مخصوص دارد و قدم تمام آنرا کوه رپوند
 میگویند و الا بی بدینیم که اما الحکله طوس که در طرف شمال شرقی این کوه سکنی دارند
 آنرا کوه نیشابور میدانند

نیز فردوسی در شاهنامه گوید وقتی که کور در منظر پیران بود در جانی که مابین کوه های
 رپند و گنابند و رودخانه واقع بود توقف نمود و سنگ بست و حالا نیز در طرف شمالی کوه
 رپند یعنی کوه رپوند فری نیز گنابانش که گنابند نام دارد و این همان گنابند شاهنامه است
 و رود کشف رود از بهاوی آن جاری است و کشف رود را در کتاب بندش کناو کسپ
 نوشته است و باید دانست که این گنابند غیر از گنابند است که در نزدیکی شهر نون واقع است
 و الا مردم آنرا گناباد تلفظ می نمایند و در کتب جنابید و جنید ضبط شده بلکه صاحب
 معجم البلدان چونانید نوشته و در هر صورت جنابید معروف به گناباد جزو مملکت هستان
 و در بالا کوه زرد در نزدیکی نون واقع است و مفدی از هر دو منصبه گنابند ذکر کرده است

و نیز بدان موضع گوید در چند فرسخی طرف غربی سبزوار فربه است موسوم به رپود اما در اینجا
نه گونا بدی است نه رودخانه و تمام علمای جنس فربه را گویند و اجزای بلوکات طوس و مملکت
نیشابور دانسته و بلوک و بوند و نیز از بلوکات نیشابور شمرده اما فربه رپود را که در نزدیکی
سبزوار است جزو بلوک بپه می دانند و از اینجمله معلوم شد که گوه رپود مذکور در شاهنامه
عبادت از تمام این رشنه گوه است نه اسم فله مخصوص نیشابور بلکه رپود و بلوک با معدن
و در فربه برزینون پابر زنان بوده است و متعلق بدانست این رشنه گوه و جنگ گورد زو پرا
در طرف شمالی این گوه و نزدیک فربه که حالا موسوم به گونا بد است اتفاق افتاده
در کتاب بندهش در باب هفدهم مینویسد گوه رپود که گشتاسب اش برزین مهر را
در آن افروخت است و سنا سپان هم نامیده شده است
مقدسی گوید بشت بلوکی است در مملکت نیشابور و با قوت حوی مینویسد بشت
شهری است که بشتاسب از اینا کرده و دو بیست و بیست فربه جز و آن شهر بوده ابتدا از ا
بشتاسب میگفته اند بعد از آن مخفف کرده بشت گفته اند سایر مصنفین را عقیده
اینکه همان بشت بمعنی ظهر عربی است و چون در بشت نیشابور واقع است موسوم با این
اسم شده بپه می گوید بشتن فروش یا بشت فروش بلوکی است از مملکت نیشابور و صد
بیست و شش فربه دارد و شاه بشتاسب اینجا را بنا کرده است بعقیده نگارنده بشت و
بلوکی است که مقدسی از آن فروش یا بشت فروش نامیده و فصیحان پیش فروش حالتی است که
فربه ایست در بلوک و برخان و از آنهم پوست فروش و هم بشت فروش میگویند چون مخبر
زیاد در اسامی غنیه شده بحمل که شهر قدیم بشتاسب و بلوک قدیم بشت و فربه حالتی
پیش فروش هم یکی باشد حد و بلوک بشت از فراری که صاحب معجم البلاد از گفته ا

فَعْبِيه بَلُوكِ نَبْتٌ كَعَنْدَرٍ بَاشَدُ دَرِ بَسْتِ فَرَسِي نَبْتِشَا بُو رِ وَا فَعِ اسْتِ دَرِ بَعْضِي اَز كَب

نُوشْتِ اَنْدَكِ شَا بَ وِ نَبْتِ وِ نَبْتِشَا بُو رِ اَسَا مِي مُخْتَلَفَةٌ بِكِ شَهْرُ بُو دِه اسْتِ

سَابِقًا ذِكْرُ شَدِكِ دَرِ كَابِ بِنْدِه شِ نُوشْتِ اسْتِ كُوِهِ وِ بُو نَدِ رَا كُوِهِ بَسْتِ وِ سَنَّا سَبَانَ هَم

كَفْتِ اَنْدِ وِ شَكِ نَبْتِ كِه سَلْسَلَه كُوِهِي وِ جَلَكِه وَا فَعِ دَرِ پَايِ اَنْ كُوِهِ وِ دَامَنَةُ اَنْ هَم بِبِكِ

اَسْمِ نَامِيَه مِي شُو دِ وِ نَظَايِرِ وَا مِثَالِ اِيْنِ فَرَه بِي اَرَا سْتِ بِنَا بَرِ اِيْنِ چُنَا نَكِه دَرِ كَابِ مِي نُخَرِدِ

مَطُو رَا سْتِ نَبْتِ وِ سَنَّا سَبَانَ اَسْمِ جَلَكِه اِيْتِ وِ سَلْسَلَه كُوِهِي كِه اِيْنَجَلَكِه دَرِ پَايِ اَنْ وَا فَعِ اَسْمِ

نَبْرِي هَم اِيْنِ اَسْمِ مَوْ سُو مِ بُو دِه وَا زِ سَلْسَلَه كُوِهِ وَا نِ جَلَكِه اَزِ فَرِ وِ بِنِ نَا خِرَا سَا اَزِ كَشِي پَدِ شَدِه اسْتِ

وِ كُوِهِي رِ بُو نَدِ وِ كُوِي نَدِ وِ دَمَا وِ نَدِ وِ غَبْرَه كِه دَرِ كَابِ بِنْدِه شِ ذِكْرُ شَدِه هَم فِلَهِي هَايِ

سَلْسَلَه كُوِهِ عَظِيْمِ بَسْتِ وِ سَنَّا سَبَانَ مِي بَاشَدِ نَبْرِي دَرِ كَابِ مِي نُخَرِدِ مِي نُبُو پِي دِ كُوِهِ دَمَا وِ نَدِ

پَهْلُوِي جَلَكِه بَسْتِ وِ سَنَّا سَبَانَ وَا فَعِ شَدِه وِ كُوِهِ كُوِي نَدِ كِه دَرِ كَابِ بِنْدِه شِ ذِكْرِ اَنْ شَدِه

فِلَه اِيْتِ كِه دَرِ مَقَابِلِ كُوِنَا بَدِ بَعْضِي كُوِنَا بَادِ حَالِيَه مِي بَاشَدِ هَمچُنِ بِنِ دَرِ كَابِ بِنْدِه شِ مِي نُبُو پِي دِ

اَشْكَا بَرِ زِيْنِ مَهْرِ اَدِرِ نَه فَرَسِي كُوِهِ كُوِي نَدِ دَرِ طَرَفِ مَغْرِبِي اَنْ فَرَا رِ دَا دِنْدِ وِ بَلُوكِ بَارِ مَعْدِنِ هَم

دَرِ نَه فَرَسِي طَرَفِ مَغْرِبِي كُوِهِ كُوِنَا بَادِ وَا فَعِ شَدِه اسْتِ

بِكِي دِيْگَرِ اَزِ بَلُوكَاتِ نَبْتِشَا بُو رِ بَلُوكِ دَرِ بَ فَا ضِي اسْتِ كِه صَدِ وِ سِي وِ نَه فَرَسِي وِ مَغْرِبِي دَا رِ دِ

وَعَدَةُ نَفُوسِ اَنْ تَقْرِ بَادِ وَا زِدِه هَزَارِ نَفَرِ اسْتِ اِيْنِ بَلُوكِ دَرِ جَنُوبِ شَرَقِي بَلُوكِ رِ بُو نَدِ وَا فَعِ وِ

اَبِ اَنْ اَزِ رُو دِ خَانَه مِي اَبَادِ وِ بَعْضِي فَوَائِدِ اَسَا مِي فَرَا مَعْبَرَه اِيْنِ بَلُوكِ اَزِ فَرَا زِدِ بَلِ

مِي بَاشَدِ

دِه شَيْبِ كَارِيْزِكِ مَحْمُو دِ اَبَادِ اَهْوَانِ شَاهِ اَبَادِ سَلْطَانِ اَبَادِ زِدْگَرَانِ خَرَمِ اَبَادِ

عَشْرَتِ اَبَادِ شَرِيْفِ اَبَادِ زِيْرَجَانِ اَبُو سَعْدِي فَخْرِيَه نُورَانِيَه جِيْلُو تَقِي اَبَادِ

احمدآباد عبدالآباد معورې صوفی آباد فتح آباد شادفهنه جعفرآباد
سمندہ دستجرد آبگینه ووفی جنت آباد حقه زب آباد پوسن آباد
ده شیخ خوش بالا بدیع آباد شمس آباد رفیع آباد اسلامیه نعیم آباد
دستجرد نعلبند فیل خانہ خراباد بچی آباد بگرام آباد نقدپیش فردوس
بنی آباد عباس آباد رشیدآباد دانگی صدرآباد مهدی آباد جلال آباد
سہاکل کریم آباد سعداد فضا آباد علی آباد جالندہ مولو عشوآباد کهنہ
نوبهار ماوی دہ نو فرید جوری شہرکهنہ موسی آباد سروسنان
فتح بخش میان عین آباد ہمدردہ خار ہاشم آباد کلانگی نظرگاہ
بروشہ سرچند نارجان خرمک چاہ بلند زمان سرتپہ اللہ آباد
فضل آباد شکرآباد فخرآباد خراجان فیروزی نورآباد لہمان
یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک اردو وغیر است این بلوک کوچک و در طرف
غربی مادل واقع شدہ دوازده فرسہ و یکہزار و سبصد نفر جمعیت دارد فصیحہ
این بلوک خروعلی است کہ در طرف شمالی قدمکاه و در یکفرسخی ان واقع است فرا
دیگر خرو سفلی اردو و پیش بوژمہران برج دارالسلام کلانہ اقبال
کلانہ نثار داراب کارشک زلفی بوفند میباشد
نیز از بلوکات نیشابور بلوک زبرخان است کہ در منتهای مشرق خاک نیشابور واقع
وانتهای این بلوک نیز از سمت مشرق دزآباد سفلی است نوزده فرسہ و دو ہزار نفر
جمعیت دارد اغلب قرای این بلوک دارای قلعہ و برج قدیمی و در وسط درہ کوہ
مبباشد قدمکاه یکی از قرای این بلوک میباشد و پیش فروش کہ پیش ذکر شد باقی

دردود دروغی چچنک اردوئے دولت آباد محمدآباد بازچمد
 موشان دانر میخندر گرونه چناران بعبشبن دزآباد سفلی
 علی کوری

یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک عشق آباد است که در طرف جنوبی بلوک متعلقه
 نیز در جانب جنوب بلوک در ب فاضی واقع و مشتمل بر سی و نمره فیر است حدش نفوس
 سه هزار نفر و فیرای معبره آن از این فیر است عشق آباد کوشک ده نو
 خراباد مهدی آباد غریز آباد علی آباد فایهی سلیمانیه فیریه
 شهرآباد ده نظام نصرآباد احمدآباد فتح آباد نعیم آباد گرگی
 حسن آباد عزیزآباد کاربزی تفرآباد

بلوک دوازدهمی نیشابور است عشق آباد است که در طرف جنوبی اردویش و وزیرخان واقع
 و بلوک کوچکی است مشتمل بر دوازده فیر و هشتصد نفر جمعیت و اسامی فیرای آن
 استخوان حسیزآباد احمدآباد رباط جهان آباد اوغیش زلفاه
 سهول آباد عهه شاه آباد میباشد

این بود شرح بلوکات نیشابور و اما شهر نیشابور شکلا مربع مستطیل است و دو خیابان
 دارد یکی از مشرق و مغرب و دیگری از جنوب و شمال که فیر آباد در وسط شهر این دو خط
 باهم تقاطع کرده و نقطه تقاطع چار سو ف شهر است و اکثر دکانین بلده در این دو خیابان
 که چهار بازار باشد واقع و این چهار بازار از چهار جهت شهر یعنی از جنوب و شمال و
 مشرق و مغرب منتهی بچهار دروازه میشود دروازه قبلی و جنوبی را دروازه عراق
 نامند و دروازه مشرقی موسوم است بدروازه مشهد دروازه شمالی معروف بدروازه

ارک است و دروازه مغرب دروازه پای چنار از دروازه عراق بسزوار و از دروازه مشهد
 بطوس و مشهد و از دروازه ارک بمهراباد و از دروازه پای چنار بطرف جوین و اسفرین
 و خوشان میروند و دره شهر سه هزار و سیصد ذرع است دیوار قلعه شهر پنجاه و هشت
 برج داشته که بعضی از آنها انهدام یافته است شهر نیشابور مشتمل بر چهار محله است
 محله اسطغر محله بالاکو وال محله سرسنگ محله سعد شاه و چهار صد و پنجاه باب
 دکان دارد که بعضی از آنها دایر نیست باز ده حمام دایر در نیشابور است و دو مدرسه که
 یکی موسوم بمدرسه گلشن است و دیگری معروف بمدرسه درب مشهد و دو کاروانسرا
 یکی منسوب بمیرزا محمد حسین و دیگری مشهور بسرای حاجی رضاد و بیرون دروازه
 مشهد کاروانسرای شاه عباسی است که منظر آگاه و زوایا و آب باشد آب شهر از رود
 میراباد و سرشته فنانست فنان زنگشاه و فنان حله و فنان مسجد جامع در
 نیشابور و فنان طاب مسجد از این بنده قدیمه میباشد و آن مسجد جامع شهر است بالای سردر
 مسجد بروی کاشی کتیبه است که درست خوانده نمیشود اما تاریخ آن هزار و چهل
 دو میباشد و لمعتبر است که این تاریخ مرتب سرد است نیشابور آن چه در داخل
 سنگ است و وقفنامه زمین که شاه عباس اول و وقف این مسجد نموده بر آن منقور است
 و تاریخ آن هزار و بیست و یک میباشد ارک نیشابور در طرف شمالی شهر واقع است
 و مرتب و عمارت لازم دارد حکام در بیرون ارک منزل مینمایند بسیاری از سکنه
 نیشابور سا دانند و معاش آنها از وظائف و مستزری و تخفیفها است که از دولت
 دارند و بعضی وجوه بر تپه که از مردم میگیرند و در کمال اسودگی و خوشی میکنند
 اما غیر سادات کسب دارند و چندان مؤنه ندارند تخمیناً در نیم فرسخی طرف جنوب شرقی

دروازه مشهد نیک و باغ باصفائی است که انجا مقبره امامزاده محمد بن محمد بن زید بن
 امام زین العابدین علیہ السلام میباشد این امامزاده چون بفرمان زید بن مهلب حاکم
 خراسان مقبول و پس از قتل محروق گردید بمحمد محروق معروف شد عمارتی که مقبره
 امامزاده در آن میباشد اطافهای متعدده دارد بفعنه که فبر در آن واقع و حرم امامزاده
 محسوب میشود عمارت از فبره و گنبد بسیار فشنکی از کاشی سبز و ابوانی عالی دارد
 بر کاشی کتیبه نوشته شده است (السلطان الاعظم ابوالمظفر طهماسب الصفی
 الحسینی بهادر خان) ولی تاریخ و اسال هزار و چهل و یک نوشته و در این سال شاه صفی
 بن شاه عباس بن شاه محمد بن شاه طهماسب پادشاهی ایران داشتند بنا بر این باید بنا
 عمارت از شاه طهماسب باشد و شاه صفی از امرت نموده باشد و تاریخ مزبور
 متعلق بجمع پر است نه بنا و معتز است که سلطنت شاه طهماسب از نهصد و سی و
 یک است تا نهصد و نود و پنج و هزار و چهل و یک چنانکه ذکر شد و از سلطنت شاه صفی
 میباشد همچنین فبر عمر خنجام در این باغ واقع است حکیم عمر خنجام در سنه پانصد و
 هفده وفات یافته در نزدیکی این باغ قدری بطرف شهر مقبره شیخ فبر الدین عطار است
 و در سال فوت او اختلاف کرده اند و لثا سمرقندی گوید فبر الدین در سنه ششصد
 بیست و هفت وفات یافته اما اکثر بر اینند که شیخ عطار در استیلائی مغول بر خراسان
 و قتل عام بنش ابور بدست لشکر بان مغول مقبول گردید و خرابی بنش ابور و قتل عام انجا
 در سنه ششصد و هجده بوده است و این منافی است با قول دولثا سمرقندی
 بر دیوار حرم امامزاده محروق سنگی نصب شده و آثار دو قدم بر آن نمودار و معروفست که
 جای پای حضرت رضا علیہ السلام است اما این آثار دو کره از آثار اقدام قد مگانه

کوچکتر است بالای دو مدخل صحن اما مزاده نوشته اند که این غارت در سنه هزار و صد و نوزده تعمیر شده و این تاریخ مفارز است با او از سلطنت شاه سلطان حسین صفوی و دولت دور شده فئات و فغان این اما مزاده کرده است

خرابیه شهر قدیم نیشابور در طرف شرقی شهر حالیه واقع است و از دیوار شهر حالیه تا ابتدای شهر خرابیه هزار و پانصد ذرع میباشد مفرقه اما مزاده محروق در جنوب شهر قدیم است و حد شمالی آن راهی است که بقدمگاه می رود و دره شهر قدیم نخچیناً نه هزار ذرع است و در خرابیه آن غیر از نلال و نیپه های کوچک و بزرگ و کوزه شکسته و خرده اجر که علامت و آثار غارت و آبادانی قدیم است هیچ باقی نیست و در باب این شهر در کتب جغرافیای و تواریخ چیزی که طرف اعتماد باشد ملاحظه نمیشود همینقدر در ضمن مسطوری که بحکایات شب سپهر نوشته اند این شهر را طهمورث دیوبند از سلاطین پشادای بنام نمود و آن پس از مرگ دهور و مضمی فرون خراب شده تا بنیادش پور شهر دیگر با خرابت و کوبندانش شکل نطع شطرنج و دوران پانزده هزار گام بوده است

فردوسی گوید شاپور فلعه نیشابور یعنی کهندز را بنام نمود بزد جرد ثانی چو ز اغلب اوقات در این شهر توقف داشته در عهد سلطنت او نیشابور نهایت معور و آباد گردید خلفه بوسف که از خلفای بزرگ او است بود و بعضی خلفای دیگر این ملت که بزد جرد ثانی از ارمستان و گرجستان با سیری آورده بود در نیشابور مقول شدند در تواریخ سلاطین ساسانی که بعد از بزد جرد ثانی سلطنت کرده اند اسم نیشابور کمتر دیده میشود در زمانی که اعراب بنجر اسان آمدند و بر این مملکت استیلا یافتند نیشابور بجدی از اعتبار افتاده بود که مطلقاً استعداد لشکرین نداشته تاریخ طبری متعرض

اینمطلب شده و گوید در آن زمان پای تخت خراسان مرو بود در زمان سلطنت ال طاهر
 یعنی از سنه دو بیست و پنج هجری الی دو بیست و پنجاه و نه شهر نیشابور باز رونقی حاصل
 کرد ابو طاهر بن الحسین که اول سلاطین طاهریه بود عمارتی در باغ مشهور بباغ میان بنا
 نمود و بنابر مسطورات صاحب معجم البلدان عبدالله بن طاهر که در سنه دو بیست و یازده
 تمام خراسان و وارد نیشابور شد شهر شاد باخ را بساخت لیکن ضعف اینقول بعدها
 بیاید از سکه های زیاد که در نیشابور در سلطنت سلاطین سامانیه ضرب شده و بدست
 امده میتوان گفت که شهر نیشابور در زمان سامانیان هم شهر معتبری بوده طغرل بیک
 اول پادشاه سلاجقه در سنه چهار صد و بیست و نه نیشابور را پای تخت خود قرار داد
 پسر طغرل بیک الباسلان نیز آن شهر را مقر سلطنت ساخت در سنه چهار صد و شصت
 و شش الباسلان دختر فغان را در سلاطین ازدواج پسر خود ملک شاه در آورد و عمارت
 شاد باخ را برای او بنا کرد بنا بر این دو در نیشابور ابتدا اسم این عمارت را شاد کاخ نهاد ۸
 باشند در سنه چهار صد و نود و یک قلعه که هند ذرا از خون برادر ملک شاه خراب کرد
 در سنه پانصد و چهل و هشت در او از سلطنت سلطان سنجر طایفه از غر بر خراسان
 غلبه کرده تمام شهر نیشابور را خراب نمودند و اغلب سکنه آنرا بقتل رسانیدند و خود
 در نیشابور و نواحی آن ساکن شدند اما المؤمنین بنی که یکی از ممالیک سلطان سنجر بود
 انجامت را از نیشابور و نواحی بیرون نمود و در سال پانصد و پنجاه و چهار نیشابور را بکشت
 و دو سال بعد بواسطه فساد و نزاعهای بی در پی که فیما بین شجر و سنی در شهر نیشابور
 دو کار بود تمام رؤسای فریقین را مقنول و مساجد و مدارس را خراب کرد و هر چه کتابخانه
 دولت شهر بود بسوزانید و پای تخت خود را در شاد باخ قرار داد و نیشابور را از اعتبار شهر

مؤمنین بنی
 ابنه دار سلطا
 سنه بوده با
 اسم مقنول

بودن بیفتاد و شادباخ با اسم شهر الموبدی فاعده ابن ابالت گردید الموبد ابی رکن الدین محمد
 اخیر سلطان سلجوقی را که برادرزاده سلطان سنجر بود بکشت و خود نیز در سنه
 پانصد و هفتاد در خوارزم بدست نکش خان خوارزمشاه مقتول شد و از این زمان
 تا ابتدای مائه هفتم هجری اطلاق شهر بر نیشابور نمیشد و تمام مورخین شادباخ را
 فاعده مملکت نیشابور میگویند در سنه پانصد و هشتاد و سه نکش خان خوارزمشاه
 این شهر را محاصره نمود حمد الله مستوفی در زینت القابوب گوید در سال ششصد و
 پنج بواسطه زلزله عظیمه تمام شهر شادباخ خراب شد و عجب این است که با فونجی
 صاحب معجم البلدان هشت سال بعد از این یعنی در سنه ششصد و سپرده بنیست
 آمده و در شادباخ توقف داشته و در معجم البلدان هیچ ذکری از زلزله نمینماید در
 سنه ششصد و هجده لشکر مغول سرداری ثلوثی مشهور بنولجان بن چنگیز خان
 تمام شهر و اطراف و نواحی آنرا خراب کردند و چنانچه مورخین نکاشته اند تمام آنها
 مقول ساختند

پس از احوال مذکورده مورخین مفهوم گردید که از سال چهارصد و بیست و نه که
 نیشابور پای تخت طغرل بیک اول پادشاه سلجوقی گردید شادباخ عماری سلطنت
 بوده در خارج و جلوشهر نیشابور در طرف جنوب غربی شهر کهنه و جنوب شهر حالیه
 و ناسنه پانصد و پنجاه و چهارهین حالت داداشنه بعد از آنکه الموبد ابی رکن الدین شادباخ را
 پای تخت کرد شهر معموری شد و نیشابور فصیح غیر معموری گردید که از رؤسا و اعظام
 کسی در اینجا ساکن نبوده و در خارج و جلوشهر شادباخ واقع بوده تا در سال ششصد
 هجده که شادباخ خراب شد و نام او نابود گردید و بعد از آن دوباره شهر نیشابور را

ساختند دو سنه شصت و شصت و نه باز مغولان بسرداری مرغول نامی این شهر را
 قتل و غارت کرده فدوی خراب نمودند و بنشاپور و با پنجاه سال شصت و هفتاد
 و نه کرده سال بعد باشد در این سال زلزله عظیمی شد که این شهر را بکلی خراب کرد و
 دیگر آباد نشد تا سنه شصت و نود و پنج که غازان خان بملک بنشاپور آمد و التوبه کرد
 که در طرف شمالی شهر شاد باغ باشد جای گرفت و بقول صاحب تاریخ رشیدی در جای
 عمارتی که التوبه دو سنه باضد و پنجاه و هشت بنا نموده بود شهر بنشاپور را بساخت
 و احتمال می رود شهر حالتی همان شهری باشد که در زمان غازان خان بنا کرده باشند
 لکن صاحب زینت المجالس گوید شهر جدید که در عهد غازان خان ساخته اند دوره
 آن پانزده هزار گام است پس اگر شهر حالتی شهر غازانیت صاحب زینت المجالس سهو
 کرده است چه دوره این شهر پیش از سه هزار گام نیست در نواریج مسطوره است که چون
 بنشاپور در اسپیلای مغول خراب شد مردم اطراف می آمدند و از آنجا دفینه و بعضی
 اشیای قیمتی پیدا می کردند از جمله سلطان جلال الدین خوارزمشاه یکدو سنه مامور
 فرستاد در آن محل سال اول کاوش کردند و مبالغی خطر مال بدست آوردند و بر آن
 ان پادشاه بردند بعد از سال اول آن محل را بسالی سه هزار دینار که معادل پنجاه و چهار
 هزار تومان حالتی میباشد اجاره و مفاطع دادند که در آن کاوش نمایند گویند
 مساجرین گاه می شد که در یک روز معادل مال الاجاره یکساله از آنجا اموال بدست
 می آوردند

اما شهر شاد باغ بطور قطع و یقین در طرف جنوب شهر حالتی یعنی در همانجا که باغ و
 مقبره امامزاده میرواست واقع بوده و منشأ این یقین شجره نامه ایست از سادات بلوک

بار معدن که بدست آمد و در شرح بلوکات بدان اشاره نمودیم بالجمله در آن شجره نامه
 نوشته بود که بیست نفر از سادات اولاد خواجہ حسین الأصغر بن زین العابدین علیہ السلام
 در پهلوی قبر امامزاده محروق در شادباخ نیشابور مدفونند

دکترایه‌ها نیشابور و بسا اهل آن

یکی از راهها و جاده‌های نیشابور راه زمستانی مشهد است که از نیشابور چهار فرسخ است
 بقدمگاه و از آنجا چهار فرسخ و نیم است تا فخر داود و از آنجا سه فرسخ تا شریف آباد و
 از شریف آباد پنج فرسخ و نیم است تا مشهد اما باید دانست که راه زمستانی سابق مشهد از
 بعثتین و قبرین الفخر عبور میکرد چنانکه مقدسی بدان تصریح کرده و بعثتین قبرین است در
 بلوک زبرخان قدیمی مابین طرف مشرقی قدمگاه از بعثتین راهی است که از رودخانه سروا
 میگذشت و در زمان قدیم پلی در آنجا بوده که حالا آثار آن باقی است بعد از فخر داود گذشته
 بقبرین الحرمه رسیده اند و قبرین الحرمه سه سرخه است که فاصله آن تا شریف آباد بیش
 از یک پدان نیست سابقاً از این قبرین بمشهد مرفقه و راه مثل زمان حال بوده بنا بر آنچه ذکر
 شد راه قدیم شانزده فرسخ بوده و این مطابق است با قول ادیبی که میگوید از نیشابور تا
 مشهد شانزده فرسخ است و این خردا به که مسافت مزبوره را سپرده فرسخ نوشته و قلم کرده
 پانزده فرسنگ گفته صحیحی ندارد

راه دوم نیشابور جاده است که از آن به هرات میروند و منزل اول فریق در آباد سفلی است که
 از نیشابور تا آنجا هفت فرسخ است فریق در آباد سفلی در حد شرقی بلوک زبرخان واقع و علیاً
 جغرافی و مورخین عرب از افضل الریح میگویند در آنجا راه دو شعبه میشود شعبه طرف
 دست چپ بسرخس و شعبه طرف دست راست به هرات میرود

راه سیم جاذه طبر است و منزل اول ان پل زمان اباد سرشوره رود که حد شرقی بلوک
 تحت جلگه میباشد از نیشابور تا اینجمل چهار فرسخ است منزل دوم سنگرد که شش فرسخ
 مسافت دارد منزل سیم قلعه میدان منزل چهارم برد اسکن که فصبه ایست با چهار
 هزار نفر سکن و چون چهار فرسخ از این منزل طی راه نمودند جاذه دو شعبه میشود یکی
 بطرف دست چپ که از این سلطان اباد نیشابور میروند دیگری بطرف دست راست که
 بطبر منتهی میشود

چهارم جاذه سبزوار و راه شاهرو است که سابقاً براه عراف معروف بوده و منازل
 حالت ان از اینقرار است شوراب شش فرسخ و نیم و عفران چهار فرسخ و نیم سبزوار
 پنج فرسخ و سربوع و بود پنج فرسخ و نیم مهر سه فرسخ و نیم مینان پنج فرسخ عباس آباد
 شش فرسخ شاه رود ده فرسخ و نیم ده ملا چهار فرسخ و نیم و فریه حداد ۴ در نیم فرسخ
 ده ملا واقع است چایار خانه مابین مباحی و شاه رود در فریه ار مباح است قلعه رحمت آباد که
 در میان مباحی و شاه رود دیده میشود از بناهای صفتیه است و بقراش اباد معروف
 بوده چوزاب از بپار کم و شور و تلخ است این منزل گاه دامشروک داشته اند

نیشابور تا حداد ۴ کلیه مسافت شصت و سه فرسخ و نیم است اما منازل قدیم ابتدا
 از نیشابور تا خرو گرد و ابیان نمائیم بعد از خرو گرد تا حداد ۴ و اذکر کنیم
 قدما از نیشابور تا خرو گرد که فریه ایست در یک فرسخ و ربعی طرف مغرب سبزوار ایست
 فرسخ نیم مسافت کرده اند و پیمار منزل نهم نموده چوزاب نیم مسافت بیش از راه حالت
 معلوم میشود که در قدیم راه را منحرف مباحثه اند و از نیشابور که حرکت میکردند منزل
 اول در فریه بوده که اسم ان معلوم نیست البته ان فریه دو پای طاغی کوه واقع بوده منزل

دویم فزیه سنگلیدر سیم فزیه جسر آباد و فزیه حسین آباد و منزل چهارم بخسرو مجرد
 مبرفته اند و چون فزیه سنگلیدر مسافت بکفر سبخ و نیم در طرف جنوب راه حالتی واقع است
 معلوم میشود که راه قدیم در طرف جنوب راه حالتی بوده و در پی صورت بیست فرسخی که
 مسافت نیشابور و خسروگرد را پیش تعیین کرده اند صحیح میباشد و بمحتمل که در قدیم نیز راه
 از میان کوه طاغن یعنی از همانجائی که جاده حالتی است امتداد داشته ولی چون مخوف بوده
 دراز آمد و شد نمیبوده اند در اول این راه در همان نقطه که جاده حالتی داخل طاغن کو
 میشود فزیه است موسوم بسنگلیدر چنانکه پیش ذکر شد و وجه تسمیه آن باین اسم آنکه
 در ابتدای دهنه سنگلیدر واقع است مرحوم اللهبخارا خا از اصفالدوله که در زمان
 شهریار میر و ماضی محمد شاه غازی طاب ثراه حکومت خراسان داشت بی خانوا
 از فزیه سنگلیدر کوچانیده و فزیه دهنه سنگلیدر را آباد نمود که این دهنه را
 از شرارت اگر ادب بخوردی محظوظ دارد در نزدیکی فزیه سنگلیدر فزیه شمعنا واقع است
 و انهم منزلی بوده از منازل راه قدیم که از نیشابور بخسرو مجرد مبرفته اند
 اما منزل اول از منازل راه قدیم خسرو مجرد بجاده البوق بوده که بچی آباد مشهور است
 و مسافت آن شش فرسخ و فزیه بچی آباد الان دهکده کوچکی است در جنوب مهر و منزل
 دویم بهمین آباد و مسافت آن نه شش فرسخ و فزیه بهمین آباد حالا خواب و در نیم فرسخ
 فرنیاز است منزل سیم اسد آباد و مسافت آن شش فرسخ و فزیه اسد آباد عباس آباد
 حالتی است چون شاه عباس اول برای حفظ راه و دفع غارتگری اوزبک و ترک از سر
 فغان جمعی از کرجها را کوچانیده و در اینجا سکنی داده اینجمل با اسم آن پادشاه منسوب و
 موسوم بعباس آباد گردیده است منزل چهارم فهند که مغرب کن در میباشد مشا

از هفت فرسخ و قهندز باشد در نزدیکی میان دشت حالت باشد منزل پنجم بمبعل و مسافت
 آن نیز هفت فرسخ است و بمبعل مابین حالت است منزل ششم بزیش دوازده فرسخ مسافت
 آن بوده و فرسز بزیش بدشت حالت میباشد که در یک فرسخ و ربعی طرف شرقی شاهر و
 واقع است منزل هفتم حداده است هفت فرسخ فرسز حداده نزدیک ده ملاست و
 کل مسافت از خسرو جردالی حداده مطابق آنچه ذکر شده پناه و یک فرسخ است و از اینجا معلوم
 میشود که مسافت مابین خسرو گرد و اسداباد را از آنچه بوده کمتر نوشته اند یعنی بیست و ^{سیزده}
 هجده فرسخ ثبت کرده و مسافت مابین اسداباد و حداده را از آنچه بوده بیشتر ثبت نموده
 یعنی بیست و هفت فرسخ را سی و سه فرسخ نگاشته از جمله مسافت بمبعل و انا بزیش دوازده
 فرسخ نوشته اند و حال آنکه پیش از آن فرسخ بیست بعضی مسافرن منازل دیگر هم در این راه
 ثبت کرده اند و از اینجا معلوم است هفتاد که گویند باز پدر حالت باشد واقع در دو فرسخی مابین
 سرشکه زید و فرسز مرجان که منزل مابین بمبعل و بزیش بوده حالا وجود ندارد لکن در یک
 فرسخی طرف مغرب مابین خیمه ازی است معروف باب مرجان و باز در دو فرسخ دیگر طرف
 غربی مابین دره ایست که از ایند مرجان مینامند پس اگر فرسز قدیم مرجان در اینجا بوده
 مسافت آن نازید و پنج فرسخ است و ادویسی که گفته است از مرجان تا بمبعل دوازده فرسخ است
 سهو کرده و جهت زیاد نوشتن مسافت آنکه چون منازل مابین شاهر و دهنرینان ناچند
 سال قبل راههای بخوف داشته مسافرن که در هر قدم بر مال و جان خود خائف بودند
 واد بنظر آنها طولانی آمده و مسافت بیست و هفت فرسخ را سی و سه فرسخ فرض کرده اند
 و حال آنکه مردم همانطور معتقد میباشدند

پنجم راه پشاور و پنجوشان است و منزل اول آن زرنده و مسافت از هفت فرسخ و پنجم و زرنده

فزیرا پست واقع در سفید رود مابین بلوک بار و بلوک بار معدن در انتهای جنوبی جلگه
 ماروس و جلگه ماروس بدنه سفید مشهور است و چون طایفه کرد عمار لودران جلگه
 ساکنند از راهم خاک عمار لود کردستان بنامند این جلگه را اینک که کوچک است حاکم نشین مینامند
 و حکمرانی علیجده دارد و از طرف مغرب محدود است بجمال بار معدن و از سمت شمال
 بلوک سرو لایت و از مشرق بکوه بار و از جانب جنوب بلوک تخت جلگه و اگر عمار لود را
 نادر شاه از کردستان اصلی باین جلگه کوچانیده و پانصد خانوار مینباشند و منقسم
 بی پنج طایفه اول طایفه بکی اولو دوم از تکان لو سیم غزلو چهارم بانی پنجم هفتاد و
 دو ملت و فرای حالت این اگر از این فراد است زیندی شهید فلی
 کلانته همیشه خان مرچان ماروس کلانته اسمعیل ننگ پاپین
 ننگ بالا فارچی کلانته ملا کلانته مراد برج کلانته ملا جعفر علی
 قلعه سنوچی کلانته شاهچی سپنر اسب پاپین خون آورد سپنر اسب بالا
 منزل دوم راه بنش ابور و بنجوشان چکنه است و مسافت آن شش فرسخ و راه از نپهاو
 سفید رود و ببالامپرو د اسم اصلی فزیرا چکنه کو پاشا کانه میباشد و راه از اینجا
 دو شعبه میشود شعبه طرف چپ بنجوشان و شعبه طرف راست بطوس میرود
 و چون قدری از فزیرا خون آورد بطرف شمال مایل شوند آنوقت راه بلوک سرو لایت
 امتداد دارد و در خانه که در بلوک سرو لایت مشهود جاری و مشهور باب سلطان
 میدان است در نزد یک فزیرا سلطان میدان منبع دارد بعد از وسط مار کوه و
 حاشی کوه جاری است و اسم این دو کوه در شجره نامه سادات بلوک بار معدن که
 پیش اشاره بدان نمودیم و بعد همان نیز ذکر آن بیاید مذکور است

ایلات نیشابور

بعضی از ایلات در ناسنان بجلکه نیشابور میبایند که از طایفه بلوچ و شموری هستند بلوچها در طرف غربی و شموریها در سمت شرقی مملکت نیشابور پلا میکنند از طایفه بلوچ سه هزار خانوار در ولایت خراسان میباشند و در سال هزار و دویست پنجاه و یک آنها را ازیم بلوچستان با این مملکت کوچانیده اند در بلوک دروب فاضی در نزد فریه جبالو و در فریه شوراب از بلوک طاغز کوه چند خانوار افغان سکند دارند این افغانه از طایفه کامران شاه اند و چهل و هفت سال قبل با اینجا آمده سکونت اختیار کرده اند

شرح معدن فیروزه نیشابور

معدن فیروزه نیشابور برد و فتم است کوهی و خاکی معدن کوهی در کوه واقع شده با این معنی که فیروزه با کاپه سنگ کوه که غیر فیروزه است اتصال دارد و باید از سنگ شکسته و فیروزه از آن جدا کرد معدن خاکی در اراضی دامنه کوه و پانز کوه واقع شده و شرح ازین باید آنرا معدن کوهی دروش دره واقع است و هر دره بمناسبتی با سبی موسوم گردیده و از طرف شرق این کوه که ابتدا نمانیم دره اول دارای چهار غار است غار اول معروف بعبد الرزاقی است که قدیم از غار ابو اسحق می نامیده اند و آن غار و سببی است که عمق از چهل و هشت ذراع است در این سوات فیروزه کی از اینجا بدست آمده و فیروزه این غار از فیروزه غارهای دره های کج با بهائز و جلوه و صفای ازین است غار دوم موسوم بغار سرخ و غار سیم غار شاه پر دار و غار چهارم غار اقلی است این سه غار در جنب غار عبد الرزاقی واقع و در این اوان در هیچیک از این سه غار کار نمیکنند و به کلی

دره دوم موسوم بدرة سفید میباشد و این دره نیز چهار غار دارد غار اول مالکی و
 دوم و سیم غار زاقی علیا و غار زاقی سفلی چهارم غار میرزا احمدی است در قدیم در این چهار
 غار کار میکردند و وسعت هر چهار زیاد است از وضع غار زاقی سفلی جهته خرابی و منروک
 شدن معلوم است و چنین بر میآید که اوایل که در این معدن کار میکردند از روی نظم و
 ترتیب و موافق قوانین و اسباب معدنچسگری بوده چنانکه چاههای عمیق در کوه حفز
 مینموده اند که از آنها روشنائی و هوا بیایند و نیک غار داخل میشد و نفی منشاوی نیک
 غار از دامنه کوه میریدند و ظاهر آنرا خود دولت صفوی خود دولت دراز معدن کار میکرد
 بعد از آن فرض سلطنت سلاطین صفوی معدن را بر عاها و اهالی فراه حوالی بطور اجاره
 واگذار کرده و مستاجرین بواسطه حرص بر جلب منفعت ترتیبات منزویه را هم زده هر طرف
 از غارها را که فیر زده داشته با احتمال داشتن از داده بریده اند و نتیجتاً این عمل بیفایده آنکه
 سونهای مابین چاهها و نشیما که عمود و قائم آن غارها بوده بریده و کند شده و بکلی از آنها
 از وضع مرتب و منظم اول خود که با قانون مطابقت داشته خارج ساخت و کار کردن در آنها
 متعسر بل متعذر گردیده لهذا خراب و منروک افتاده است و این چهار غار بجهت منزویه پر
 شده است و از نشیماهایی که بعد ها پیدا شده معلوم میشود عمق غار زاقی سفلی از شصت الی
 هفتاد ذرع بوده و خالی کردن این غار بعبارة آخری تعمیر بقاعده آن مخارج زیادی دارد
 فیر زده دره سفید خوب است اما نه بخوبی فیر زده دره عبدالرزاقی و احتمال میرود که غار
 میرزا احمدی سابقاً جزو غار زاقی بوده است و در آن فیر زده خوب پیدا میشود اما کار کردن
 در آن بجهت بد وضعی و خرابی از نشیما دشوار و خطرناک میباشد دره سیم موسوم بدرة
 کوه و مشتمل بر چندین غار لکن دو غار معتبر دارد اول غار کربلائی که یکی دوم غار دره کوه

این غار خیلی وسیع و عمیق و قدیمی است و از دهانه آنک ان چهل و پنج ذرع میشود و بعضی
 نقبهای ان بغار زانی منتهی میگردد و از جهت خرابی کار کردن در ان سخت و با خطر است چه
 سنگهای بهصرف پس از استخراج فبروزه بواسطه بی اعتنائی عملی بیرون بردن ان در اینجا
 جمع شده و همین باعث هلاک عملی و معدنی میشود بک نقب غار دره کوه بردانکی مشهور است
 و باید بی ذرع از میان سنگ بهصرف طی مسافت کرد در حالتی که هم عرض نقب کمتر از نیم ذرع
 و هم ارتفاع ان و حرکت در ان لابد اسباب وحشت و مخافت میباشد و پیش از سه چهار نفر
 معدنی جرات رفتن در ان نقب ندارند و هول و خطر این نقبها از اسامی انها نیز استنباط
 میشود چنانکه در یک نقبی جانی را بل صراط مینامند در بالای غار دره کوه چاههای عمیق
 هست که در ایام قدیم باز حث زیاد و سررشته نام و علم تمام بجهت روشنایی غار خنک
 بوده اند و همه انها حال پر شده و مسدود است فبروزه های این دره بسیار خوب و مرغوب است
 و حالا در این دره بیشتر کار میشود دره چهارم معروف بدره سپاه میباشد و دو غار دارد
 غار اول مشهور و بغار علی میرزائی است که در اصل علی مرصنائی بوده غار دوم پیراغا
 و پیش گویند و غار علی میرزائی نیز دو غار است سفلی و علیا این غار نهایت خطرناک
 چه سنگ کوه ان رخو و سست میباشد و زود میریزد و نقبها و چاهها را از او پیر
 میکند و همین جهت است که قسمتی از غار علی میرزائی را غار براه مینامند فبروزه
 این غار خوب نیست و رنگ ان زود زایل میشود در بالای غار و پیش پنجسال قبل
 يك فبروزه پیدا کردند و غار پر ابریدند و نقب زدند و انرا موسوم بسر غار و پیش
 ساختند فبروزه این غار خوش رنگ و قطعات ان بزرگ میباشد ولی چنانکه ذکر
 شد بزودی رنگ ان میرود و میل بسبزی و سفیدی می نماید و لکه سپاه و سفید

در آن زمانان میکرد و مادام که این فیروزه در آبست خوش رنگ میباشد چون از آب
 بیرون آمد و خشک شد رنگ آن سپرد و وقتی که در آنجا افتاد داشتیم بقطعه فیروزه
 در غار مزبور پیدا شد باندازه بک کرد و و از آنجا بحضور مهتر ظهورا علی حضرت اقدس
 شاهنشاهی (ناصرالدین شاه) دام ملکه انقاد داشتند و روزی که در حضور مبارک
 ماند و خشک شد از رنگ آن کاست و معین است که از قیمت آن نیز کاسته شد
 دره پنجم دره سبز است مشتمل بر سه غار اول غار اول دلائی دوم غار سبز سیم غار
 انجیری غار اول دلائی و غار سبز فدی است اما غار انجیری جدید است غار اول دلائی بسیار
 وسیع و بزرگست و در او زده چاه بزرگ دارد که اکنون انباشته و مسدود شده است
 هوای این غار خیلی بد میباشد و مخصوصاً در بعضی نغبهای این غار آفر و خشن چراغ ممکن
 نیست و هوای غار شعله چراغ را خاموش میکند و از این نغبهای این غار چراغ کش
 میانند فیروزه غار اول دلائی چندان قیمتی نیست و فیروزه غار سبز رنگ سبزی تا
 در حوالی غار انجیری چون چند مصله درخت انجیر بدیده میشود این غار با اسم این درخت
 موسوم شده در این سنوات مقدار زیادی فیروزه خوش رنگ از این غار جدید استخراج
 و حاصل گردید اما رنگ فیروزه های این غار هم بزودی زایل میشود و خریداران اکثر
 اوقات مغبون میگردد ظاهر انزال قیمت فیروزه در فرنگ بواسطه فیروزه های غار
 انجیری و غار سر غار و بیش بوده که رنگشان زایل میگردد و چه بسیاری از این فیروزه ها
 بفرنگ حمل کرده و ناوقت فروش آنها را در کوزه نمک نگاه داشتند پس از فروش که
 خشک شد رنگ آنها پر بدو در ظرف یکسال یا دو سال سفید شد و همزاسباب بد
 اطمینان جواهریان فرنگ گردیده حالاً فیروزه را بقیمت کمی میخرند

دره ششم معروف بدوئه کمری است و یک فار دارد که از آن نیز غار کمری گویند فبروزه این غار قابل اینست که نیکین انگشتری نمائند بلکه بمصرف گل کرو بازوبند و غیره میرسد در خارج شش دره مزبوره طرف جنوباً علمپزائی غاری است موسوم بغار خروج که تقریباً شصت سالست در آن کار میکنند و غیر از غارهایی که اساسی آنها ذکر شد صد غار با اسم و دو بیت غاری اسم در این ناحیه هست اما معبران همانهاست که شرح داده شد

اما آلات و ادوات عمل در این معادن از فرار ذیل است

در غارهای فبروزه کنند و بیل و بار و بط بکار میرود تا سی سال قبل بار و ط در کار نبود و تمام کار با کند میشد از آنوقت بار و ط معمول شده ولی باید دانست که کار کردن با کند بهتر از بار و ط است چه با کند با اختیار شخص است برخلاف بار و ط که از اختیار بیرون و غالباً فبروزه را شکسته و ریزه ریزه مینماید

اما معدن خاکی عیار است از چاه و نفب در خاکی که در دامنه و پای کوه جمع شده چون بمرده و ر و بواسطه برف و باران و تاثیر افشاب و وزیدن بادهای از سنگ ریزه های کوه ریخته و با خاک مخلوط گردیده در میان آنها فبروزه یافت میشود و اغلب فبروزه ها که در معدن خاکی یافت میشود اعلی و بسیار خوبست فی الحقیقه ننگهای انگشتری اعلی و نفب در معدن خاکی پیدا میشود لکن در معدن خاکی هم نظم و ترتیب عمل معدنچگری ملحوظ نیست هر کس میل دارد چاهی حفر میکند و نفبی بنیزند و دیگری آنرا خراب میکند فبروزه اعلانی که مرحوم میرزا محمد قوام الدوله پیشکش حضور مبارک اعلی حضرت شاهنشاهی (ناصرالدین شاه) عرضه نمود و پنجهزار تومان ارزش داشت از معدن خاکی استخراج شده

وصف آفتاب و غیره

فیروزه منقسم لبه فتم است انگشتری و بارخانه و عریض فیروزه که رنگ آن با جلا باشد
 و زایل نشود و خوش ترکیب باشد انگشتری است و دانه دانه میفروشند و ممکن نیست
 قیمت معینی برای اینقسم فیروزه قرار داد چه رنگینی وضع و ترکیبی جداگانه
 دارد و ناگون دیده نشد که رنگین از هر جهت مشابه و مثل هم باشد رنگینی بقدر
 فندق کوچک که ترکیب تراش پیکانی داشت در مشهد دیدم که مقصد و پناه نومان
 انراقیمت نمودند و رنگین دیگر دیدم که نفیر یا همان قدر و اندازه و تراش و رنگ بود و
 دو بیست نومان انراقیمت نمودند گاهی فیروزه که بقدر یک نخود کوچک باشد بیست
 نومان ارزش دارد

اما رنگ فیروزه آنکه مرغوب و مطلوب است رنگ آسمانی میباشد ولی نه رنگ آسمان
 اطراف افقی بلکه رنگ آسمان مخصوصاً در سمت الرأس لکه کوچکی که اکثر مردم نمیتوانند
 انرا ببینند و فقط اهل خبره تشخیص میدهند قیمت رنگین و از یاد میبکاهد و همچنان
 رنگ فیروزه که قدری مایل بسبزی باشد صفت دیگر که باید لا بد در فیروزه موجود
 باشد با اصطلاح و زبان جواهریان و اهل خبره ذات است که میگویند فلان فیروزه
 ذات دارد و ذات عبارتست از لطف و صفائی که فی الحقیقه از حد بیان خارج است
 و اظهار آن از جهت امکان بیرون و مثل است در پافوت و الماس و طراوت در مروارید
 اعلیٰ فیروزه خوب خوش رنگ خالی از برص و بهواسطه ذات نداشته باشد قیمت
 کمی دارد و برص عبارتست از نقطه سفید و بهیضات سپاهی را گویند فیروزه که رنگ
 از شبیه برنگ نیل باشد نیز بهای قلیله دارد و انرا فیروزه تلخ گویند

اما فِرْزَة بارخانه که قسم دوم از اقسام ثلاثه فِرْزَة است چهار نمرة تقسیم میشود و بودن
 میفروشند از نمرة اول آن یک من شکر بزقیمت هزار و پانصد الی هزار و شصت تومان
 نمرة دوم و نمرة سیم قیمت صحیح معنی ندارد که ضبط شود نمرة چهارم بکن هشتاد تومان الی
 هشتاد و نومان میباشد از فِرْزَة بارخانه فقط نمرة اول و دوم بفرنگستان حمل میشود
 باقی دوازده گزهای ایران میفروشند و آنها بمصرف مرصع کردن فلان و پرافاسب و اسلحه
 بکار میبرند و در مشهد هزار دانه فِرْزَة و نرّه از نمرة سیم بچهار هزار دینار بفروش
 میرسد

اما فِرْزَة عربی که قسم سیم از اقسام ثلاثه فِرْزَة است تمام فِرْزَة هائل است که غیر از دو
 قسم سابق الذکر یعنی انگشتری و بارخانه باشد عربی اسم نازده است که بفِرْزَة های بد داده
 شده چه بعضی از اهالی معدن و قبیله که معطر زاده الله شرفند و از این قسم فِرْزَة با خود
 برده در عربستان و حجاز با عرب و خوشه بودند از انوقت فِرْزَة های بد را که سبز و کم رنگ
 با برص و بهش دارد و در ایران بفروش نمیبرد عربی گفتند بعضی از فِرْزَة های عربی
 سفید رنگ را شربویی گویند و برخی که پوست سفید دارد چغاله نامند اگر چه اصطلاحاً
 فِرْزَة عربی است اما باز بسیاری از آن در این مملکت بفروش میبرند و قلی هم بفرنگستان
 میبرند قطعات مسطحی که بجهت کربند و بازو بند و غیره خوبست در معدن آنها از نوقالی
 میگویند و از قسم عربی است و بعضی از آنها نیز قیمتی میباشد قسمی از فِرْزَة سبز است که
 از اکل کاسنی مینامند و بیشتر افاغنه این قسم فِرْزَة را میسپندند و طالب اند
 وضع معاملات معدن

تقریباً دو بیست نفر از اهالی قریب معدن کوهی و خاکی مشغول کارند و بیست و پنج نفر

ریش سفید فیروزه‌ها را از جمله‌ها می‌خرند و در مشهد با جای دیگران کار کرده‌ها که استند
 معدنی هستند چندان نفعی ندارند و هر یک نفر از حیث المجموع روزی پنجاه روزه
 می‌برند کار در معدن کوهی بسیار مشکل است اما اسنادی که در معدن کوهی کار
 میکند هرگز دست خالی مراجعت نمی‌نماید اغلب تفاوتی است اسنادی در معدن
 کوهی کار میکند و مبلغی ذخیره می‌نماید بعد از آن نسیل شده معدن خالی می‌رود و در آنجا
 چیزی عاید او نشده و ذخیره خود را تمام کرده لابد میشود که باز معدن کوهی مراجعت کند
 لکن اسناد خوب قابل هرگز در معدن خالی کار نمی‌کند از دو بیت نفر سائید قرین بن
 معدن صدوسی نفر در معدن کوهی بکار مشغولند باقی که پر و ضعف میباشد با
 چند از احتیاجی ندارند با نسیل هستند در معدن خالی کار میکنند ریش سفیدها که
 اغلب فیروزه‌ها را از اسناد معدنی می‌خرند باید آله‌های حکاکان که معدن می‌بایند فروخته
 یا خود هم مشهد می‌روند و بجاکاها می‌فروشند منفعت خریداران اول افلاک بک بده در
 میباشد با پنجمی کرده نومان فیروزه از اسنادی خریده بدلالان دوازده نومان می‌فروشند
 و بدلالان بجاکا چهارده الی پانزده نومان می‌فروشند بعد از آن حکاک فیروزه را جور کرده
 و از یکدیگر بمنزله نموده قسمتی از آن را در ایران بفروش می‌رسانند و باقی را بفرنکستان حمل
 می‌نمایند و اغلب را مسکو می‌برند و در فرنک دلالهای مخصوص هستند که فیروزه‌ها را
 بجواهران می‌فروشند و فیروزه که در معدن است باید نومان خریده شده در فرنکستان بلیج
 پنجم نومان بفروش می‌رسد و عجیب است که جواهران فرنکستان تا کون دلالهای خود را بعد
 نفر سائید آنها اسنادان معدن فیروزه‌ها را می‌خرند و می‌دانند که فیروزه که بدست
 آورده اند خوب است باید ریش سفیدان که خریداران اولی هستند گاهی فیروزه را نیز از اس

کرده بعضی اوقات قدری از انرا شیده باین وسیله میتوانند فیروزه ها را جور کنند و
 فیروزه انگشتری را جدا کرده دانه دانه می فروشند از اینجهت گاه میشود که منفعت فوق العاده
 عاید آنها میگردد فیروزه هفتصد و پنجاه تومانی که پیش ذکر می ازان نمودیم در پیش سفیدی که
 اول از اسناد معدنی و پیدا کننده آن خرید بود زیاده از هفت تومانی در بهای آن نداده
 وان در پیش سفید بدون اینکه فیروزه را ببراشد ازادر مشهد نبود تومانی فروخت وقتی که انرا
 تراشیدند قیمت آن معلوم شد و بیار پیش فرستاده انجا هزار و پانصد تومانی قیمت کردند و
 اخر الامر به هفتصد و پنجاه تومانی فروختند وجهه اینکه هزار و پانصد تومانی خریدند این بود
 که خیال میکردند آن فیروزه مصری است و مطمئن نبودند که نیشابوری است تمام حاصل
 معدن کوهمی و خاکی در اینچند سال تقریباً بیست هزار تومانی بوده است و این متحدید از
 هزار معمول در معدن میباشد و اگر بفیضت خریدار اخری متحدید نماند سه مقابل میشود
 یعنی شصت هزار تومانی

طریق تراش فیروزه

تراش فیروزه بواسطه چرخ است که از سنگ بناده و صمغ مخلوط کرده میسازند سنباده
 از بدخشان و صمغ از هند و ستان میاورند تراشند با دست راست بواسطه
 کمان و زره چرخ را میگردانند و فیروزه را با دست چپ بروی چرخ میگذارند و برای آنکه
 انگشتر سائیده نشود قطعه چرمی یا کهنه یا چوبی با انگشت بسند انرا محفوظ میدارند
 نایب چهل سال قبل اینچرخها معمول نبود سابقاً تمام فیروزه ها را روی سنگهایی که
 در کوهها پیدا میشود و اندک زبر و اکال بود می تراشیدند و وضع تراش آن بطور
 سائیدن بود حالا هم فیروزه های ریزه را بجهان وضع می تراشند فیروزه را بعد از

تراشیدن جلا میدهند و جلا دادن آن بسائیدن فیروزه است بر روی سنک
 مصقل و با قطعه چرمی نیز خاک فیروزه که از چرخ هنگام تراشیدن میسر آید
 تراش در معدن باد و مشهد روزی یکبار از الی دو قران اجرت دارند چرخ و لوازم
 آنرا باید خود مهبانمانند فیروزه تراشی که بر روی سنک می تراشد هرگز از یک قران
 بیشتر نمی بردند و جلا دادن کار اطفال است و هر یک نفر از چهار پنج الی ده شاهی اجرت
 دارند یک نفر فیروزه تراش در یک روز می تواند یک مشت فیروزه با چرخ پا بر روی
 سنک بن تراشد و یک نفر جلا دهنده برای سه نفر تراشیده کافی است

اقسام تراش و اشکال آن

شکل تراش فیروزه بانه یا اندازه و شکل اصلی دانه و قطعه فیروزه است از میان اشکال
 دو شکل نهایت متداول و مرغوب است یکی پیکانی که مخروطی است دیگری مسطح که پهن
 و صاف است قطعه پیکانی هر چند بیشتر برجستگی داشته باشد و اوج آن تندتر
 مرغوب تر و مطلوب تر میباشد اما فیروزه هائی که نازک باشد بکار تراش پیکانی
 و آنها را مسطح می تراشند و اگر کلفت تر باشد تقریباً بیغی تراشیده میشود که روی آن
 حد به دارد و هر چه حد به آن زیاد تر مرغوب تر است نیز تراش پیکانی مخصوص فیروزه
 خوش رنگ است چه اگر فیروزه کم رنگ باشد و پیکانی تراشیده شود اوج و بالای آن
 بواسطه نازکی قبول شعاع خارجی میکند و سفید مینماید و از فیت آن می کاهد فیروزه
 عربی و اغلب مسطح می تراشند و قطعات بزرگ عربی اکثر معیوب است و خوش رنگ نیست
 اما جواهر بها و حکا که ما معایب آنها را که از فیل بیخ و برص باشد با نقشهائی که روی
 فیروزه میکنند و از طلا و کلیل و غیره پر می نمایند می پوشانند و اگر خطی روی آن

رسم کنند مخصوصاً حروف را و نقاط و کل و شبه و اد و روی از معالیه و لکه ها و ا
 میدهند که عیبهاستور کرد سنگی در معدن بنظر رسیده که طول آن فرب
 یک گره بود و در معدن به بیست و پنج گران فروخته شد بعضی جاهای آن خوش
 و در برخی نقاط رگ سفید و لکه سپاه و سبز داشت بکنفر چکاک مشهدی در آن
 سنگ صنعت بکار برده این فرای بران نقش نمود و فیما بین حروف و کلمات
 طوری کل و بتبر رسم کرد که تمام عیوب از سنگ و نا پیدا و مسطور ساخت و آن فرو
 بیست تومان فروخته شد

در تواریخ از معدن فیروزه که ذکر کرده اند قدیمی ترین تفصیلی که دیده شده در
 رساله نسنوق نامۀ ایلخانی است که همانا تصنیف حضرت خواجه نصیر الدین طوسی
 میباشد با اسم هلاکو خان نکاشته و حکیم نجیر امیر صدرا الدین محمد دشکی شیرازی
 که از اساطین حکما عصر خویش بوده است و سلسله ایشان در خطۀ فارس بعلم و
 حکمت و بزرگی و اصالت اشتهار کلی داشته اند ترجمه کرده تبرکت دیگر که ذکر معدن
 فیروزه در آنست رساله ابن المبارک محمد الفروینی است که از روی ترجمه فارسی نسنوقنا
 نکاشته و کتاب جواهر نامۀ محمد بن منصور و کتاب مختصر دیگر نیز با اسم جواهر نامۀ از
 زین الدین محمد جامی و کتاب دیگر موسوم بجواهر نامۀ هاپونی که از مؤلفات محمد بن اشر
 و ستنداری میباشد

بعضی از سبأ حان کاواگاه فربک نیز در سوابق ابام در ضمن سیاحت خود در بمالک عربیه
 معدن فیروزه بنشاید و در باز دیده کرده و تحقیقات نموده و مصنفین محترمین نقل اقوال
 ایشان پرداخته و ما فخر فرمودیم که مفید فایده باشد در اینجیل از گفتار آنها درج مینماییم

مسبو فیہ کہ در خدمت دولت علیہ بوده از مسبو الکساندر شُرکُ شرح ذیل را نقل
می نماید

امروز صبح که پنجم ماه و نوزده سال هزار و هشتصد و سی و هشت میلادی است بعزم
سپاحت معدن فیروزه از شهر نیشابور بیرون آمدم و نیزه که معدن در آن واقع است
مطلقاً با اسم معدن نامیده میشود در تمام دنیا فیروزه منحصر باین معادن است که در
هشت فرسخی شهر در طرف شمال مغربی واقع میباشد از شهر که غریب معدن نامند
تا بکفر سنج و ربع راه در دشت مسطحی است مشحون بقره و مزارع حاصل خیز خرم و باغچه ها
که بواسطه آنها رجا ریزه از بنا لاکوه و سایر جبال مجاور سرباب میشود هر قدر که نزدیک این
کوه ها میشوند منظر و هیئت مملکت تغییر میکند و داخل در تپه های و یک و یک خاک
فرز رنگی میگرددند که هیچ نبات انجائیمه و بدو و در تپه های لم بزوع آثار نمک پدید آید
و باین واسطه زراعت در آنها ممکن نیست و الخقیفه نمک طبیعی در این مملکت خیلی واقف است
در عرس راه در دو جا معدن معتبر نمک است اولی موسوم ببردولت علی و مسافت این
نامعدن فیروزه زیاده از بکفر سنج و نیم نیست معدن نمک دولت علی یک قطعه نمک
میخشد میباشد که طیفه نازکی خاک فرز روی آن گرفته آسباب استخراج نمک در اینجمل
عبارتست از کلند و کلوله از کل با اندازه متوسط که نمک را می شکند و بیرون می آورند و
خیلی سفید و لطیف است معدن دولت علی از دولت است و اجاره میدهد و در این زمان
زیاده از صد و پنجاه تومان از آن عاید نمیشود یک عمله چایک تقریباً روزی هشتصد کپرنیک
نمک استخراج میکند معدن دیگر معروف بنمک زار است و مسافت آن نامعدن اولی
نیم ساعت راه است در آن نیز بوضع مسطور استخراج نمک مینمایند ولی جنس نمک فرقی ندارد

گویند معدن نخل و دو نیم خلی بهتر از نخل اول است مقداری از راه معدن فیروزه از میان
 جبال و قطعه سنگهای خشک میباشد و رنگ سپر سنگها شبیه برنگ سنگ سملون
 فخر است و باید سنگ اهکی نیره رنگ سخنی بوده باشد در هیچ جای این حوالی ظاهرًا
 سنگ از جنس دیگر نباشد سنگهایی که در بلندی واقع است صورت فلزی دارد و ظاهرًا
 از صایغ آنها باشد گویی که در علم ژئولوژی مهارت کامل داشته باشد میتواند تحقیق جنس
 این اراضی را بدین سنی نماید در میان این اراضی سپت و بلند دو فزیر دیده میشود که یکی در فله
 کوه و دیگری در دره قشنگی است و هر دو فزیر بواسطه سنگهای کنگره دار مستحکم شده و
 تقریباً صد و پنجاه خانوار در اینجا سکنی دارند سکنه از بدخشان کوچیده با پنجاه امده اند و یکی از
 سلاطین اخیری ایران ایشان را طرف توجه داشته است بدخشان در اسبابی مرکزی واقع است
 و بدخشانها چون معادن لعل و سایر اجار که همه دارند در آنها کار کرده و مهارتی بهر سنی
 لهذا آنها را در این معدن به کار و داشته و بر معدنچیهای فرنگی ترجیح داده اند و نکته دیگر آنکه
 فرنگها در مشرف زمینها همیشه طرف با اعتمادی و شوطن بوده و خواهند بود بدخشانها را
 اینجا ظاهرًا زبان اصلی خود را فراموش کرده باشند و حالاً بلغت فارسی عامیانه که در این مملکت
 معمول است حرف میزنند

(مصنف کتاب در اینجا تعرض کرده که بد اکثر اهالی بدخشان اصلاً ایرانی هستند و او زبانه
 که بر آنها مسلط میباشد خیلی معدودند و در بدخشان زبان فارسی معمول است پس ^{چون} مهمان
 بدخشان که در معدن فیروزه بنشاند و سکنی دارند زبان اصلی خود را فراموش نکرده اند بلکه
 زبان اصلی آنها همان لغت فارسی است که حالاً بدان تکلم میکنند و منراست طلب را برای همین ^{دیده}
 و از روی بصیرت و بین اظهار میدارم)

اما معرفت این اشخاص دو کار معادز فقط بخارج است که از ابا و اجداد خود شنیده و فراموش کرده
 و اعمال آنها مبتنی بر علم نیست اما عملیاتشان خوب است و از اینجا که جز اینکار و شغلی ندارند در
 اکتشاف فیروزه و استخراج آن خالی از مهارت و حذاقت نیستند فیروزه ها را این اشخاص
 بمتاسبت وضعی که استخراج میکنند دو جور مینمایند آنهایی را که در سنگ منجم و باید با چکش
 بیرون آورد فیروزه سنگ مینامند و آنهایی را که بواسطه شستن و بکهای استخراج شده از چاهها
 فیروزه بدست میآورند فیروزه خاکی میگویند قطعات فیروزه خاکی بزرگتر است اما بخوبی
 فیروزه های سنگین یعنی رنگ آنها کم است و لکه های سفید دارد از فراز نظر بر معدن چاهها
 اینچنین در هیچ جای این ناحیه فیروزه یافت نمیشود مگر در سنگهای مذکور در فوق دولت
 در این معادن کاش و شمع نمی نمایند و با جاره دادن از اکتفا میکنند و سالی بیشتر از ایناضد
 نومان مابند دولت نمیشود و اغلب فیروزه های فشنکه که امروز استخراج مینمایند در چاهها
 قدیم و در عمق آن چاههایی که مشرف داشته اند بدست میآید و مگر در انفا و میافند که در قطعات
 سنگهایی که سابقاً در آنجا خنند و اعنائی بانها ننموده فیروزه های خوب یافت میشود
 سنگ معدن ناچند طبع حفر شده اما همیشه تقریباً بشکل عمودی کنه اند و آثار دهلبرها
 و قبها و چاهها که در گاهی است خراب شده نمودار است و غارهایی که هنوز معروف است
 موسوم بقبد الرزاقی و شاه پر دار و خارجی و کرخارچی و کور سفید میباشد
 من خود بمعدن چاههای اینجا از پیش پولی دادم که چند کلمه بطالع من در غار عبدالرزاقی برینند
 و بدینوسیله خوانستم در اینجا حاضر شوم و شما با سپردنم طرفه شکستن سنگ فیروزه مثل
 شکستن سنگ است که پیش اشاره نمودیم الا اینکه بجای کلوله خاکی که برای ملام کردن ضربت
 در شکستن سنگ بکار میبرند در اینجا کلوله را از صلف خشک ترتیب دادند و میدهند که شکستن باز

شد کمال احتیاط را بنمایند که مبادا چکن فیروزه هائی که در آنجا هست بخورد

فیروزه مثل امینیت نیست که خود جدا گانه بدست آید بلکه وصل بیک قطعه سنگی است که بان منجر شده است (امینیت نوعی است از جواهر که معروف بسکانتی می باشد) بیست و پنج الی سی قطعه فیروزه در یک جا مجتمع می باشد و بدین وضع بدست می آید یک طیفه آنرا که خلی نازک روی هر یک از این فیروزه ها را پوشیده و طرف داخله این طیفه که متصل بفیروزه می باشد سفید است و طرف بیرون از گندمی رنگ است جای نفکر است که چگونه ماده صفا ناهمان خارج سنگ آمده و متوقف شده و چگونه بصافی فیروزه صدمه وارد نیاورده اند و باب سنگ فیروزه هم بدین قدر اظهار می نمایم که در پهلوی کوه بناوا تا مس کار بو تا دار سبز و کبود دیده میشود که شباهت نامی با او از فتنک سنگ ملخبت دارد اگر چه کاوش درستی نتوانستیم بنمایم اما آنرا که می گوییم که بهترین فیروزه ها از همان معدنی است که ما در آن بنماشاید و اخیر معدن خارجی بعد از این معدن بهترین معدن است و بهترین فیروزه ها چنانکه بدان اشاره نمودیم دو معدن قدیم یافت میشود برای استخراج فیروزه هائی که بواسطه شستن رنگ و سنگ بدست می آید رفتیم بسختی که در جنوب فریه و در ده واقع است در آن محل سنگ دیده نمیشود و اراضی عبارتست از رنگ و سنگ گزیه هائی که اب آنها را آورده و دلیل امینیت که در قدیم الا پام اب از اینجا جاری بوده است در اینجا هم از پیش پولی دادیم که بخت آزمائی کم از جاهی که نازه باز کرده بودند چند غریال رنگ و سنگ بیرون آورده بردند لب جوئی که در پایتخت جاری بود و بعد از آنکه چند بار آنها را شستند خاک را از رنگ جدا کردند فیروزه در میان این رنگهاست و رنگهای که فیروزه دارد کبود رنگ می باشد عدد کثیری فیروزه در آن رنگها یافت میشود که قطعات آن چندان هم کوچک

نیست اما رنگ آنها مثل اینست که پریده باشد لهذا چندان ارزشی ندارد و عمل جانی میکنند
 این فیروزه ها از معدن ناز فاست و بر عکس فیروزه های کرنگ بسیار شمع با صفا بی
 دارد از معدن قدیم میباشد گویند فیروزه شباهت به کلاس دارد هر قدر بیشتر
 میرسد رنگش بهتر میشود نیز گویند رسیدن کلاس بطور کمال بستن بنایش و اشعه
 افشاست و در عرض و امتداد یک فصل بهار بخوبی میرسد اما برای رسیدن فیروزه و
 خوش رنگ شدن آن البته بگذر از سال مدت لازم است

صاحبان دقت و تجرید دانسته و معلوم کرده اند که کار کردن دو معدن هم برای مزاج مضر
 هم اخلاق را فاسد مینماید و از اتفاق این مطلب دو معدن فیروزه نیشابور نیز ثابت و بدال
 میگردد چه معروفست سکنه فریزه معدن فریدینه هائیه هستند که در دنیا نظیر ندارند و
 نادراتقا میافند که کسی با آنها معامله کند و معیون نشود شک نیست که در هر جای دنیا
 برای حيله و کذب عذری جعل کرده و تراشیده اند و عدد و سکنه معدن در اینجا نیز است که
 میگویند رؤسای ما طاع میباشدند از حيله ها که در فروش فیروزه بکار میبرند بک اینست
 که فیروزه ها را در کهنه های نمناک میگذارند و از اینجا که اغلب فروش فیروزه در خفا و
 پنهانی میشود که مأمورین و کارکنان دیوان خبر نشوند و اگر خبردار گردند بدولت اطلاع
 میدهند و دولت از این معامله مالیاتی میگیرد بدین واسطه خریدار محض بدین سنگ را
 مخدوم مجال و فرصت نیست که فیروزه را بگنارد خشک شود و رنگ طبیعی آن معلوم گردد و
 این داد و ستد فوری اسباب مغفول شدن مشتری است

در هنگام شنیدن سنگ ریزه و رنگ اغلب اوقات قطعات فیروزه بسیار بزرگ بدست
 میآید هر که میداند که خاقان مغفور (فتحعلی شاه) طاب ثراه بقطعه فیروزه داشتند

چندان بزرگ که از ازیب ساخته بودند نیز مخفی و مستور نیست که در خزانه شهر
و نیز فیروزه بود که چند گروانکه وزن داشت بالجمله هر وقت اهالی خراسان قطعاً
فیروزه بزرگ بدست میاورند از ازیب کار بر او اسب میبرند اما این نیز چند است
غلی ندارد و ببهای عمد صورت نمیکرد چه این قسم فیروزه ها عاده و اغلب کم رنگ
بایز رنگ میباشد

مسوخا بنکوف سباح معروف دانشمند روس نیز معدن فیروزه نیشابور را سباحث
کرده و چنین مینویسد که چون بگوتهائی که معدن در آن واقع است نزدیک شدیم
گودالهای چند دیدیم که چندان عمقی ندارند ان گودالها را معدن حقیقی مینامند فیروزه عموماً
در میان سنگهای آهکی آهن دار وجود مییابد و آن سنگها گاهی سفید رنگ و بعضی
اوقات فمرز است ندره نزدیک سطح زمین و فیروزه خوش رنگ پیدا میشود هر جا که
سنگ زرد رنگی است دلیل است که در نزدیکی آن یک طبقه معدن فیروزه است که پررنگ
و سبز میباشد و کندن آنجا فایده دارد معادن قدیمه را چون زیاد حفر کرده اند کار کردن
در آنها سخت شده و فایده و روشی از آن عاید نمیشود نصف بیشتر از چاهها را آب گرفته
و معدنچها نمیتوانند آب را بیرون آورند بعضی جاهای معدن غالباً فرو میبرد و
خراب میشود و این عیب از نبودن چوب است که باید حاصل فرار دهند
دولت ایران حسب التسم این معادن را بجز آن خراسان فقط مبدهد و وجه المقتضا
سالی هشتصد تومان از هزار و دویست تومان میباشد سکنه فیروزه معدن هر چاه
باهر معدنی را از کاشندگان حکومت و فرمانفرمائی خراسان در سال بمبلغی مقاطعه
نموده در آن کار میکنند

تتمه

باروی شهر نیشابور را پنجاه و شش برج است و فاصله هر برجی با برج دیگر پنجاه ذرعست
 خندقی بر دور شهر میباشد بجز هشت ذرع آراك شهر که حالا خرابست و دور آن
 بلده در طرف شمال شرقی واقع هشت برج دارد و ارتفاع هر برج هجده ذرع و دور
 آن نیز هینقد راست چهار آب در خراسان بکوارائی مشهور است اول آب رودخانه
 دیبیر نیشابور دوم آب دیزباد ستم آب و باط کلبه که از سمت مغرب و باط میا بد
 چهارم آب عنبر اللطف و در وصف آب دیبیر و خاک نیشابور گفته اند

جبذا خاک نیشابور و خوشاب دیبیر که نه البت و نه خاکست کلابت عجب
 سکنه نیشابور غالباً از ابل بیات میباشند و این ابل دوازده هزار خانه اند و همیشه از
 خود رئیس داشته و عیاس سفلیخان مختاری بیات که احمد شاه دوانی او را بکابل برد
 رئیس همین ابل بوده و بعد از مراجعت از کابل از پولی که در چاه یافت سو ربلد را که
 احمد شاه خراب کرده بود در باره بساخت و سو ر حاله نیشابور همان سو ر سفلیخان
 بیات است

از این بیته حاله نیشابور که بوصف قدمت نیز موصوفت مسجد جامع است که خیلی
 خوش نما و خوش طرح است اصل شکل آن مربع مستطیل و استطاله آن از شمال بجنوب
 و دو ایوان بزرگ یکی در جنوب و دیگری در شمال است و بر بالای هر کدام ماذنه
 ساخته شده و دور نادر صحن ایوانهای کوچک آری دارد نیز دور صحن چند صفت
 برای نماز جماعت بنا کرده اند و در وسط هم صفت دارد که دور آنرا چوب فرار داده اند
 بطوریکه وسط مسجد گوهر شاد از سنک میباشد و در میان صحن سنک مقبله

برای تعیین اوقات فضیلتی و اجزائی صلوات خسر نصب شده که در کمال صحت است
 عرض صحن مسجد چهل و سه ذرع و طول آن پنجاه و سه ذرع میباشد بزرگ جامع
 رویشمال واقع شده ارتفاع ابوابهای شمالی دوازده ذرع و نیم و جنوبی هجده ذرع است
 این مسجد مفصوره ندارد و فنائی مخصوص بر آن وقف شده که دهنترقات از میان
 خندق نمايان میشود و فعلا در مسجد جاری و آب فلیلی دارد در سمت غربی صحن
 چند درخت است یک چنار و باقی نوب و یک کاج خشک شده نهیست در ابواب
 رفیع عقب مسجد در بالای سر محراب بخط ثلث بر سنگ جاری شده است

(قوله تعالى ان اصحاب الجنة اليوم في شغل قال الله تعالى يا ايها النفس المطمئنة ارجعي
 الى ربك راضية مرضية فادخلي في عبادي وادخلي جنتي دوز برای کثیر اشعار ذیل را)

بر سنگی نوشته اند

سركشان و انفس پا برد و گمش نقش جبین	اسمان مكرت عباس قلیخان انكه بود
سایر گستر زده پرور و رفیع بخش عالمین	انجهان معرفت از معدن چو ز افق تاب
انكه در قصر عدالت حکم او کرسی نشین	انكه در عرش جلال ذات ان عالی
فتح و نصرت در در کایش از لیسار و از زمین	ولبت دولت هر جانب که بر او فرشته
ساخت چو خلد پیر از فضل و اب العالمین	قبر و ابواب این مسجد ز بهر یاد کار
مینزد از رفعتش صد طعنه بر چرخ برین	از غلو همت او سقف او مرفوع شد
بعد زویر از نشانی او اینچنین	نه همین نم بر مسجد کرد زو و معموشد
هنده جنات عدن فادخا و ما خال دین	خدا از کس با صفا و صوا چو بدین انچنین
بیت محمود نازل گشته در این سرزمین	هر کس این بیت المقدس دید گفت از سما

فوج فوج قدس بان فخر عبادت زانما
 بز زمین آید ناسا بند بر خاکش جبین
 صاحب اینخانه او داد جزای این عمل
 خلد بخشید حشر سازد با امیر المؤمنین
 بود از فرمان او حاجی محمد ساعیش
 مشهور حجاج محبوب قلوب مؤمنین
 گفت معارفنا هنگام تعمیر این شهر
 مسجد شهر نشا بور از چهره و دارد چنین
 گفتش ای بی بصیرت زیب و زبور بافترا
 عزیز از تعمیر و از انجام این عالی بنا
 از قدم زار این قبله گاه هفت مین
 سرزبانود و ز فکر بود کلاک دور بین

سرزبان برداشت بر او ان ولوح ان شوش

مسجد بیت الحرام و قبله گاه مسدین

نیز در وسط سنوز شبستانی که بهلوی او ان مزبور میباشد این چند شعر بخط میانه

نسخ و ثلث بر سنگ جاری شده است

از پهلوان علی ولد خاص نامدار
 ماند این بنا شهر نشا بور باد کار
 نیک مسجدی که کعبه اهل یقین بود
 گرده تمام از کمر و فضل کرد کار
 اندر زمان خسرو غازی و لعنه عهد
 سلطان حسین حاجی بن شاکامکار
 در ساهش قصد نمود و نه تمام شد
 جائی که هست مسجد که خالق روزگار
 تاریخ این بخوان و دعائی زر و صدق
 برخوان بحق ساعی و خیر بر شمار

در سنگی که در طرف راست بالای سردر مسجد نصب است شرح ذیل بخط نستعلیق

جاری و رسم شده است

شریف محمدت بیغایت و لطیف اثنبی در نهایت کفایت بدایع و رفوم صنایع را با مر
 کن از حیرت حدیق بفضای وجود آورد و حضرت ملوک ذوالافتاد را از مهانه کافر با

بشفت جلالت و اختیار موصوف کرده است و بشبوه عدل و احسان مأمور نموده
 و صاوات بی انتها بر حضرت افضل رسل و هادی سبیل خیر المرسلین و رحمت العالمین
 و شفیع المذنبین محمد الاخی المدنی و آل اطهار و اولیاهم من الصاوة افضلها
 اما بعد بنام پنج شهر رمضان المبارک سیچقان پیل سنه هزار و بیست و یک کر و لا بات
 خراسان مضر ب سادات جاه و جلال نواب اشرف اقدس ارفع ساهان مکان ظل سبحا
 مشبوع اعظم خوافین دوران و قبله افاخم اساطین جهان فائد عسکر المهدی صاحب الزما
 علیہ صلاوات الله الملك الملتان ابوالمظفر شاه عباس الصفوی الحسینی بهادر خان خلد
 ملکه و سلطان گنڈامالی و رعایا و عجزه و لا بت بنشاپور و مشمول عواطف بیکران
 گردانیده کیفیت احوال اهل ان دیار و از سپادت و نقابت پناه نجابت و همت دستگاه
 ناصر السیاده و النقایه و الدین امیر ابوالعالی بنشاپوری که در بنوقت در رکاب فرود
 انساب و در دلطفات حضرت ظل الهی بود اسنفسار نمودند و نقابت پنا مشارالیه
 صورت پریشانی احوال اهل ان دیار و امروض داشتند و باب رفاه حال ایشان احکام
 مطاعه لازم الالبنا عن نافذ گشت

حکما منعطع شد انکه در بنوقت بنا بر عایت بیغایت شاهانه و لطف بلانتهابیه
 پادشاهانه در باره محقره بلده بنشاپور از ابنت چهار ماهه سیچقان پیل مال اصناف محقر
 بلده مذکور و اسوا جهات فطری تخفیف و تصدق مقرر فرمودیم بنا بر این حکام و دار و غکار
 و کلانتران عمال بلده مذکوره اصناف مزبوره و امرفوع القلم السنه یکدینار و یکن بار بعلت
 مال اصناف مذکور و اخراجات خلاف حکم بهیچ وجه من الوجوه توجیه نموده طلب
 نمایند و مال و جهات فطری را موافق حساب باز یافت نمایند که تخفیف مقرر شد مشو

عظام کرام دیوان علی رقم این عظیمه داد و در فائز خلود ثبت نموده بختخیز و نصف
 عمل نمایند و از تاریخ مذکور مسوده انزام و کد بلعنت نامه نمایند و در عهد مذکور
 نجرانی تاریخ سنه احد و عشرین بعد الالف
 فریب سنک مزبور در طرف چپ سرد و سنگ است و شرح ذیل بران رسم
 شده است

الحمد لله والصلوة علی نبی واله و عشرته اجمعین اما بعد اینست
 صورت احکام مطاعه که از بابت رفاه حال رعایا و عجزه نیشابور غرض دور یافت
 اولاً حکم جهان مطاع شد آنکه در بیوقت شمه از عواطف بنهایت شاهانه و شرمه
 از الطاف بیغایت خسران شامل حال و کافل امانی و امان جمع رعایا و موطنین و
 سکنه بلده نیشابور فرموده از ابتدا چهل و ماه سپهستان پهل دروازه بانی بلده
 مذکوره را بختخیز و نصف مفر فرمودیم که مزید احدی باین علت طلب ننماید
 مستوفیان عظام کرام دیوان علی این عارفه داد و باره کافر موطنین بلده مذکور و فخلد
 برد و ام دانسته در دفاثر خلود و کد بلعنت نامه ثبت نموده از قبول قبول داران وضع نما
 و مزید قبول عمل نمایند خلاف کنند انزام و در سپاست و غضب پادشاهی دانسته
 و در این ابواب غدغن کرده تخلف نورزند و بر عهد دانند نجرانی تاریخ شهر رمضان
 المبارک سنه هزار و بیست و یک (نیز بلافاصله نوشته است)

حکم جهان مطاع شد آنکه در بیوقت شمه از عواطف بنهایت شاهانه شامل حال
 جمهور رعایا و موطنین و سکنه نیشابور شده مفر فرمودیم که هیچ افزیده از فورچیان
 عظام و غازبان کرام و ملازمان و غلامان و غیر ذلک در خانه رعایا و سکنه بلده مذکور

زول نموده بهیچوجه من الوجوه مزاحمت بحال ایشان نرسانند و اگر احدی ناغایب در
 خانه ایشان زول کرده باشد بیرون رفته اصلا و مطلقا زول ننماید حکام و دارو غلگه
 و نیول داران و عمال بلده مذکوره حسب المسطور مقرر دانسته بحال نمره یا چک ندهند
 در این باب خلدغن دانسته مؤکد بلعنت نامر شناسند مستوفیان عظام کرام دیوان
 اعلی از قمار مسوده در عهد شناسند تجربه ای شهر رمضان سنه هزار و بیست و یک
 غیر از جامع مذکور بعضی مساجد دیگر نیز در نیشابور هست ولی از بدین
 عهد نیست ده باب حمام نیز در این شهر در ابراست در در ب دروازه اراک اطای است
 مربع سه ذرع و نیم دوسه ذرع و نیم فبری در وسط اطای میباشد که از کج ساخته اند
 بطول دو ذرع و عرض یک ذرع و بروی آن سنگی کهنه نصب است که اطراف آن
 شکسته و بنحط آنج که چند از امتیازی ندارد این اشعار در ابران رسم کرده اند

مدار و مرکز اسلام عز دین طاهر	ضیاء ملت اسلام و محیی سنت
جمادی الاخره ششم صیاح سر شنبه	سپرد جان معزز مجتهد عزت
چو شد بکوش و فرود گشت نارنجش	کار حوض و لب جو مبان نه جنت

کتیبه نیز در این محل هست بنحط ثلث که کج بری کرده و لا جو در زده اند و سوره
 مبارکه جمع را تا اذ انودی للصلوة من یوم الجمعة نوشته و در زبان اشعار ذیل را

نکاشند اندلیک پیداست که در وقت تعمیر این کار ^{شده}

آسمان دور زمین جولان باخترها نمود	فخر برستم سمند خسرو والا نمود
شاه عالم ناصر الدین پادشاه گزاد و عدل	حلقه در کوش انوشروان و هم کار نمود
بلد گزوش درهاها خصم را بر هم شکست	اب بنفش در غزاهاد شکست را دریا نمود

هر کجا آتش و زان آتش روان کشور فنا
 هر کجا لطفش روان خاکش عجب آسا نمود
 دست جودش هر کجا محتاج کرد از زر غنی
 صیبت عدلش ظلم را محبوس در هر جا نمود
 در اینجا دوش و بصر و خوانده نمی شود بعد تو
 این مطهر بنفشه را با این شد و بر پا نمود
 گفت و جد صفا اینم فداند و عهد خویش
 از کرامت کور ماد زاد را بدینا نمود
 آنکه مدفن باشد اندر این ضریح مشکوے
 طاهر است و کاین مکان پاک را ما و نمود
 بود مخفی جسم پاکش همچو گنج اندر تراب
 لکن مخفی اشکارا چون بد بیضا نمود

.....

زند دل پیری بخوام اینکلا القاد ^{مفید}

نیز در خارج دروازه اطابق است مربع مستطیل تقریباً پنج ذرع در سه ذرع و نیم در عقب
 آن صفا است و دراز صفا محراب مانند ی بمجهت تشخیر فلبه ساختند و در وسط
 آن دو پا و چهار سنک بشم متصل بهم که طول آن دو ذرع و چهار گره و عرض آن نیم ذرع است
 بر روی قبری نصب کرده تمام روی سنک منبت و موشح با تبه الکرسی و بعضی ایاات
 مبارکات دیگر است سنک دیگر بر دیوار نصب و در طرف همین محراب صفا واقع و
 بر آن نوشته اند

له الحكم والبر ترجوز كل من علمها فان و بغيري و جبريك ذوالجلال و الأكرام
 بنا بر حديث المؤمن حتى في الذارين وان المؤمن لا يموت بل ينقل من دار الفرو الى دار
 السور و النخر بر العالم العامل الكامل الفاضل التائل السائل الى الله القديم العادل
 قدوة الحكم المتألمين و زبدة العلماء الزاهدين و اسوة العرفاء المسعدين السالك
 مسالك التحقيق . . . الصافي و النديق و الزهد و الورع و التصديق العني عماسو

رب العزى والواصل الى جوار ربه الغفور الزوف العلى على بن على الشهر بنور و
 الذى النبى ابورى فى ضحوة يوم الاربعاء سادس شهر جادى الثانى المنظم فى شهر سنة
 اربع وتسعين بعد الالف من الهجرة

دو طرف ابرسنك ابرشعارنوشتا

واحد عشر وعابد بگنا	بجر علم و حکم بهمنا
ممثل همجو مؤمن بس	اسمرا مدمصفا اخفا
گشت داکبر وضع اينعالم	گرداهنگ نشاعقى
مخضورد عتر شهود	روح او کرد مسکن و مأوا
چون رواش مفهم جنت شد	در زمان هائى با بن املا

گفت نارنج فوت او باشد

روح پاکش بچنت اعلی

در طرف مقابل ابرسنك برسنگى نوشته اند هو الحى الذى لا يموت هذا مرقد
 سرچش و مغر از پناه رضوان جا بگاه علبن ارامگاه شيخ بها الدين ولد مرحوم
 المعور والميرور شيخ و حى سنة هزار و دو ليست و دو ازرده برد و ابرسنك ابن
 دو شعر رسم است .

چون نامم جرم ما هم بچيد ند	بردند و بيزان عمل سنجيد ند
بیش از همه کس نگاه ما بود و لے	ما را بچبت على بچسيد ند

دو بالاى اب انبارى که محاذى دروازه عراف مشهور بمهر اباد است اشعار ذیل

دو صفت کتیب شده است

شکر کرد و عهد شهناشاه دین
 خسر و جم مرتب طهمااسب شاه
 سال و مه و هفت روز شام و صباح
 بست که از اثر لطف حق
 حاجی مؤمن لقب پاک دین
 ساخت بیوفی و حق این حوض آب
 اب زلالش بنظر کرها بود
 خضر گریبجال خود ترکند
 دمبدم ایند صفت اب ان
 ساعی این خیر علی اکبر است
 بارب از الطاف عیبت بگو
 ساقی کوثر بدهد جام اب
 خواست عزیز بی که بداند خلق
 خاطر ناجی بی نارنج ان

هائقی از غیب ندا کرد و گفت

باد کنایه تشنگی از کربلا

اما بفرماید امیراده محمد محروق علی السلام که پیش ذکر نمودیم در میان باغی و در دور باغ
 دیوار دروازه و سردوی دارد دو خنهای میوه که نازه بارفیدند در باغ بسیار
 دو اصله کاج خشک شده نیز در ایجاد پده میشود و حوض بی در وسط است و در وسط

اما مزاده مربع و تفریباً جهل کام عرض و طول دارد با زاویه کاشی با اعلیٰ فرتز پنجم
 کاشی مربع که در وسط غالب انها اسماء الله و در زیر اسم با پیطور (۱۰۴۱) تاریخ و ا
 نکاشند که هزار و چهل و یک است در و صد و نوا اما مزاده نوشته است (بسم الله
 الرحمن الرحیم هذا مشهد من شهد بوفور جلاله کل فصیح و اعجم و اشهر من اخره فی
 افاصی ديار العرب و العجم فلذکذا کبد الرسول و قره عین البنول جامع منافع الحسنین
 محیی آثار رسول الثقلین مرکز دائرة الفیوة افضل من صحبہ النبوه من اجل
 البحر الخضم با تاره معین ضائفة الصبح المسنطر بانواره مهبط و فود الملائكة الکرام
 المؤید بالاطلاع علی دقايق الکشف و الالهام صاحب النفس القدسیة المخصوص علی
 الکمالات الانسیة و المقامات العلیة العلویة و انجب ذریه من نزل فیها تمنا و لیکم الله
 و رسوله الذین امنوا الذین یتیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم و اکون و قد نطق
 بمفاخر حبه الاعلیٰ یوفون بالنذر و یخافون یوما کان شره مسنطرا و یطعمون الطعام
 علی حب مسکینا و یتیمیا و اسرا و هو محمد بن محمد بن زید بن سجاد و هو علی بن حسین بن
 علی بن ابي طالب خصه الله و ابانظر الظاهرین بالتحیة و الصلوة و روح و رحم بالصلوات
 المتصلات ما خلف المساء و الصبح و ط الالسنه و
 الصفاح و الحمد لله الذی تم نعمته علی عباده و فدام یرتیب هذه
 و هذه السطور و الامیر المعظم قدوة العرب و العجم ولی الانعام
 اسمعیل بن الامیر المعظم ملک ملوک الامراء معبد الفخر شمس الدولة و الذین مفاخر ایران
 محمد بن علی بغدادی شکر الله مساعیه

بر در بقعه بر بالای مصراع بسری حین الذخول نوشته اند

بر روی اهل دل در دولت گشاده باد ابن دربروی اهل سعادت گشاده باد

و بر پائین همان مصراع

دیدم روشن ز خاک ابن در شد شکر کا بن دولت مپسرسد عمل امام قلی بغداد
بالای مصراع بمنزله مستورا

گشاده باد بعزت همیشگی ز نگاه بحق حرمت قدر علی ولی الله

و بر پائین آن نگاشته شد

هذه روضة مباركة لیس فی الکائنات ثانیها فی شهر ۹۷۸

در ایوان حرم امامزاده که بازاره کاشی کبود مثنی من زین است و محجر چوبی دارد اینه الکریه
وهو العلی کتیب نموده بعد از آن نوشته اند

فی ایام دولت السلطان الاعظم تراب اسنان خیر البشر ابو المظفر شاه طهماسب الصفوی
الحسینی بهادر خان خلد الله ملکه و سلطانه و افاض علی كافة البر ابا عدله و احسانه

خدا بانو این شاه در پیش دوست که اسایش خلق در ظل او ست

بسی بر سر خلق پابنده دار و بیوفی و طاعت دلکش زنده دار

البانی هذه العماره سبادت و نقابت پنا امیر کمال الدین شاه چهره السیاح محمد پنا

روی کتیب مذکوره ایوان سوره مبارکه لم یکن الذین کفروا انا اخر بربک زود نوشته

شده در سنگی که در سمت راست ایوان دو بالانصب نموده اند این ابیات و ستم است

در زمان دولت شاهنشاهی سنیان شاه دین سلطان حسین عادل صاحب نظر

انکه در باغ جهان عدالت کند کار بها انکه در عالم بود چون ابرو حمت سابقان

شمع ایوان عدالت خا خا که هست چارده معصوم باشد حافظ او در جهان

ساخت مسجد بامصلی در نسا بود و نمود اب ثالا کرد و از صافی طیبیت روان
 یافت توفیق از خداوند جهان آن خیرخواه کرد تعمیر زیارت را برای مؤمنان
 روح پاک حضرت موسی کاظم شاد شد گشت آباد از سر نو روضه خلد اشپان
 از هزار و صد گز شش نوزده بود که کرد ثلث از اب روان را و فغان عالی مکان

فیه جهادی الثانی ۱۱۹

دو قرن پیش از سنک که در طرف چپ در بالانصب کرده اند عبارت ذیل جاری شده
 در زمان دولت شاهنشاه جمجاه اسلام پناه السلطان بن السلطان و الخاقان بن الخاقان
 ناصر الدین شاه فاجار خلد الله ماکه و در عهد ابات نواب مستطاب مالک الزقاب
 عم اکرم شاهنشاه حسام السلطنه سلطان مراد میرزا دام الله شوکت و تصدیق نواب
 مستطاب شاهزاده پرویز میرزا دام اجلاله از فراد فرم فد و توأم مالیات دو سهم که یکی از
 مباحه رودخانه بوژمهران و یکی از مباحه رودخانه فرخک که وقف ما فراده لازم العظیم
 اما فراده محمد محروق و اما فراده ابراهیم میباشد بختیغیابدی مقر فرمودند که همه
 ساله منافع آنرا صرف و خرج بفاع منوره ایشان نمایند و لعنت نامر نمودند که هر کس آن
 حکام و مباشرین مالیات دیوانی مطالبه نمایند بلعنت خدا و نفرین رسول گرفتار شوند
 ستر هزار و دویست و هفتاد و نود

دو مغرب روضه اما فراده محمد محروق روضه اما فراده ابراهیم بن موسی بن جعفر
 علیهما السلام ساخته شده و دو روضه بهم وصل است چنانکه از روضه اما فراده محمد
 بروضه اما فراده ابراهیم میروند از آره روضه اما فراده ابراهیم از کاشی الجی مشتمل که با کاشی
 ایوان اما فراده محمد یکدفعه و یک وضع اب و نیک ساخته شده زینت یافته روضه مشتمل

وعرض و طول آن بیست و پنج قدم است گنبد آجری و ارتفاع آن نفریاد و آندوه در عرض طول صورت قبر دو آندوه و جب و عرض شش و جب و ارتفاع هفت و جب بالای در و وضع نوشته اند قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم انما مدینه العام و علی بابها و در پائین مسطور است که هذه باب من ابواب الجنان و روضه من رباح الرجن و
الرضوان

در سمت قبلی مواجده اما مزاده جائی است که از ادا الحقاظ میگویند و در پین آن در محلی چاهی است بزعم مردم دخیزی در اینجمل غیبت کرده و بروایت خدام زن اما مزاده محمد محرف در اینجا غایب شده است

در پوان اما مزاده در زب طافی در سمت شرقی بقعه قبر حکیم عمر خیام است و آن صورت فبری بخصص بیشتر نیست نه سنگی دارد و نه زینت و علامت دیگر اما مقبره شیخ فرید الدین عطار رحمة الله علیه که در غرب اینجمل واقع است بقعه ایست قدس تقریباً ارتفاع هشت ذرع و چهار دروازه چهار سمت دارد بالای مدخل و بجنوب نوشته است بسم الله الرحمن الرحیم یا زکی الطاهر من کل افریغ قدس العاصی عبد العلی و بالای قبر شیخ سنگی بیکار و چه و سماق میل مانند نصب کرده اند که اینچرازان از خاک آزر وی زمین ناسر میل سه ذرع یک چارک کم است و قدوی ازان در خاک و بزعم بعضی معادل اینچر بپرواست دوز پر می باشد بالای سنگ را میل مانند تراشیده و هشت نرک کرده و در و دره بالا نوشته اند اللهم صل علی النبی و الوصی و البیول و السبطین و زین العباد و البافر و الصادق و الکاظم و الرضا و التقی و المنفی و العسکر و المهدی صلوات الله علیهم و پایانه هشت نرک در طرف جلوسنگ را صاف و ک

مانند ساخته اند و خطوطی که بر آن رسم شده از قرار ذیل است

الله الباقي بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين
 هذه جنات عدن في الدنيا عطر العطار مخرج من دنة
 مبر انعالى مكانك اينكه بود خاك دامش ديد چرخ كبود
 شيخ عالم شيخ عطار فرید انكه هستند اوليا او امر بد
 طرفه عطاري كه از انفا س او فاف تا قاف جهان شد مشكبو
 در دكانش كاشان كبر د ملك شيشه پر فرص لهو شد فلک
 خاك نيشابور تا يوم القيام ابرو دار دازا بن عالم قلام
 شد زرش را اب نيشابور كان مولدش زدوند و كر گانش مكان
 بود در شابور هشتاد و دو سال سوح دود و رشاد باخ اسوده حال
 سال هجري پانصد هشتاد و شش شد بميخ ان مرفر خورشيد و ش
 گشت در وقت هلاكو خان ملك در شهادت شد شهيدش جان پاك
 عارفان كرد ان در دل اگهند خرمن هتق بمشني كرده نند
 روح الله تعالى روحه وب اكثر بره و فوحه
 شد تمام اين لوح اين عالمي ملك در زمان دولت شاه جهان
 حضرت سلطان ابوالغازي حسين ظل حويشت و پناه خافعين
 ان قدر قدر و فضا صوت كرده دشمنش را ميدهد از نوش زهر
 ناسپه عدل او نوشيروان گشته از انصاف او نوشين روان
 از نهب عدل ان شاه دليبر شانزده ريش بز از پنجه شهر

خدا الله تعالى ملكه في مجاز العدل اجري فلكه

شد موفق حضرت مير کبير ان ملاذ و مکتب امير و فقيهر

ميرز باذل عليش پرا نکه هست

چرخ پيش همتش چون خاک پست

نگارنده گوید عجب سهوی کرده است ناظم این اشعار که سال اول حال شیخ فریدالدین
عطار را پانصد و هشتاد و شش فرار داده و در زمان هلاکو خان و دو سه و عظیم
در است یکی آنکه شیخ رحمة الله علیه در قتل عام نیشابور بدست تولى خان بن
چنگیز خان شهید شده و آن سال ششصد و هجده میباشد و بعضی وفات شیخ را
دو ششصد و بیست و هفت فرار داده اند دیگر آنکه نه سال پانصد و هشتاد و
شش و نه ششصد و بیست و هفت دخیلی بزمان هلاکو خان ندارد چه این پادشا
مقارن ششصد و پنجاه بطرف ایران حرکت کرده و در ششصد و پنجاه و چهار از فتح
فلاع اسمعیلیه فارغ شده و در ششصد و پنجاه و شش بغداد را مستخر نموده است
عجب نراز سهوهای ناظم ابیات آنکه بانی سنک سرفیره شیخ علیه الرحمه وزیر عالم
فاضل و امیر مخیر باذل امیر علیشیر معروف وزیر سلطانه حسین میرزای باقر میباشد
و بحکم او پرداخته شده با چه شده است آن مرثیه گاه ملنفت اخلاط مزبوره نشد خدا
دانا است

در پشت سنک محازی سطح صورت فبر این شعر نوشته و تجاری شده است

و مشرف نام غریب گرامام است علی وال او ما را تمام است

دو زبان بعد دهند بی رسم شده است ششصد و نود و یک تمام خطوط است

انما قبره فضل بن شاذان طاب ثراه که در طرف شرقی بقعه امامزاده محرو و علیه
 السلام واقع است عبارت است از بقعه و صحنی که دیوار کوفته‌ای دارد بنای
 بقعه مشتمل بر منبتیل و اسنطالہ ان از مشرق و مغرب است عرض بقعه هفت قدم
 و طول هشت قدم میباشد و گنبدی اجری دارد که تقریباً دوازده ذرع و نیم
 ارتفاع است و دره گنبد و کاشی کرده بوده اند ولی در پنجره است و کمی ازان باقی
 مانده صورت قبر یک ذرع بلند است و در ذرع و کسری طول دارد و درش کاشی
 ملو ز است سنگی بر روی قبر نصب شده و عبارت ذیل را بر آن رسم کرده اند

هَذَا صِرْحُ النَّجْرِ النَّعَالِ وَالنَّبِيلِ الْمُفْتَازِ فِي الْغَزَا لِأَجَلِ لَشَمْسِ ذَوِي الْبَسَائِطِ وَالْأَفْضَالِ
 الْمُؤَسَّسِ الْمُتَمَدِّعِ الْكَلَامِ الْقَائِمِ بِالْفِطْرِ لِأَمَانَةِ الْبِرَاهِمِينَ لِأَهْمَدُ الْإِنَامِ الرَّائِعِ
 مِنَ الْأَمَامِينَ إِلَى الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَابْنِ جَعْفَرِ الثَّانِي عَلَيْهِمَا السَّلَامُ زَيْدَةُ الرَّوَاهِ وَ
 نَخْبَةُ الْمَهْدَاءِ وَفِدْوَةُ الْأَجَلَاءِ الْمُتَكَلِّمِينَ وَأَسْوَدَةُ فَهْمًا الْمُتَقَدِّمِينَ الشَّيْخِ الْعَلِيمِ الْجَلِيلِ
 الْفَضْلِ بْنِ الشَّاذَانَ بْنِ الْخَلِيلِ طَابَ اللَّهُ ثَرَاهُ فَدُ وُصِلَ بِلِقَاءِ رَبِّهِ فِي سَنَةِ ٢٤٠ (دَوَابُّ
 وَشَعْبُ)

در دور همین صفحه سنک حاشیه دارد و بر آن نوشته است

فَدُ رَحِمَ عَلِيٌّ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَحِمَ اللَّهُ الْفَضْلَ ثَلَاثَةً وَأَوْ قَالَ ابْنُ
 الْفِطْرِ أَهْلُ الْخُرَّاسَانَ بِمَكَانِ الْفَضْلِ وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْوَرَّاقُ خَرَجْتُ إِلَى الْحَجِّ فَدَخَلْتُ
 إِلَى مَوْلَايَ إِلَى مُحَمَّدِ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ وَأَرَيْتُهُ كِتَابَ الْفَضْلِ بْنِ شَّاذَانَ فَنَظَرْتُ فِيهِ وَنُصِفْتُ وَرَدُّ
 وَرَدُّ وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذَا صِحْحٌ يَدْبَغِي أَنْ يَجْعَلَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ الْفَضْلَ كَثِيرًا فِيكَ سَنَةً (هَذَا
 وَدَوَابُّ وَشَعْبُ نَوْبَتِ) وَمِنْ حَجَرٍ هَمْدِيٍّ وَاسْتَوْضَى أَبُو بِنَارٍ دُونَ مَشْرِعِي صَحْنِ

نازه ساخته اند کتب دود و داخله کنند خواسته اند و سم نمایند نافص و نامنا م
مانده است

مغبره فضل بن شاذان در زمین نیشابور قدم واقع و بقعه شیخ عطار حلب الرحم
چنانکه ذکر شد در شهر شاد باخ بوده و دوره این شهر من جمیع الجهات پنجهزار و یکصد و
پنجاه ذرع است و بشکل مدور و مارپیچی از ساخته بوده اند بطوری که استظانه دارد و
این بلده ارکی داشته است که در سمت قبله آن واقع بوده و دیواری مستقیم بطول هشتصد و
پنجاه ذرع ساخته و دو طرف آن را ملخو بید نه کرده و دو دروازه از جهت المجموع با آن دیوار که
در وسط کشیده شده بکنار و صد و پنجاه ذرع است و قبر شیخ فریدالدین عطار در محوطه
او که میباشد شهر شاد باخ مبدن پنجاه خروار بند است و شهر نیشابور قدم که فضل بن
شاذان در آن مدفون است جای هشاد خروار بند است و در خزانه شهر موسوم بشهر
البرکته مصنوعی دیده میشود و معروفست که عمارت البارسلان بوده و آثار دی که در شهر
لب پار قدم است موسوم برهونی میباشد و شاید که هونی مخرب ها هونی باشد و از
بناهای های دخت بجهن این شهر در طرف جنوب شهر حالیه و در پنج فرسخ سنث و مبدن
شصت خروار بند و آثار دیوار خرابه در طرف شمال بلده حالیه در دامنه کوه دیده میشود
که یکفرسخ و ربع امتداد سنث و در وانتهای آن دیوار بدو و در خانه منجھی میگردد و انتهای
طرف شرقی برود خانه بوژان و انتهای سمت غربی برود خانه دیر باغات نیشابور غالباً در
طرف شمال و شمال شرقی شهر واقع و در هر باغی کوشکی است بعضی بزرگ و برخی کوچک
بتناسب ثروت صاحب باغ خاک مشهد برای زراعت بهتر از نیشابور است اما چون در
خاک مشهد زینق و طلق وجود ندارد مردم اینجا بنا خوشی شفا فلوس میله نمیشوند بر خلاف مشهد

کتاب و خطی که در فدمگاه نیشابور است منحصر میباشد بچند شعر که اول از اشعار

این است

قال لی قل علی مدحه مدحی نجدنا ووصد

و در خارج بنا این عبارت مکتوب است **قال الله بنا وک و تعالی فی کتابه الکریم بسم الله الرحمن الرحیم**
 ارم ذات العباد التي لم یخلفوها فی البالد صدق الله العلم العظیم و صدق رسولہ النبی الکریم
 و نحن علی ذلك من الشاهدین کاروانسرائی که برای اقامت فوافل و زواردم دروازه
 شهد سلخه اند مربع مستطیل است و از خارج عرض و طول آن مساوی و از هر طرفی پنجاه
 پنجدرع است اینکار و انرا چهار صنفه و ابوان و بیست و چهار حجره دارد که جا و هر حجره
 صنفه است و در چهار زاویه آن چهار طویل بزرگست و در دو بابنکار و انرا در خارج شتر
 صنفه دارد و در چهار گوش چهار برج واقع است در جلو کار و انرا اب انباری سلخه اند که
 پله میخورد و پائین می رود و باد کپر در عقب ازین باشد است

نیشابور که یکی از چهار شهر معظم خراسان است دارای هرگونه مرتبت و برتری بوده
 و حدای جغرافی و شعران نظائر آنرا ستوده و مدح نموده چنانکه قطعه بایم است
 باوع دانستند انوری در وصف این شهر مشهور است و همی هندا

چاد شهر است خراسان را بر چادر طرف
 که وسط شان عساف ک صد د صد نیست
 که چه معمور و خرابش هم مردم دارند
 نه چنان است که البتین دیو و د نیست
 بلع شهر است دو کده با و باش و رونود
 دو هم شهر و نوا پیش یکی بخرد نیست
 مصر جامع را چاره نبود از بد و نیک
 معدن زرد و گهری سرب و لید نیست
 در شهر است بترتیب هم چند را و
 جد و هنر کثرت است اوئی و هری هم بد نیست

تصنیف نپسہ فور و نیسا فور و نپشا بور شدہ باشد و اینچہا ل خالی از فوقی نپسہ
 خلاصہ مسکوکانی کہ از سلاطین بلخ و باختریان از پنجاہ شصت سال قبل نا حال
 پیدا شدہ در روزہ خانہ لندن گذاشتہ اند و مطلب نازہ در عالم علم تاریخ بدست
 آمدہ و حسب المناسبت اسامی پادشاہان مزبورہ را ہما نظور بکہ از نقش سکہ معلوم
 شدہ در پنجل دوج میدہما ہم

فہرست اسامی سلاطین بلخ و باختریان

دبودونوس

اگانوکلیس کہ از دوہست و چہل و ہفت سال قبل از میلاد حضرت عیسیٰ نادوہست
 و بیست و سال سلطنت کردہ

پائثال کونوس

اوبندموس

ملقب بہ دیکاوس یعنی عادل

انٹی ماگوس ملقب بہ نیکہ فور (نیکہ فورس) یعنی مظفر

اوکرانیڈیس ملقب بہ مگالوس یعنی بزرگ

فہلوکسین

اپلودونوس ملقب بہ فیلویانوروس یعنی پدر دوست

لبیاس

انٹی الہید ملقب بہ نیکہ فور (نیکہ فورس)

ماندروس

هراوس

هراوس و کالوپ

ماهراس ملقب به کالوس

کادفیس

کادافر

کودس

اونوین که نیز ملقب به کالوس بوده

اسپالورپوس ملقب به دیکاپوس یعنی عادل

اسپالریس که نیز ملقب به دیکاپوس بوده

ازیس ملقب بیزیک

ازیلپیس

سوزمیکاس

گوندوفارس

ابداکاروس که تقریباً بیست و شش سال قبل از میلاد حضرت علی سلطنت کرد

لوسامیس

پاکوردوس

کادفینین

کانزیکس

کورانو

اوورکی

باراورو

اردو کرو

اما از کادفیسس نا اردو کرو معلوم نیست این سلاطین کے و در کجا سلطنت کرده اند.
 حزره اصفهانی گوید اسم شهر ساپور واقع در نزدیکی کازرون پشاور بوده هم روزمان
 تصحیف شده از ایشاپور گفته و آخر الامر ساپور گردیده این تحقیق حزره اصفهانی اسباب
 قیاس بعضی کشته و گفت اند ممکن است فرض نمائیم پشاور هم در اصل نپساور بوده و بجز
 نپساور و نپشاپور شده باشد و نپساور چو زعمی سابقه دارد است شاید در ایجاد و خست زیاد
 غرس نموده بوده اند و بمناسبت سابقه نپساور اشجار از نپساور خوانده باشند
 در ترجمه فرانسه کتاب وند باد ساده از کتب زردشت در جلد اول از کتاب دوم صفحه
 دولبت و ششت و شش مینویسد (موقع پنجم و شهر پنجم شبیه بهشت کرمین که هر مرد هجده
 ایجاد کردم نپساور بود که مابین موره (مرو) و باخدی (بلخ) واقع شده و بعد این پتیاره اهرمن
 که میشوم است عفا بد را فاسد کرده از فادر بر طبیعت روگردان ساخت (نپساور نپشاپور)
 استرابون که پنجاه سال قبل از میلاد حضرت مسیح کتاب جغرافیائی در چند مجلد تألیف
 نموده و مسپوکوری از آنجا که ناپایون اول بفرانسه ترجمه کرده در ترجمه آن در جلد چهارم از
 کتاب یازدهم در صفحه دولبت و چهل و هشت مسطور است که ناحیه نپساور در پالت
 هرگانی واقع شده و بعضی از اجزای هرگانی ندانند مترجم مشاور الپ در حاشیه مینویسد
 اسبهای مشهور که مورخین قدیم گفته اند در ایران وجود داشته با اسم نپسائی معروف بود
 و بقیه مسپوسندگرو آنها را بدمنوب نپشاپور و حالته باشد نیز استرابون در صفحه

سبب دو سیزده از همان کتاب گوید بهترین اسبهای ایران نسیانی هستند که عظیم
 الجثه و خوش جنب و مخصوص سواری پادشاه میباشند و شرح در حاشیه نگاشته است
 که نسیا پاد خود هر گانی با مجاودان بوده در هر حال ذکر نسیا بود در کتب نواریج عرب و
 عجم و نظم و نثر و زخین و شعر و ادب با بسپار شده از جمله حکیم بارع بز و گوافر و سی طوسی
 حلب الزحیر در جلد دوم شاهنامه و در داستان بازگشت کجسر و از غاب افراسیاب
 بطرف ایران و رسیدن او بخدمت کیکاوس در طی شرح منازل آن پادشاه فرماید
 ز چگون گز کرد بر سوی بلخ چشیده ز کین لبی شور و تلخ
 سوی طالفا آمد و مرود جهان پر شد از ناله نائی رود
 از انبویه راه نسیا بود شاه بیاورد پیلان و کج و سپاه

پس بزعم حکیم امجد در عهد پکان شهر نسیا بود و معمور بوده است نیز در جلد
 سیم شاهنامه در حکایت رزم شاپور بار و میان و گرفتار شدن بزانش سرفراز لشکر
 روم فرماید چون شاپور از جنک فارغ و اسوده گشت ببنای این شهر و بلاد پر و آفتاب و کهن در

در نسیا بود ساخت و شعری که لفظ نسیا بود در آنست این است

کهن در نسیا بود کرد که گویند با داد شاپور کرد

نیز در سرگذشت همین که های دختر خود را بزنی گرفت و او را ولعهد خود کرد و
 سلطنت را خاص اولادی نمود که از او بوجود آمد و ساسان پیرش بعد از شنیدن این خبر

رنجیده از پدرد روی کرد فرماید

بهر روز و شب بساز نلنگ از ایران بمرزد گشت ز ننگ

دمان سوی مرز نسیا بود شد پرازار بود از پدرد و ورشد

و در شرح حال ساسان گوید در نیشابور زنی خواست و فرزندى آورد و نام آنرا
 ساسان نهاد و خود در این شهر دو گذشت و پسرش بعد از آنکه چندى شبانه

کرد

ز شاه نیشابور بسند کله که بودی بکوه و بیابان پله

و در جلد چهارم شاهنامه در داستان بهرام چوین و نامه فرستادن او بمخاقان و اظهار
 صلح کردن و سکه بنام خسرو پرویز زدن و تعیین نمودن سرداری بجمکومت خراسان
 و بازگشتن از مرو بری فرماید

ز لشکر یکی پهلوان برگزید که سالار بوم خراسان سزید

خراسان بدو داد بالشکر نیشابور با بلخ و مرو و هر چه

پرانندیش از مرو شد سوز بخرد از فرخنده از ماه دے

باز در جلد چهارم شاهنامه در حکایت رفتن نزد جرد بطوس و تقاب کردن سعد و فاصر
 او را و پذیرفتن ماهوی سوری نزد جرد او نامه نوشتن نزد جرد بماهوی سوری از

نیشابور بطوس فرماید

من اندونیشابور بگفته پیش نباشم که رنج دراز است پیش

و بعد از چند شعر گوید

وز اینجا بگر بکشید ندکوس ز شهر نیشابور شد سوطوس

نکارنده گوید اگر چه در باب وضع قدم وجود نیشابور است فصای کامل بعجل آمده و شاید
 مطالعه کنندگان را طول کلام ملائت آرد اما چون قصد ما این است که این کتاب جامع هر گونه
 اطلاع باشد و مخصوصاً در باب نیشابور را آنچه نگاشته شده نراک نشود و طالبان تحقیق را از

رجوع بکتاب عدیده مستغنی دارد گوئیم حکیم بگانه و شاعر فرزانه ناصر خسر و علوی که در روز
 شنبه یازدهم شهر شوال سال چهارصد و سی و هفت هجری وارد نیشابور شده این شهر را
 نهایت معنی و با اهمیت میداند چند موضع از کتاب خود بمنزله و مفاد بر هر محلا
 نسبت بمنزله و مفاد بر نیشابور میدهد و در جائی گوید جمعیت مصر پنج برابر سکنه نیشابور است
 و شهری که میتواند در وسعت و جمعیت و ثروت و صنعت بر ایزی با پای تخت مصر نماید
 همان نیشابور میباشد و در جای دیگر گوید در فلج یا فلج که از بلوکات همما است و از آنجا تا
 مکه معظمه یکصد و هشتاد فرسخ راه میباشد معاملات تجارتی با مسکوک طلا و نیشابور
 میشد است از وقایع مهمه متعلقه نیشابور که ناصر خسر و نگاشته این است که گوید در
 آخر همان ماه که من وارد نیشابور شدم کسوف کلی واقع شد نیز مینگارند که نیشابور پای تخت
 طغرل بیک برادر چغری بیک میباشد و بحکم او در جنب بازار سراجها مدرسه بنا کردند
 و آنوقت پادشاه بفتح اصفهان رفت و این مدرسه هنگام اقامت ناصر خسر و نیشابور
 نا تمام بوده و او با خواجه موقوفه منشی سلطان از نیشابور سفر کرده و خواجه موقوفه را نام هبته ^{الله}
 و منشی رسایل فارسی سلطان بوده و معرفی او سلطان ابو نصر گندری را بریاست داد
 الانشای عربی خود منصوب ساخته هبته الله پدر او سهل مجد است که مکتبی باین موقوفه
 و تیسر علای شافعی نیشابور بود و بعد از مردن سلطان بنده دختر الفایم با امر الله خلیفه را
 او ببغداد میبرد و در راه بغداد در سنه چهارصد و پنجاه و چهار بمعرض ابله در گذشت
 بالجملة بعضی از او باب سپر نوشته اند که ناصر خسر و پسر از مراجعت از مصر نیشابور آمده
 مدنی دو شاد باخ اقامت کرد و مردم را بمنزله ناصر بالله فاطمی خلیفه مصر دعوت می نمود
 چون این خبر منتشر شد طال بپتیز قصد قتل او کردند و در نیشابور بخان کوفت نیز نوشته اند

ابو نصر گندری
 عبدالملک
 منشی

بعد از فرار ناصر خسرو از کلازنبشاپور آمد و با برادرش در مسجدی منزل گزید شخصی که او را
در معرض بده بود با او ملاقات نمود و او پراشناخت و بمردم اظهار کرد اها را قصد قتل او
نمودند وی بیعت بدخشان فرزند نمود

جناب مسیو شرف مشرح باشی دولت جمهوری فرانسه و معلم السنه شرقیه سفرنامه ناصر
خسرو علوی را ترجمه کرده در ذیل آن شرحی از بنشاپور و مینویسد که خلاصه آن از این قرار است
علمای خبرافی او آن مؤسسه که عبارت از پانصد سال قبل باشد آنچه در باب

بنشاپور نوشته اند من در این کلامی جمع کرده و شرحی نیز از حافظ ابرو و فرزند بران نموده گویم
بنشاپور که نیز معروف به ابر شهر و ابران شهر است یکی از مدائن تحت بقعه خراسان میباشد اگر
با احوال منقوله اعمامی باشد بنای این شهر را در او از سلطنت طهمورث دویند گفته اند
اردشیر بابکان بنجد بد عمارت آن پرداخته شاپور و ذوالکاف از پای تخت خراسان فرار داد
در سال سی هجری مطابق سنه ششصد و پنجاه میلادی ابن عامر سردار عرب بنشاپور را
مسخر کرد مرزبان این شهر دو کرد و در هم برسم نعل به اجبار اسلام داد طاهر بن اناج و ایا
تخت خود فرار داده در زین ان کوشید عبد الله بن طاهر حمله بیرون داد که موسوم به
شاد پاخ است بنا کرد و در اناجاضری بساخت و رؤسای فثون را در اطراف قصر سکنی داد
عمرو بن لیب بنشاپور را از طاهر بن منزع ساخته کسی مملکت خود نمود و فخر میکرد که من
ناحیه را منصرف شده ام که نبات کوهستانش ریاس و اراضی آن در هر گونه کل و گامسئو
و سنگش پیروزه است مسافت بنشاپور از سرخس چهل فرسخ و از مرو شاهجان هفتاد فرسخ
و در دشتی واقع شده که رود سفاور از اسیراب میماند و بمدقوانی میشود که بیعت
بنشاپور جاری است تقسیم اب رود خانه سفاور با ما مور و مخصوصی از جانب دولت بوده

و عادلانه از اقسمت مینموده و مخارج تنفیج مجرا و لبستن سدها را بر رعیت تحمیل
 میکرد و اندک وسعت شهر نیشابور تقریباً یکفرسخ مربع و در میان شهر ارکی بوده و در
 خارج شهر محلات داشتند یکی از دروازه های اولک بطرف شهر باز می شد و در دیگر
 سمت آبادی های خارج و شهر چهار دروازه داشتند **باب رأس الفطره** ^{قبل} **باب دریا**
باب الفهند و در پیلکن خلاصه دو محلات دیگر هم دیواری بوده و دروازه ها
 متعدد داشتند در یکی از آن سمت عراق و گرگان می رفتند **باب کباب** ^{کننا} **باب مینامیده** ^{ند}
 و در یکی که از آن بطرف بلخ و جیچون می رفت معروف بدرنجک و در یکی که بجانب کوهستان
 و فارس می رفت مشهور بدرو حوض آباد بوده و از در موسوم بسوخته سمت طوس و نیشا
 ب می رفتند ابوعلی علوی گوید نیشابور بزرگتر از فسطاط و پرجعت تر از بغداد و با
 نزهت تر از بصره و منزه تر از قهر و از مذهب باشد و چهل و چهار محله دارد که آبادی هر محله
 معادل آبادی نصف شهر است و وسعت هر محله بقدر هرات و جور و منشک ^{کننا} پنجاه
 کوچه نامی بزرگ در آن بشمار می آمد قصر حکومتی که عبد الله بن طاهر بنا کرده و عمارت
 بنجد بد عمارت آن پرداختند در میدان الحسنین واقع شده محبس نیز وصل با بنهارت
 بوده مسجد جامع ناقصر حکومتی یکفرسخ مسافت داشتند قصر در جلومیدان لشکرگاه
 و مسجد در خارج شهر نزدیک بازار و مقصود مسجد که منبر داد را بنا نصب کرده بودند
 طاقی داشتند بر روی ستونهای چوبی و بنای مسجد در عهد ابو مسلم شده است سایر
 قمنهای مسجد که ستونهای اجری داشتند از بناهای عمر ولایت میباشد در سه طرف مسجد
 دالانها و در وسط کلاه فرنگی مانند پی دو کمال فشنکی با ستونهای مرمری خط بخط و ط
 سباه و سفید بر پا کرده بودند و از بازده دریا بن کلاه فرنگی وارد میشدند و سفید و جدا

این تجارت سنّش و مذهب بود بازار عمومی در خارج شهر و بازار بزرگ موسوم بمربعه الکبیره
 یعنی چار سوق ایست مشرقی تا مسجد جامع امتداد داشت مربعه الصغیره یعنی چار سوق
 کوچک بازاری بود بطرف مغرب سمت و بازار دیگر بجانب شمال مرفه و منتهی بگورستان
 حسنین میشد و از سمت جنوب براس الفطره میرسید بعد از این بازارها خانان و نهچهار
 برای سکناي تجار و بنا را آنها ساخته بودند و پیشتر مال التجاره که از نیشابور حمل بخارج میشد
 ابریشم و منسوجات کلاه و کفش و اقمام چرمها بوده و آنها صناعت و تجارت این شهر و رواج نداشتند
 بلکه علم و دانش نیز در آن رونق و رواج کلی یافتن محمد بن عبد الله معروف بحاکم و ابن البیع کرد
 چهار صد و پنج وفات کرده ترجمه و شرح احوال رجال و علمای نیشابور نگاشته و تالیفی
 در یک جلد مبسوط پرداخت بعد از آن عبد الغافر فارسی که در سال پانصد و بیست و نه
 وفات نمود ذیل این کتاب را که موسوم بسپای سب باشد تا عصر خود نوشته است
 نیشابور در سال پانصد و چهل بواسطه زلزله چنان منهدم شد که جای سکنی در آن نماند
 و اهالی بسیار بلا در آن مهاجرت نمودند از جمله بعضی خانواده های نجیب معشر بفرزین رفتند
 در اینجا ساکن شدند حافظ ابرو مینو سپید خلفای عباسی هشت مدرس در نیشابور ساخته
 بودند مؤلف گوید جناب مسپوشن شرحی در اینجا از حافظ ابرو نقل کرده اند که ما پیش از
 نگاشتن اینم و حاجت بنکار نیست اما در باب اینکه صاحب معجم البلدان و سایر مؤلفین گفته اند
 نیشابور را ابر شهر هم میگفتند حرفی صحیح است و از ملاحظه آثار عتیقه مستفاد میشود که
 دو صد ساله بلکه در اوایل دولت عباسیه هنوز این مملکت را ابر شهر میگفتند فعلاً
 در نزد نگارنده این کتاب سکه از دوران هرون الرشید موجود است که در ابر شهر ضرب
 شده و بخط کوفی در یک سه شان در سه سطر نوشته است (لا اله الا الله و احد لا شریک له) و

در دایره حاشیه از سمت بقیع کوفی و خط واضح مینویسد (بسم الله ضرب هذا الدرهم بدین
 ابر شهر سینه اثنتین و تسعین و مائیه) در طرف دیگر دو سه سطر (محمد رسول الله) و در دایره
 حاشیه آن کریمه (محمد رسول الله ارسله بالهدی (نا) المشرکون) است و صورت همین که محل
 استشهاد است عباد را اینجا نقل و حکایت میشود

نوار پنج منعلقه بنی شاپور

دوازده سال پس از تسلط بلاش قباد برادرش با او مخالفت کرده بطرف ترکستان فرار و از بنی شاپور
 عبور نمود و از اینجا که لباس میل در بر داشت در این شهر در خانه دهقان فرود آمد و
 دختر او را در جاله نکاح داد و در شب زفاف چون ببرد رسید قباد و اه ترکستان پیش
 گرفت بعد از چندی که با عساکر خاقان بقصد سلطنت ایران از چینون گذشت بنی شاپور
 آمد دهقان را احضار کرد و از دختر او سؤال نمود معلوم شد که آن دختر از قباد پسر پی
 آورده و او را انوشیروان نام نهاده است و همان روز که بدیدار فرزند نا پل شد خبر فوت
 برادرش بلاش از مداین با او سپید وی در بنی شاپور تخت سلطنت ایران جلوس کرد
 و بیست پای تخت که مداین بود روانه شد

در سال سی و یکم هجرت عبد الله بن عامر از جانب عثمان بن عفان از امارت خراسان بافتند
 بنی شاپور را فتح کرده که سی پالت خود فرار داد و بعد از قووات بسیار که در خراسان و آه تقا

حالی این مملکت او را نصب بامد فیس بنهشتم و انبابت حکومت داده خود از نیشابور بقصد

حج محرم شده نزد عثمان رفت

در سال سی و دویم هجرت فاون نامی با جعتی از طسین و اهل بادغیس و هرات روم

بنیشابور آورد قیس بنهشتم منوخر شده با عبدالله بن خازم در دفع انغالله مشورت کرد

ابن خازم او را فریب داده گفت باید نزد ابن عامر روی او بشیند و نیشابور را انتخاب کرده برفت

و فاون نیشابور را فتح نمود و چند روزی در اینجا اقامت داشت که عبدالله بن خازم حیلانی بیگ

برده شبی از شهر بیرون آمد و لشکر خود را فرمود هر یک نیزه بدست گرفتند و بر سر نیزه

فیل چرب نصب نمودند و در فرسنگ از شهر دور شدند بعد مراجعت کرده فیلها را

برافروختند و خود عبدالله در آنوقت فریاد کرد که عالم را عساکر اسلام فر گرفت این شمعها که

تقریباً که از هزار نیست در جلوسه راها کشیده میشود و هر سرداری افلاهنه از نفر لشکر

در تحت فرمان دارد پس باید هزار هزار نفر از عساکر اسلام روی نیشابور آورده باشند

فنون فاون این کلمات را استماع نموده دهشت آنها را گرفته و بفرمانها دند و لشکر

عبدالله بر آنها حمله کردند و جمعی را مقتول ساختند و خود فاون نیز بمقتل رسید و از آنسو

قیس بنهشتم که بمدینه رفت عثمان او را ملامت کرد که چرا نیشابور را انتخاب نمودی در این

اوان فخرنامه عبدالله بن خازم با سر فاون بمدینه رسید و از مدینه فرمان ابان نیشابور

باسم عبدالله بن خازم فرستاده شد و او تا زمان خلافت حضرت امیر المؤمنین علی علیه

السلام در نیشابور حکومت میکرد چون زمان خلافت آنحضرت شد قیس بنهشتم را با مادر

نیشابور منصوب فرمودند و اگر چه اسم حکومت بصورت با عبدالله بن عامر بود اما مدینه

قیس بنهشتم حکمرانی می نمود

در سال صد و بیست و هجری هشام امارت خراسان را بنصر بن سپار و مفوض داشت و نصر
از جانب خود زیاده بن عبد الرحمن القشیری را بنشأ بور فرستاد در سال بعد که ولید بن
عبد الملك خلیفه شد یحیی بن زید بطرف خراسان آمد نصر دو هزار دینار باو عطا
کرد که عراق رود و در خراسان اسباب فتنه نشود یحیی چون ببیهوش رسید از یوسف
ثقفی که حاکم عراق بود خائف شده بنشأ بور بازگشت عمر بن زاده که حاکم بنشأ بور بود او را
بشهر راه نداده باده هزار نفر در بیرون شهر باو حمله برد در صورتی که زیاده از صد نفر
با یحیی همراه نبودند خلاصه جنگ سختی در گرفت و عمر کشته شد و یحیی فرار ابدیهت
هرات رفت و از آنجا بجوزجان شتافت

در سال یکصد و سی هجری که ابو مسلم مروزی در خراسان مردم را به نبی عباس دعوت
مبمود و بر نصر بن سپار غلبه کرده بود فخطبه بر شیب و اباهشت هزار نفر بنشأ بور
فرستاد فخطبه بنشأ بور رسیده مال بسیاری از اهل مال بمصادره گرفته بخران رفت
در سال دو بیست و چهل و هفت هجری که منوکل خلیفه در آن مقول گردید در اغلب بلاد
اسلام زلزله شد در بنشأ بور نیز ایجاد شد بظهور و رسید و بعضی بر و این زلزله را در دو بیست
و چهل و نوزده نوشتند

در سال دو بیست و پنجاه و نوزده یعقوب بن لیت محمد بن طاهر را که بر خراسان امارت داشت بکشت
و خود بر تمام این مملکت استیلا یافت و عمال بکلیه خراسان فرستاد و خود از جانب بلخ تا کنار
ابامویز رفت و از اصفاع واضبط نمود و مراجعت کرده از راه قهستان بسپستان آمد و در
سال دو بیست و شصت قانم طبرستان شد و با حسن بن زید العلوئی مجاورت پر یافت و او را
منهزم گردانید و سبب این بود که عبدالله سمری واحد و فضل که دشمن یعقوب بودند

بنیسا بورامه و محمد بن طاهر پناه آورده چون یعقوب بنیسا بور رسید ایشان نزد حسن
 بن زید رفتند یعقوب از ایشان این نبود لهذا در سال مذکور لشکر بدان طرف کشید چون
 بانولایت نزدیک شد یکی را پیش حسن بن زید فرستاد که من برای جنگ بانولشکر با اینجا
 نیاورده ام عبدالله را میخواهم اگر او را نزد من فرستی مراجعت میکنم حسن قبول نکرد و در
 نزدیک ساری با یکدیگر جنگ کردند و حسن بن زید هزیمت یافت بجانب رستم دار برون رفت
 و یعقوب لیث مال یکساله از ساری دریافت نمود و بر عقب حسن بجبال طبرستان شتافت
 راهها گوه و جنگل بود و بارندگی بسیار که چهل روز علی القالی بیارید و اکثر لشکر بان خراب
 شدند گویند از طبرستان که بیرون آمد ساز سپاه خود را دید چهل هزار نفر کشته بودند
 بخلیفه العمد نوشت و لشکر خواست و استعداد خود را بنجد بد نموده و نزد حسن بن زید
 فرستاد که عبدالله را بفرست و الا بازمی آمم حسن بیدار الله ^{بنی زید و یعقوب} سببی را بقتل آورد و بمکه رفت
 رفت و ثانیاً لشکر ابن واصل را بشکست و فارس را ضبط کرد و اینحال احمد بن عبدالله سجستان
 خروج نمود و او را از اصحاب محمد بن طاهر بود بیین اینحال آنکه وقتی یعقوب بزلیث در بنیسا بور
 بر محمد بن طاهر ظفر یافت و او را مقتل گردانید لشکر بان محمد بن طاهر اکثر پیش یعقوب
 رفتند از جمله احمد بن عبدالله سجستانی ملازم علی بزلیث برادر یعقوب گردید و یعقوب
 بروی اعمادی حاصل شد زمانی که یعقوب بسپستان میرفت علی بزلیث در بین راه از
 برادر خود یعقوب اجازه خواست که احمد سجستانی در خراسان باشد یعقوب او را
 مرخص نموده و او را خراسان شد ولی چون از پیش یعقوب بیرون آمد یعقوب گفت دل
 من گواهی میدهد که انقدر خدو کرده و دیگر اطاعت ننماید احمد بن عبدالله چون بخراسان
 رسید صد نفر سوار جمع کرده بدشت بنیسا بور رفت و عامل انجا را بکشت و مالی که انجا

جمع کرده بود منصرف شد و جماعت دیگر با او متفق گردیدند و او بدبسطام رفت و با حاکم بکتاب
 محاربه نموده بر او غالب آمد و غنیمت بسیار بگرفت و از انجام رجعت نموده بولایت سپهر
 درآمد و از هر طرف جمعی را بر خود گرد کرد و منوچهر نیشابور شد غریزین سری حاکم
 نیشابور چون نائب مقاومت با او نداشت بگریخت احمد بن عبدالله نیشابور بگرفت و بدعوت
 طاهر بن پرداخت و هر کس از هواخواهان این طایفه در گوشه مخفی بود روید و نهاد حسین
 برادر محمد بن طاهر در اصفهان بود چون این خبر بدو رسید منوچهر خراسان شد و اینحال در او
 سینه دوپست و شصت و دو بود اما بعد از رسیدن نیشابور اینچه از احمد بن عبدالله سجستان
 متوقع بود بعمل نیامد و احمد در این وقت بمراتب رفت و مدتی از حسین بن طاهر با ابو طلحه حسن
 جیش متفق شد و مخالف احمد بن عبدالله برخاست احمد با ده هزار سوار منوچهر نیشابور
 شد و چون بفرهاد جرد رسید برادر خود عباس بن اسد لشکر از پیش فرستاد ابو طلحه بیرون
 آمد و با عباس جنگ کرد و عباس را بکشت و لشکر او بگریختند چون خبر انهزام ایشان با احمد
 رسید بمراتب باز گشت و در اینجا بر اسعد داد خود افزوده باز راه نیشابور پیش گرفت ابو طلحه
 چون با احمد بن عبدالله برابر شد نائب مقاومت او داد خود ندیده منوچهر مازندران شد
 و احمد بار دیگر نیشابور را منخر کرد و این در دوپست و شصت و سه بود ابو طلحه چون بگرگان
 رسید حسن بن زید علوی او را لشکر داد و در سال دوپست و شصت و چهار نیشابور
 آمد و احمد بن عبدالله را محاصره کرد و چند روز در ظاهر نیشابور اقامت نمود و چون کار
 از او بر نیامد راه بلخ پیش گرفت و احمد بن عبدالله برای آنکه حسن بن زید بکک با ابو طلحه کرده
 بود لشکر مازندران کشید و حسن را منهزم کرد و غنیمت بسیار بدست آورد و بطرف
 گرگان راند مردم گرگان امان خواستند و مبلغی قبول کردند و بدادند و احمد بن نیشابور

مراجعت نمود و این دود و بیست و شصت و پنج بود در این ایام یعقوب بن لیث دها و از دست
 و العتمد علی الله عمر بن لیث را بجای او برقرار کرده عهد و لو افرستاد و عمر و از سپستان
 لشکر بنی شایب و او را در احد سجستانی از بنی شایب و بیرون نامه عمر و لیث و امنه فرستاد و عمر و
 بهرات رفت و جمعی از اکابر بنی شایب و طرف عمر و گرفتند و گفتند او از داد و الخلافه بحکومت خراسان
 مفر است و احد سجستانی بنگلب حکومت میکند و بیعت جمع از فقها و
 برانگیزت و مقرب گردانید و آنها عذبه اهل عراق فتوی میدادند و جاعنی که طرف عمر و بن
 لیث داشتند بمذبه اهل مدینه که او میکردند احد و بنی ایشان را بقتل رسانید و
 خلافت از میان برداشت و لشکر بهرات کشید و عمر و بنی شایب را تا سه ماه نمود و در سال دویست و
 شصت و هفت چند گاهی در دود هرات بماند و کاری ساخته نشد لهذا راه سپستان
 پیش گرفت و در راه جنگ کرد اما فایده ای نداشت مستقر نماید بنی شایب و رفت و تمام سال
 دویست و شصت و هفت را در بنی شایب بود و عمر و لیث بوطلح را از بلخ طلبیده مال و لشکر داد
 و خراسان را بدو سپرد و خود بسپستان رفت پس احد سجستانی از بنی شایب و لشکر بزرگ
 کشید و عمر و عاملی بدانجا فرستاده بود چون ابوطلح شنید احد لشکر بزرگ برده از هرات
 با سباهی بصر حرامد و با احد جنگ کرد احد ابوطلح را منهنز م کرد و در عقب او رفت و در
 باد غلبه کار بزرگ روی داد و احد با غالب آمد و از انجا بیعت بلخ را زد و مؤخره بخارستان
 گردید و اموال بسیار در انجا حاصل کرد و ابوطلح راه سپستان پیش گرفت و عمر و لیث لشکر
 فرستاد و در نیم راه با ابوطلح پیوستند و بطرف بنی شایب و شتافتند چنانچه احد بن عبد الله
 چون دو بنی شایب و با مردم بدر رفتاری کرده بود و اهل بنی شایب را از او رنجیده خاطر شده لشکر
 ابوطلح را امداد نمودند و اصحاب احد بن عبد الله را بدست دادند و بسیاری از آنها بقتل

رسیدند و مادر احمد بن عبد الله را گرفتند و او بچهره می زیاد نمودند و احمد در طالقان بود آنچه با او و سیده بنجیل تمام منوچه نیشابور شد و باز این شهر را منصرف شد و اهل بلد را در شکنجه و عذاب کشید و مال وافر طلب نمود ناشبی دو نفر از غلامان او را بچو نام و قتلغ که هر دو از او و بنجید خاطر بودند او را آنها و مست یافتند بقتل او پرداختند و این در شوال سال دو بیست و شصت و هشت بود خلاصه بعد از آنکه احمد کشته شد و بجو را نگشتری او را از انگشت او بیرون آورده با صطبل برد و گفت فلان اسب را زین کنند و شخصی را بنجیل بگرگان نزد ابوطحیر فرستاد و صورت حال را اعلام نمود گویند همان شبی که احمد کشته شد همه مردم از دست تغدی دست بر آسمان داشتند و نفرین میکردند بنجیص ابو عثمان از اصحاب بی بی فرزند و معروفست که چند نوبت ابو عثمان از حجره خود بیرون آمد و پرسید آنچه چو حیث با شر این ظالم از سریندگان خدا رفع شده با هنوز باقی است و صبح خبر قتل احمد فاش و منتشر گردید و اصحاب احمد بن عبد الله رافع بن هرثمه را امیر خود گردانیدند و او را اصحاب محمد بن طاهر بود چون بعقوب بن زینب طاهر بن زینب از خراسان برانند رافع بن محمد بن طاهر پیوست و چون منظری مکره داشت بعقوب او را بملازمت نداشت چون از آنجا رانده شد احمد بن عبد الله او را طلبید و امیر چش خود گردانید خلاصه رافع در حوالی هرات با مارت اصحاب احمد بن عبد الله بر فراز شد بطرف نیشابور برانند و بظاهر این شهر نزول کرد و در آن سال در نیشابور غلا شدت داشت رافع و اهله را مسدود کرد اهل شهر بتنگ آمدند و ابوطحیر نیشابور را گذاشته برفت و رافع لشهر درآمد و این در سال دو بیست و شصت و نوز بود

در سال دو بیست و هفتاد و دو رافع لشکر بخوارزم کشید و مال بکمال از خوارزم بگرفت

و خراسان مراجعت نمود و در نیشابور ساکن شد

چون در اوایل سال دو بیست و هفتاد و نوزدهم المعتمد بالله بجلالفت نشست بجهت کبیره که
 از رافع بن هرثمه بدول داشت او را از ابالت خراسان معزول کرد و امارت خراسان را به عمرو
 داد و عمر ولایت نیشابور را بگرفت و تمامی خراسان را منفاد نمود و رافع چند بی در طبرستان
 و جرجان بود و در اینجا از محمد بن زید استمداد کرده در دو بیست و هشتاد و سه منوجه
 خراسان گردید و در ربیع الاخر این سال در دم دروازه نیشابور با عمر ولایت بخار به پرداخت
 و شکست خورد و بجانب ابورد رفت و خواست بفرات رود و عمر و اعمامش را معلوم شد بسرخس
 آمد تا راه او را بکشد و رافع از راهی مجهول بنیشابور رسید و در اینجا متمکن گردید عمر و
 بدانست و بدینطرف شنافت و رافع را در نیشابور محاصره کرد و داخل امر رافع از نیشابور بیرون
 آمد راه خوارزم پیش گرفت و در نزدیکی خوارزم در روز هفتم شوال سال مذکور با امر
 خوارزمشاه مقبول گردید و خوارزمشاه اسرا و دوازده هزار بیست نیشابور فرستاد و همسر و
 انسر را برای المعتمد فرستاد

در سال سیصد و هجده امیر نصر بن احمد سامانی عباس کو سبج داد و بخارا بجای خود
 نشاند و خراسان آمد و وقتی که در نیشابور بود خبر رسید که برادران او ابو زکریا و یحیی و
 ابوصالح منصوب و ابواسحق و ابراهیم که امیر نصرانها و با چند نفر سر داد و رقیه نند بخارا
 محبوس کرده بودند از حبس بیرون آمد و یحیی برادر امیر نصر برانها و نیش شده علم
 طغیان برافراشته اند امیر نصر از نیشابور بخارا مراجعت نمود و بر برادران غالب آمد یحیی
 فرار کرده از راه دیگر از جیحون گذشت بفرات و از فرات بنیشابور رسید ماکن بن کاکلی که
 بحکومت نیشابور منصوب شده بود او را راه نداد و امیر نصر بیعاقب برادر بنیشابور آمد و یحیی

دو بیست و هفتاد و نوزدهم
 ابو عثمان محمد
 بن اسماعیل
 در بلاد نیشابور
 مدگشته
 مین و کلاب
 مدغز شد

فراوانک و جیحون و از انجا بنجار و از بنجا و ابهر مقدرفت و امیر نصر در نیشابور متمکن شد و بعضی
 اینواغده را بسال سیصد و هفده نسبت داده اند

در سال سیصد و بیست و هشت شیخ ابوعلی محمد بن عبد الوهاب الثقفی در بلاد نیشابور
 وفات نموده در انجا خاک گرفت

در سال سیصد و سی و سه وقتی که ابوعلی سبجو را از رکن الدوله در ری شکست یافت و پیش
 امیر نوح سامانی رفت امیر نوح لشکری با او همراه کرد و او بری بازگشت چون بدینجا رسید رکن
 الدوله فراز کرد و ابوعلی بر روی منویش شد و در سال بعد امیر نوح بن نیشابور آمده پنجاه روز
 در انجا اقامت کرد و مردم را در خفا تحریک نمود که از ابوعلی شکایت کنند تا او را از حکومت خراسان
 خلع کند و فقط روی و بلاد جبال را با او واگذارد و نماید ابوعلی از غدر امیر نوح مطلع شده با ابراهیم
 بن احمد بن اسمعیل عم امیر نوح بیعت کرد و فشونی مرثیه داشت و در خلافت المطیع منوجه
 نیشابور شد

در سال سیصد و سی و پنج اوفاتی که ابوعلی و ابراهیم در نیشابور بودند جمعی از امر خراسان
 بمخالفت امیر نوح برخاستند بانها ملحق شدند و در بیع الاول اینسال ابوعلی در حوالی مرو با
 امیر نوح مصاف داده امیر نوح منهزم شد و بی در سال بعد امرای امیر نوح مجدداً نیشابور را
 فتح کردند

در سال سیصد و سی و نه با سال بعد از ان ابوعلی و امیر نوح صلح کردند و در سال سیصد
 و چهل و یک امیر نوح مجدداً حکومت خراسان را با ابوعلی داد و او را بک و شمشکیر بمکنک
 رکن الدوله فرستاد اما امیر ابوعلی و رکن الدوله کار بمصالحه گذشتند و شمشکیر ابوعلی را
 نزد امیر نوح منهم کرد ابوعلی هر چند عذر خواست امیر نوح نپذیرفت لابد است عصیان

برافراشت و خطبه بنام خود خواند و بعد از این عمل نتوانست دو نیشابور را قامت نماید ناچار بری
 آمد و بلقی برکن الدوله شد و کن الدوله معز الدوله برادر خود نوشت که از خلیفه امام اوست
 خراسان را برای ابوعلی بیکر و فرمان پالت خراسان با اسم ابوعلی از بغداد در سپید ابوعلی به
 نیشابور آمد و خطبه بنام المطیع بالله خلیفه عباسی خواند و پیش از آن دو خراسان بنام خلفا
 عباسی خطبه نمیخواندند در این اثنا امیر نوح دو ماه و راء التهر مرد و پسرش عبد الملك بجای
 او بر سر پر حکم از نشست و در سال سیصد و چهل و چهار فثون بدفع ابوعلی فرستاد
 ابوعلی فراد کرده بری آمد و برکن الدوله پیوست

در سنه سیصد و هفتاد و یک فخر الدوله دلی و قابوس و شمشکیر که در جرجان از مؤید الدوله
 شکست خورده بودند بنیشابور آمدند و ناشر لقب بحام الدوله که از جانب امیر نوح
 والی خراسان بود ایشان را پذیرفت و بنا بر فرمان امیر نوح فثون خراسان را بجهت بر کرده
 بمعاونت دو مهمان غریز بنمت جرجان حرکت داد مؤید الدوله در شهر اسز آباد مختصن
 شد و بعد از دو ماه محاصره مؤید الدوله یکی از سرداران بخارا را انطمع کرده رشونی بداد و
 اسباب فریبت لشکر حام الدوله شد بهمت نیشابور فرار نمودند

در سنه سیصد و هفتاد و نه که حکومت خراسان با ابو الحسن سیجور و مقوض و کرسی پالت
 خراسان شهر نیشابور بود حاکم مشارالیه روزی پنجپال عیش و عشرت با یکی از جواری بنام
 رفت در آنجا در حین مواضع بمرض فحشاء در گذشت امیر نوح امامت نیشابور را بپسرش
 ابوعلی مقوض نمود

در سال سیصد و هشتاد و چهار وقتی که امرای خراسان با امیر نوح سامانی شوریده بودند
 و او از سبککنین و مخمود پسرش که در غزنین بودند استمداد بپیست با وجود فثون عزرا

که فخرالدوله بیک خراسانیان فرستاده بود و قابوس و شمکری که از جرجان بمطاهرت
 خراسانیان آمده بودند آنها از سبککنین شکست خورده ابوعلی که مهیج فتنه بود ^{بود} بنشاند
 که تخت و از آنجا جرجان فرار نمود امیر نوح سامانی سبککنین را ناصرالدین و محمود پسرش را
 سپهالدوله لقب داده دو بی و اوالی خراسان کرد و خود بسمت بخارا عازم شد ^{الدوله} سپه
 محمود بن پشایور آمده بمسند حکومت خراسان جلوس نمود و این ابتدای هبوط سلطنت
 سامانیان و صعود و اعتلای آل سبککنین بود

دو سنه سپهبد و هشتاد و هفت که ناصرالدین سبککنین رحلت نمود سپهالدوله
 محمود که در نیشابور اقامت داشت شنید اسمعیل برادرش که از طرف ماد و ندره البتکین
 بود بجای پدر و در بلخ بسر بر سلطنت جلوس کرده است سپهالدوله محمود برادر که من
 کاغذی نوشت که پدرم بواسطه پیری و خرافتی که بر او عارض شده بود ترا ولعهد نمود من که
 سنا و لیاقتا شایسته سلطنت میباشد بنومین نویسم که بجاکومت خراسان اکتفا کن و پند اید
 سلطنت را از سر بر زمین اما امیر اسمعیل الثغانی بکاغذ برادر نکرده سلطنت محمود که در نیشابور
 جلوس کرده بود از آنجا بقصد غزنین و تصرف پای تخت حرکت کرد

دو سال سپهبد و نمود و او بنصر اسمعیل بن خاندان الجوهری النیشابوری صاحب صحاح
 اللغه در نیشابور برای اخذ ثنائت و در همین خاک دفن شد

دو سنه چهارصد و بیست و یک که سلطان محمود در گذشت و حساب الوصیه پسرش
 سلطان محمد بجای او بر سر بر سلطنت نشست امیر سعید از همدان بیعت خراسان فتوح کشید
 سلطان محمد نیز بمقابل او شنائت نمود و یکی آباد امر از او برگشته محبوبش ساختند و باستقبال
 سعید شنائت بعد از ورود سعید بن پشایور و حسنک مهکال وزیر او که با او سابقه عداوت

داشتن احوال پانچ

دو سال چهارصد و بیست و پنج در خلافت الفائم بامر الله جمعی از ائمه از آنکه سلجوقی که در حوالی
 ایپور بودند بخریک اهل ایپور و طوس متوجه نیشابور شدند و اشرار آن دو بلاد نیز با
 آنها همراهی نمودند که نیشابور را غارت نمایند و در این وقت والی نیشابور نزد سلطان مسعود
 رفت و اسباب مدافعت در نیشهر نمود و مردم نیشابور را خوف عظیم دست داده و در
 وقتی که ترنهب و اسر و قتل داده بودند امیر کرمان که با سب صد سوار بخدمت سلطان مسعود
 میرفت نیشابور رسید اهالی با او ملحق شدند و درخواست نمودند که در اینجا اقامت نماید و شتر
 اترک و اشرار ایپور و طوس و از آنها رفع کند امیر کرمان قبول کرده با مردم نیشابور متفق
 شد و بجنک پرداخت و غلبه نصیب او و اهل نیشابور گردید و طوس و سبها و ایپور و دیها و همراهان
 آنها مهزم گشتند و بسیاری مقول و مصلوب و دستگیر شدند گویند بیست هزار نفر
 از اهل طوس در این واقعه کشته شدند و امیر کرمان اولاد بزرگان فراء طوس را بگرفت و حبس
 کرد و گفت اگر احدی از اهل طوس متعرض مردم نیشابور شود یا راهزنی کند فرزندان شما که در
 حبسند بقتل خواهند رسید باینوضع آن نواحی امن شد و فتنه خوابید و اهالی نیشابور
 آسوده شدند

دو سال چهارصد و بیست و نه ابوطالب طغرل بیک محمد بن میکائیل بن سلجوق نیشابور را
 از بد بصره عمال سلطان مسعود منزع ساخت

در سن چهارصد و بی و دو که سلاجقه برال سبکتگین غلبه نمودند طغرل بیک سلجوقی
 در نیشابور بخت سلطنت جلوس کرد و از اینجا فتنون بصره سایر بلاد غزنویها مأمور و

روان ساخت

در سال چهار صد و شصت و چهار الفایم بامر الله خلعی برای الب ارسلان و تشریفی بر سه
 ملک شاه بزالب ارسلان مصحوب عبد الذولین چهار سال داشت و چون الب ارسلان
 از خلیفه اجازه خواست بود که بر خود ملک شاه و اولادش عهد دهد خلیفه او را فد داد
 و عبد الذولین را مامور کرد که در خرابی الب ارسلان را برای المقدی و لیعهد خلیفه خطبه بنام
 چون عبد الذولین نزد الب ارسلان آمد و خرابی را برای المقدی خواستگاری کرد و او قبول
 نمود و عند نکاح بظاهر بنیابور رسد و عبد الذولین و کل قبول نکاح و نظام الملك از
 جانب سلطان و کل عقد بود و در مجلس عقد جواهر نشان کردند

در سال چهار صد و شصت و پنج که ملک شاه بقصد ماوراء النهر عیور کرد و بدست پوست
 خوارزمی کوغوال یکی از قزاق کشته شد ملک شاه بنیابور بازگشته در اینجا بخت سلطنت
 جلوس کرد

در سال چهار صد و هفتاد و سه نکش بزالب ارسلان بر برادر خود ملک شاه باغی شد و بنا
 از خطی بود از ملک شاه بنیابور انهمثال آنکه وقتی سلطان ملک شاه در روی بود ساز سپاه خود را
 دینده هفت هزار نفر از لشکر بان و اخراج نمود نظام الملك حاضر بود عرض کرد از هفت
 هزار نفر تاجر و کاسب و حداد و خیاط نپسند که بعد از اخراج یکسب و صنعت خود روند
 و از آن راه معاش کنند پیشتر آنها سپاهگیری است چون از سلطان مأیوس شوند بد بگریه
 پیوندند اتفاقاً همانطور شد که نظام الملك گفته بود یعنی از جهت بنکش برادر ملک شاه
 پیوستند و نکش مرو و بلخ و بنیابور را مسخر ساخت ملک شاه از روی شوجه بنیابور شد نکش
 از بنیابور فرار کرده در قلعه نژمد متحصن شد بعد از چند بکاز قلعه درویند محاصره بود
 دو برادر صلح کردند

در سال چهارصد و هفتاد و هفت باز نکش باغی شد و نیشابور را محاصره کرد ابو الفتح
طوسی گاشته نظام الملك که در نیشابور بودند بی خبری اندیشیده کاغذی بمسعود نام
حاکم سرخس نوشت و چون خط را شبیه بخط نظام الملك مینوشت چنان وانمود کرد که
اینخط را نظام الملك بمسعود نوشته و مضمون کاغذ این بود که خبر عصیان نکش بمعملکشا
رسید اکنون از ظاهر دوی حرکت میکنم و دفع فتنه او را بمنامم سر اینکاغذ را بسنه
بنامدی دادید و باو سپردید که خود را بطلائه اردوی نکش رسان چنانکه نزابینند
و بدانند کاغذی را حاملی و چون ترا گرفته و نزد نکش برند و تهدید بقتل کنند نامه را
بنکش ده و بگو که نظام الملك بمسعود نوشته فاصد چنان کرد و چون نکش ان نامه را بخواند
از دور نیشابور حرکت کرده عقب نشین شد بی خبر ابو الفتح طوسی مؤثر و موافق تقدیر افتاد
و بعد از سه ماه دیگر ملک شاه بن نیشابور رسید
دو ششتر چهارصد و هشتاد و پنج که سلطان ملک شاه در گذشت ارسال آن را غون برادرش
از بغداد بخراسان آمد بر نیشابور مساط شد
دو سال چهارصد و هشتاد و هشت یکی از امرا خراسان جماعی داد و در خود جمع کرده بدو
نیشابور آمد و این شهر را محاصره کرد اهل نیشابور بعد افعه برخاسته مقاومت سختی نمودند
و چهل روز محاصره طول کشید چو زامید واری بفتح نمایند محاصرین دست از محاصره
کشیدند در محرم سال چهارصد و هشتاد و نوزده فتنه پیش از آن نمایان طایفه کرامیه که
میر ابو عبد الله محمد بن کرام بودند و سایر مردم نیشابور فتنه در گرفت پوشیده نباشد که
محمد بن کرام که در سنه در بسند و پنجاه و پنج هجری وفات کرده صاحب مقاله معروف در تشبیه
و اصلا بچسندانی و بچسند فائل بود و از همانوقت جمعی بر عهدی باطله او گردیده و در وقت

مردهای او در نیشابور بسیار بودند و با اهل سنت و جماعت جنگ سختی نمودند و جمعیت زیادی از طرفین کشته شد و رئیس شافعیها در بنو قوت ابو القاسم بن امام الحرمین ابو المعالی جوینی و رئیس حنفیه قاضی محمد بن احمد بن سعید بودند و این دو با هم متحد شده بر کتر امپه غلبه نمودند و محشاد رئیس آنها را بقتل رسانید و مدد ستر آنها را خراب کردند و این اختلاف و نفاق که فها بین مردم نیشابور در کار بود سبب شد که بر کارق در پنجم جادی الاوایل سال چهار صد و نود و بیست نیشابور را فتح و منخر کرد

چون طایفه غر در پانصد و چهل و هشت بر سلطان سنجر غالب آمدند و او را گرفتند و مجوس کردند و را اغلب بلاد خراسان خاصه نیشابور بقتل و نهب پرداختند و برایش شهر استیلا یافتند گویند وقتی غرها بر شهر نیشابور مسلط شدند و بنای خونریزی را گذاشتند اغلب خلق از مرد و زن و اطفال بمسجد جامع پناه بردند غران شمشیر در آنها نهادند و چندان از ایشان کشتند که اجساد مقتولان در دوزخ خون پنهان شد نیز مسجدی در طرف بازار بود که از مسجد طرز میگفتند و چندان وسعت داشت که هزار نفر در آن نماز میکردند و محرابی عالی داشت و ستونهای بزرگ مدهون و سندهب چو زشب در آمدان مسجد را آتش زدند و شعله محراب مسجد که چوب پوش بود چنان بالا گرفت که همه شهر روشن شد خلاصه نامذنی غران در شهر مشغول چپاول بودند و نهانخانهها و دیوارها را میشکافتند و سراها را خراب میکردند و اسیران را شکنجه میکردند و هر کس بحاجت دین یا گن میبرد و میگفت بالنسبه اسوده بود و اگر چیزی نشان میداد او را در زبر شکنجه هلاک میکردند و بعضی از علما بزرگ دین فتنه راه اخوت گرفتند چنانکه در شرح احوال رجال نیشابور بیاید بالجمله دو ساز این شهر در تحت اقتدار و دو چار ظلم غران بودند تا الموت بد اینه از امرای سلطان سنجر چنانکه پیش اشاره شد در سال پانصد

پنجاه نیشابور را سخر نمود و بعد از تسخیر این بلاد و چند شهر دیگر خراسان با محمود بن محمد خواهر زاد^{ده}
 سلطان سخر کرد و ایام اسپری سلطان حکومت خراسان سپه نمود مصاف داده لیکن بعد از اتمام
 مبلغی مصالح کرد چون سلطان سخر در سال پانصد و پنجاه و دو در گذشت و حسب الوصیه
 سلطنت بنخواهر زاده اش محمود رسید و گویند سلطنت خود را در کرگان فرار داد الموث بد کرد
 نیشابور را قامت داشت با محمود سازش نموده در حکومت نیشابور مستفل شد
 در سنه پانصد و پنجاه و چهار که طایفه غر جلال الدین محمد پسر سلطان محمود را بر پاست خود
 از کرگان طلبیدند و سلطان الجانی پسر رانزدانها از سنه اول در ربیع الثانی سنه نزو به امرای غر که
 از مرو نیشابور منتشر بودند رئیس نازده خود را استقبال نمودند و در ماه شعبان همین سال
 غرها که با سلطان محمود متحد شده بقصد جدال با موث بد توجه نیشابور شدند موث بد فرار
 کرده بخواف رفت سلطان محمود و غرها وارد شهر نیشابور شدند و این مرتبه از طرف غرها
 بیچیک از اهالی شهر از او از پی وارد بنامد و پیش از پیروزی انجام توقف نکردند و با سلطان بطر
 سرخس و مرو را ندانند اما از همین توقف موقتی آنها نتیجه بدی برای سکنه نیشابور حاصل شد
 تفصیل این اجمال آنکه در آنوقت شخصی در نیشابور بود مشهور بفضیله و ملقب بود عرف بموث بد
 بن حسین بن موفقی که ریاست طایفه شافعی را داشت و با غالب اعیان نیشابور وصلت نموده
 منسوب بود و شهرت و قدرتی در اینجا بهم رسانیده از اتفاقا یکی از مریدهای او شخصی از طایفه
 شعبه را بقتل رسانید شخص مقبول نسبی باریس طایفه علوی که معروف بدخبر الدین
 ابوالقاسم بود داشت رئیس علویین نزد فقیه مذکور فرستاده قاتل را طلب نمود که بقصاص
 رسانند موث بد فقیه با ابوالقاسم پیغام داد که ترا حق حکم بسلسله شافعی نیست ریاست تو مخصوص
 طایفه علوی است ابوالقاسم که نیز ملقب به زقیب بود از این پیغام برافت و با اتباع خود بطرف

شافعیان همه بر او کفره شافعیها خوب ایستادگی کردند تا چون جمعیت نفی و جماعت شیعه زیاد بودند بر شافعیها خلب کردند و بسیاری از آنها را هلاک ساختند و بازار عطاران و کوی معد و کوی باغ ظاهر و خانه امام ابو العالی جوینی را که نسبتی با فقیه شافعی داشت سوزاندند. فقیه سنی از خارج جمعیت بمعاونت خود طلب نمود و از طوس و اسفراین و جوین بامداد آمدند و در بدو امر چند شی از شیعه ها کشته شدند اما در هیچدم شوال همان سال جنگ سختی مابین شیعه و شافعی در کفره مدارس و اسواق و مساجد سوخته و ویران شد و جمعی کثیر از سنیها مقتول گردیدند فقیه سنی با جماعتی از اتباع خود بقلعه فرخک پناه برده از آنجا بطوس گریخت و شافعیها دوچار ذلت و نکبت گردیدند و مدارس آنها کلبه گشته شد و انصافا اینها بدست شیعه ها کشته میشدند و بدینسان از طوس با فقیه شافعی بقصد انتقام بنیشابور آمدند نفی شیعه در شازمان مشخص شد بعد از چند روز بجادله بنیشابور مرفوع گردید و تمام خانه های شهر ویران شد شافعیها علاوه بر اینکه بیوات شیعه را ویران ساختند مدرسه صنایع را که از طایفه حنفیه بود آتش زدند و قلعه گنبد را که شیعه ها با آنجا پناه برده بودند محاصره نمودند و چون سال پانصد و پنجاه شروع شد مؤید ایندو بنیشابور مسلط گردید

در ماه ربیع الثانی سال پانصد و پنجاه و شش مؤید تمام اعظم بنیشابور را کفره حبس نمود و از آنجا نفی علوی حسینی بود و ابراد او بسادات علوی و حسینی اینک نسبت با اهالی بنیشابور دست تغذی گشوده و منعرض عرض مردم گردیدند خلاصه اشخاص دیگر را نیز منهدم ساختند هلاک نمود و بنیشابور را ویران کرد از جمله مسجد عقیل را که محل اجتماع علماء بود و کما بجا نمانده معظمتی است با مقدمه مدرسه از مدارس شافعیها و هشت مدرسه از مدارس حنفیه منهدم ساخت

و پنج کمانخانه معبر طعمه اش کردید و هفت کمانخانه دیگر بغارت رفت مؤید بعد از آن
 بشاد باخ آمد و حصار اشهر را که عبد الله بن طاهر که از جانب مأمون حاکم خراسان پدید بنا
 کرده و بعد از آن ارسال بنسبت نموده مجدداً تعمیر کرد و در فخر حکمرانی خود وارد بشاد باخ
 فرار داد و نیشابور و عاقلها ساقلها شد و در جمادی الثانی همان سال سلطان محمود
 با ستمها و طایفه غر مؤید وارد بشاد باخ محصور نمود و آن محاصره تا ماه شعبان آن سال
 طول کشید سلطان محمود از طول محاصره خسته و کسل شده و از بی ادبی و وفاحت طایفه غر
 نیز مأول گردیده بیهانه حرام وارد شهر سنان شد غرهای مدتی انتظار او را کشیدند و چون
 اثری از بازگشت او بظهور نرسید دست از محاصره برداشته دهات اطراف نیشابور را
 غارت کرده بشهر طوس ناخشنود و انجرا و پیران ساختند در مشهد مقدس نیز چیزی کثیر را
 بقتل رسانیدند لیکن روضه متوره را محرم داشتند بدانجا دست درازی ننمودند و بعد
 از هفت و فک بمساکن خود بازگشتند و از آن طرف سلطان محمود که وارد بشاد باخ شده مؤید
 کمال احترام و ابواب نموده اناد را و اهل رمضان سال بعد سلطان را حبس نمود و چشمهای او را
 میل کشید و نقابسی که با او بود و از ترس غر از مخفی میداشت مؤید در حبطه ضبط در آورد و
 نام سلطان را که بعد از اسم مستجد با الله خلیفه عباسی در خطب ذکر میشد از خطبه بپند ^{خست}
 و چشم جلال الدین محمد پسر سلطان را نیز میل کشید و پیر و پسر از این ضد مرده حبس کردند
 نیز شهر سنان واقع در نزدیکی نیشابور را که تا آن زمان مؤید نصرانی در آن نداشت محاصره کرد
 و قهر و فتنه شافی که با مؤید بود در این محاصره گسترش داد و تا شعبان سنه پانصد و پنجاه و
 هفت کار محاصره بطول انجامید و محصورین الحاقاً تسلیم شدند و مؤید شهر سنان را قتل و

در سنه پانصد و پنجاه و هشت فتح قلعه فهند ز نیشابور که تا آن زمان بنصرف مؤید در دست
 بود وی را نصیب شد و بعد از آن خیرین اعرام قلاع و قزاق نیشابور را و اسم کردید و بعد از
 جام و جاجرم و جرجان و باخر و ضمیمه نیشابور شد و شهر فایم نیشابور یکباره خراب و ویران
 و شاد باخ پای تخت مؤید گشت و فوس را نیز مؤید بنصرف نمود بعد از این فوجاتار سلطان
 بن طغرل سلجوقی برای مؤید خلاع فاخره و الویبه معفوده قترناد و از او خواهش نمود که اسم او را
 نیز در خطبه مذکور سازد و سایر بلاد خراسان را بجز طبرستان بنصرف در آورده خود را نایب السلطنه
 خراسان بداند مؤید در فوس اسم سلطان ارسال داد و خطبه آورد و اسم خود را بعد از اسم
 سلطان سلجوقی قرار داد

در سال پانصد و شصت و هفت فمابین سلطان شاه و برادرش نکش نزاعی در گرفت لهذا
 سلطان شاه با مادر خود ترکان خوانوز نیشابور آمده مؤید پناه برد مؤید با عساکر زیاد و همراهی
 سلطان شاه روانه خوارزم شد نکش ناکاره دشت او را استقبال کرده جنگ سختی کردند و
 مؤید اسیر شد و نکش او را شکر کرده هر قسمتی از بدنش بلیک سمت چادر خود او بخت و
 انواغ در ماه ذیحجه سال پانصد و شصت و نه واقع گردید

ذهبی مورخ برخلاف عطامک و وشید الدین و بنا که گشته شدن مؤید را از حوادث سنه
 پانصد و شصت و هشت دانسته است بهر حال چون همزیمت بافتگان مؤید از خوارزم
 نیشابور آمدند ابو بکر طغان شاه پسر مؤید را بجای پدر بجگرتی برداشتند و بعد از اسطک
 شاه و ترکان خوانوز نیشابور آمده پناه از طغان شاه جستند ولی او با مدد آنها اقدام نکرد چون
 باپوس شدند و بسلاطین عوری نموده بانها ملجی گردیدند

در سال پانصد و هفتاد و شش طغان شاه بن مؤید در حوالی سه خس با سلطان شاه خوارزمی جنگی

کرده سلطان شاه او را شکست داد و بر اردوی وی دست یافت و از چهرهائی که در اردوی
طغانان شدست عا کر سلطان شاه افناد سپهبد تخته نرد بود خلاصه سلطان شاه طوس و
بیشتر از بلاد طغانان و منصرف شد طغانان بر خلاف پدر خود نمودند مردی بیحال و بیکاره بود
فالبالمایس بیاس بنواز میشد آسین پیراهنش ده ذرع طول داشت و نیکو له نمود بستانه
مهر صید مری نیشابور و باوش و دیدند و سلطان شاه را بنصرف این ولایت تحریک کردند طغانان
با اضطراب تمام در شب دوشنبه دوازدهم محرم سال پانصد و هشتاد و یک در گذشت
و پسرش سخر شاه جای او گرفت منقلی بیگ از غلامان طغانان که چون نسل پسر سانسید و دامود
سلطنتی مداخله نمود این معنی بر امیر نیشابور گزارانده سلطان شاه را بجزد ابضبط این پادشاه
دعوت نمودند تا در سال پانصد و هشتاد و دو نکش خوارزمی بخراسان آمد و در ماه ربیع الاول
نیشابور را محاصره کرد و بعد از سه ماه نعل بهائی گرفته بخوارزم بازگشت و در همان اوقات امام
برهان الدین ابوسعید بن امام فخر الدین کوفی فاضلی و شیخ الاسلام خراسان نیشابور آمد سخر شاه
بوسیله منقلی بیگ او را بقتل رسانید بعد از این واقع سلطان شاه نیشابور را محاصره کرد اما
کاری از پیش او نرفته بعد از چند روزی نسل مقصود معاودت نمود در سال پانصد و هشتاد
و سه نکش خوارزمی باز طرف نیشابور رانده در جمعه چهاردهم محرم نیشابور را محاصره کرد و سخر
ساخت و در هفتم ربیع الاول وارد نیشابور شد و منقلی بیگ را گرفته با امام فخر الدین عبدالعزیز
کوفی پدر برهان الدین سپرد که بقصاص رسانند و حکومت نیشابور را بدین ارشد خود ملکشا
داد و سخر را با خود بخوارزم برد

دو سه پانصد و نود و هفت سلطان غیاث الدین غوری نیشابور را از جلای شاه بن نکش خان
منزع ساخت خلیفه الدین علی نام را بحکومت نیشابور منصوب گردانید

دوماه صفر سال ششصد و هفده سلطان محمد خوارزمشاه که از لشکر مغول دو هزار نفر
بود بنشاپور آمد و همانا که پایان زندگانی خود را این اوقات بنظر داشت چهرشی در

این رباعی را بزبان میاورد

ایام گل است و بگرمانند می خور کل خود چه که نماند می خور

از گردش ایام درین دگر خراب بس زود نبرد بر کس نماند می خور

خلاصه سلطان محمد شنید که جبهه نویمان و سوندای بهادر از ابامو به گذشتند از
نشاپور براه اسفرا بزمینت ری حرکت کرد

در سال ششصد و هجده بعد از فوت سلطان محمد خوارزمشاه سلطان جلال الدین

مینگری بنشاپور آمد اما سه روز پیشتر بوقت نکرده عازم غرین شد

نیز در همین سال لشکر مغول بنشاپور را قتل عام کردند و تفصیل این اجمال آنکه در اما دین گنج

نغا جار که برادر کوچک و اراجار نویمان بود از جانب نولجان مأمور فتح بنشاپور شد و انجار را محاصره

نمود و در بیستم محاصره نبری باو خورده در حال ببرد نولجان که این خبر شنید بعد از قتل عام

مرو و سرخر بنشاپور آمد اما نیشاپور فاضی رکن الدین علی و البغاعت نزد نولجان

فرستادند نولجان گوشه بگفتار فاضی نداده روز چهارشنبه دوازدهم صفر بنشاپور را

محاصره کرد و روز چهارم محاصره شهر مفتوح شد و بجزیر الملك حاکم را مقبول ساختند

و در شهر را بصر او اندند و تمام ارباب قتل رسانیدند و دختر گنج خان بقباص شوهر این

شهر را بکلی ویران ساختند هفت شبانه روز اب شهر بسینه شمر زده جوگاشتند صاحب

جیب التبر میبویسد که سوای عورت و اطفال هزار هزار و هفتصد و چهل و هفت

هزار نفس را کشته بودند

مطالع
چون در شاد بچ
جهان کشا میبویسد
بها الدین بپدرم در
ششصد هفده با
سلطان جلال الدین
مینگری بنشاپور آمد
و در انجا توقف نمود و با
سلطان در سایر اسفا
مرا بگذرد و تا سال
ششصد و بیست و یک
توقف نمود در این سال
چون خراسان بفرستاد
و از جانب دولت مغول
مأمور بنظر بنشاپور
شد از انجا آمد

در سال ششصد و هشتاد و هشت امیر نوروز بار دوی غازان خان که در دادکان بود حمله
 آورده ان اردو راهم زد غازان خان فرار کرده بنیشابور آمد و در اینجا مجدداً مشونی را ستر
 بقصد دزم نوروز حرکت نمود و در سال بعد مثلاً خود او در نیشابور فرار داد و بعد ها
 در هین شهر با امیر نوروز مصالحه کرده و پس از ان صلح کار غازان خان بالا گرفت

در سال ششصد و نود و هفت سلطان محمد خدابنده از جانب برادر خود غازان خان قصد
 ندمیر ملک فخر الدین نموده راه خراسان پیش گرفت و بنیشابور رسید و اینجا بواسطت شیخ
 شهاب الدین جامی بن الجانبی مصالحه شد و سلطان محمد عطف عمان نمود

در سال هفتصد و سی و نهم امیر وجیه الدین مسعود سربدار نیشابور را مقرر کرد و برادر خونها
 جان فرغانی که حاکم اینجا بود غلبه نمود

در سال هفتصد و هفتاد و سه ملک غیاث الدین کرت بجزیرک علمای خنجه از هرات
 بجهیز لشکر نموده عازم سبزوار و نیشابور شد چه خواجه علی مؤید بملاکت خراسان را از
 بطام نافر ها بدر د و تحت تصرف داشت و خطبه و سکه بنام خود کرده اظهار تشیع و رد حق
 محبت اهل بیت سلام الله علیهم و می نمود و در ان باب غلوی داشت و مدنی مد بداییم
 او اسنهر روز بیرون میکشیدند که امام عصر عجل الله فرجه ظهور خواهد کرد و این اسب
 از برای ان بزرگوارین کرده ایم و مردم سبزوار اکثر از پیش شیعه بودند و مردم اصالی نیشابور
 که پیشتر طرف اهل سنت داشتند و انوقت چون حکمران انها شیعه بود نیز اظهار
 تشیع می نمودند از این راه علمای خنجه ملک غیاث الدین را که خود سنتی و خنجه منذهب بود
 بجنک با خواجه علی مؤید و تخریب سبزوار و نیشابور محرم میشدند و می گفتند بر ملک جلالت
 که دفع اهل تشیع نماید و اینست که بهائبر برای ملک غیاث الدین شده میخواست بدینوسیله

مملکت سنائی نماید چندانکه نوبت لشکر بطرف ولایت بنی نیشابور و روسیز وار کشید و ابتدا
 در او اواخر سال مقصد و هفتاد و سه بالشکری عازم بنی نیشابور شد و خبر توخچه او بدان صوب
 بخواجه علی مؤید رسید سپاهیان خود را از سبز و او بنی نیشابور فرستاد و در استحکام شهر
 مبالغه تمام نمود چون ملک غیاث الدین بظاهر بنی نیشابور رسید و او اهل لشکر بان خواجه
 علی توخچه از دروازه بیرون آمدند و در کوچه با غنای جنگ میکردند اما بعد از چند روز حمله
 شده دروازه ها را محکم فرو بستند و از پس دیوار بممانعت و مدافعت کوشیدند و این قضیه
 امندادی یافت و مقصود ملک غیاث الدین حاصل نشد ناچار بجانب هرات مراجعت کرد و
 سال دیگر باز بالشکری جز راه بنی نیشابور و سبز و او پیش گرفت خواجه علی مؤید جمعیت و
 سپاه خود را توفیق قلب داده باز برای دفاع مهیا کرد و از آنجا که در عهد حکمرانی او مملکت
 آباد بود و در عاها مفر و شاد و طاهر بطرف او مایل و لشکر بان با طاعت و پیشرفت کار او راغب
 بودند و چنانچه شانسی مینمودند بنابر این باز کاری از پیش عساکر ملک غیاث الدین نرفت و بعد
 از کشش و کوشش بسیار و انلاف نفوس بی شمار و غارت و خرابی دهات بهرات برگشتند
 و سال دیگر باز آمدند و درین بار ضرر جانین به پیش از پیش شد و اکثر باغات و عمارات کرد و
 نواح نیشابور بود از بیخ برکنند و در دو و خنهای صد ساله و دویست ساله را بپنداختند و بعضی
 از کار بزه ها را انباشتند و خوی لامکان در خرابی تقصیر نکردند پس از آن هرات معاودت نمودند
 در او اواخر سنه مقصد و هفتاد و شش امیر اسکندر شیخی سپاه افراسیاب چلاوی پیش ملک
 غیاث الدین آمد و سبب آنکه پدرش افراسیاب را امیر فرجام الدین بقتل رسانیده بود و وضع
 آنکه امیر فرجام الدین بنی نیشابور را محضرت امام حسن عسکری علیه السلام میرسانید و در راه
 دو فرسخه مؤذن روی زمین کوشید و میگریه کرد و امیر افراسیاب حاکم آن زمان را از آن خبر داد

گشودید بیعت کثیری باو دست ارادت دادند و کار او بالا گرفت و هوای تنخیرانند
 در سزای جای که آمد و امیر فراسیاب گاه و بیگاه بزارت سید فوام الدین میامد و قتی سید
 فوام الدین با فوجی از خمریان خود مواضع کرده چندین راد و کین فراسیاب نشانند و
 همانوقت که او بدیدن سید فوام الدین میامد با هم راهان بدستان اشخاص مقبول گردید و
 این در سال هفتصد و شصت و یک بود پس از این مواضع مملکت مازندران از حد و در سید
 بنصرف سید فوام الدین برآمد و فرزندان و متعلقان امیر فراسیاب در چلا و بودند و با
 اتباع سید فوام الدین جنگهای سخت نمودند و آخر الامر از چلا و جلا کرده قلعه فیروزکوه
 بدست آنها بماند و امیر اسکندر پس از آن حالات خبر ساز افتاد و در ویش رکن الدین خلیفه
 شیخ حسن با امیر اسکندر اتفاق نمود و خواجه علی مؤید از ایشان منوهم شده خواست منوجه
 دفع آنها شود ایشان از فساد و واقف گردید در ویش رکن الدین با سپید نفر از درویشان
 بهارس نزد شاه شجاع رفت و امیر اسکندر با هزار سوار پیش ملک غیاث الدین آمد ملک
 غیاث الدین او را عزت و حرمت تمام نمود و بجمع مردم او را انعام و مرسوم مقرر فرمود و مال
 غوریان و فوشج و چند موضع دیگر را خاص اخراجات او کرد و چون بهار در رسید ملک غیاث
 الدین با سپاهی بسیار بدورنشا بود آمد این شهر را فتح کرد و حکومت آنرا با امیر اسکندر و شیخ ولد
 امیر سیاب چلاوی داد و این در سال هفتصد و هفتاد و هشت بود

در سال هفتصد و هشتاد و سه که امیر تیمور گورکانی بقصد فتح ایران از چین گذشت و بطرف
 خراسان آمد بعد از فتح هرات و استزاع این مملکت از غیاث الدین بیعت نیشابور و راند و دیو
 نیشابور بر سر مرز ابومسلم مروزی توقف نمود و خواجه علی مؤید از سبزوار بخدمت امیر تیمور
 شایسته در اینجا با رخصت و بافت و چون معروف بن شیبیع بود امیر تیمور از مندهب و سوال نمود

جواب داد الناس علی دین ملوک امپرتیور و البیار خوش آمد نیز گفت چون حضرت رسول
صلی الله علیہ و آلہ فرموده اند من برك سنی لابن ال شفاعنی و گفته اند الجماعه رحمة من
میخواهم باین مرد و موید نابل امپد مهابل سنت و جماعت دارم خلاصه امپرتیور و بواجبه علی
مؤید نلطفات کرده از نیشابور با سفر باین رفت

در سال هشصد و دو که امپرتیور مجدداً از اب جیحون عبور کرده با بران آمد و این سفر معروف
بپور شهنش ساله است خطراه امپرتیور نیشابور و بسطام و خوار بود که از این راه به سمت ذریابچا
حرکت نمود

دو سال هشصد و چهار که امپرتیور زاده محمد سلطان مجکم امپرتیور از سرحدات مغولان از اصفهان
بمشلاق قرا باغ شاه بود با امپرتیور حاجی سیف الدین از امرای زرگوار نیشابور رسید و امپرتیور
سیف الدین دو اینجاد و کشت و بجای نیشابور سپرده شد

در سال هشصد و هفت که امپرتیور غریب ماوراء النهر نموده بود و روز چهارشنبه
غرة محرم که روز اول این سال است عبور نمود و در همین سال امپرتیور در گذشت
در سال هشصد و پنجاه که امپرتیور شاه رخ کورکانی در روی و داع زندگانی نمود
در میان اولاد و احفاد او منازعه در گرفت و از فرار مذکور و مشهور امیرزا عبد اللطیف
نواده او با گوهر شادا غامهد علی از وجه امپرتیور شاه رخ نهایت بد رفتاری کرد و خود را
بجای جد امجد پادشاه دانسته بطرف خراسان حرکت نمود و در نیشابور از امیرزا احلام الدین
والی هرات شکست خورده مجبوس گردید

در سال نهصد و سی و پنج بعد از آنکه حسین خان شاموسر زار شاطهماسب اول عبید
و کوچ خان اوزبک را در زور و باد شکست داد شاطهماسب بن نیشابور آمد و قتل

مرید و بیست
باید و مغان خاندان
بجمله اطراف زمین
عمر و ولدش باور و در نظر
سازد و کوشش او کوشش
شش روز و شش کار کرد
از شاه آمد مدد یافتند
در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد
در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد

در سال نهصد و نود و هفت اوفاتی که شاه عباس اول در طهران مرخص بود عبدالمؤمن
از بیک نیشابور را تصرف نمود

در سال نهصد و نود و نوزده عبدالمؤمن خان بخراسان آمد بر ایل بیات که در حدوده حوا
شهر نیشابور سکنی داشتند تا آخر اغلب آنها را مقبول ساخت و در سال هفتاد و شش
نیشابور را محاصره کرد و زبر برچی را خالی نمود و بیار و طابا نشاند و برج را خراب کرده

داخل شهر شدند

در ویش محمد خان حاکم نیشابور و مہر فلاح اصفهانی نفیگی جمعیت کرده و در او زبکان را
کرد به چهار ماه تمام عبدالمؤمن خان شهر نیشابور را در بند محاصره داشت بعد از چهار ماه
کاغذی بخط شاه عباس بدرویش محمد خان رسید که آمدن شاه بخراسان اسال امری بحال است

پوز عبدالمؤمن خان هم مایل عصا حکم بود صلح کردند و در ویش محمد خان با هزار نفر از کسان خود
سال بفرزین رسیدند و در ازای اینچند من امیر الامرائی کلان یافت ۷

در سال هزار و دو و بیست و هشتاد و چهار که موکب فرخنده کوکب اعلی حضرت ه ابو شاهنشاهی
(ناصرالدین شاه) خدا را که و سلطان غریمت ارض اقدس و زیارت مشهد مقدس فرمود

بود روز پنجشنبه ستم شهر صفر و او شهر نیشابور شد بعد از پنج شب توقف در این بلده
عازم محل مقصود گردیدند

در سال هزار و سیصد که موکب منصور اعلی حضرت فو شوکت خسرو صاحب فرات
(ناصرالدین شاه) از خراسان و ارض سعادت اقران بجانب دار الخلافه طهران نهضت فرمایند

روز شنبه پنجم ذی قعدة الحرام بظلم نیشابور نزول احلال فرموده روز دوشنبه هفتم همین

در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد
در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد
در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد
در آن روز بیست و دو روز
شش روز و شش کار کرد

صالح و دره فیروز
بازجه سلطان بنو
محمد شاه صاحب
عمر بن شاه
عبدقلی خان
طاهان محاصره نیشابور
مغضیان مأمور شدند
ارزشی بوسان
اعمال از خراسان
حلف میان خود
از خراسان
بسیار سواران
اند و بیست و دو روز

ساخت
در شاه
هزار و دو و بیست
و بجای و سه شهر
مرید مانجه محمد شاه
از الله برهان نهصد
نیمه افهنه هرات از
دار الخلافه حرکت کرده
عین و در نیشابور
توقف نمودند و در آنجا
صا که تصور راسان
دین و سواران باطرا
مأمور شدند

ماه اردوی معلی از اینجمل کوچ کرد اما رجال و علمای نیشابور بسیارند خاصه انهایی که در دوسه روز

مفازن دولت عباس بن بوده اند ما شرح احوال مشاهیر انهارا الفیاض نموده در اینجمل درج مینمایم

ابو سهل صعلوکی

محمد بن سلیمان بن محمد بن سلیمان بن هرون بن موسی بن علی بن ابراهیم بن بشر الخنفری
العجلی اصلاً صفهانی است ولی در نیشابور می نشست وی در میان فقهائ

شافعیه از مشاهیر است محسوب میشود و در علم نفسیه و کلام و نحو و عروض و

ادبیات مهارت کامل داشته ابو الطیب فقیر نیشابوری عم او است صاحب بنی عیاش

میگفته ابو سهل صعلوکی لازی مثله ولا یری مثل نفسه نام ابو سهل صعلوکی در کتب

رجال و تواریخ و امثالها هم جا مسطور و مشهور است فوتش در آخر سال سیصد و

شصت و نود در نیشابور اتفاق افتاد و انجاد در مسجدی که نماز میگذارد شده است مدفون

شد

ابن المنذر

نامش محمد است پسر ابراهیم و کنیتش ابو بکر از فقهائ نیشابور است شیخ ابو اسحق او را

در طبقات ترجمه کرده میگوید ابن منذر نیشابوری در اختلاف علمائ کاتبها تصنیف

کرده است که از هیچ دانشوری نظیر انها بظهور نرسیده و موافق و مخالف را بکتابهای

او احتیاج است از مشاهیر کتب وی در این باب کتاب الاشراف میباشد و دیگر کتاب

المبسوط فوت ابن منذر در سیصد و نود و نود و بیست و هجده واقع شده است

ابن ورقاء اودنی

محمد بن عبد الله بن محمد بن نصر بن ورقاء از فقهائ شافعیه است حاکم علیه الرحمه برای

رجال نیشابور

او در تاریخ نیشابور ترجمه منعقد کرده میگوید این در فایده آنکه رفت و چون مراجعت نمود در نیشابور نزد ما اقامت گرفت و او از همدفها بود و همی بر تفصیح خود میگرفت و در سال سیصد و هشتاد و پنج از اینسرای سنج و خت بیرون کشید و در کلاباد مدتی کشت و آوردند و همی اسب از بخارا

ابن شاهویه فارسی

ابوبکر محمد بن احمد بن علی بن شاهویه فارسی فقیه شافعی ابن بیج میفرماید وی چندین در نیشابور مقیم شد و از آنجا بخارا رفت و دیگر باره بنیشابور آمد و از نیشابور بفارس که بر آن اصل اوست برفت و در فارس فاضلی شد انگاه بنیشابور مراجعت نموده همی بیشتر حدیث اشغال داشت تا در سیصد و شصت و دو درگذشت

ابونضر اربعی

محمد بن عبد الله بن احمد بن محمد بن عبد الله فقیه شافعی از شاگردان امام الحرمین ابوالعلاء جوینی است و علم حدیث را از ابوالحسن علی بن احمد واحدی صاحب التفاسیر فرا گرفته فاضلی شمس الدین احمد بن خلکان میگوید ابونضر در سال پانصد و بیست و هشت در نیشابور درگذشت

محمد بن محیی

المفتی بهی الدین الفقیه الشافعی اسناد کافه فقهها متأخر بنیشابور است فقیه را بر دینه الاسلام ابو حامد غزالی و ابوالظفر احمد بن محمد خواری قرأت کرد و باست علمائمانند امام شافعی در نیشابور و اخصاص گرفت مردم از همه جافضد محضرا و کردند وی کتابها بسیار مفید ساخت از آن جمله است کتاب المحیط فی شرح الوسیط و الانصاف فی مسائل الخلاف

یکی از فضلا عصر در مدح محبی الدین مذکور و من الشاری کفتم است

و فاضل الدین و الاسلام محبا محبی الدین مولانا بیک محبی

کان الله رب العرش بلقیه علی حبیب بلقیه الدوس و حبا

در سال پانصد و چهل و هشت که تراک غریز بنیابور مسئول شد قتل عام کردند این

فقیه بزرگوار را گرفتند و دهانش از خاک بینباشند تا هلاک شد مردم دو مرتبه او

شعرها سرودند از جمله ابو الحسن علی بن ابی القاسم به معنی گفته است

یا سافکادم عالم منبجر فد طار فی اقصى الممالک صیته

یا الله قالی یا ظلوم ولا تخف مرکان محبی الدین کیف تمیته

و حکیم افضل الدین خافانی شیرازی گفته

ان نبل مکرمت که نودیدی سراب شد وان مصر معدلت که شیتد خراب شد

گردون سر محمد محبی بیاد داد حوزان نصیب بنجر مالک و فاب شد

ای مشرعی روان از سر که طیلسان در گردن محمد محبی طناب شد

حفصه نیشابوری

ابو منصور محمد بن سعد بن محمد بن الحسن بن القاسم العطاری الفقیه الشافعی الملقب بعمدة

الدین فقیهی فاضل و واعظی کامل بود و در علم اصول مهدی طولی داشت فن شریف

فقه را در مرو بر شیخ ابوبکر محمد بن منصور سمعانی پدر حافظ سمعانی مشهور فرانت کرد

و از آنجا مرورد و انفعال نمود و در آن باره بر فاضل حسین بن سعید فراهی معروف بیغوی

صاحب شرح السنو تهذیب نلتد کرد و در مرو و در بخارا رفت و از بخارا در بخارا و

بمرو شاهجواز آمد و مجلس نذکیه و مو عظمت منفذ ساخت و بعد از یکسال برای فتنه

غریب ابرق رفت و از آنجا با ذریا بجان و جزیره و موصل عبور فرمود مردم بنفیب و عطار و
 سخت کروی بدند از جمله شعرها که وی در یکی از مجالس تذکیر بر فراز کرسی انشاد نموده
 وضبط کرده اند این دو شعر است

تحت نوب المزن یقرؤها الرعد علی نزل کانت تحل به هند
 نأت فاعراها الغلوب صبا به و عاریة العساق افس لها رتد

فوت او در پانصد و هفتاد و یک هجری در شیر بر افتاده است

معین الدین جاجری

محمد بن ابراهیم بن ابی الفضل السهلی الفقیه الشافعی در نیشابور می نشست و آنجا
 تدریس میکرد و تصنیف می نمود از مصنفات او یکی کتاب الکفایه است و کتاب
 ایضاح الوجیز و کتاب الفوائد وی در ششصد و سپرده شهر نیشابور وفات یافت

ابن فورك اصفهانی

ابوبکر محمد بن حسن اسناد منکملین بود و در اصول و ادب نیز مهارت عجیب داشت
 و باسانی طلق و ذلق و وعظه میکرد مدتی در عراق بود و تدریس می نمود آن گاه بر ع
 رفت و از آنجا با التماس اهل نیشابور بدان مجمع علماء و فرزند محمد بن و فقها رحلت گزیده
 مدرسه بنا کرد و فریب یکصد کتاب ساخت تا آنکه وی را بغزنی درخواستند و آخر الامر
 از غزنی فصد نیشابور نموده در راه مسنوم شد و بنار پنج چهار صد و شش اشطی طریق
 سمرجد او را نیشابور آورد و در حجره مدفون ساختند از سخنان او است که شغل
 العیال نتیجته مناعه الشهوة بالجلال فما ظنک بفضیه شهوة الحرام

حا که نیشابوری

اورا حافظ ابن البیع نیز میگویند نام و نژادش چنین است ابو عبد الله محمد بن عبد الله بن محمد بن حمد و به بن نعم بن الحكم الضبی الظهمانی در عصر خود امام علمای حدیث و استناد اعظم روایات آثار بود در این فن شریف کتابها ساخته است که هیچیک را تا از زمان ظاهر دیده نشده بود مشایخ و اساتید حاکم نزدیک دو هزار کس میشود و فریب دو هزار و پانصد جزو وقتانینف دارد از عبیدون مؤلفات ابن حافظ جلیل و عالم بنیل تاریخ بنیاشا و راست که علامه الشافعی صاحبی در وصف آن از این سبک صاحب طبقات نقل می نماید که نوشته است و هو التاريخ الذی لم یزعجنی تاریخ اجل منه و هو عندی سید الکتاب لم یضوئه للبلاد و عبد الغافر فارسی بر آن ذیل نوشته و ذهبی از مختصر کرده است و حاکم در عهد ملوک سامانی که ابو الفخر محمد بن عبد الجبار عبثی وزارت داشت قاضی نیایا و فرار دادند و همانا از این روی وی را حاکم گفتندی و سپس بفضیلا چراغ مکلف ساختند و بی قبول نکرد و او را در کارهای عهد بسفارت دو گاه بنی بو به مفسر سنادند نوشتش در بنیاشا بود و انفع شد بنیاشا پنج سه شنبه سوم صفر سال چهار صد و پنج و حمر الله تعالی علیه

کمال الدین فراوی

ابو عبد الله محمد بن الفضل بن احمد بن محمد بن احمد بن ابی العباس الضیاعی النیسابوری هم فقیه است و هم محدث و هم صوفی و هم مفسر و هم مناظر و هم واعظ و هم از این هنرها اسناد بوده و تحصیل علوم در خدمت ابوالعالی جوینی جد صاحبان دیوان و وزراء مغول و در عصر عبد الغافر فارسی صاحب ذیل تاریخ بنیاشا بود و سعد بن سعید و شیخ ابواسحق شیرازی و حافظ ابوبکر احمد بن الحسن البیهقی و ابوالفاسم عبدالکریم بن یحیی و قشیری و غیرهم نموده و در نیسابور و ندریس ناصب و امامت مسجد المطر ز داشته است در حق و

یکی از رجال طریقت است و در میان مشاهیر کابر مسلمین از اجله مشایخ معدود میشود
از وی ببلخ رفت و مدتی مقیم ببلخ شد آنگاه بنیشابور آمد و آنجا در تاریخ اثنی از دینا بر رفت
کلمات حکمت یات بسیار دارد از جمله است که من خان الله فی السزمناک سزه فی العلابه
از مناجات اوست که اللهم کیف انساک و ابرس لے رب سواک الہی لا اقول الا اعود لانی اعرف
من یفرض فی العہود و لکنی اقول الا اعود اعلی اموت قبل ان اعود بر اوح من اذ ان بزرگوار نوشته
بوده اند که مات حکیم الزمان محیی بر نعم اذ الازی رحمة الله تعالی و بیض وجهه و الحفر بنینہ
محمد صلی الله علیہ و سلم یوم الاثنین لست عشر قبلہ خلعت من جمادی الاولی سنہ ثمان و
خمین و مائین

ابوعوانہ

بعقرب بن اسحق بن ابراهیم بن زید التیسابوری از حفاظ و اعصاب مسانید است در اطراف
عالم برای تحصیل و تکمیل علم حدیث گردشمار کرده در شام و مصر و بصره و کوفه و واسط و حجاز و
جزیره و یمن و اصفهان و ری و فارس صحبت مشایخ عظام ادراک نموده است و در سبصد و
شانزده وفات یافت در سفر این مجال رفت نزدیک مفره اسناد ابو اسحق اسفرائینی ابو عوانہ
گفته است که برادر محمد بن اسحق زمانی که در مصبصر بودم نامہ من نوشت ایند و شعر را
در ان نامہ مندرج ساخته بود کہ

فان یخ النقیبنا قبل موت شفینا النفس من مضض العتاب
وان سقت بنا ابدی المنا با فکم من غائب تحت الشراب
نگارنده گوید این مضمون را بفار و سوختن زینت اند کہ
گمانند ہم زنده بردوزیم جامہ کز فراق چاک بشده

و کبردم عند ما پند پر ایوب انذو که خاک شده

اسحاق بن اسمعیل نیشابوری

از اصحاب حضرت ابو محمد عسکری است نام او در کافه کتب رجالیه و مصنفات موضوعه از برای ضبط اسامی روایات مسطور و مشهور میباشد و از حضرت امام ابو محمد علی السلام توفیقی مبسوط در خطاب او بصدد رسیدن و ان بزرگوار در طی آن نامه مقدس اهل نیشابور را بر مواظبت احکام شرع و اقامت کافه فرائض و سنن تحریض و ارشاد فرموده است لکن آن توفیق مبارک بطولها در کتاب مجالس فاخر سعید شهید نورالله النیری رضوان الله علیه ثبت افتاده

ابراهیم بن عبید نیشابوری

از بکار اصحاب ما معاشر اثنی عشریه است علما امامیه احوال او را در تمام کتب رجال آورده و شرح داده اند و حضرت ابو محمد عسکری سلام الله علیه در توفیقی که بنام اسحاق بن اسمعیل صادر فرموده از ابراهیم بن عبید یاد نموده وی را بشرف و کالت منصوب داشته است و در کتاب مختار توفیقی دیگر از آن بزرگوار در کالت ابراهیم مذکور منقول و مسطور میباشد و خطاب این توفیق بعبدالله بن حمد و نیز به همی است

سید اجل ابو جعفر علی بن جعفر بن حسین بن فدانه موسوی

رئیس اهل خراسان معدود و همیشه مسکن و موطن او نیشابور بوده است ضیاع و عقار و احشام و اموال بسیار در خراسان داشته و در ولایت شاه سمرقندی در زندگرمی گوید که ابو جعفر علی بن جعفر موسوی را از وی تعظیم رئیس خراسان نوشته اند و سلطان سنجار و ابرار در خوانده بود و ادیب صابر شاعر که از افاضل شعرا خراسان است در سنایش وی مضامین غزلیه سروده سه فصد از مدیحه ادیب صابر در حق شریف مذکور در مجالس فاخر سعید شهید نورالله مسطور است

حسین بن علی بن زید

حسین بن علی بن زید بن داود بن زید بن سباوی ابو علی کنیت دارد و بلیغ صابغ مشهور است
 و از کار محمد بن عیسی سلطنت سامانیان و از اجلة علماء مملکت خراسان بشماره میاید حاکم
 ابو عبدالله بن البیوع که در جة اشهار و اعتبار او در میان اهل حدیث محتاج بیان نیست
 از شاگردان اوست و همچنین ابو عبدالله بن منده شرح احوال او در تاریخ نسا بورد مسطور
 گردیده شیخ شهاب الدین باقوت حموی در عجم البلدان ترجمه او را براد فرموده میگوید
 الحافظ الامام ابو علی الحسین بن علی النسا بوری الصابغ وی در طلب علم حدیث از
 رجالین و طوائفین محسوب میگردد و در فن شریف خیر کتاب ساخت و تصنیف نموده
 ولادت وی در دیلمت و هفتاد و هفت روی داده حدیث بسیار از ابوبکر بن خرمیه
 و عبدان جوالبقی و ابوعلی موصلی و احمد بن نصر حافظ و حسن بن سفیان و ابراهیم بن
 یوسف هنجانی و ابو حنیفه و زکریای ساجی و غیرهم شنوده و با سماع تلفی نموده و جمیع
 دیگر که هم از مشایخ او محسوب میگرددند خود از وی احادیث اخذ کرده و مکتوب و مدون
 داشته اند مثل ابو الحسن بن جوصا و ابو العباس بن عقیق و ابو محمد صاعد و ابراهیم بن
 محمد بن حمزه و ابو محمد غسال و ابوطالب احمد بن نصر حافظ این جماعت هم از مشایخ ابوعلی
 حسین بن علی میباشدند و هم از وی حدیث نوشته اند و اما کسانی که از این بزرگوار اخذ
 حدیث کرده و روایت گرفته اند از ایشان است ابو عبدالله حاکم نسا بوری مشهور بان
 البیوع و ابو عبدالله الرضی سلمی و ابو عبدالله بن منده و ابوبکر احمد بن اسحاق بن ابوب ضبیعی
 هم از افران وی معدود میگشت ابو عبدالله الرضی سلمی گفته است که در فطمی را از حال
 حافظ ابوعلی حسین بن علی سؤال کردم گفت مهذب امام یعنی حدیث او مقبول و خود

از تو هم کذب و غلط و وضع پیراسته و شخصی است پشوا اهل حدیث و شیخ ابو عبد الله
 بن منده میگوید در مقام اختلاف احادیث بانقان و استحکام و حفظ ابو علی حسین
 نیشابوری کسی را ندیدم و حاکم در تاریخ نیشابور میفرماید حسین بن علی بن زید ابو علی
 نیشابوری حافظ در ضبط اسناد و منون اخبار و در جرح و روع و وثاقت و کثرت احوال
 در طلب این فن شریف بگانه عصر میباشد اشهار او بشرف و مثل انتشار ذکر و شایع حدیث
 او بمغرب است در مذاکره علماء و مباحثه ائمه و کثرت مضامین بر جمله مقدم میباشد و
 با وصف تقدم در این خلال گریه و منزایای شریف در نیشابور یکی از عدول مقبول
 الشهاده مسلم العداله معدود بود خود در بلده نیشابور و در هرات و نسا و جرجان و
 مرو و رودری و بغداد و کوفه و واسط و اهواز و اصفهان در طلب علم جولان کرده
 و در همه این بلاد اسماع حدیث نموده است و هم بشام رفت و آنجا حدیث نوشته و در
 مملکت مصر نیز اسماع فرموده و در مکه معظمه از فضل بن محمد جندی کتاب اخبار
 کرده است هم ابو عبد الله حاکم در جای دیگر میگوید که شیخ ابو علی حسین بن علی بن زید
 نیشابوری از ديار مصر به بیت المقدس بازگشت و از آنجا ناره اخروی بجمع رفت و از مکه
 بشام مراجعت نموده و اردبیت المقدس شد و از راه شام بدارالسلام عود فرمود بر
 حال که در ضبط و حفظ اعمو به عصر بود و از ائمه علم حدیث احدی فوه مذکره او نداشت
 انگاه از عراق بخراسان آمد و بموطن اصل که شهر نیشابور بود وارد کرد بعد در نیشابور هم
 از حافظان مملکت بخود هیچکس را قوت ذکر و قدرت حفظ بمقابل وی وفا نمیدنمود پس در
 نیشابور و اقامت جست و بیضینف کتب و جمع شاخ و ابواب و عناوین اشغال گرفت
 از شیخ ابو بکر محمد بن عمر جبلی شنیدم که گفتی حسین بن علی بن زید نیشابوری در این علم

شریف و فن مبارک اسناد من است در سال سبصد و سی و هفت بشهر نیشابور مجلس املا
 حدیث برای او منعقد گردید و آن بزرگوار مفارن جلوس در صدر دست املا شصت
 سال داشت پس همه بجدی گفتن و املا اسانید فرمودن و مصنفات خود و احوال و نزا
 و تراجم مشایخ شرح دادن مشغولی داشت نادر عشا هم چهارشنبه پانزدهم شهر جمادے
 الاولی از سال سبصد و چهل و نه وفات یافت بسز هفتاد و دو سال و مدفون در مقبره
 باب معمرانقا و افناد رحمۃ اللہ علیہ

مہر مخنوم

قاضی نورالله مگوبدی از سادات اطهار مدینه طیبہ است جدش امیر بهاء الدین
 بجزر ذباوت مشہد شریف رضوی بخراسان آمد و در نیشابور متاهل شد و مہر مخنوم
 دو انجام مولد گردید و بصحبت امیر قاسم انوار رسید و بیضفہ باطن کوشید اہالی خراسان
 باوی اعتقاد تمام بود و اکثر امیر زادہای جنای بصحبتش می یافتند اشعار لطیف از ان
 سپید شریف در مناقب شاہ اولیاء علیہ التحیۃ و الثناء بنظر سپید و مہر قاسم انوار دو
 وفات او مشہر ساختند است بدین مطلع

مہر مخنوم سفر کرد و وداعی فرمود ہمدلہای غیران بغراقش فرسود

شیخ ابواسحاق اسفراینی

ابراہیم بن محمد بن ابراہیم بن مہران از اجلہ فقہا شافعی است در کلام و اصول از اساتید
 معدود میشود کافر مشایخ نیشابور ایند و فن را از او آموختند حاکم در تاریخ نیشابور
 و عبدالغافر در سیاق و ابن خلکان در وفیات و غیر ہم فی غیرہا احوال او را بیان نموده اند
 کتاب جامع الحلی و الزرد علی المحدثین از مصنفات او در نہایت اعتبار و اشہار است

همیشه از وی کرده که در نیشابور بمیرد نامه اهل نیشابور بروی نماز گذارند از فضل
در سال چهار صد و هجده روز عاشورا در نیشابور وفات یافت کالدش با سفر این
نقل شد

ابوبکر بیهقی خسر و جردی

احمد بن حسین بن علی بن عبدالله بن موسی از فقهائ اعظام شافعی و از حفاظ خراسان است
و در حدیث از اجاه اصحاب حاکم ابو عبدالله ابن البیع شمار می رود در فون دیگر بر از این
و در فونی دارد در طب حدیث بعراق و جبال و حجاز و اطراف خراسان و غیرها و فنی است
تصنیفاتش به جز و می رسد او اول کسی است که بنصوص امام شافعی جامع کرده از مشهور
تصنیف وی سزکیر است و سزکیر و لآل السنوه و شعب الایمان و در چهار صد و پنجا
و هشت بشهر نیشابور در گذشت و کالدش بیهقی نقل شد

شلمه مفسر نیشابوری

ابو اسحاق احمد بن محمد بن ابراهیم در فتنه سیر بگانه روزگار خویش بود نفس پر گیر وی از متاکتب
اینفن شریف بر همه مقدم است و کتاب العرابی در فصوص اینهاست اشهار و او در سال
چهار صد و بیست و هفت بقول س و هفت از دنیا رفت

مسلم بن الحجاج بن مسلم الفشیری صاحب الصحیح

اذا تم علم حدیث است اهل سنت و جماعت بعد از کلام الله مجید کتابی صحیحتر از مسند او و
مسند بخاری نمی دانند حافظ ابو علی نیشابوری می گفته است ما تحت ادیم التمام اصح من کتاب
مسلم فی علم الحدیث مسلم و بخاری هر دو از شاکر دان احمد بن حنبل میباشند بخاری شهرت
مسلم در میان اهل اسلام و اعتبار از صحیح در میان اهل سنت مسلم است و از غایت ظهور و

لبط و شرح در ترجمه او نیست فوئس در فوئس رضی الله عنه با خارج نیشابور و بنام دو بیت شهت
و یک درس پنجاه و پنج اتفاق افتاده

محمد بن یحیی الذمیلی النیشابوری

از اعیان حفاظ اسرار است بخاری و مسلم و ابوود و دو زمندی و نسائی و ابن ماجه کرامته و
استبد اصحاب صحاح و مسانید میباشد همه از محمد بن یحیی اخذ حدیث کرده اند ما بین او و مسلم
بن حجاج در باب بخاری صاحب صحیح از جهه مسئله خلق و حش و عظیم روی داد فوئس وی در
دو ست و پنجاه و هشت و بقول هفت و بقول دو علی الاختلاف اتفاق افتاد

مبدأی صاحب کتاب الامثال

ابوالفضل احمد بن محمد بن احمد بن ابراهیم در عالم لغت و فون ادب با زائمه مشهور بن معدود
میشود در محضر ابوالحسن واحدی صاحب تفسیر اخصاصی خطیر داشت کتاب امثال و کتاب
سامی الاسامی از آثار معتبره اوست فوئس در پانصد و هجده نیشابور روی داده و در باب
مبدأی زیاد که نسبت وی بدانجاست مدفون گردید

ابن راهویه مروزی

ابو یوسف یسحق بن ابی الحسن ابراهیم بن محمد از معتبرین روایان و نقله اخبار و حفاظ حدیث
و ضبط مسانید است او را یکی از ائمه اسلام بشمارند با امام شافعی در مسئله بیع خانهای مکه
مناظره کرده شیخ فخر الدین رازی صورت از مباحثه و ادب کتاب مناقب امام شافعی نقل نموده است
ابن راهویه در آخر عمر ساکن نیشابور شد و در سال دو بیست و سی و هفت و بقول هشت و شصت

زینب شعری

دختر ابوالقاسم عبدالرحمن بن الحسن بن احمد بن سهل اسلاف وی اصلا جرجان میباشد و

مدینتاً و روسکو گرفته فریب از او بیات اخبار و حفاظت انا است خدمت اجتهاد شایخ
 عظام و محدثین کرام و سپیده و اخذ حدیث نموده است فاضلی بن خلکان از او اجازه داشته است
 فوت او در ششصد و پانزده در نیشابور افتاده

ابوالفتح ارفغانی

سهل بن احمد بن علی فقیه شافعی خدمت جمعی کثیر از بزرگان علمای و عرفای و با مشایخ عراق
 و حجاز و جبال صحبت داشته و تصنیفات نموده فتاوی ارفغانی که مشهور است با و انساب دارد
 فضا ارفغان را بوی تفویض کردند تا فایده با اشاره شیخ الوقت عارف کامل حسن بن ابی
 تراب منظره و جدل کرد و از فضا و حکومت نگاره گرفت و در چهارصد و نود و نوزادین یافت و
 ارسپان بلوکی است از نواحی نیشابور

ابوالطیب صعلوکی

سهل بن محمد بن ساهمان نیشابوری فقیه شافعی پسر ابوسهل صعلوکی است مفتی نیشابور بود
 و در مجالس املا و افتادت وی افزون از پانصد مجرب نهاده میشد فقها نیشابور هم از او اخذ فقه
 و حدیث کردند چون پدرش در گذشت ابوالنصر بن عبد الجبار با وی ایندو شعر بتسلیم برنگاشتن

که

من مبلغ شیخ اهل العلم فاطبة عنی رسالة محزون و اواه

اولی البر ایا جسر الصبر ممحناً من کافنیام یوفیعا عن الله

فوتش در محرم سپیده و ششاد و هفت و بیست و نوبول ابوعلی خلیفه صاحب کتاب ارشاد اول سال
 چهارصد و دویست داد

شیخ ابو محمد جوینی

عبدالله بن یوسف بن عبد الله بن یوسف بن محمد جویند و امام الحرمین است در تفسیر و
 فقه و اصول و عربی و ادب از ائمه عصر شمار سبقت ادبیات را در جوین حدیث بدو
 ابو یعقوب یوسف بن عبد الله خواند نگاه بنیسا بور آمد و بر ابو الطیب معلوکی نامد که
 و از آنجا مرور فقه در حضور ابو بکر فثال مروزی تکمیل قون شرعی نمود و در چهار صد و
 هفت بنیسا بور بازگشت و بتدریس و فوئ منصد شد پسر امام الحرمین از جا یعنی است
 که در محضری فراراه افتاده اند تفسیر کبیرا و که بر انواع علوم اشمال دارد و بنصره و نذکره
 و مختصر المختصر و کتاب الفرق و الجمع و غیرها از کتب مصنفه اوست در شرعیات و در
 چهار صد و سی و هشت از سرای فانی عالم جاودانی در گذشت

ابو سعید منولی

عبد الرحمن بن ابی محمد مامون بن علی از فقهائ شافعی بنیسا بور است در اصول و خلاف
 فوئ داشت بعد از فوت شیخ ابواسحق شیرازی ندر لیم مدرس نظامیه بغداد بگنجند بو
 فرار گرفت و از پس عزل او ابو نصر بن صباغ صاحب شامل را عادت دادند و لادش در بنیسا
 روی داده است و فوتش تاریخ چهار صد و هفتاد و هشت در بغداد افتاده

امام الحرمین

ابو المعالی عبد الملك بن الشیخ ابی محمد عبد الله بن ابی یعقوب یوسف الجونی الفقیه الشافعی
 در عصر خود اعلم فقهائ شافعی بود و لاطلفا و در اصول و فروع و ادب و غیر ذلک بنز
 نعتن داشت در طلاقت لسان و توسع دایره عبارت ایتی عجیب بود که گویند چندین درس
 منوالی همگنی که هر کدام در چند ورق گنجدی و از آغاز تا انجام اصلا توقف و نانی در کلام
 او بنفادی از حافظ ابو جعفر روایت است که گفت از فقیه اعظم شیخ ابواسحق شیرازی مدرس

نظامه شنیدم که با ابوالمعالی جوینی فرود می‌یافتند اهل المشرق و المغرب است الیوم امام
 الاثمه بن ابوالمعالی جد خواجہ شمس الدین صاحب دیوان و خواجہ عظامتک صاحب تاریخ آ
 و از حافظ ابو نعیم صنفها بن صاحب حدیثه الاولیا اجازه داشته از تصنیفات او یکی شامل است
 در اصول دین و برهان در اصول فقه و تلخیص التفسیر و العقیده النظامیه و مدارک العقول و
 معنی الخلق و اخبار الاخوان و غنیه المرشدین چون در نیشابور بمرض بود و بخورد شد او را
 بغیرت باستان از اعمال نیشابور که با عدل هو او خفت مأمور صوفی و معروف بوده حمل دادند
 و انجاد گذشت پیر جنازه او را شبانه شهر آوردند و با مداد در خانه خویش دفن کردند
 انگاه بعد از چند سال بمقبره الحسین علیه السلام نقل نموده با انجاد در قریب مقبره پدرش
 بجاک سپردند در روز فوت وی مردم نیشابور و نزارها را در بیستند و منبر او را در جامع
 بشکستند و مانند ایام بغزی ان بزرگ اسلام بنشستند گویند در روز انتقال وی بجو
 خوشا کردانش ضرب چهار صد بشما آمدند و انجماعت جمله محابر و افلام خود شکسته تا
 بیکال برهنه منوال بسوگواری و عزاداری میگذرانیدند

ابو منصور شالی

عبد الملك بن محمد بن اسمعيل نيشابوري از احاطه اسانده اثمه ادب و مشيد بن قواعد وفون
 لغت عرب است كتاب يتيمة الدهر في محاسن اهل العصر كالكبر واحسن واجمع تصانيف و
 میباشد بر مراتب مهاوت و خبرت وی در این فنوز کافی است نصر الله بن فلاس شاعر

اسکندری در وصف از گفته

ابیات اشعار البیهمه ابکار و افکار فدیه به

ماتوا و عاشت بعد هم فلذا سمیت البیهمه

ودیکرا آثار کلاک اعجاز سلاک و کتاب فنه اللغة است و سحر البلاغه و ستر البراعه و من غایب
 المطرب و مونس الوجد اشعار سحر کردار شایسته است و فوئش در چهار صد و بیست و نه
 واقع شده

شیخ ابوالفاسم قشیری

صاحب رساله عبدالکریم بن هوازن بن عبد الملك در فنه و تفسیر و حدیث و اصول
 و ادب و شعر و کاتب و علم تصوف علامه عصر خویش بود ما بین شریعت و طریقت راجع نمود
 صورت و معنی ظاهر و باطن هر دو را استوار داشت در او اتل حال صحبت شیخ ابوعلی دقاق را ادنا
 کرد و سر سپرد و او را دست و دوزید و در سلاک بد و حقه عالی رسید کتاب تفسیر در علم تفسیر
 و رساله در رجال طریقت بیاد کار گذاشت در کار فریب و استیصال سلاح بد بیضاداشت
 با خزئی در دمه الفصر مبالغه عظیم در سنایش وی نموده سبک وید لو فرغ الفصر بصوت
 تحذیر هلاک و لو ربطا بلهس فی مجلس کتاب فوئش در چهار صد و شصت و پنج بشهر نیشابور
 اتفاق افتاده

شیخ ابونصر قشیری

عبدالرحیم پسر شیخ ابوالفاسم عبدالکریم است در علوم فال و حال و مجالس تحذیر و تذکیر ناله
 پدر بزرگوار خود بود چون بعد از تکمیل مراتب در حضرت امام الحرمین بقصد حج بیت الله از
 نیشابور حرکت کرده وارد دارالسلام شد مجلس و عطفی در مدرسه نیشابور با شیخ
 الشیوخ برای او منعقد کردند که حاضران فاضل و علمای ارکان وقت حقی شیخ ابوالسنخ شپرازی
 حاضران مجمع حاضر میشدند و ابونصر در حق اشاعره سخت تعصب پیور زید و بلخا بله خاصه
 فوی میکرد لاجرم در بغداد فتنه شد بدید بدید آمد حتی از طرفین جاغنی بقتل رسیدند

تکین غوغا را یکی از اولاد خواجه نظام الملک بر نشست و فتنه را فرو نشاند و خواجه خود
مفازن انحال در اصفهان ببود چون از ماجری مستخضر شد شیخ ابو نصر را با اصفهان
طلبید و اکرام تمام کرد و با هر گونہ اغراض بنیادش باز گردانید و او در سال پانصد و
چهارده وفات یافت

حافظ عبد الغافر فارسی

ابو الحسن پسر اسمعیل بن عبد الغافر صاحب سیاق که ذیل تاریخ بنیادش است از ائمہ جدید
و عربیت و فقه معدود و همیشه در امام اعظم بنیادش را گردی کرده و او در خرفاده شیخ ابو القاسم
فهری است از جدش ابو القاسم و جدش فاطمه بنت شیخ ابو علی دقاق و مادرش آمنه بنت
بنت شیخ ابو القاسم و هم در خال مفضلش ابو سعد و ابو سعید پسران شیخ ابو القاسم فسر
دو حدیث بلند نموده از بنیادش ابو خوارزم و فتنه و از خوارزم بغزنی و از غزنی به بند و در هر جا
با فضیلت و افادات میگذرانید و فاضلش در پانصد و بیست و نوزده بنیادش بود و بنیادش
در گذشت

فاضل ابو الحسن جرجانی

علی بن علی بن زین العابدین و ادیب و شاعر است او را شیخ ابو اسحق در طبقات و ابومصعب در
دریتمه ترجمه کرده اند این شعر از وی است

بفولوزی فیک انقباض و انما رؤا جلاهن و وفنا الذل احجا

ای الناس من دناهمومان عندک ومن اکرمتهم نزه النفس اکرما

حاکم ابن ابی نعیم گفت است که وی در سال سیصد و شصت و شش بنیادش بود و وفات یافت

ابوالحسن علی بن احمد بن محمد بن علی بن مؤید اسناد نجاشی و مفسرین عصر خود بود و در فواید
نصایف و اشتهار و اعتبار کتب و آثار بیخوبی داشت بسط و وسبط و وجیز و کتاب
اسباب النزول و کتاب التجر فی شرح اسماء الله الحسی و شرح دیوان ابی الطیب که جمله از عین
مصنفات هائما السلام است از آثار کرمه و بی باقی است غزالی اسمی کتب ثلاثه خود را که بسط
و وسبط و وجیز است از وی فرا گرفته فوتش در سال چهارصد و شصت و هشتاد و شش
بنشأ و رانقار افشاده

شیخ ابو حفص

عمر بن مسلم حداد بنشأ و روی و فاش در دو بیست و شصت و شش و افع شد به بعد خلافت
المعتد علی الله از کلمات او است که (جو انمردی انصاف داد از است و انصاف نخواستن و از
معصیت که از این چنانکه از نبی مراد

شیخ ابو صالح

حدون بن احمد فضال بنشأ و روی فوتش در دو بیست و هشتاد و بیست و روی داده در زمان
معتد خلیفه از سخنان او است که (هر که در سپردن سلف نکرد و بینه صبر خود مسرف شود و
علی افزاید در وجه مردان نباید

شیخ ابو حمزه خراسانی

اصلاً و اهلاً بنشأ و روی است در دو بیست و نود و نومان مکنی خلیفه فوت شد از کلمات
وی است که (هر که دوستی مراد در دل او کرد حق تعالی دوستی دنیا از دلش بیرون برد

ابو سعید خراسانی

پیر ابو عثمان است در علم و ورع و حسن طریقت از مشاهیر علمای خراسان و معانیف رجالان

سامان بوده در علوم شرعیه کتابهای بسیار ساخته و در آخر عمر پرورش فضا و در باب حال

دهند و تحصیل معاش از عمل فلان و کسب بد خویش می کرده است

شیخ ابو محمد در تفسیر عبد الله بن محمد

از بکار صوفیه است و بسیار عظیم الشان صحبت چند بغدادی را در و بافته با وی گفتند فلان

بیشتر علی الماء گفت عندهی مخالفه الهوا اعظم من الشیء علی الماء و گفتند فلان بر هوا سپر میکند
گفتا که از بی هوا برود بهتر از آنکه در هوا رود

شیخ معین الدین قاضی الفضا

محمد بن محمود بن ابی الحسن نیشابوری صاحب غریب الفراز است

شیخ ابو جعفر نیشابوری

از مشایخ قطب راوندی و صاحب کتاب بحال است که این شهر اشوب در منافق کثیران نعل

میکند و از علما شیعیه است

شیخ ابو محمد

عبد الرحمن احمد بن الشیخ ابی الفوح رازی خراسی پدر و پسر هر دو از علما شیعیه میباشند

نفسر شیخ ابو الفوح مشهور است و فرزند دانشمند او صاحب باض العلماء از رجال نیشابوری است

اما زاده محمد مشهور و محروق

دو خارج شهر نیشابور صاحب فقه و بارگاه و سخن و سایر ملحقان است جناب مستطاب

شریع بن ماثب فخر الإفاضل و دختر الاماثل میرزا عبدالرحمن الفارسی مولد او محمد اول الشهد

مضرا و شهدا مدرس اول استانه مقدسه رضوی زاده الله کرامت و فرزند کر خضر تشریح

تلخیص نالیف این نامه شریف مختلف کافرا و باب استفاده است و فرزند جمعی و اصحاب

استفاضه چیز استظهار نموده که همانا این بزرگوار از احفاد حضرت سید سجاد صلوات
 الله وسلامه علیه و پس زاده زید شهید است

میفرماید سید احمد زیدی اردکانی که از معتبرین کتابنویسان و مباحثین در کتاب شجره
 الأولیاء که بطور تبشیر تألیف و تحریر شده در میان فرزندان بلافاصله حضرت سید سجاد سلام
 الله علیه زید شهید را نوشته که معروفست و از برای زید چهار فرزند ذکر کرده اول
 محمد دوم یحیی سیم نهر یحیی (واحدما لقب بابی علی) چهارم حسین الملقب بنی
 الدمعه و در بیان احوال حسین نوشته است کنیتش ابو عبد الله و لقبش ذوالدمعه است
 بجهت آنکه بسیار سگ کوبید و در آخر عمر از کثرت بگنا اینا شد سید جلیل عظیم شیخ
 اهل خود و کرم بود و در لسان و بیان و فهد و علم و فضل او را از رجال بنی هاشم میشمردند
 و از حضرت امام جعفر صادق احادیث بسیار روایت نموده است در سال یکصد و سی و
 چهار هجری وفات نمود و فرزندان حسین ذوالدمعه را سه نفر نوشته علی و حسین و یحیی
 و از آن هر کدام مخضری بیان نموده و بعد از آن نوشته است که (در یکی از مشتملات معتبره
 بنظر رسید که ذوالدمعه را پسری دیگر محمد نام بود مادوش نام ولد و ستماء و بعد آنکه و در
 نیشابور شهید شد و قبرش در آنجا است و اعلم عند الله تعالی) از این نظر آن امام زاده
 واجب العظیم محمد الملقب بالحرفی بن الحسین الملقب بنی الدمعه این زید شهید بن علی
 بن الحسین بن علی بن ابی طالب صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین خواهد بود و بطوریکه
 از کتاب معلوم میشود باجمعی از فرزندان و فرزندان زادگان زید همان معامله زید از
 شهادت و احراق جد هجری شده است همانا با امام زاده محمد هم پاید همین رفتار شده باشد
 فلذا لقب بالحرفی والله العالم انتهى کلام الفاضل الحق المحدث الفاضل الشیخ کتفلا عن خطه البیاض

رضی الذین نشأ بوری

پیشوای علمای عهد و اسناد اسانده عصر خویش بود اصل او از نیشابور است و خود در بخارا
سکنی داشت و بر مذهب ابوحنیفه مہرقت و چهار صد فقہ فاضل در مجلس در تشریح
ذکر باین محمد فرزند صاحب آثار البلاد سگوید انہ سلك طريقہ لم یسلکھا من کان قبلہ
علم مناظرہ پیش از رضی الذین مذکور رضی نداشتند است او برای این علم ضبط و ترتیب گذاشت
و با این جهت شاگردان او بر جمیع علمائے فوق یافتہ و تقدم جستند

شیخ ابو عثمان

سعد بن اسماعیل حیري وفاتش در نیشابور ربیع الثانی و بود و هشتاد و هشت در خلافت مقتصد
افزاده از سخنان او است کہ در هر کہ سنّت را بر خود امیر کند حکمت گوید و هر کہ هوا را بر خود امیر
کند بدعت گوید

ابو علی حسن

بن مظفر نیشابوری خضر پراغوی از مشایخ علامه زنجشیریست مؤلفات مفید دارد از انجمله است
تہذیب دیوان الادب و تہذیب اصالح المنطق و ذیل تہذیب التہذیر و دیوان شعر در اشعار
او بحث عنصر و جزالتشامظ و حسن سباق است

علی بن احمد بن محمد بن الغزال النیسابوری النحوی المفسر شیخ عبدالغفار در سباق سگوید
وی در خدمت ابو نصر ریاشی فراوان افاد و طریق تصوف گرفت و در نحو و فرائض کتابها سوسند
ساخت و در آخر عمر اختلالی بهم رسانید و در شعبان سال پانصد و شانزده وفات یافت

میزد محمد اخباری مشایخ نیشابوری مقبول

در فطر اطلاع و سنده تتبع و کثرت فضایل عجوبه عصر خود بود و بعلماء عهد خاقان مغنور
 فتحعلی شاه تاجار و به بنام می آورد لاسیما با فقه اجل شیخ جعفر نجفی صاحب کشف الغطاء
 رضی الله عنه مکاتبات ناسزا و دراز و کتاب رجال وی بنظر سید از سایر کتب علماء این فن
 بجهت چند همناز است در اینجا خویشین ترجمه را نموده میگردد محمد بن عبد الله بن عبد الصغیر
 ابواحمد المعروف بالحدث الاخباری الأسترابادی جد النیسابوری والد المندی مولد
 الشامدی نزلامصنف هذا الكتاب له بطول في الكلام والألفاظ والحديث والفقه و
 الأصول وعلم التطبيق والمعارف واللائق له ثمانون مصنف في فروع عقابته ونقلته وشهودته
 انگاه تصنیفات خود را شمه آرد میدهد و معلوم میشود که فاضل سیاحت فرزان و مشیخ حقیقت
 یگانه بوده است

و سپس مینویسد که عاصراً بالمظفر جلال الدین عالی کرم المعروف بشاه عالم التهوری الهندی و
 ابنه محمد اکبر شاه الثاني والسلطان مصطفی والسلطان محمود العثماني وقدم البلاد العجمية في
 دولة السلطان محمد خان الفاجارو. و لئ السلطان فتحعلی شاه الفاجارو قد مضى من عمره الى
 الآن اربعون سنة وهما نانا ياترده سال دیگر زند بوده است و در سن پنجاه و پنج سال بحکم
 سید مجاهد محمد بن علی اعلی الله مقامهما در کاظمین بدست مردم غوغائی قتل گردید
 نظام الدین مفسر نیشابوری

حسن بن محمد بن الحسن وی را نظام اعرج میگویند نفسی او مشهور است و بطبع رسیده
 و همچنین شرحی که بر شافیه ابن حاجب نوشته است مکر و طبع شده و در این عهد داخل
 کتب در سینه محسوب میشود و کاتبی دیگر مستحق بیت التاویل نوشته و رساله در علم حساب و
 کاتبی در اوقاف قرآن و شرحی بر مدکره خواجهرضوان الله علیه دارد اصل عشرت وی از بلاد

فراست و بد خود در نیشابور وطن گزیده برده و معاصر کورگانها است و در حد و هشتصد

پنجاه از هجرت نفسیر کبیر خود را با انجام رسانیده

شیخ ابو محمد

عبدالله بن مبارک در سبحد و سبی بجهد متنفذی در نیشابور فوت شد از سخنان او است

که در بنیاد پاست و کاره او اخوت و کشتی او تقوی هر که درین کشتی نشیند غرق شود

شیخ ابو عمرو

محمد بن ابراهیم زجاجی نیشابوری در سبحد و چهل و هشت بجهد مطیع خلیفه در گذشت

میگفته است هر که سخن گوید از جانی که انجام ز سپیده است سخن او فتنه مستمع باشد

فضل بن شاذان

بن الخلیل ابو محمد الازدی النیشابوری نجاشی علیه الرحمه میگوید پدرش از اصحاب بوس بود و از

حضرت ابو جعفر ثانی و قبل حضرت ابوالحسن رضا اسلام الله علیه ما روایت کرده و فضل اشهر

از ازا است که ماوی را معرفی کنیم کشتی رحمة الله علیه گفته که فضل یکصد و هشتاد کتاب

تصنیف نمود انگاه نجاشی از کتب فضل آنچه را که بدست افتاده است شمار داد ابوالحسن

بمنطقه گفته که عبدالله بن طاهر بن شاذان را از نیشابور نفی نمود و تبعید کرد و عقبت

او را در حق شپنجر صد و سلف تقایش نمودند گفت ابو بکر را دوست میدارم و از عمر

بیزارم گفتند چرا گفت از این که عباس و از شوری خارج ساخت چون عهد بنی عباس بود

این سخن باعث خلاص وی شد بعضی بفضل بن شاذان نسبت داده اند که میگفته است

وصی ابراهیم خیر من وصی محمد و هم بوی اسناد نموده اند که پنجم فایل بود و از ابن دعوته

فاسد امام وقت بروی چشم داشت ولی محه معنی از اهل رجال این سخنان را در حق فضل دا

فضول دانسته و او را از جمله ثقات فحول نگاشته احادیث و روایاتش اقربن قبول گرفته اند
 بدلا بل چند از جمله قول معصوم که فرمود رحم الله الفضل بآری فضل مفارن فوت خود در
 رو سنای بیهق توقف داشت چون خبر خواجه رسید از بیم نکاپ ایشان حرکت کرده زحمت
 شد پداز خثوث سفر در وجودش پدید آمد و در وقت که سال دوین و شصت بود
 دنیا را بدرود نمود

جوهری

صاحب صحاح اللغة از ائمه لغت و مشاهیر علمای اسلام است در کتاب الاشارة الموقفة
 فی ذکر علمای الدولة البویهیه او را چنین ترجمه کرده است که هو ابو نصر اسمعیل بن محمد
 الجوهری الفارابی وی خواهرزاده شیخ ابواسحق فارابی صاحب دیوان الادب است و
 جوهری در ذکا و فطانت از اعجاب روزگار بود اصلاً از فاراب ترکستان است و در
 علم لغت و ادب امام عصر خویش بود و در حسن خط نیز از اساتید خطاطین شیخ و پیامند
 میان خط او و خط ابو عبد الله محمد بن علی بن مسلمه فرقی بین نمیکداشتند و در اصول
 نیز از فرسان میدان کلام بود در تصحیح لغت عرب دیار ربیع و مضر را گردش کرد و بحجاز
 رفت و با عرب عاربه حجازی بالمشافه لغت نازی را بورزید و در عراق خدمت ابو علی
 فارسی و ابو سعید سمرانی تحصیل نمود و بعد از مسافرت بسیار بدامغان وارد شد
 و ابو علی ^{علیه السلام} که از اعیان کتاب اعهد بود وی را اکرام کرد و احترام گذازد و بروی
 شاگردی نمود نگاه او را بنیشابور روان ساخت و جوهری در نیشابور بیضی بنویس
 و تعلیم خط همی مشغول بود تا در سال سصد و هشتاد و شش وفات یافت و بقوله
 در سصد و نود و دو و از آثار او گذشته از صحاح اللغة کتابی است در عروض موسوم به ^ض

الورفر و کتاب المفدمه و نحو از مجاشعی منقول است که گفته جوهری و از فرجه ابواب
 بنصیف صحاح و سواس و اختلال و دو شاعر و احوال بهم رسید و میگفت درود بنا
 کاری کردم که پیش از من احدی نکرده بود و در آخرت هم کاری خواهم کرد که احدی نکر
 باشد و یک روز در مصر اع دو پهمین و بسیار خویش بر بند همی گفت که اینها دو بال
 مز است و با اینها طیران خواهم کرد پس بد پنحال بفرز بام خانه شد و از آنجا باهنک پیرواز
 خویشین را بر زمین افکند و در گذشت و شعر افضیح میگفت و بطرفی پیک میبست
 و صحاح و انا باب صاد پیشتر از سواد بیاض نبرده بود بعد از رحلت او ابواسحق ابراهیم
 و ذاق از باب صاد نیز پیش کرده و در چند بن مقام بخط او نقل است

اسناد ابو علی دقاق

اسم حضرت است پسر محمد در نیشابور میبود و در فن خویش که نند کرد و طریق صوفیه است
 زبان فصیح داشت اگر چه خدمت مشایخ بسیار رسیده و با نیش در اوردت بنصر آبادی است
 حالات او در کافه کتب رجال صوفیه شرح داده اند فوئش در نیشابور بنار پنج ذی بقده
 پانصد و چهل و پنج اتفاق افتاده

فاطمه نیشابوری

الحاق وی بر رجال نیشابور از قبیل الحاق حضرت مریم است بقاین بن اسم این زن در تفحک
 الألسن مذکور است عرفا و اودارای مقام ولایت دانند و از قدمای اهل ایقان که در فطر
 خراسان سکنی داشته شمرده اند با فطیبا العارفين ابو یزید بسطامی و ذوالنون مصری
 معاصر بوده است چندی در مکه معظمه زاده الله شرفا و اودت داشته و از آنجا به بیت
 المقدس رفت و باز بمکه معاودت نموده است با یزید بسطامی فرموده است من بک مرد

دیدم و بک زن و مقصود از زن فاطمه بنتش ابورته بوده ذوالنون مصری هم در خوشاوارها
مبغض بود هر شبه از مراتب کماله اهل ابغان و عرفان و ابر او بیان نمودم او را ازان باخبر
و آگاه یافتم

و دیگر از مشاهیر رجال منسوب بنیشابور ابوالقاسم صهر بنیشابوری است و او سهل قصنا
نیشابوری که هر دو از مشایخ و اهل سلوک بوده اند و از اشراف عظام و سادات فحام و نفاذ کرام
جمعی کثیر با نساب ملک نیشابور معروف و مشهورند از آن جمله است سید جل ذخر الدین
ابوالقاسم زین بن ناج از اولاد امیر حسن بن زید بن الحسن السبط

و دیگر علی بن حسن بن ابی ابراهیم بن ابی العقیب و دیگر ابوهاشم محمد بن عبد الله بن الحسن الاعور
بن محمد الکابلی از اولاد عبد الله المحض بن الحسن الثانی و ابن ابوهاشم محمد در نیشابور در گذشت
از اولاد او در نیشابور و استرآباد و اصفهان بوده اند و دیگر مظفر بن محسن علی بن ابیطالب الجعفر
بن محمد بن الحسن از ناطقه طبرستان و دیگر احمد بن علی از اولاد اسمعیل جالب الحجاره از ناطقه رومی
و دیگر عباس بن جعفر از اولاد ابوالثخراق بن علی صاحب المعرک بن محمد بن علی الرضایی موسی الکاظم

و دیگر
جعفر بن الحسن
عیسوی بن محمد اکبر از
اولاد علی عرفی از
نااطقه مدینه

عرفا و شعرا نیشابور

شیخ عطار فرید الدین نیشابوری

صاحب نصاب نیشابور اسم و رسم وی در نهایت شهرت است مولانا نور الدین عبد الله
در ترجمه او چنین میگوید که عطار مرید حضرت محمد الدین بغدادی است و در بیاض نیک
تذکره الاولیاء که بوی منسوب است میگوید که یک روز پیش امام محمد الدین بغدادی مدینه
وئی را دیدم که میگریست گفتم خیر است گفت زهی سپهسالاران که در این است بوده اند
مثابه انبیاء علیهم السلام که علماء منی کا نبیانی اسرائیل میگفت ازان میگریست کرد و شکر

بودم خداوند اکار و توبعت نیست مرا از این قوم گردان با از نظارگان این قوم گردان که منم
 دیگر و اطافت ندارم مگریم بود که مستجاب شود و بعضی گفته اند که وی اولی بوده است
 و در سخن مولانا جلال الدین رومی قدس الله روحه مذکور است که نور منصور بعد از
 صد و پنجاه سال بر روح فرید الدین عطار تجلی کرد و مرئی او شد که پسند سبب نوبت
 وی آن بود که روزی در دکان عطاری مشغول و مشغوف معامله بود در ویشی با بنجا
 رسید و چند بار شبانه گفت وی بدرویش نپرداخت در ویش گفت آنچه او چه نوبت خوا
 مرد عطار گفت چنانکه نوبت خواهی مرد در ویش گفت نوبت من می توانی مرد عطار گفت بله
 در ویش کاسه چوبین داشت بر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار و حال منغیر شد
 دکان را بر هم زد و با بنظر بی در آمد و گفته اند که مولانا جلال الدین قدس سره در وقت رفتن
 از بلخ و رسیدن بنیشابور صحبت وی در کبر سن رسیده است و کتاب اسرار نامه بر وی
 داده و وی دایما آنرا بخود می داشت و در حفظ آن و معارف آن دایمی دارد چنانکه گفته اند

گرد عطار گشت مولانا شربت از دست شمس بودش تو

و در موضع دیگر گفته است

عطار روح بود و سنائی دو چشم او ما از چو سنائی و عطار آمدیم
 و انقدر اسرار و توحید و حقایق از او و مواجید که در مشنوتات و غزلیات وی اندراج
 یافت در سخنان هیچک زین طایفه یافت نمیشود جز آنکه سبحان عن الطالبین المشائخین

الجزء و من انفس الشریف

ای روی در کشیده بیازار آمد خلی با نطلم گرفتار آمده

و این قصیده بیست و یک بار است و بعضی از اهالی آنرا شرح بنویسند و شرح این بیست

چنین فرموده اند که یعنی آنکه روی خود را که نور ظاهر وجود است بروی پوشش ثقیل
 و صورت در کسپه و پوشیده بیاورد و ظاهر و ماده خلفی بدین طلسم صورت که بر روی این کسپه
 کشیده بواسطه کثرت ثقیلات مختلفه و آثار بیانیته گرفتار بعد و همچنان و غفلت و پند
 غیبت گشته با خود بواسطه سزای پر تو جمال آن روی در روی پوشش ظاهر صورت و جبهه
 گرفتار بلای صورت عشق و محبت گشته بعضی عاشق معنی و بعضی عاشق صورت
 نوزی معنی و بیرون نواسم است نوزی گنج و همه عالم طلسم است
 و عشاق صورت بوهم خود از معشوق دور افتاده اند و نمیدانند که عاشق کیسند و در کجا

ایشان چیست

میل خلق جلد عالم تا ابد گشناسند و گزیند سوی است

و برین دستور تمام آیه تصبیه را شرح کرده است و از جهت اختصاص این اقتضای افتاد حضرت
 شیخ در تاریخ سنه سبع و عشرين و ستمائیه بردست کفایتنا و شهادت یافتن موسی مباح
 وی در آن وقت میگفته اند که صد و چهارده سال بود و قبر وی در نیشابور است رحمة الله علیها

حکیم عمربختیام

پیشوای حکما خراسان است و او را در حکمت نالی ابو جلال میدانند در علم نهایت بخل و خند
 داشته و از همین جهت در تصنیف چند آن اثری از وی نماند در دو ساله از او مشهور است
 یکی مسمی همپران الحکم در بیان یافتن اشیا بر موضع بدون قلع جواهر از آن و دیگر رساله مشهور
 بلوازم الامکنه که در بیان اختلاف فصول اربعه است و علل اختلاف اهو به در اقالیم سبعه
 حکیم عمربختیام با خواجه نظام الملک وزیر و حسن بن صباح حمیری پیشوای اسمعیلیه
 ایران از عهد شیاب ثلث اجاب بوده اند و هر سه در خدمت امام موقوف نیشابور

تحصل میگردد اند چنانچه نظام الملک خود در رساله معروفه اش تصریح کرده است و در آنجا
 خواجهد در ختیاام بعهد وزارت در کتب نوار پنج اشتهار نام دارد و باعجابات خمریه و
 کلمات کفریه از حکم بسیار نقل شده است و مولانا احمد تنوی در نوار پنج الفی میگوید از
 اکثر کتب چنین معلوم میشود که وی مذهب سنی داشته و فویش داد و چهار صد و

نود و هشتاد از رحلت خیر البشر نوشته شده است

بارب بدل اسپر من رحمت کن بر خاطر غم پذیر من رحمت کن
 بر پای خرابان روم بخشای بر دست پیاله گریستن رحمت کن

اَيْضًا

بک نان بد و روزگش خواص من تر و ز کوزه شکسته بدم آبی سرد
 محکومم که از خودی چرا یاد بود با خد مست پیون خودی چرا یاد کرد

اَيْضًا

ادم چو عراجی بود در روی چو شک غالب چو بی بی بود صدائی در کتک
 ذاتی چه بود ادم خاکی ختیاام فانوس خیالی و چراغی در و کتک

اَيْضًا

چون عمرت برسد چه بنده ای پیمان چو پر شود چه شرین و چه تلخ
 خوش باش که بعد از روزه ماهی از کسب نبت و یاد از غره بسک

اشهری نیک ابو روی

از اولاد حکم عمر ختیاام است باظهر الدین فارابی مصاحب و ائس داشته و خدمت سلطان محمد
 نکش پی کرده در علم حساب و سباق اسنادی بزرگ بوده و در علم اسپهفار رساله شاهنویز

از اوست چه خود او را حکیم شام فوری گفتندی از منظومات اوست در صفت مکرر

در بادلی که پیش گهر یار دست او هر دم ز خجالتش شود همچو ابر کان

انجا که لطف اوست عنان فاسدک وانجا که خشم اوست رکاب اجل کران

خون عدو حسام تو را بروخ گهر جان خود در مع ثواب لب سنان

کاتب نیشابوری

دولت شاد و زندگه او را مولد او منشأ اثر شهری نوشتند ولی خود در خطبه کتاب مجمع البحرین

از خویشین محمد بن عبد الله نیشابوری تعبیر کرده و نیز در قصیده ردیف گل که بسیار مشهور است

و میرزا شیخ ابراهیم شیرزانی ده هنر از در هم بس که رایج شیروان در صله انقصیده بدل فرمود

خود را نیشابوری میخواند و میگوید

همچو عطار از گلستان نیشابورم و بی خار صحرائ نیشابورم من و عطار گل

مذنبه ادو هرات و اصفه آن و شیروان و کبلان و طبرستان نگذرا نینده است و عارفان در تذکره

هشتصد و هشتاد و نوزدهای جام شهر استرا اباد و وفات یافت

لطف الله نیشابوری

دولت شامی گوید مولانا فاضل و دانسته اند بوده و در فون سخنوری نظیر نداشته

از اشعار اوست در وضع طالع

طالع باشد که از پی اوب گروم سوی بجزر بر کرد

و در بیوفخ روم پی اتش اثر از بیخ فسرده تر کرد

و روزگوه القاسر سنک کم سنک نایاب چون گم کرد

بهم حال شکر باید کرد که میباد از این بستر کرد

ایہہ حادثات پیش آید ہرگز واروزگار برگردد

ظہور فاضل مذکور بعد میں نمودار ہوئے اور وہ اس وقت و مہر زمانہ انشا و ابداع غزلیہ گفتار و نثر
بر سبیل فحاشی و درہشتند و درہ بفریہ قدمگاہ افتادہ

اسٹغنائی نیشاپوری

ابوالمظفر نصر بن محمد شاعری ماہر و معاصر سامانیہ والیوں پر ہوئے اور وہ اس وقت در غزل گفتار
بہا مندی اگر بودیش دو زلف سہا بزہرہ مانی اگر باشد تیر مشکن خال

خجازی نیشاپوری

از شعر او عہد سامانیہ اس وقت معاصر اسناد عمارہ مروزی و ابوالوئی بدلیخی و رودکی و کسائی
و دقیقی و ابجدی و طحاری و سایر اہل انطباف ہوئے اور وہ بیت از او است

میں بیٹے اندو زلف کہ باد شہمیں برد گوئی کہ عاشقی است کہ ہمیشہ فرار نیست

تیرے گئے کہ دست حاجب سالار لشکر کز دور میں نمایاں کامروز بار نیست

فوت وی در سال سیصد و چھل و دو اتفاق افتادہ

وفوعی نیشاپوری

اسمہ میں محمد شریف از سادات اسحاق آباد نیشاپوری است و فاتحہ در سنہ ثانی از ماہ ہر بار ہا

شہر لاهور اتفاقاً افتاد و انہری باعی از او است

ای بزم ترا دردی ساغر خورشید وی عیش شب کشیدہ دور بخورشید

کہ فضلہ خالد اسنان نشدے چو ظلمت شب شد کہ مکدر خورشید

بیرنگ

میرزا محمد امین نیشاپوری است کہ ملازم عبد الصمد خان صوبہ دار کابل باشند از

شاکر دانش در تاریخ وفات او این مصرع موزون نموده اند باقی باشد پیرنگ در نرم بیضا

این بیت از اوست

الفت موخنی دل مارا سوخنی سوخنی دل مارا

بیگانه

میرزا ابوالحسن نیشابوری است معانی شریفه و مضامین لطیفه و با طبعش بیگانه کی معنوی

و صورتی است و ایندو شعر از او میباشد

هر شبی دل خورد ز نیرنگ تو سنگی هر ناپره از شیشه صد اگر دیرنگی
تو با این دل نشینی که توانی رفت از یاد غباری که تو بر خاطر نشیند در بر خیزگی

ضعیف نیشابوری

از عیال او پیغمبری نوشته اند همینقدر معلوم است که طبع خوشی داشته این بیت از او

چو سر حلقه زلف بنان در آورد سر عیال دیوانگی میر آورد کم

فنائی

اسمش مجرب پیغمبری و فنا فکرش بدقت و ذهنش تحقیق است و فائش در

سال هشتصد و پنجاه و سه بود این شعر از اوست

اویغ زند بر دل التش زده و من درگیرم که شمشیر و کازاب بنفند

نظیری

از شاه شعر نیشابوری است طبعش لطیف و اشعارش روان غزل سروده و شعرا را

با سنادی سروده افراد منجیب در دیوان او بسیار است و بعضی از آنها را در جهاشما

چندگاهی در هند اقامت کرده و فائش در هزار و بیست و سه اتفاقاً فائده از ابیات

او باین سه بیت مقصود است بدینا

نظیری را بحس بر دم امروز و غلط کرد که رسوای جهانم کرد چشم گزینا لودکش

دل دوامید هر هم وان هواز مکث ریزند بر جراحت ما مشک سوده را

حون تراجه در رطبه ی خوش باش
این سه که در عموماً صرفاً قابل بودند

فوجی

نامش مقملاً خلف مذاق بدی و برادر زاده نظیری نیشابوری است و این شعر از او است

حرف نلغ از لب اعلک نشنید است که دود با آتش با فوٹ ندید است کبی

بحشری نیشابوری

در عالم نک سنجان علم بگمانی بر افراخته و مثل ما نظیری نیشابوری از نلامده او بود

این شعر از او است

بار چون بیغ کز کشت فرصتش از خدا طلب عضو بعضی و خولیش از خم جدا جدا طلب

مذاقی

نامش نظام از شعرای خوش مذاق و نیشابور است و این رباعی مستزاد بنام او مسطور

چون ماه نواز محنت مآر و مضان دور فلکم نداد هرگز لب نان

هر روز برای قصر خورشید فلک ان نیز بوقت شام گردد پنهان

گنم لاغر
دارم روزه
بیا خون مگر
از پیش نظر

نگاهی نیشابوری

از او باش از نیشابور بود و برندی بس میرد این شعر بنام او مسطور است

شبی که پیش نظر شمع رو باور دارم بس از شعله آتش در می قرار دارم

نوری نیشابوری

در نظم مهارتی داشت این شعر از او است

بر دور رخ خط بود از مال کشیده یاد و دل ماست بخورشید و سپیده

وائق نیشابوری

چهل سال مجاورت نجف اشرف نموده پس به تبریز وطن گزیده و فاش در سال نهصد و چهل

اتفاق افتاد و این شعر از اوست

خوبان غم عشق و دل بیداد چهره دانند بیداد گران قاعده داد چهره دانند

یحیی نیشابوری

از فصلا شاعر بوده لیکن شعر را بطور متوسط سروده ایندی و بیت از اوست

توئی سرخیل مهر و بان نا بے ملک یا حور یا رضوان کدابی

چو در بستان خرابی سرو نازک می هر که کبریا لای با بے

احمد نیشابوری

شاعری خوش گفتار و در عهد شاه اسماعیل صفوی بود این شعر از اوست

جدا ز شست تو چون نبر بفرار تو ام بهر زمین که نشینی در انتظار تو ام

ادهم نیشابوری

سندی عالی نسب بود این بیت از اوست

غمزه را گو که بنا را ج دل ما نرود کس با قلم خراب از پی یمن نرود

نوک گلزار سرگرمی تو ام ممکن نیست عهد کردم که اگر سر برود پانرود

مخض گفتار است شگفتا تو ام لاجکم و شک دردی است که از دل ^{نزد} برود

امین

میر محمد امین خان موسوی نیشابوری مخاطب بنواب برهان الملک سعادت خان بهادر که

نیش با امام موسی کاظم علیه السلام پیوند و فاش در هزار و صد و پنجاه و یک بود

این شعر از اوست

ز کدام ره بیایم که بچشم نود و ایم که بدو چشم مست هر نبره سپاست

بسم

میرزا محمد شفیع خان نیشابوری عم ابوالنصیر خان صفدر جنگ بوده و این شعر بنا

اوسطور است

کردهستی را با بی می توان بر باد داد اینقدر بمل غبار خاطر قائل باش

تقی نیشابوری

از افریاب ملا نظری نیشابوری است که در هند متوطن بود این شعر از اوست

ننگ ابدش که باز نشیند بشاخ گل مرغی که در هوای نواز اشبار گذشت

جلال

جلال الدین حبی نیشابوری در دور جهانگیری مملکت دکن رسیده و اقامت گرفته

این شعر از اوست

دل چه ناله واه سحر تمام کند مسافریت که زاد سفر تمام کند

دیوانه نیشابوری

شوریده مزاجی بود و بحالت درستی هوش و حواس اشعار لطیف میگفت این شعر از اوست

ز هجرت هجرتی چندان بگرید چشم غمگنا که سپیلاب سرشک از خاک بردارد چو خاکها

دفع نیشابوری

شیرینفصال و صاحب وجد و حال بوده این شعر از اوست

مشکل که هفت جوشن گردون سپر شود در پیش تیغ دست دعای برهنه

سپهر نیشا

از نلامه فرید کاتب بود و ایندو شعر از اوست

ای نگار سنگدل وی لبست سیمین خدا مهر تواند در دم چو سیم در سنگ اسوار
من چه سنگ افاده در یکچه تو سیمین کج چه سیم از سنگ ناگام بر فنی از کار

سجی

از فضلالی نیشا بورا است و نمک داری اوقات میگذرانند و شش قلم از خطوط را خوب

بنوشته این شعر از اوست

سیمین تن تو چون قفس روح همچو مرغ روزی قفس شکسته و مرغش پرید بگر

شاهد نیشا

این شعر شاهد خوش فکری اوست

و عده وصل بفرادهی و مبدانی هر که امروز نوادید بفرادانید

شعوری نیشا بوری

کلاش محلی بحاسر معنوی و صورتی است و این شعر بناش مسطور است

بیک کرشمه کران چشم نیم باز کنی هزار همچو مرانیم کشت ناز کنی

شهباز فلندر

نیشا بوری بوده ایندو بیت از اوست

ترا که زلف برنج چون کند عتاری است برهنگار دل و دیده دام طراوی است

تو پوسنی و بگوش صد هزار عزیز گرفتار نقد دل و جان بی خریداری است

بعضی
از تو خیز و خنک
ند که بی بی را بر غم و غم
ضع شود و این شعر را حق
ا فضل خوانند

بک روز صبح شایان کرد و سرش
بسی در هزار بیت گفت و نوشت
امادریک روز در روز
شعر نظر کردن نوشتن
این شعر حال نظر باید

صادق

سید جعفر علیخان نیشابوری فرزند میر محمد ثامن خان نعمت‌اللهی است و ایندو شعر
از اوست

ما را ضعف ساختن حسن نبود و شبها گل کرده است فصل خزان در بهار ما
پیرهن چاک و شرمینده ز ناصح شده ام که همین لحظه که بر بیان مراد و سخن بود
صدر

صدالدین نیشابوری خوارزمشاه مستوفی نیشابور شکرده بود این رباعی از اوست
ای همگی که عشق بود در کینه ما است اما کینه بر غنث سینه ما است
حال دل مستمند بیچاره میرسد از هجران آن که یار و پرینه ما است
صنعی نیشابوری

دو شعر عراقی است که در مقدمه سرلختیار نمود از این جهت بعضی او را مشهدی نوشته اند این شعر
از اوست

دلی که دم زیندا ز صبر صد هزار آتوب ز نیم لحظه ناز تو بر نمی آید
زوییغ ناز و رفتن نظر بر فغان کرد هرگز کسی بکشتن خود این چنان نکرد
ضیاء

میرحاج امام‌الدین نیشابوری از کماکان نیشابور بود این شعر از اوست
مخون عاشق امشب تشنه بزم لعل سیرایش مده میساقباتر شرم که از سنی بردخواست
فروغ نیشابوری

حاله باقی بود و ناو و پود سخن را به نکویی در دست می نمود این شعر از اوست

دور از رخ تو دیدن اغیار مشکل نادیده وصل گل ستم خار مشکل است

قبر و نیشابور

شاعری شیرین مثال و در عهد بابر شاه بود مدتی در هرات اقامت نموده پس بمشهد

مقدس منزوی گردید و این شعر را

ناخن غم بسینه زد نیشابور است فرهاد کوه غم و این نیشابور است

مهربان

میر عبد القادر فخری ورنه بادی اصلش از سادات نقوی نیشابور است و سلسله نیش

بحضرت امام علی الفقیه میرسد و فاتش در سنه نهصد واقع شد این اشعار از او است

صبا هسنه پانه گر گذرد روی و افند که هست از چشم ما نازک ناز جان فرخ راه انجا

بخود اندیش می کردم قیامت کی شود بر پا فغان از دل بر روز آمد که فریاد از جدا بیها

ندائے

از شعراء عصر شاه عباس ثانی است مسقط الرأس او نیشابور بوده و تکمیل فنون در نزد نموده

از آنجهت است که بعضی او را زدی نوشته اند این شعر را

دندان و لب تو هر دو با هم دارند مدام عیش پنهان

مخوی

معروف بمیر مغیث الدین اگر چه همداستان است اما چندی در نیشابور اقامت داشته بهند

سفر کرده این رباعی از او است

مفصل دی از عقب نموزی دارد هر جا شری از عشق سوزی دارد

صبری صبری دلا که این شام فرا هر چند شب مناسبت روزی داد

نظمی نیشابوری

داماد ملا فیدی است بسیار خوش نطق و عالی طبع بود این بیت از اوست
خارم ولی گلاب زمزمی تو از کشید از بس که بوی همدی کل گرفتہ ام

رضی

رضی الذی نیشابوری است و این شعر از اوست
چوری بطور سپنارنی مگوئی بگذر کہ نیز داین ثنا بجواب لن ترا ہے

لطفی نیشابوری

ظاهر اخیر لطف الله است این شعر را از او دانسته اند
چہ لازم است نوید نام قتل ما باشد سناڑہ و سپہری و روزگاری هست

ندائی

از موزون طبعان نیشابور است و این دو بیت از اوست
بکوی او چوری پامنہ بخاک انجا کہ خاک رہ شدہ بسیار جان پالانجا
من شمع جانگدازم تو صبح جانفرزئی سوزم گرت بنہم مہرم چورخ نمائی

واٹون نیشابوری

بولایت ہند آمدہ و روزگاری مہتا داشتہ در او بل جلوس عالمگیری ترک منصب کردو

بہ بار خود مراجعت نمود این شعر از اوست

ای جوان بر قامت خم گشتہ پیران نگر رفتہ رفتہ زندگی بارگرا نی میشود

نویدی نیشابوری

فی الجملہ تحصیل علوم نموده و در شعر صاحب رتبہ بوده و فائز در سنہ نہصد و شصت و

درواه حج ببلده اجبن از ملك مالوده واقع شد از شعر از او است

اكرم زاشك بلكوز شه لاله كون زمينها نوان شدن پریشان گل عاشق^{انها} است

رافعی نیشابوری

حکیمی ماهر و شاعری قادر بوده است و بنوول اصح سلطاً نمجود داد در پافند و در حق سلطان و
حز متمدنی وزیر سناشها کرده نظامی عروضی او داد در تذکره خود ستوده است استا
الناخر بر الشعر ارضاً قلخان هدايت اشعار بسیار از رافعی در مجموع طبع خوشتر ثبت نموده
در اینجا بد پر چند شعر اقتصار مینماید

در چشم کشیده سبزه سر مه بردست نهاده لاله حنی

شداب کون بباده مکز و ج شد خال کون بلا لاله جلی

مزی که نظم چو سبحان بابل که نثر همچو اعشی

بالای زمین سپهر فل بهنای جهان بیاط کسری

ایجادت غمزه نوا شوب وی پیشه طره نوان نهی

نیره دو خط دلایل عصبا روشن دورخت بیان نوانی

پوشیده نباشد که در بعضی تذکره ها امیر معزی را نیشابوری نوشته اند ولی صواب
است که او سمرقندی و پسر امیر برهان است ملك الشعری سلطان سنج سلجوقی بوده و
در پیشان پادشاه خطونی بکال داشته در عهد ملکشا امارت پافند دیوان او با آنکه
تا کون بطبع نرسیده چون نهایت غمزه و مطلوب است باید بزرگو است بسیار است
شده و بدست مباد ناد شعری دارد که غیر منتخب باشد هیچ دیوانی از دو او بر منقذ
شعر دیده نشده که بفرود دیوان امیر معزی شعر بسیار خوب داشته باشد پس امیر معزی

چشم قندی باشد و چه نیشابوری از دیوان او انتخاب شعاری خلط است هینقد
 باید دانست که از اسناد بی نظیره دانشمند نخر برد رسم قند و خرابان تحصیل علم و
 فضل نموده و فائز در پانصد و چهل و دو و اثنافا فاده عک فوتش بنبری بود که سهوا
 از شصت سلطان سحرها شد و باو خورد و تقریباً دو سال بمعالجه پرداخت و بهبودی
 حاصل نمود چنانکه فصد در هنگام بهبودی گفته که مطلع ان این است
 من خدا پر که پیش خدا بگان مزینه بر کن نگذشم بر ابران
 اما چیزی نگذشت که باز همان عک در گذشت

از نیشابور که بطرف سبزوار حرکت نمایند غالباً منظر گاه فوافل نجف آباد است و راه
 جلگه است هموار و صاف که ابتدا از مشرق و مغرب میروند بعد جاده بجانب جنوب می
 میگردند صحاری طرف مغرب نیشابور بآبادی صحراهای طرف مشرق نیست و کمی که از شهر
 دور میشوند بوضع بیابان است و فرا و مزارع بندرت دیده میشود بعد از آبادیها
 حوالی شهر طرف دست راست و صل مجاده مزرعه داروغه است که سر خانوار
 رعیت دارو سمت دست چپ مقابل ده داروغه فدوی دور از راه مظفر آباد است
 سکنان دوازده خانوار بعد از ده داروغه در پهن راه روح آباد است باهفت خانوار
 رعیت و فدوی بالا نزدیک و راز جاده رستم آباد است و بعد ده سنک پین از آن در طرف
 دست چپ کار پزی و رحیم آباد و زنگان والهی و حسین آباد میباشد آخر الامر چون چها
 فرسخ علی مسافت نمودند بنجف آباد میسریند و از فاعله کوچکی است مشتمل بر بیست خانوار
 رعیت آب اغلب این مزارع از قنات است از فاعله پنجا نیشابور فرقی ندارد از نجف آباد

چون تقریباً دو فرسخ و نیم راه پهلو دارند بشور باب که معروف بشور باب است می رسند و در
راه ابتدا از طرف شمال بجنوب است بعد ها بجانب مغرب مایل میگردد و سه حاد و حاکه
صاف مسطحی است ناچشمه کوچکی که در نزدیکی شور باب میباشد و این حاد در میان
پستی و بلندی است دهکده شور باب تقریباً چهل خانوار سکنه و چند قطعه باغ دارد
البش از قنات و ارفاعش از مشهد مقدس دو بیست و پنجاه ذرع است در شور باب
جناب حاجی میرزا رضای مؤمن السلطنه که سابقاً ملقب بمستشار الملک بوده در راه
خوب خوش وضعی بنا نموده که مشتمل و مستطیل است و در سمت شرقی و غربی و شمال
سه ایوان دو مرتبه دارد و در پهلوهای هر ایوان دو غریزه و در هر یک از طرفین ایوانهای شرقی
و غربی شش حجره ساخته اند سه دره بین و سه دره بیرون و در طرفین ایوان شمالی چهار حجره
بزرگ واقع شده و از میان آنها باب الاخانها و غریزهای بالای ایوان می رود عرض تقریباً
سی ذرع طول چهل ذرع و در چهار گوشه راه و اصطبلهای بزرگ است که مشتمل بر
نشینهای زمستانی باشد و در دالان کاروانسرا نیز شش حجره است دو تختانی و
چهار فوقانی و دو دروازه و در دالان و صحنی معتد است در باب کاروانسرا محاذی سمت جنوب
سنگی بالایی سردر کاروانسرا منصوب است و عبارت ذیل بخط است تعلیق در آن مجاز
شده

پوشیده نماید که در این مرحله بکاروان و فافله بسی سخت میگذاشت و ندارد حرور در داد
هوای گرم و سرد سرد را و سریناهی نبود از برکات زمان مهمت تو امان پادشاه ملائک سپاه
شهریار کیتی پناه ساطان العصر ناصر الدین شاه افغان و آید الله بنصره العزیز این کتیبه زینده
از بندگان الهی حاجی میرزا محمد رضای مستشار الملک که در دیوان اعلی حضرت شاهنشاهی

بمنصب استیفای اول در بارها پونی و سالهاست در خراسان بشغل وزارت و پیشکام
 سرافراز است محض اسایش و آبروی این مبارک بنیان بر اقرار است و از خویشین بادکار چه
 بنکو گذاشت و در سال هزار و دو و بیست و نود و دو هجری بیابان آمد
 درین سرای دود و چون بقامت رسید مگر بماند ایچو درین سر از من
 چو بار بستم و رفتم مگر بیاد آرند ز کرد فافله و ناله درای از من
 در کتب ز پر این سنگ پز اشعار نوشته شده

در زمان دولت دادای اسکندر غلام ناصر الدین شاه غازی خسرو خیزینا
 از پی اسایش و آبرو شبل بو ترا ب زاده موسی رضا شاهنشاه عرش است
 چون نبود اندر زمین شور و باب شرفرا مأمی که حادثات چرخ باید کس امنا
 کرد بنیاد این رباط نگر کرد و ن اربطاً خواجه باذل رضا غیث زمین عوز مانا
 متشاکلک خوشید خزان که فک از میان دست و شخص وزارت فروشنا
 از برای کاروان فرمود بنیاد این سرکا انچنانک زوی شا گوید درای کاروان
 اندرین صحرائی بی پایان که دران فافله چون ساره میشد گردان شد و اسمنا
 خواجه الحو سنجت بنیادی فوی بینانها کاسما جوید پناه از آنکه ره باید دران
 جاودان آثار خیر زاوه می ماند بدهر همرا تا خود پار بماند جاودان
 الغرض از همت دست و نامور کشت این بنای اسمان بنیان که هوا اقران
 از پی تاریخ سال ان صوری ز در قم این بنا از مستشاکلک باید باجهان
 از شور باب که بطرف سبز و حرکت نماید راه ناد و فرسخ در پستی و بلندی است بعد
 در جلگه هواری و از مشرق بمغرب می رود بعد از طی مسافتی در طرف بسا و راه کلانته چاه

میرزا ابراهیم است ملاک جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتدار مجتهد معروف سبزواری
 بعد از آن در دو فرسخی شورپاب دهنه و قریه سنکلید راست که الله پادشاه از اصف
 الدوله بنجد بد بنای آن پرداخته و کار و انشای آن را بدو و اینجا بوده که مرحوم حمزه میرزای
 حشمه الدوله از امرت نموده حالا اینکار و انشای مثنی و مسقف و موسوم بکار و انشای
 دهنه کلید راست قریه سنکلید و در این زده خانوار رعیت و ثنات است و قبله
 و دهنه سنکلید رحد و فاصل خاک بنشاور و سبزواری است و اینجمل و افعه ناری
 دارد که پیش ذکر شده است بکفر سیخ بعد از سنکلید در قلعه خرابه ایست موسوم بقلعه
 غلامان این بنا روی و بروی این قلعه هست که بالای آن بادگیری ساخته اند گویند
 مرحوم حمزه میرزای حشمه الدوله این بنا را بنا نموده است در هر حال از این باب اینار
 قلعه غلامان گویند دو فرسخ از قلعه غلامان گذشته کار و انشای زعفرانیه معروف
 زعفرانیه ایست کار و انشای قدیم زعفرانیه منهدم شده و کار و انشای حاله از این
 خبر است که تقریباً بیست و سه سال قبل یا مرقد قدوه ایون شاهنشاهی (ناصرالدین شاه)
 خدا را الله ملکه و دولت در کمال استحکام ساخته اند این بنا را بفاصله پنجاه قدم در محاذ
 درب کار و انشای است که در بادگیر دارد و بانی آن از فرزندان کور مرحوم میرزا ناصر خان
 ظهیر الدوله بوده است ده که زعفرانیه سی خانوار سکنه و حتمای و پنجالی دارد و این
 از رودخانه است کار و انشای زعفرانیه مربع مستطیل است و از طرف طولش حجره
 دارد و در وسط ایوان مانند بی و افع است در عرض آن چهار حجره در وسط ایوان
 وسیعی باد و غلام گردش مقررش و در چهار زاویه آن چهار طوبله بزرگ است در مدخل
 کار و انشای است بزرگی است که چهار گوشه او فوفانی و در در و طوبله دارد و زعفرانیه

چاپارخانه نیز میباشد پیش از یکفرسخ دیگر که راه بهبودند طرف دست راست متصل
 بر راه اب انبار است که مرحوم حسین خان نظام الدوله ساخته است بعد از آن دست چپ
 دور از راه فرای اب بار یک و صالح آباد و حاجی شمس میباشد بالجمله هفت فرسخ که از
 شور باب طی مسافت نمودند بر براط سپر پوشیده میسرند و این براط فی الحقیقه دو کاوشگاه
 که اول برای دو پی بمنزله جلو خاز است اطراف این جلو خاز هیچ حصه ندارد و در آن
 رو بمغرب باز میشود و در بکار و انصرای دویم که سر پوشیده است رو بمقبله میباشد
 در وسط این کار و انصران تختگاهی است که یک ذرع و ربع از زمین ارتفاع دارد و سقف
 بالای آن تختگاه فیه مانند و اطراف آن هشت سقف دیگر ساخته شده و هشت صفر
 دارد و عرض و طول آن چهار ده ذرع در چهار ده ذرع است کار و انصرای جلو را جناب
 حاجی میرزا رضای مؤتمن السلطنه ساخته و کار و انصرای سر پوشیده از این فیه است
 آبادی و دهکده که در اینجا واقع شده منسوب بر براط سپر پوشیده است آبد هکذا اوقات
 و هفتاد خانوار رعیت و قلع و سبی دارد مشتمل بر هفت برج اب انباری نیز در اینجا بنا
 کرده اند بر براط سپر پوشیده پنجاه ذرع از مشهد مقدس است از اینجا بسزوار قدی
 از سه فرسخ بیشتر است و راه از مشرق بمغرب و در جلگه همواری میباشد و چون قدری
 راه بهبودند دست چپ دور از جاده فیه نیز جلین است که شصت خانوار سکنه دارد و آبش
 از قنات میباشد قدری از آن گذشته در همین طرف زبدا باد است سکنه از بیست خانوار
 و آبش از قنات ولی شورا است چنانکه اشامیدن آن خالی از صعوبت نیست بعد از آن
 در طرف دست راست فیه نیز خیر آباد است آبش از قنات و سکنه اش پنجاه خانوار میباشد
 پس از آن فیه نیز زول آباد است که از آنزل باد میگویند و پنجاه خانوار رعیت دارد و آبش از قنات

وگنبد عظیمی با ارتفاع پانزده ذرع در اینفریه است که از زمین تا زیر طاق است و پنجاه
 بعد از آن با اجراست و دو ذرع و نیم طاق است پس از آن گنبد میشود و طاقهای کوچک در
 چهار طرف و چهار گوشه است که هر یک از پائین تا بالا یک طاق نما ی بلندی با ارتفاع هشت
 ذرع میباشد اصل بنا مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف هفت ذرع است صورت
 محراب خرابه هم دارد از یک دو موضع گنبد شکاف خورده است پنجاه پنجاه که این بنا
 از ابتدا تا تمام مانده است گنبد پنجاه مسجد و پیش از این در وسط آبادی بوده است در پیرو
 گنبد در طرف مغرب متصل بینای گنبد پایه ایوان عالی موجود میباشد که در کمال
 تاق با اجرا ساخته شده و آثار حفظ کوفی هم در بین ایوان هست از این آثار و آنچه از اهالی مسوع
 شدن نزول آبادی یکی از فضیلت معتبره بیوقوف بوده و فضلا روح و صفائی دارد بقعه امامزاده
 سلطان سید حسن از اولاد حضرت رضا علیہ السلام در این فریه است و یک سنگ
 مربع حجرمانندی در آنجاست که بر روی آن عیار حجاری شده که اشعار باین فریه مینویسد
 بقعه امامزاده عیار است از اطلاق مثنی که تقریباً دوازده ذرع ارتفاع دارد با هشت ایوان
 مانند در وسط محراب است چوبی که دو ذرع طول و یک ذرع و ربع عرض است و ضرب
 بیست فند بل در بقعه او پنجاه اندم داخل بقعه و در قبله و در ایوان صغیر و ایوان بزرگ
 آینه مکه حاتم نیز دارد و آب انباری نیز در سر راه عبور و زوار ساخته شده است بقلیل
 مسافتی از نزول آباد طرف دست چپ فریه ازاد منجیر است که جزو بقعه نزول آباد بوده و
 متوید این است نظرها را نکند و مقابل ازاد منجیر آثار ضاری است بسیار که گنبدی از جنس نیل
 مسجد نزول آباد میباشد یعنی زیر آذخشیهای خام بزرگ ساخته شده و گنبد با اجزده
 شده و مشرف منوره مسجد اول چهار دیوار مربعی را بالا آورده اند و روی آن در چهار طرف

و چهار زاویه هشت طاق زده و روی طاقان گنبدی با جریب آورده و از بقعه گنبد کعبه
 میشود که تقریباً از پادمازده ذرع و نیم ارتفاع داشته و در وسط فضای زیر آن گنبدی
 فبری است بعرض یک ذرع و نیم و سه ذرع یک چارک کم طول با ارتفاع یک ذرع و در حوالی این قبر
 دو لوح سنگ سخت کبود موجود است در یکی نوشته (هنگام فرد سهادت و رفعت
 پیغمبر و معالی دستگاه امیر سید علی علوی سنه ۱۰۳۱ هجری قمری و هشت) در دیگری
 که بدو در نصب است مسطور شده (هنگام فرد مرحوم سهادت پناه میر محمد بن میر محمد
 صالح سبز واری ۱۱۵۱ هجری قمری و پنجاه و یک) خلاصه اب این تقریباً از قنات و سکنه
 یکصد خانوار میباشد بدانان در همان طرف قریب باغان است که یکصد خانوار رعیت
 دارد پس آزان دهکده دلان و آزان گذشته قریب آتری است و طرف دست چپ مزرعه
 ملک باد و در نیم فرسخی شهر سبز و آزان نزدیک ملک آباد ابانبار حاجی فرامرز خان از
 معارف سبز و آران است در هر آرد می شهر سبز و باغ کوچکی است و مصلائی شهر سبز و آرا
 در این باغ است و از عمارت آرنی است مرتفع است مرتفع و عالی و محکم و گنبدی بالای آن
 ساخته اند تقریباً با ارتفاع پانزده ذرع پایه های گنبد و ذرع پهن دارد و توضع آنکه از
 چهار طرف چهار طاق ساخته اند با ارتفاع شش ذرع و در چهار ضلع چهار روی زده اند
 و گنبد بر بالای رومهاست و سابقاً مجتص بوده ساخته این گنبد و گنبد مسجید نزول با
 برخلاف پوشش آن زمان است یعنی آجرها را بطور چپ و راست هم مانند چیده و نصب
 کرده اند

اما شهر سبز و آرا اگر چه بقدمت نیشابور نیست ولی با از بلاد قدیم محسوب میشود و ما
 شرحی از این شهر در ضمن لغت بهمنی در جلد اول کتاب مرآت البلدان ناصری نگاشته ایم اما

چون در سال هزار و سیصد هجری باز برای العین اینمجله دادند و بدقت و دایره جغرافیائی
 و سایر اوضاع آنرا رسیدگی کرده آنچه را که در جلد اول مرآت البلدان در باب سبزوار
 از موقوف شده در اینمجله مینگاریم و البته مطالعه کندگان ملتفت خواهند بود که آنچه
 در اینجا برای سبزوار نوشته میشود ذیل شرح بهیچ است که در جلد اول مرآت ^{زاست} البلدان
 قلعه شهر سبزوار از فرار بکظ هر الدین در تاریخ ما زندان مینویسد
 بناهای امیر و جبه الدین مسعود سریداری است که بعد از فوت سلطان ابو سعید
 مغول شهر سبزوار را تصرف شد و حصارهای آنجا بنا کرد پایه برجهای قلعه را بر
 و باقی باخشت است همچون خانه های سبزوار ناما باخشت خام مسقف شده است
 کویچه ها اغلب سنگ فرش است باستانی که وارد شهر میشود همه از فنانت میباشد و
 سه رشته فنانت دایره شهر معروف باب عبدالرحمن و آب فصبه و آب عمدا آباد
 در سبزوار چاه از دو ذرع ناشش ذرع باب میرسد کاروانسراهای سبزوار عبارت
 از کاروانسرای حاجی ملا محمد معروف برای پای منار و کاروانسرای جناب حاج
 میرزا ابراهیم شریعتمدار و کاروانسرای دو در و سرای حاجی محمد زمان و کاروانسرای
 جناب شریعتمدار از همه معتبر تر است دم دروازه بنشای حاجی فرامر خان سابق
 الذکر در دو سه سال قبل کاروانسرائی عالی برای عابرین و زوار ساخته است و در
 دروازه عراق نیز باط بسپا و خوب است که سی سال قبل جناب حاجی میرزا ابراهیم
 شریعتمدار بنا کرده اند در سبزوار دو حمام معتبر است که دایم امر وانه است و یکی
 از آن دو و احمام حکیم گویند و چند حمام دیگر هست که صیبه امر وانه میباشد و بعد
 زانمیشود نیز دو مدرسه و دو مسجد در این شهر است که شرح وضع آنها بیاید باز از

سبز و از هزار باب دکان دارد و این شهر را چهار دروازه است دروازه پندشاور
 دروازه ارك که رویشمال است دروازه سبز دروازه عراق دوره شهر بارك
 سه هزار و هشتصد و هشتاد ذرع دوره ارك سیصد و هشتاد ذرع بروج كوك
 و بزرگ حصار شهر صد و چهل و چهار عدد و بروج ارك ده عدد که چهار برج در
 طرف مشرق و چهار در سمت مغرب و در وسط دیوار جنوبی و شمالی نیز دو برج است
 در ارك رو بجنوب است و ارك در شمال شهر در روی تپه مصنوعی بنا شده آثار عمارت
 غالب در ارك دیده میشود بحرای ابارك طرف شمال بوده و ابان از قنات سعید آباد
 و چاهی هم داشته خندق دو درباروی شهر با اختلاف از دروازه الی پانزده ذرع
 عرض دارد آبادی شهر سبز و از پیش از پندشاور است و آنچه از لوازم شهر است از اینبه
 و غیره در اینجا بیشتر وجود دارد مال التجاره معتبر سبز و از پنبه و شمش و ابریشم حاصل
 غله و پنبه و کرچک و خربزه و هندوانه در اینجا خوب میشود سایر فوکه نیز و انار است
 اراضی اینولا است حاصلخیز و آب و هوایش خوب و معتدل میباشد

و بزرگترین و برتری این شهر آنکه تقریباً در نیمه آخری از زمانه سبز در دهم هجری این بلده
 بوجود حکیمی عارف و مردی کانل و فیلسوفی مراض و پیری فیاض رونق یافته و انوار
 معارف از اینجمله شریف بهر جانب نافذ بود و آن فارس مضممار معرفت و ایقان و پیشرو
 سالکان طریقی هدایت و عرفان مرحوم حاج ملاهادی سبزواری رحمه الله برضوانه
 بود که از اشعه و انوار حکمت عالم علم و درایت و حوزه شریعت و طریقت و حقیقت را از
 و متورم نموده از حقایق عیسویت و در حقیقت ناسوت از ملکوت و لاهوت سخن
 میگفت در کسوت ثبوتی بر میبرد و وزنک علائق از دلها میسزد و نظر با حیرت این حکیم

ماجد و فرد واحد ما از بینة مخمه و منارات منبر که سبز و ارا بنده اشراخ سر او بیغه
 و مضجع ان بزرگوار قدس سره سپردانیم بعد سا برامکنه و اشروح مپسازیم و
 درین ضمن وضع زندگانی ان مرحوم روح الله روحه نیر اشکارا و معلوم میگرد

شرح وضع خانه و زندگانی مرحوم حاج ملاهادی سبزواری

خانه که مرحوم حاجی چهل بلکه چهل و پنج سال در ان ساکن بوده اند در طرف دروازه
 نیشابور و مشتمل بر دو حیاط است بیرونی و اندرونی و مدخل بیرونی از سمت مغرب
 خانه و در و بمشرق است حیاط بیرونی عبارت از محوطه ایست شش ذرع دوشش در
 و در وسط با نچه نمبر میثی دارد که چهار درخت کوچک ثوت در ان غرس شده و باید
 این اشجار و ابعدا زارتحال مرحوم حاجی نشاندہ باشند در مجازی در مدخل چاه ابے
 بوده که حال الا حال انطماس با فقه فقط طرف مشرق عمارتی از خشت و گل دارد که از هنر
 حتی از اندود گاه کل هم عاقل است اطاق وسط که نشیمن است قلمدان می باشد و پنجد
 و نیم طول و سه ذرع و نیم عرض دارد سقفش از نی و روی تبرهیم نه چوب تراشیده
 اندا حنه و روی انکے و پنجه اند طرف جنوب این اطاق دالانی است بعرض یک ذرع
 و طول تمام اطاق و طاق خشتی روی ان دالان زده اند و بواسطه پنج پله اجری وارد این
 دالان که کشکول اطاق است میشده و در سال هزار و دو بیست و هشتاد و چهار که مؤ
 سعوده ما بوز اعلی حضرت شاهنشاهی (ناصر الدین شاه) خدا الله ملکه و دولت عزت
 زیارت ارض اقدس و مشهد مقدس فرموده بود در روز سه شنبه غره شهر صفر
 مرحوم حاجی قدس الله سره اعلی حضرت شاهنشاهی غرضه را در همین اطاق پذیرفت
 کردند و انوقت اطاق فرش بود با داشت اما در سال هزار و سیصد هجری که موک

معلى از ارض اقدس مراجعت ميگردونند و نگارنده در التزام ركاب اعلی بود و بزيارت ابن
 بيت شريف و كلبه منيف مستعد آمد جز خاك پاك در آن چيزي نيفت اگر چه
 هنوز بيفت انوار معرفت بر در و در و پوار از ميفت بالجله زيارت اين اطاق و دالان خاله
 و بواسطه يك دريچه كه در فراطاق نشين بازميشود باين ايبار كه هنگام مشاهده
 نگارنده پراز كاه بود و در ميموده اند در سمت شمال اين اطاق دالان است بطول
 اطاق و يك نيم خط مستقيم با نبروني كه راه بيروني باندرون بود است از اين دالان
 چون گذشتند همچو طر كويكي برسند كه طول بهار بند است يك زوج عامل از
 مرحوم حاجي درين طول بهار بند است بعد از دالان شك و در پستي كه در شمال باز
 ميشود وارد بجب اطاق دروني ميگردند طول اين خط تقريبا بيبست و پنجدرع و عرض
 دوازده ذرع و در بيروني و اندرون فقط اينجاها كه در زمستان لابد محل عبور و مرور
 زياد است سنگ فرش شده باقي خالك است در جبا اطاق دروني نيز و مشرف عمارت
 ساخته اند و اوسه دهنت بنا كرده كه يك ذرع و نيم كسي دارد و در جنين اوسه دو
 راه راست كه پنج پله از سطح زمين بالا ميروند و بر اوسه ها ميرسند در دو طرف دالانها
 دو اطاق است كه يكي يك در و در و پنجه دارد و در و جبا بازميشود اطاق ديگر فقط دارا
 يك در است در زيارت اوسه سرداب مانند جائي است كه مرحوم حاجي زمستان و تابستان
 غالباً در آن بسر ميبرده اند در جلوار اوسه مرضي است دو مرتبه باين معني كه حوض اول
 تقريبا بوسه چاره ساخته شده بعد طاقی از اجرو املك درويان زده اند و در پنجه
 كوچكي از طرف شمال حوض بزرگ است و از آن دو پنجه از مرتبه تختاني كه پراز است آب بالا
 ميكنند اينچه معلوم ميشود براي اينكه در زمستان آب يخ نكند مرتبه فوقاني را خالي از

اب میگذاشند و آب مرثیه تخمائی که بمنزل آب بناور میباشد باقی بوده است بآن
 فضای حیاط باغچه است که چهار پنج درخت توک کهن در آن دیده میشود و بعضی
 حجرات لازمه از قبیل مطبخ و غیره در طرف جنوب حیاط واقع شده و تمام این اطافها از
 خشت و گل است منها کاکل دارد

پس از مشاهده وضع منزل مرحوم حاجی از خلف بزرگوار ایشان جناب آقا محمد اسمعیل که
 مردی جامع و فاضل و نمونه از اخلاق و فضایل پدر ملکوتی گوهر خود میباشد از وضع
 زندگانی آن عارف ربانی طبیب الله ترشید پر سپید ایشان بشرح ذیل پرداختند و عیال
 آن مرحوم خلد و غم از پشت دریاچه را آقا محمد اسمعیل بدستی در نظر داشتند اظهار
 میکردند خلاصه گفتند مرحوم حاجی هر شب در زمستان و تابستان و بهار و پاییز
 ثلثه شب را بیدار بودند و در تار یکی عبادت می نمودند تا اول طلوع افشاب
 آنوقت دو پیاله چای بسیار غلیظ بسیار نیک که در هر پیاله مخصوصاً دوازده مثقال قند
 می ریخته بودند میل می نمودند و می فرمودند این چای غلیظ شیرین را برای قوت مخورم زیرا
 و حب نشاط و اقسام دنیا که و تو تون و انقب هرگز میل و رغبت ننمودند و وساعت از
 روز گذشتند بعد سه شریف می بردند و چهار ساعت تمام در مدرسه بودند
 بعد بخانه مراجعت کرده نهار می خوردند و نهار ایشان غالباً یکپول نان بود که زیاد نان
 یک سیر از آن می خوردند یک کاسه دوغ کم مایه که خودشان در وصفشان می فرمودند
 اسمانی کون یعنی دوغی که از کمی ماست برنیک بود اسمانی باشد نان خورش یک سیر
 نان نهار آن مرحوم بود بعد از نهار در تابستان اغنی می خوابیدند عصر چای نیک
 نمی فرمودند شب بعد از سه ساعت عبادت در تار یکی غالباً چهار ساعت و نیم از

شب گذشته شام صرف میکردند و شامشان در اواخر عمر بواسطه کبر سن و نشستن
دندانیک بشقاب چلاو و خورتن بی گوشت و روغن یعنی اسفناجی با آب گوشت
بود پیش از شام نیم ساعت دور حیطا اندرونی راه میفرستند و بعد از شام در اطاق
مخصوص خود که بر زمین سابق الذکر باشد بعد از کمی راه رفتن در یک بستر نارنجی
که غالباً نوشک نداشت میخوابیدند و متکای غیر نرخی از پنبه یا شیم زبر سر میگذشتند
لباس مرحوم حاجی مدت چند سال یک عبا سیاه مازندانی بود و یک قلم
فدک سبز رنگی که بقدری از اشسته بودند که از نخهای قبا پاره شده و چندین وصله
برداشتند و در زمستان قباى برك شكري رنگ و شلوار برك شكري رنگ و عمامه که
دو تابستان بر روی شب کلاه که با سر سفید پنبه دار که سبز و اریه اریه میگویند
لبسته شده و در زمستان بجای شب کلاه که با شب کلاه پوستی طاسی دور بود
کتابخانه نداشتند و کتاب ایشان منحصر بچند جلد بود فلذانی که با از چندین هزار
بیست تصنیف فرموده و حل معضلات و مبهمات حکمت و عرفان نموده موجود بود و
نگارنده بزبان فایز شاد این فلذانی که از اصفهان و منش زرد رنگ و زینت
رویش گل و بونه و مدت چهل و پنج سال این فلذانی را در کار داشتند از نقش فلذانی
فقط در دو طرف آن چیزی باقی بود نصف بالای علاف فلذانی شکسته و روی خزانه
که جای دوات است چیزی نبود دوات فلذانی برنجی و هنوز مریک که مرحوم حاجی با آن
مینوشتند دوات بحالت خشکی باقی است عینک آن مرحوم را نیز زیارت نمودم
بموضعی که بدماغ سپیدانند و بسرد و شاخ آن که پیش گوشت قرار میگردد پارچه کوچک با
بدست خود بسته بودند که در سردی زمستان از آن پیش گوشت و روی دماغ از پنبه

نکند مگر این عینک شش است و پانزده سال آن بزرگوار بامداد آن خوانده و نوشندند
 با عجز و درخواست و خواهش زیاد از دو پسر عالی گوهر ترجمه جنابان آقا محمد اسمعیل و
 آقا عبد القیوم از عینک را گرفتیم که اسباب شرافت و افتخار و منزلت دیده بصیرت و
 چشم عبرت بین این بنده ضعیف البصر باشد و از آن دو خلف با شرف جناب آقا عبد القیوم
 شرح ذیل را نگاشته و مهر کرده و جناب آقا محمد اسمعیل هم بخاتم شریف ننمود مخوم ششم
 و امضا کرده اند که این همان عینک مبارک است و اینک از عینک دو نزد نگارنده موجود
 و گزینی از آن را جعبه آبی منضوفاست

صورت شرحی که جناب آقا عبد القیوم نوشندند

یوم جمعہ یازدهم ذی القعدة سن ۱۳۰۰ (هزار و سیصد) که موکب مسعود ناصر الدین شاهی
 از مشهد مقدس مراجعت میفرمودند محمد حسن خان صنایع الدوله بخانه ما آمدند و
 عینک مرحوم خلدی اشپان رضوان مکان حاجی ابوی اعلم الله مقامه را که مدت پانزده
 سال ترجمه استعمال میفرمودند محمد حسن خان صنایع الدوله بفرمودم انھی
 اقامعاش مرحوم حاجی از این نظر را

بیک روز از قنات عبدا باد داشتند و یک شبانه روز از قنات فصبه و باغی کرد
 بیرونش ادا واقع است سالی چهل تومان فایده و حاصل باغ بود و از دو قنات
 مذکورده نیز سبزی و مرغ و دانه بارینب عاید میگردد قسمتی از این دخل را با کمال
 قناعت صرف معاش خود میفرمودند و مابقی بفقرا و نیازمندان میدادند هر سال در عشر
 اخر صفر شب روضه خوانی میکردند و یکروز روضه خوان کریم الصوفی که در سبزوار
 بود دعوت مینمودند و شبی بفقرا بر روضه خوان میدادند و نان و آبگوشت بفقرا میدادند

شل و کور و عاجز بودند میخو رانیدند و نفی بکفران نیز بانها مبدول میداشتند و
 خس و زکوة مال خود را هر سال بدست خود بیادات و ارباب استحقاق میرسانیدند
 و در بیوقوف جنس را خود وزن میکردند و نفقدا خود میشمردند تحصیل ان بزرگوار در
 اصفهان در حوزه دس مرحوم فردوس مکان ملا علی نوری که اشهر حکمای عصر خود
 بود درجه تکمیل یافت و پس از فراغ از تحصیل از اصفهان بمنکه معظمه اجلها الله تعالی
 مشرف شده و از انجا بسز و ادرم حاجت فرمودند از زمان ناهل هرگز زیاده از یک زن در
 خانه نداشتند اما سه عیال گفتند اولی چون در گذشت ثانیاً ماثله شدند عیال
 ثانی نیز وفات نمود و از انجا که در ان زمان مدت ده ماه در کرمان بسر بردند در ان بلد
 عیالی که مانده گرفتند و غالب اولاد ایشان از همان عیال کرمانیه است که در سال هزار
 و سیصد حیات داشت ناسز شصت سه الکی ریش ان بزرگوار سپاه بود یعنی خضاب
 میگردند بعد از شصت سال دیگر کمال خود و سفید گداز شدند چون گاهی غرور و اُلای
 حکمت و عرفان را برشته نظم میکشیدند اسرار متخلص میبودند نارنج تولد ایشان غریباً
 یعنی در هزار و دو بیست و دو از ده مثولد شدند و مدت عمر ایشان بحروف ابجد
 مطابق با حکم میباشد یعنی تفسیر پناهفتاد و هشت سال سرای فانی را با شصت و هشت
 تولد داشتند نادر روز بیست و هشتم ز پنجاه هزار و دو بیست و هشتاد و نوزده
 بغروب مانده مرغ و خوش از قفس تن با ایشان قدس پرید و بر باض فریب خرامید و ملا
 محمد کاظم ابن اقاخوند ملا محمد رضای سبزواری متخلص است که از شاگردان ان بزرگوار
 بود در نارنج رحلت ان مرحوم سرود

اسرار چو از جهان بدو شد از فرشته بعدش ناله بر شد

تاریخ و فاش او بپرسند گویم که نمرد زنده نرشد

پس از آن حال جسد پاک از جناب داد بپرون دروازه سبز و از معروف بدر و از نیشابور
 که بر سر راه زوار است بحال سپردند و پس از چندی مرحوم میرزا یوسف بن میرزا حسن
 مستوفی الممالک که در این او اخذ در دولت علیّه منصب جلیل صدارت عظمی یافت تکبیر
 و بقعه برای آن مرحوم بنا نمود طول تکبیر صد و ده قدم و عرض پنجاه و پنج قدم و از در تکبیر
 که داخل میشود تقریباً بعد از هفتاد قدم شروع بقعه میشود و از چهار سمت از بنا
 مربع متساوی الاضلاعی که از هر طرف بیست و سه قدم میباشد و از طرف مدخل
 سه قسمت شد ایوانی بالنسبه بزرگتر که مدخل است و دو طاق باد ایوان جنبین مدخل
 داخله بقعه منتهی است و در چهار سمت چهار طاق دارد که در هفتاد و هشتاد و پنج قدم است
 و دو طاق مشرفی و مغربی شش قدم فرس انداز دارد در چهار ضلع چهار نمای کوچک است
 گنبدی و سبع تقریباً با ارتفاع دوازده ذرع ساخته اند صورت قبلی از گچ و در وسط است
 و صندوق چوبی سبز طول دو ذرع و نیم و عرض یک ذرع و چارک و ارتفاع دو ذرع و
 چارک روی آن قبر قرار داده اند داخله گنبد مخصوص و از پای طاق تا بالا را بزرگ لاجورد
 مخطوط و منقش کرده اند در قبلی قبر مرحوم حاجی در هفتاد و پنج و لی در خارج از صندوق قبر
 مرحوم اقامه ملا محمد پسر مرحوم حاجی است در قسمت جنوبی بقعه بزرگ ایوان بزرگ قبر
 ایوان مدخل در وسط و دو حجره قرینه و دو حجره جنبین مدخل در دو طرف ایوان بنا شده
 طرف مدخل تکبیر دو سه طاق طرح شده و مقابل آن نیز طاقهای نامتتام بود که البته بعد
 با تمام رسیده در پهلوی در تکبیر ایوانی باری مرحوم حاجی ملا محمد صفی آبادی و همو این
 سبز و او ساخته که از بپرون سپرد و در اواب ایوان از داخل تکبیر است و قبر این که در

سال هزار و سیصد فوت شده پهلوئی حوض البیت تاریخ بنای تکبیر و بقیع و رحلت و
 تولد مرحوم حاجی دامپرزاد محمد حسین ادیب ملقب بفرغی رئیس دارالطباعه دولتی و
 مدیر دارالشرجه خاصه هابونی که سالهای دراز در صحبت نگارنده بوده و هست در
 قطعاً بنظم آورده که صورت آن از فرار ذیل است

مرغ لاهوت شهبان ناسوت را بد رود گشت	پیر کامل کرد معاوی بر فراز چرخ پیر
دوسرای قریب حق باری تعالی باو یافت	عارف در بازاری انصاحب بدل روشن ضمیر
مخزن الاسرار حکمت حاج ملاحادی انک	دو سپهر علم و عرفان بود چون همسر سیر
قبض مطلق نور فایض انکه از وی گشته اند	از بجز در نامفاروق مستفیض و مستنیر
سال میلادش غریب و مدت عمرش حکیم	شد و غریب سوی قریبان حکیم گوشگیر
بفعله بابیتان شیخ اجل و اما بود	سالکان راه حق راهم مطاف و هم مصیر
را داجد شخص اول آسمان مکرمت	افتخار ملک و دست تا ابد فرد کبر
میرزا یوسف وزیر اعظم ایران که هست	در جلال البیه سال و در بزرگی بنظر
که فاضل علم و دانش خوانده و پیش دوست	دستگیر و شمنندان کاراگاه بصیر
باخبر از قدر حاجی رحمت الله علیه	نزد و کاری که ناپدید کرد انا و خیر
بر فراز تربت او طبیب الله برفراشت	بفعله چون روضه جنت فرح شیخ نصیر
بفعله چو زینت والای خود عالم اساس	حکمت آن ترهت فراز سلحتان دلپذیر

در هزار و سیصدان فرخ بنا شد ساخنه

تا که ز ابر را بود جای و مجا آورد با مجیر

ان صفات مرحوم حاجی انچه طبع شده کتاب حاشیه بر مشنوی است معروف بشرح مشکو

وشرح منظومه در حکمت و آلام المنظمه در منطق باشرح و شرح جوشن کبیر و شرح
دعای صباح و اسرار الحکم و حواشی بر اسفار و حواشی شواهد الزبویه و حواشی مفتاح
الغیب و دیوان شعر فارسی

اینچنین نثرت منظومه نیراس باشرح در فقه اسرار العباد در فقه و جوی در علم بدیع
و آح افراح در علم بدیع حاشیه بر مبدئ و معاد مقیاس در مسائل فقه منظومه جواب
سؤال مسائل مشکله (کتابی است در حکمت پانزده هزار بیت) حاشیه بر سبوطی و منظومه
حکایات در روز در شنبه

ذکر جامع و مزارات سبزوار

مسجد جامع سبزوار که ظاهر از اینست سر بردارنده است بنائی عالی و محکم و از هر جهت
امت با زیاد طول صحن مسجد پنجاه قدم و عرض چهل قدم میباشد دهنته مفسوره
نه من و یکبارک و فرش اندازان نوزده من و سه چارک است طول مفسوره باطاقها
جنبش نشود و قدم و در هر طرف مفسوره دو طاق است ارتفاع مفسوره هفده
ذرع است و ارتفاع طاق ابوان مفسوره باگنبد تفهیراً بیست ذرع طاق مفسوره
خراب شده و دوباره ساخته اند محراب مفسوره که ابتدا ساخته شده قبله را بطور
اهل تشن تشخص داده بعد محراب کوچکی در میان محراب بزرگ اصلی ساخته و قبله
اهل تشیع را معین کرده بنام داده اند در بالای محراب مفسوره نوشته اند (سبحان
الذی اسرى عبده لبلال من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذی بارک کاهوله لنبی من ابائنا
انیر هو التبع البصر فی ۲۹۲ لله الم غفر لنا ولوالدینا تخریر فی شهر رجب کتبه محمد حسین
بن محمد باقر) در طرف مشرق مسجد شبستانی زبر زمین است و بالای آن نیز شبستان

بهای ساخته و در وسط نازه مدرسی بنا کرده اند طرف مغرب شبستان زمستانی است
 و در وسط ایوان کوچکی و مقابل مقصوره نیز ایوانی است بارنقاع ایوان مقصوره در وسط
 صفحہ ایست و در بالای محراب صفحہ سنگی برپاست و درازسنگ شرحی نوشته
 شعر از اینکه شخصی آن مکان را سنگ فرسوده کرده چون اسم آن شخص را تراشیده اند مطلب
 دوستی از آن بدست نیاید ولی تاریخ این سنگ هزار و دو پست و هفتاد و شتر است
 آثار خیر جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتی مدد از زبلو و تعمیرات و ملحقات در این مسجد
 بسیار است بالای در مسجد لوحی سنگی نصب است و فرمانی بخط نستعلیق از شاه طهماسب
 اول بر آن رسم کرده اند اما خواندن آن نهایت دشوار است و صورت فرمان از فرار زبل
 میباشد

سوادپروا پیر و آنچه اشرف علی همپوزشاهی خلد الله تعالی ملکه و سلطان و افاض علی العالمین
 بزه و احسانه تغیر دهند اینچکجهان مطاع بلغت خدا و بول گرفتار باد
 فرمانها پوزشده اند که چون غسل و دفن اموات واجب کفائی است و اخذ اجرت غسالی و
 کورکپی نام شروع است ملذذ در اینو لاشمه از مرآح بی نهایت شامل حال شیعیان و لایب
 سبزوار کشته مال غسالی و کورکپی که از جمله وجوه رعیت خان و ابواجمع و لایب مذکور است
 از ابتدا همین سال تصدق فرمودیم و ثواب از اجضرات عالیات عرش مرئیات چهارده
 معصوم هدی نمودیم که موافق شرع شریف عمل نموده طلب اجرت از احدی ننمایند و از
 حادۀ شریعت غرامت دول و انحراف نورزند سادات و ارباب و اهالی و کد خدا بان و لایب
 مزبور حسب المسطور و غیره دانند رقم این عطیه و ابرسنگ نقش کرده در محل مرتفع که عبور
 خلایق اینجا باشد مؤکد بلغت نامۀ نصب نمایند و خلاف کنند و تغیر دهند امر مذکور را

از مردودان درگاه الهی شناسند و غمال و منصد بان مهنات مالی و غتالی و لایب
 مذکور بر این موجب مقرر دانستند و از ابتدا هفت سال مطلقا مال غتالی و گروگنی را
 تخفیف و نصف مقرر دانستند بکدینا و بدان علت بحواله ندمند و طلبی و توفیق
 از مولانا محمد علی سبزواری و سایر غالیان و گورکان ولایت مذکور ندارند در این
 خدغن لازم شناسند و از جوانبیر اینجمله روند و هر سال حکم مجدد طلب ندارند بجز
 فی ختینبیه ذیقعد ۱۲۷۹ ش (نهصد و هفتاد و نه)

در دیوار طرف دست راست درب مسجد جامع بر سنگ این عبارت خجاری شده
 الحمد لله علی التوفیق وهو جبروفیق والصلوة علی محمد النبی واله الهادین الی الطریق و
 بعد در عهد جاودان مهدها یون و روزگار مسعود میمون اعلی حضرت قدر قدرت
 شاهنشاهی جلال الله اسلام پناجهان بنان شهریار گردون و فار ناصر الدین شاه فا جاواد ام
 الله دولت الی یوم الفرار توفیق الهی شامل حال فرخنده مثال جناب شوکت و عظمت اب
 امارت و ابالت نصاب قواما للذول و الملک و نظاما للشوکه السنیه حاج حین خان
 شهاب الملک امیر فوجانه مبارکه و الی مملکت خراسان دام اقباله کردیده از ابتدا هفت سال
 تخافوی بیل و ما بعد ها قیمت کاه از بابی ولایت تربت حیدرتیرو بام و صفی باد و خاف
 و سبزواری که هر ساله ولایه و حکام و مباشرین سابق خرواری بکومان بایش نزدیکت
 می نمودند خرواری پنجهار و بنار رایج فرار دادند و از تقارینی که منفعت حکومت بود محض
 رضای الهی و رفاه و جا پاکدشت فرمودند و برای افسای این خیر و کف نفس ولایه و مباشرین
 بعد مبنی بر لغت نامه مضمون حکم خودشان را نقش حجرت نمودند که هر کس از بعد در
 مقام نعیب را بقرار براید بلغت خداوند جبار و نفیرین رسول بخناد گرفتار اید و بشهر

و در سنک سپاهی که نزدیک از اسب خرمیان ذیل رسم شده
 بسم الله الرحمن الرحيم بنده شاه اولایت طحاسب ثانی حکمها منعطاع شدانکه چون
 از بخا ذیل افغان و بلوچ و ترکمان صدمات بسک و موطنین و رعایای دارالؤمنین
 سبزوار واقع گردیده و بعلت وقوع سوانح مزبور به ایشان مراعات سکندوره ابا و عجزه
 و موطنین دارالؤمنین سبزوار از لوازم است بنا بر این مقرر فرمودیم که حکام الکام
 مزبور بعلت پیشکش ورود و نلافی مزید بکدینار و بکن بار از ایشان مطالبه و
 دریافت و توقع ننموده حواله ننمایند و مزاحمت نرسانند و ایشان را از پیشکش
 ورود و نلافی معاف دارند و مراعات احوال ایشان از ادو مراتب مسطوره بدارند و از فرموده
 تخلف نورزند و بجهت سرداران و بیگلر بیگان خراسان و مشهد مقدس معلی که حسب
 المسطور معمول و مرثب داشته بگذارند که حکام دارالؤمنین مزبور بدان علت چیزی
 مطالبه و باز یافت ننمایند و متعرض احوال ایشان نگردند و امداد و اعانتی که در هر باب
 لازم باشد بعمل آورند و هر ساله رقم مجددی طلب ندارند بنا بر پنج شکر کثیر الحروف
 بنار الفراق حاجی میر محمد علی سزواری

دو سنک سپاد بگر که در زیر از اسب اعتبارات منقود شده

بسم الله علی بن ابیطالب و نعمت عالم چون پیوسته منظور نظر شده در گلخانه
 زنکه تحصیل دعای خیر بجهت ذات اقدس خدو زمین و زمان که جان ما اعلان فدایش
 باد و زنده حال رعایا و ابا و عجزه و ساکنین میباشد بنا علیه پیشکش معمولی ورود
 ابالک سزوار بخصیف بنصف فرفر فدایت اگر جانها بقربانش باد عبوده بخشیدیم که

رعایا و برابر فراه حال و فراغ بال بدعا گوئی ذات اقدس و وجود مقدس مشغول باشند
 ناصوفی و نملک مجرم او جانی گوان روا حضرت امیر المؤمنین باشد هر جا کی که بعد
 طمع و توقع پیشکش نموده بصیغه مذکور بسیاری بر رعایای دار المؤمنین مزبور حواله
 نماید بخبر اشهر ذی قعدة ۲۵۱

در سنك طرف مقابل نیز بنیباران بمطالع ترقیم یافته

مقروضان که چون پریشانی و اختلال اوضاع رعایا و سکنه مؤمنین بلاد و بلوکات دار
 المؤمنین سبب و از سبب ناخوش و ناراج او زبکته و آغشته و غیره . . . ظاهر و
 ساطع است لهند اینابر بحصل دعای خیر جهت ذات اقدس و وجود مقدس که جان
 ما غلامان فدای تراز پای مبارکش باد و جوه پیشکش که حکام سابق از رعایا توقع مینمودند
 بر رعایای الکافر و مجیدند که رعایا مقرر الحال بفراغ بال بدعا گوئی دوام دولت ابد است
 و پیجاری و در ولت خود قیام و اقدام نمایند و بعد اگر احدی از عجز ابنو لابن و جو مذکور
 توقع نماید ناصوفی او جانی گوان روا خواهد بود که خدا بان و رعایای الکافر
 من جمیع الجهات مسما و امیدوار باشند و بدین علت دیناری با حدی نخواهند دم
 و در عهد شناسند مقرر آنکه من بعد این بنده در گانوقعی باخذ و جوه تمام ناصوفی او جانی
 گوان مدار با شتم بخبر اشهر ذی قعدة ۲۵۱ حرره العبد محمد امین

ذکر مسجد جامع قدیم سبزوار

این مسجد معروف بمسجد پانار و در محله سرده نزدیک بمدرسه مرحوم حاجی ملاهادی
 علی بن احمد و خانه ان مرحوم و فریب بدر و ازه نیشابور است در سمت شمال این مسجد
 و در طرف یمین مدخل مناری از قدیم بر پاست که بطرف مغرب مایل شده و اختیابینی دارد که

از دور و بیشتر محسوس است و قدوی از سمرقند و خراب شده بنای منار از اجزای او ارتفاع
 یازده ذراع و بالای منار کتبه نخط کوفی دارد و کتبه خالی از نافع نیست ابوانی وصل
 با منار بوده که آثار از سپهر است از فریب نفاذ میگردد که این مسجد از ابتدا بوضع
 حالتی نباشد یعنی صحن مخصوص نداشته فقط ابوانی برای آن ساخته بودند که
 مدخل شبستان باشد و فضائی بوضع این چهار دهات در جلو ابوان بوده و هست که
 اگر چه شباهت بچشم مسجد ندارد و دیوارهای دو جزو عمارات خارج و بوضع همگی
 مختلف میباشد بجای صحن محسوب میشود و از وضع منار ظاهر است که قدمها این مسجد
 خیلی معین بوده و اثر دیوار قدیمی وصل منار دیده میشود که کتبه در آن گچ بری کرده
 بوده اند و پهای طاق شبستان حالتی همان است که در طاق و سه نیم طاق
 تشکیل میدهد و این دو از ده طاق بزرگ و کوچک بر روی چهار پایه بزرگ در وسط و
 چهار پایه وصل بدیوار طرف مشرق و مغرب قرار داده عرض و طول هر یک از آنها
 وسط یک ربع و نیم است طول شبستان بیست و پنج قدم و عرض از بیست و یک قدم است
 در طرف جنوب شبستان نازه صحن جدید کوچک ساخته اند این مسجد دو در دارد که
 هر دو بیازار باز میشود

ذکر دوسه فصیحیه

بانی این مدرسه حاج عبدالصانع سبز واری است و در سال هزار و صد و بیست و
 شش آنرا با تمام رسانیده شکلا مربع مستطیل و طول آن از مشرق و مغرب و سی و
 دو حجه تختانی و فوقانی دارد که طلب نشین است با دو بالاخانه مدرس و یک مدرس
 تختانی و دو ابوان بزرگ در مشرق و مغرب و حرات هم ابوان دارد چهار باغچه متواز

در فضا و حوض الی در وسط و در مدرس تحتانی بر سنگ مربع کوچکی از مرمر کمر در وسط

سنگی دیگر نصب است نوشته اند هو الحی الذی لا یموت هَذَا مِنْ قَدِّ شَرِيفِ حَمِيَّتِ

و غفر ازین شاه و رضوان جا بگاه حاجی الحرمین الشریفین حاجی عبدالصانع ابن المرحوم محمّد ^{من}

سبز واری واقف و بانی این بقعه شریفه توفی فی شهر جمادی الاولی من شهر رجب سنه ۱۰۴۳

هزار و صد و چهل و سه و در درو نوشته شده با کافیه المصنّف با قاضی الحاجات

اندر حکم نکبر و منکر در بدن ^{کنا} اعضا و جوارح مرا بویسپد ^{کنا}

چون مهر محبت علی داشت دلم ^{کنا} از آمدن خویش خجل گردیدم ^{کنا}

بالای سردر مدرس در روی لوحی از سنگ جناری کرده اند

لقد استر بینانه علی تقوی من الله

این مدرس که نزهت آمد چوبهشت از عنبر و زرد شده مرا و اکل و خشت

کوئی نوکه کاتب قضا و زازل این ابر برای سال فارغ نوشت

مرحوم حاجی ملاهادی قدس سره در مدت اقامت سبز وارد و بنام مدرس در این ^{مورد}

و در زمان ان مرحوم این مدرس مرمت شده است و بنای آن از اجرو گچ میباشد

ذکر مدرس کهنه سبز

بنای این مدرس نیز از اجرو گچ است و طول آن نسبت و پنج ذرع و عرض نوزده ذرع و مشتمل

بر حجرات تحتانی و فوقانی عدد حجرات طول مدرس شش و عدد حجرات عرض چهار و دارای

چهار صفا است که در بالای آنها ابواب میباشد راه حجرات بالا از چهار زاویه است و

اطاقهای بالاهم راه دارد آثار مرمت در مدرس نمودار است و فعلاً هیچ کاشیکاری در

داخله آن نیست و در خارج یعنی در سردر آن کاشی بکار برده و بی اکثر آن پنجه کتیبه در آن

کاشی بوده آنچه از آن باقی است پز است (اتمام عمارت هذه البقعة الممونة الموسومة
 بالمدونة الفخرية لآلک و اسخه البنیاز شاخه الأركان فی ایام معدله الخاقان الاعظم
 مالک رقاب الامم معز الدوله) سردر مدرس طاق است و سبع و سقفان مفرق
 از کچ و دیوارهای آن با کاشی و اجر ساخته شده و تقریباً دوازده ذرع ارتفاع از است
 و شش ذرع و نیم دهنه طاق در وسط مدور چاهی است که بنجد ذرع عمق است و آب
 روان از زیر آن میگذرد و در جلو او بان رویشمال حوض کوچکی است خالی از آب که چاه
 آب در آن حفر شده در مدرس و در مغرب باز میشود

ذکر مزارات مشرکه سبزوار

در وسط بازار سبزوار دو بقعه مثلاًصق با سمد و امامزاده برپاست و معروف تر و مسلم
 ازان دو بچی بن موسی بن جعفر علیهم السلام میباشد که گنبدی سپت تر و صند
 چوبی متوسط الحالی دارد در جلو و پیش روی صند و امامزاده دیوار بازار است
 یعنی پنجه آهنین بجای دیوار قرار داده اند و در پای پنجه لوحی از سنگ مرمر
 میباشد و ریاعی و عبارت ذیل بر آن منقوش است

این روضه که روشن است از آن شمع امید افروخت از فیض چراغ جاوید
 فانوس چراغ مرقدش مشعل ماه قند بل سر مزار شمع خوشید
 بنا بر تاریخ ۱۰۱۲ (هزار و دوازده) اینجانب بسبب حاجت عراف مؤخر بود بزیرت رسید
 فائده یافت محمد معصوم البکری البزوری انتهى

طول صندوق امامزاده بچی دو ذرع و عرض یک ذرع و ارتفاع از یک ذرع و یک
 گره است روی صندوق پوشیده و در صندوق رویشمال است بنای بقعه مربع

متساوی الاضلاع است و از هر طرف هفت قدم ارتفاع کند تفریباً ده ذرع و مشهد
حسن نام تاجر تبریزی در سال هزار و دو و بیست و نود و دو مرتب و سفید کرده ظاهرًا
این بقعه مانند بقعه پهلوی آن کج بری و کتب از قدیم داشته بهر حال از این بقعه داخل
بقعه دیگر میگردند بعضی از اهالی و اعیان این است که شاهزاده حسن از اولاد و نوادگان
حضرت امام محمد باقر علیہ السلام در اینجا مدفن است بنای بقعه مربع متساوی الاضلاع
و از هر طرف نه قدم و قدمت آن ظاهر و کتب پر تکلفی در آن کج بری شده و آنچه از آن باقی
مانده و خوانده میشود سوره مبارکه انا فتحنا می باشد این بنای مربع عبارتست از چهار
بدنه دیوار که تفریباً هفت ذرع بیک نشی بالارفته و در آنجا هشت طاق کوچک زد شده
چهار طاق در چهار طرف و چهار دیگر در اضلاع و بر روی این هشت طاق گنبد است
و مقعر گنبد نیز کج بری داشته در وسط بقعه صورت قبری است از کج بطول دو ذرع و
عرض یک ذرع و چارونگ و از قدمت بنا و آثار کج بری این بنای مربع عبارتست از
نمودن دروز بر هشت طاق مزبور کتب است بخط کوفی و در بالای دور در همان زنجیره که
خط کوفی است بخط نسخ نوشته اند (اعتمد عبد الله بن محمد بن حسن) بقعه خوانده
نمیشود مگر سنه ثمان و بکلمه دیگر احتمال سبعاثم می رود کلمه بنظر میاید که این بنا از
عهد خاندان خاندان است ارتفاع گنبد چهارده ذرع میباشد بالای در بقعه مکتوب است
ناکه این بقعه خراب آباد گشت معور از دم پیرش
گفت تاریخ سال او نهر ده زوج اجاره تعمیرش

یکی دیگر از منارات سبز و از مقبره امامزاده فضل بن زید علیہ السلام است و آن در
دم دروازه اول داخل شهر در بالای تخنگاهی است مربع کمرش ذرع ارتفاع دارد و

و طول آن تخنکاه شانزده ذرع در شانزده ذرع است طاقی روی این تخنکاه ساخته اند
 و قبه دارد با ارتفاع پنجاه ذرع و عرض و طول اطاق نیز پنجاه ذرع در پنجاه ذرع میباشد
 داخل اطاق سفید کاری و خارج آن کاملاً است در وسط اطاق صورت قبر و در هر
 چوبی است با دو ذرع طول و یک ذرع و چارک عرض و یک ذرع و نیم ارتفاع و زینتی ندارد
 مدخل آن رو بقبله و در جلو از صفا و سقفی است و در عقب چهار صفا یک ذرع
 در چهار طرف دارد نیز از منارات سبز و اربعه است در ضلع جنوب شرقی در داخل
 شهر معروف بمنارات سبز و کند سبز و مدفون در اینجیل معروف بشاحب الله است
 بنای بقعه مربع مستطیل و طول آن شش قدم و عرض پنجاه ذرع و ارتفاع بنا ده ذرع است
 صورت قبر یک ذرع و دو کمره ارتفاع دارد و طول آن یک ذرع و چارک و عرض یک متر
 میباشد داخل بقعه سفید کاری است و از زینت چند قندیل دارد

یکی دیگر از منارات امامزاده شعب بن موسی علیهما السلام است در جنوب شهر
 در بیرون در پشت باره بقاصله عرض یک خندق این امامزاده بقعه دارد از خشت و
 گل شامل بر چهار در ارتفاع بقعه دو و از ده ذرع و عرض و طول مساوی و هر یک
 نه قدم است در وسط صورت قبر است که با کعبه سفید کرده و صندویی بر روی آن قرار
 داده که زباده از دو ذرع طول دارد و پیش از یک ذرع عرض و ارتفاع آن نیز از دو ذرع
 بیشتر است چوبی سبز مشبک بالای آنست و باقی تخنک میباشد داخل بقعه ششم
 و سیم گلدان از زینت چیزی در اینجیل دیده نمیشود در حوالی آن بعضی قبور است از جمله
 سنگ قبری میباشد که دو بیت اشعار در آن است

الهی نوئی اگر از حال من عیان است پیش تو احوال من

نوئی از کرم دلنوا ز همه بیچارگی چاره ساز همه

بوده کیمی و امید بکس امید من از دخت نشت بس

اگر طاعتم رد کنی و رد قبول من و دست دامن آل رسول

در دو کله سنگ نوشنراند (هنگام وفات جناب سید ابی طالب ^{کنا} عالی منصب مرحوم
مغفور علی مرتضی بن محمد حسین بن میر سید احمد التبر و آری نعمه الله بغفرانه توفی فی شهر
سنه ثلث و ستمین و تسعمائیه)

مزار دیگر در داخل شهر در سمت جنوب واقع است و معروف به پیر حاجات میباشد
بغیر از خشت و گل دارد مثل بر چهار شانین از چهار سمت و در بغیر از طرف
شمال است در این محل هیچ دیده نمیشود حتی حصیر و چراغ از چیزهایی که در سبز وارد شده
شد لوحه سنگی است که فرمانی بر روی آن حجاری شده این سنگ را در مسافرت
اول اعلیحضرت همايون شاهنشاهی (ناصرالدین شاه) دام ملکه چند نفر از رعایای
فریژ لنگر از توابع فوجان بسز و او آورده که از روی آن تخمینی در یافت نمایند و بآید
دانست که مزار بابا حاجی نوکل در فریژ لنگر است و این سنگ بقوای مضمون منقود در
بغیر بابای مذکور منسوب بوده و فعلاً در کاروانسرای دودرس سبز وارد جنب
غریب مسجد جامع گذارده شده است و شرح مسطور در آن از فرار قبل است

فرمان همايون شد آنکه چون پیوسته مکنون خاطر خیر آثار ثواب همايون مالند
که در زمان دولت ابد پیوند و عهد خلافت از چند آثار خیر و احسان در میان طوائف
انسان منتشر گردد و کافراً بر ابا و عموم رعایا از مراحم بیدریغ خسر و اندر بهر مند بوده در
کمال رفاهیت و آسودگی نزد مدامن و امان غنوده بدعای دولت و روزافزون و استدا

سلطنت ابد مفروز مقام نمایند بنابر ترفیه حال رعایا در معامله سچقان بیل
 مالوجها و خدمات و حقوق دیوانی جماعت مذکوره ضمن رعایا فوج ممالک
 محروسه و اسوای کاولیان ولولیان و هندویان مشهور و بخطر بان و حسن ابدالو
 و بغداد لو و نواب که مقرر است از عهد حقوق دیوانی خود بیروزیانند بقید هر
 ساله تخفیف و تصدق مقرر فرمودیم بدیول دارالکای جهان ارغیان و کلیدرو
 مستاجر و هر ساله داران وجوه رعیت خانه الکای مذکور حسب المسطور مقرر
 دانسته از تاریخ مزبور یکدینار بهیچوجه من الوجوه بعلت مال و حقوق دیوانی عشا
 مذکوره ضمن رعایای رعیت خانه طلب ننموده مزاحمت نرسانند و جان خود جمع
 رعایای الکای مزبوره را مخبر سازند که مطلع گردند که مالیه ایشان تخفیف و تصدق
 مقرر شده صورت حکم هماون را بر سنک نقش نموده برد مسجد و بیاع الخیر الکای
 مزبور نصب نمایند و تغییر کنند و امور دستخط و غضب شاهانه شناسند که ثواب
 آن بروز کار فرخنده آثار اشرف عابد گردد هر ساله داران و مستاجران و جوید مذکوره
 بشرح فوق عمل نموده از تاریخ ورود پر و انچه اشرف یکدینار بعلت مال و حقوق
 دیوانی جماعت ضمن متعلق بر رعیت خانه که با جاوه ایشان مقرر است باز یافت ننموده
 طلبی نمایند و از اجاره و هر ساله خود بر طرف دانند و اگر از جمله جماعت کاولیان
 و غیره که مالیه ایشان تخفیف مقرر نشده احدی بامرد شتابانی و غیر آن که تخفیف
 مقرر است اشتغال نمایند بعلت مال و حقوق دیوانی آن امور که تخفیف مقرر است
 طلبی نکرده انچه بعلت کاولگری و غیره که تخفیف مقرر نشده متوجه ایشان باشند
 موافق حق و حساب باز یافت نمایند و ثوابت و رفعت پناغرت و معالی دستنگالا

جلا الاخواجه بیکاً و ز پر خراسان مالیه جماعت ذیل و عابای و عینت خانه تخفیف مقرر
 نشد مشخص نماید که از جمله و عینت خانه الکای مذکور چه مبلغ رسد جماعت ^{مقرر}
 که تخفیف مقرر شده و چه مبلغ رسد جماعت فوق است که مبادا از عهد مالیه خود
 بیرون آیند و نفع منفعه رسد جمعی که تخفیف مقرر شده در دست داشته بد فخر خانه
 هابون فرسند که مسووفان عظام بعد از عرض از انظار عمل نمایند و اگر تا ورود حکم
 اشرف سناجران و هر ساله داران بعلت رسد جمعی که تخفیف مقرر شده در سنه
 سیچقان بیل چیزی گرفته باشند آنرا از بد فخر خانه هابون فرسند که از انظار رجوع شده
 بهمه ساله حساب شود و آنچه کم نمایند بعد از عرض عوض دهند هر ساله داران
 سناجران و جوهر و عینت خانه الکای مقرر و از تاریخ صد و پیر و آنچه اشرف بشرح فوق ان
 عمل نموده بعلت رسد جمعی که تخفیف مقرر شده ^{بطلبی} و رسد جمعی که تخفیف مقرر
 نشد بد آنچه و ز پر خراسان مشخص سازد و تصدیق دفتر دیاب استمرا در دست داشته
 باشند و از انظار طلب نمایند و اگر چیزی کم نمایند تصدیق وزیر گرفته بد بوان
 او رفت مسووفان عظام رقم این عطیه را در دفتر خود ثبت نموده در سابقه تغییر و تبدل
 مصور شناسند در آنچه بعلت مالیه رسد جماعت ظهر باشد از دفتر خارج نمایند و
 رسد جمعی که تخفیف مقرر نشد از انظار آنچه و ز پر خراسان مشخص سازند آنرا بد بوان
 فرسند بعد از عرض در دفتر عمل نمایند و از باب غدغن در عهد دانند و چون
 پروا آنچه عمر اشرف رسد اعتماد نمایند تحریر افشهر محرر الحرام سنه مراد و چهل و
 شش اسامی جماعتی که تخفیف مقرر است جماعت کهنه فروشان و کهنه چپنا
 جماعت اسن دران و ورنک بنان جماعت کاو کله پان و چوپانان و جماعت ماما چکا

مشاطه کان و نوحه گران و نون نابان و جماعت مقننابان و اسپانان و جزا خان و لیز کشان
 شبادان و شودمالان و دشنبانان و جماعت ربك طبایان و سوا جماعت کولیان و
 لولیان و هسندویان و حسن ابدالو و بغدادلو و نوابی انقی

تذییل

شهر سبزوار را اللهیار خان قاجاری مرثت کرده است و درینو لایط درخت شبر پزیر
 وجود ندارد

اما بلوکات سبزوار چون شماره و اسامی آن در جلد اول مرثت البلدان نگاشته شده
 در اینجا فقط بدکرا و مزراع آن پرداخته گوئیم تاچ آباد فاض آباد نامن
 کلانه شهرائین کلانه شامرخ آباد کلانه حسین آباد غیاث آباد

مهرا باد مقبره بروغن چشم خسرو آباد چون معروف بشقوقن
 تروج صدخرو کلانه حاجی قاضی گنر گوشک باغ طرز هنظر آباد
 بقبره مهر کلانه اروض شهر آباد کلانه سارق قشوق رسید (و بود)

قرا و مزراع بلوک باشنیز است و درین بلوک فیر نیز بهمین اسم میباشد
 داووزن کلانه عینابون (غینابان) اسمعل آباد بهمین آباد قلعه کهنه
 سوپر عدرا باد عباس آباد نهاردان کلانه مور کلانه برود بیره که
 دارای چهار کلانه آباد و دو کلانه خرابست و کلانه های امان کلانه کلا نر زو و کلانه
 محمد آباد و کلانه خرم آباد است کلانه ده نو قرا و مزراع بلوک مینان است و شرح مینان
 بیاید

کلانه حاجی آباد کلانه حسن آباد فارسانه باغی قراقله عوض مخیم آباد

علی کرد نورآباد و فک ساطله (طلبی) حارث آباد فسفر سرزو
 حسین آباد حیدرقلی که از احبار فایان فایان می نمایند فدیم آباد سآباش
 دازقند سنک سفید میر حسین سدید کسکن کوداسپا جنت آباد
 سیدر مسکن جمع خسرورد آباری قلعه کلانده سفک
 افضل آباد دولت آباد علی آباد آب باریک هاشم آباد رباط سرپوشیده
 جلین کوچک جلین بزرگ حاجی شهری زهد آباد نزل آباد آزاد منچر
 باغان دلند صالح آباد ملک آباد ریزی زوی قوچی چشمه اوس
 نوبهار کلانده علی آباد سنک پدر شامکان بچی آباد صالح آباد
 زعفران فرطیس قاروی حسن آباد هند آباد شه آباد (شهاباد)
 شیرخان چاه امرودستان عنابستان کلانده حاجی عبدالطلب نوده
 ایشک کلانده جنت آباد وزمک دیوانه در نودمان داشخانه برغبان
 کاشک سرمنچر مزرعه کپسرو مزرعه علی آباد علیک قراقی رود سراب
 بازقند مزرعه چرو قر نین بلاش آباد کراب دلبر شاره
 نوده سرسره رامشین جلدان شاهواج پوسف آباد بیدخو خزرد
 زمند زوقان ارک شاقلی ابوجناری فرمانده حطیطر ارک عسکر
 ارک امام و پردی بید بچی آباد منچ شپین برغند میان آباد
 جمال آباد کوه میش طرف (طرزوف) کندر هلاک آباد باشپان
 بیخ باغ خیرات دیوانه خوی کلانده بیات کاج بک برادون
 شمد زکدو حسن آباد علی آباد ابراهیم آباد حسین آباد نقاچاه

انجد بجدت جنبد غنیزباد سرود حج پادر کیدان قاسمی
 سندرک طرسک کلانرودیز بوش ریش کلانبرکه کرمک
 کرک نهمردان پوچ بنفن کند علیاوسفایک کلانر محمدابادعریان
 عریان لندوان مظفرآباد سلطانآباد نارسنان اجوزد همایه
 جراحی کلانمال کلانمیرعلی لطفآباد دامرد فلپشور نشبند
 موند فلغرو شمسآباد برآباد واش واپن درقدم اسناج
 کلاوش سفید (سفید) جری دریاچه فراونزارع خیرآباد وکتراب و سایر
 بلوکات سبز و آراست اب این فراونزارع از چشمه وقتان و رودخانه و بعضی بیلاف
 و برخی قنات و در برخی اماکن غریب گز وجود دارد

اما از علمای حائله سبز و از شخصی که امروز مرجع و مدار امور شرعی و مروج دین
 مبین و مؤید اهل فلاح و پیشوای آریاب در این اصلاح است و حضرتش محظ
 افاضل و جامع انواع مکارم و فواضل میباشد جناب مجتهد الزمانی حاجی میرزا
 ابراهیم شریعتمدار سلمه الله تعالی است که در این کتاب از مآثر و آثار خیر نیان
 بزرگوار اشارت نموده ام جناب مشاور البه دام افضاله و لدمرحوم رضوان جایگاه
 حاجی میرزا اسمعیل و از نوادگهای مرحوم میرزا مهدی شهید ثالث و مجدداً علامه
 ایشان مرحوم میرزا سید ولی علوی اعلی الله مقامهم بوده (مظهر و نضاینا بهم)
 و هر یک از مرحومین میروین در عالم علم و فضل مقامی معلوم و مرتبند بلند شسته
 و وقت خود را بتنتک و تقوی و طلب مضامین باری تعالی جل ذکره گذاشته
 تا در گذشته اند و از زمانه مرحوم حاجی میرزا اسمعیل علاوه بر این که فقهی با رع

بود در حکمت الهی و حقایق و معارف و مقامات سلوک همواره خوض و مراقبت مینمود
 بزهد و تهجد معروف و باوصاف جسته و موصوف آما جناب شریعتمدار معظم حاجی
 میرزا ابراهیم در آغاز جوانی و او از تحصیل بارض اقدس و مشهد مقدس مشرف شده
 در حوزه علمای بزرگ از قبیل مرحوم حاجی میرزا حسن مجتهد و مرحوم آقاخوند ملا محمد^{تقی}
 و مرحوم آقاخوند ملا علی بروردی داماد مرحوم میرزا ابوالقاسم قی علی الله مقامه
 حاضر و از محضر هر یک حظ و بهره یافتند پس از آن بدو السلطنه اصفهان شناختند
 و فیض حضور مرحوم حاجی محمد ابراهیم که با سی طیب الله تربیت دادند و تکمیل فواید
 طالب و فهم احکام الهی و اچندی در آن ساحت بسر بردند بعد از آن عراف عرب سپردند
 در نجف اشرف از خدمت مرحوم شیخ حسن و مرحوم شیخ محمد صاحب باهر الکلام
 و مرحوم شیخ سید رضی انصاری نور الله مراد هم مستفیض شد و از بركات انفس بویست
 اساس مرحوم ملا زین العابدین گلپایگانی تقی الله برضوانه نیز محظی کرد بدین طریق
 اجتهاد و البر و ساندند و عنان بجانب سبزوار گردانیدند اینک زبانه از سوی سالست
 کردن دیار بافاضت و افادت و تدریس و حل مشاکل و نشر مسائل و دادن فتاوی و
 اجرای احکام اشغال دارند و در قیام از در قیام تکالیف و فرائض ذمته خود را از ترویج شرع
 شریف و احکام دعایم در خنیف و رعایت طلاب و توفیر اهل علم و ملاطفت با زوار که
 غالباً از بلده سبزوار عبور میکنند فرستند و نگذارند و این و اعمال خیر نیز انجناب
 بسیار است ادام الله تعالی توفیقه

یکی دیگر از علمای حالت سبزوار جناب شریعتاب حاجی میرزا محمد حسین سلمه^{تقی}
 میباشد که جناب علم العلماء و سید الفقهاسند الاحکام و کفای الامم حجة الاسلام

لغای حاجی میرزا محمد حسن شیرازی متعنا الله بطول حياته براختها و مقامات فضل و

علم ایشان تصد بن فرموده و بدادن فتوی مجاز نموده اند

نیز از معارف سبزوار که در عداد مشاهیر افطار و از فطرات شهر مغبوط فضلالی این
روزگار است شرف الحاج والعمار حاجی ملا اسمعیل واعظم میباشد که در طلاق
لسان و فصاحت بیان و ادای معانی و حسن بیان از نوادرا عصاره شمار مباد و آلد
خبر الحاج مشارالیه حاجی علی اصغر دولت آبادی است که از انقیرته شهر سبزوار پیش از
یکمتر سنخ نسبت حرفه ان مرحوم بخارت و زراعت بود و لد پاکیزه مولدش در سبزوار
مولد شد بسن رشد رسید و در خدمت فخر الحکام و التالمین حاجی ملاهادیه
سبزواری فصول حکمت الهی بدید بیست سال در اصفهان بتتبع اخبار و نشر فضائل
و منافع ائمه اطهار و ذکر مرثیه و مصائب جناب خامس ال عبا علی الاف التخبه و
الشاکذ را بند سالی ببلخ فارس رفت و یکسال در آنجا توقف کرد از آنجا نیز بارت
کعبه معظمه و بیت الله مشرف گردید و پس از ادای مناسک حج از راه نجد بمشامت
حالیات آمد بقبضه تقبل ان اماکن خلد بواسطه تعدد کشت و سه سال در کربلا
علی در خدمت مرحوم آقا سید ابراهیم فروپنی که از اعلام علمای عاملین بود تحصیل
فنون و اصول نمود از ان پس عازم اصفهان شد و مرحوم محبتعلی خان ماکوئی یکسال او را
در کمرانتهان نگذاشت و در آنجا قدم در دایره تامل گذاشت سفری که موکب منصور
خروانی (اعلی حضرت شاهنشاهی آقا ناصر الدین شاه) دام ملکه تشریف فرمای اصفهان
گردید مرحوم میرزا تقیخان امیر نظام مشارالیه را بامدن طهران دعوت کرد بعضی حرفها
در باره ایشان در گفتند جماعتی از روی غرض دانسته قبول ننمودند بلکه رد کردند زمره

متردد شدند و زبان مال حاج مشاواله از قول ابن سینا این رباعی نکر او میگرد

کفر چو منی گزاف و آسان نبود محکم تر از ایمان من ایمان نبود
در دهر یکی چون من و انهم کافر پس در همه دهر یک مسکن نبود

الکون که سال هزار و سیصد و سه هجری می باشد قریب هشتاد سال عمر دارد و در
تبریز در ظل عنایت حضرت مستطاب معظم شاهنشاه زاده اعظم و لیعهد دولت
علیه ابرار ادام الله اقباله العالی بتالیف کتاب مجمع التورین وقت میگذارد تا لطف
جلاله دیگر نیز نموده معزز و محترم است و در موعظه و تقریر عدم النظیر و چندی نماز است
قرنها مثل و مانند او نیاید

بسنک گوید و آنرا چو موم نرم کند ببارک الله از لطف منطقی گفتار

بعضی علما و فضلا در سبزوار بوده اند از قبیل مرحوم ملا محمد باقر معروف بفاضل سبزوار
که نماز جمع را در غیبت حضرت امام عصر عجل الله تعالی فرجه واجب میدانستند و اوقات
سید محمد از علما و زهاد سبزوار و از شیوخ عرب جبل عامل مرحوم شیخ حسین بزوک
و غیره در سبزوار سکونت داشته و رفع الله درجاتهم

از سبزوار چون بطرف شاهرود حرکت نمایند و بکفر سبزوار طاعت کنند با آثار خرابه
خسرو گردد میسرند اما قبل از رسیدن باین محل در بسیار جاده فرعه افضل آباد است
باده خانوار و رعینت و البش از قنات میباشد نبرد و همین طرف راه کلانتر سبزه میباشد که
صد خانوار سکنه دارد و از قنات سبزوار میگردند در دست چپ جاده فرعه
آبارش است با شصت خانوار و عاها و آب کار نیز در ابتدای اطلال خسرو گردد بفضله
مشم و کنبدی مفرش دارد و هر شتر بقیع عبا و نسازیک طاقهای بلند مفرش

در دوره کتیبه بخط ثلث دارد که سوره مبارکه هل انی و بعضی احادیث است که بنا
 بالای طاقهای منور زده اند و تقریباً پانزده ذرع ارتفاع دارد زمین بفرجه تقریباً
 دو ذرع از اراضی حوالی پست تراست و عمق دارد عرض و طول بفرجه مساوی ده
 قدم است این کتیبه خراب شده بوده و جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتی در سنه ۱۲۸۰
 ساخته و بر روی آن جمله گویند اند و در زیر جلی در دوره کاشی نصب است آنجا
 گویند شاهزاده حسین و شاهزاده فاسم و شاهزاده ابراهیم از اول حضرت موسی
 بن جعفر علیهما السلام در اینجا غایب شده اند بحال دیوار پشت بام بفرجه دوم مشرف
 و دور بفرجه سخن و سیع بابری باد دیوار کلی دارد اما از آن خسر و گرد که شهریه می بود
 چیزی که فعلاً باقی و محل ملاحظه است مناری میباشد که از حیثت بنا و تاق کمال
 امته از ادا دارد ارتفاع منار پست و نه ذرع و سکوی پای منار عرضاً و طولاً و ارتفاعاً
 پنج متر است فقط منار از هر طرف مساوی بادم سکو میباشد و در منار دور و محل
 کتیبه خط کوفی دارد این منار تعلق به مسجد معتبر خسر و گرد داشته و چون از جهات
 اذان قدم است در سال هزار و سیصد که موکب سعید علی حضرت شاهنشاه
 کاواگاه خسر و صاحبفران (ناصر الدین شاه) غنصره از مشهد مقدس معاندت
 میفرمودند در عبور از این ناحیه حکم میآورد که بمنزله منار صادر شد تا از آن داس و
 انطاس بصون ماند در شمال منار تقریباً با فاصله هزار ذرع و نیز خسر و گرد است که
 در اینجا خانقاه سکنه دارد و باد و روشن قنات و یک باب حمام و یک مسجد و باغات
 بسیار و آن خسر و گرد بخوبی معروفست پیش ازین در خسر و گرد ابریشم بعمل میآوردند
 غله و پنبه اینجا خوب و عمده حاصل میباشد در روی شپه مصنوعی در دولت قده

فلع خرابه مد و چهار برجی دیده میشود که خاکریز و مردرو و خندق داشته است
 دیوار فلع را باخشت خام برآورده اند و عرض و طول هر خشت یک و جب و چهار
 انگشت منفرج است و این دروز فلع نیز هر از خشت و اتاری از آنها باقی است
 و اصلاً مسکون نیست در اینجا خانه های معتبر را هم کل و شمش میگردانند و این فلع
 مطلقاً الجریکار نیز مگردانند در دیوار فلع و قطر فلع یعنی طول فضای آن
 صد قدم در صد قدم است محققاً این فلع را که شهر خسر و گرد و سر طیفه بوده است
 این فلع در شمال منار نبور و قریه خسر و گرد در شمال فلع میباشد و در طرف
 شمال قریه تپه بزرگی است که خرده اجر و سفال روی آن ریخته گویند اینجا نثار خانه بوده است
 در حوالی فلع خرابه مذکور چند خانوار سکنی دارند اما اهل خسر و گرد حالت اثار
 مسجد و حمام شهر خسر و گرد را که وصل بمنار و در حد و دان بوده ادعای رؤیت میکنند
 و زمین مسجد را تصرف نمیکنند و باینما لحظه فعلاً باینجا است برخلاف سایر اراضی که
 در آنها کشت و زرع میشود

بکفر سخ از خسر و گرد گذشته فریضه سید بر است که در طرف دست راست قدری دو
 از جاده واقع شده و اهالی آنرا اینست بلفظ میگویند سید فلع را در که بعضی از دعا با
 در فلع و اکثر در خارج سکنی دارند و اشجار و قوت بسیار در اینجا برای عمل آوردن
 ابریشم غر شده است که سید بر صد و پنجاه خانوار و ایش از قنات است دو بنادر و پهلوی
 این دهکده میباشد که شا بان نگارش و قابل ذکر است بکعبه معروف به پیر استبر
 و ارجار است از بنائی مرغ و عالی که بعد از تمام شدن چهار بد ز بقعه هشت طاق
 کوچک دو چهار بدن و چهار ضلع زده اند و بر روی آنها کعبه است و ارتفاع این کعبه و

تقریباً پانزده ذرع است و در اصل چهار بدن چهارطاقی باشد عرض و طول
فضای بیغیر شش متر و ربع و سه صد و بیست و هفت چوبی که منتهی می‌شود در وسط نهاده‌اند
و در زیر آنها صورت قبور است از قمار و تقیر پراها الی شش نفر از علمای اولاد کینل بن
زباد و حمد الله در اینجا مدفونند و در زیر هر صد و بیست و هفت نفر است با این اساس
دوازده صد و بیست و هفت و در زیر هر صد و بیست و هفت و در وسط شیخ محمد رضا
و شیخ کمال و در زیر هر صد و بیست و هفت و در وسط شیخ محمد رضا
عرفا احبانا اسم او مذکور می‌شود و حاجی مؤمن و جعی از اولاد از مشایخ درسد بر
سکنی دارند این بنا پنجم محسوس است از حد طاقتهای زیاده است و ظاهر آنرا
کج کاری کرده‌اند و بیشتر آن در پنجاه است در بیغیر و محبوب و مقابل آن در دیگر
و بی شمال بوده که حال آمد و است در بیغیر سنک قبری بدو باور نصب شده
و صاحب قبر سلطان حسن بن خواجہ جمال بیگ کوسبائی بوده که در ماضی هزار و
شصت و هشت دو گدشته است در جنب این بیغیر بنائی است غریب بدین تفصیل که
اولاً عمارت ساخته‌اند مربع متساوی الاضلاع که عرض و طول آن هر یک پنجاه و نیم
بعد از تمام شدن چهار بدن این چهارطاق کوچک در چهار طرف و چهار دیوار
چهار ضلع بر آورده و بروی آن پنجاه و هشت طاوگندی است تقریباً با ارتفاع نه ذرع
در شش دیوار سمت جنوب صورت محراب است محراب مربع بعنایت و جب که بدو اگر چه
بوده است بعد از آمد و دو محراب ساخته‌اند و در زیر طاقتها در دو کتیبه با فلک
روی که بخط نسخ همزوج بیلت نوشته‌اند که چندان امثال قدمی ندارد و مضمون
کتب اساسی چهارده معصوم صلوات الله علیهم و بعضی صورت فرنی و احادیث فصحا

چند میباشد که کبرچه یعنی حجرات کوچک در بدنه شمالی و دو کبرچه در بدنه جنوبی است
و دو طاقچه در بدنه غربی و دو طاقچه در بدنه مشرقی و چهار مرتبه از بقعه سفید شده
در این بنا و بمشرف است و اهالی آنرا مسجد میدانند از اینجامه و دینای مربع
منطبل بطول شانزده ذرع و عرض سه ذرع و چارک سقف این بنا را باخشت خام
ضربی زده اند در دوردور جای کتب هست ولی چیزی ننوشته اند در سمت شمالی
و جنوبی شانزده کبرچه ساخته اند که در تمام آنها از میان این دو بناست و بخارج درو ^{ندارد}
و هر دوها شبیه بدربچه و مربع و ارتفاع آنها یک منور عرض مدخل نیم منوره کبرچه ها
تاریک و بی روز است و کبرچه وسطی دیوار جنوبی این بنا را تسبیح داده بصورت محراب
در آورده اند مع ذلک فعلا فضای کبرچه و در بچه آن موجود است اما فضای کبرچه ها
با اختلاف است و در محاذی محراب منور بصورت بخاری دیده میشود که سه چارک از کف
بنا بالا ترو در تخن دیوار ساخته شده تمام این دو بنا از خشت خام و کبرچه ها هم درو
کلون داشته است چند جای چراغ هم در دیوار هست و هر کس از وضع و باضات و
ریاضتخانه های عبویان بلخ خبر باشد یقین نماید که اینجا و کتشفای عبوی کرد
از منته سالف در این نواحی بوده اند برای ریاضت منراضین عبوی منتهب خشت
و کبرچه های منوره ها از حجرات تنک و نار بکی است که فرنگها سلول میگویند و
مخصوص ریاضت و جای افامت و مجاهدت منراضین است و اطلاعات خارجی مؤید
اینچنان میگردد بعلاوه لفظ سد پر که محققان در اصل سد پر میباشد و از این برمیآید
که راهبان نصرانی در اینجا سد پر ساخته بوده اند و یکی از آنهاها از است که حالا
معروف بمقبره اولاد کپل است بعد از آن مسلمانان آنها چله خانه و جای اربعین بنا

فرار داده چنانکه بعضی کلبها مانند مسجد گردیده و بالعکس و حالا که چله خانه
چندان معروف نمند اول نسبت اهالی فرض مسجد می نمایند و ملتفت وضع
و کبریه می نمایند

بالجمله چون چهار فرسخ از سبز و اوراه پیوندند بفریث و بید می رسند و راه از مشرق
بمغرب بود و جلگه هموار است آنفریث از آبادیهای قدیم خراسان و معروف میباشد
و در کتب مصنفین ذکر آنست چنانکه حکیم ابوالفاسم فردوسی طوسی علیه الرحمه
از بید و از کوه گابد که در ضمن شرح نیشابور از آن نام بردیم در شاهنامه اسم میبرد

در پیغام فرستادن پیران برای آفرینش و باری خواستن از او فرماید

کشیدم بکوه گابد سپاه	برای پیران بریدیم را
وز آنویامد سپاه گران	سپهدار گودرز و با او سران
کز پیران ز گاه منوچهر شاه	نبوان نیامد فزون ز نیشاپا
بر رسید یکی جا بکه ساختند	سپه واداران کوه بنشاختند

دو جای دیگر فرماید

دو سال از هر دو ز کینه بدد	هی روی بر کاشتند از نبرد
یکی سوی کوه گابد برفت	یکی سوی رید خرامید

رید در این زمان صد و پنجاه خانوار و عیث و حجام و مسجد و آب انبار و باغات زیاد داشت
انگورستان دارد و صیفی کاری نیز در اینجا می نمایند آب و بید از سر فرسخی از جایی که
مزار سلطان پند فرزند رانجامست چشمه میگردم آب بود خانه و هم آب کار بزم
ان چشمه و از شهر سبزوار تا شهر و در هر جا در صحرای افغان سفید می رود و رید

تقریباً سی ذرع از مشهد پست تراست در نیم فرسخی رسیدد و شاه راه و باطنی برامه
فوافل و زوار ساختند

از پید که بطرف شاه رود حرکت مینمایند غالباً منظر گاه صدخرو میباشد که مرد
سوخز تلفظ مینمایند و آه از مشرق و بمغرب رود و جلگه هموار و چهار فرسخ میباشد
صدخرو چند ذرعی از و پید پست تراست در یک فرسخی صدخرو و غیره مهرانست
و آن ده که است آباد دارای هشتاد خانه انوار سکنه و ایش از رود و خانه و از کوه طرف
شمال میباشد آب انباری تقریباً دو مقابل کاروانسرا هفتاد هشتاد سال قبل
ساخته اند و بانی آن معلوم نیست کاروانسرائی از بناهای عهد شاه عباس ثانی در
مهر بوده که منهدم شده و جناب حاجی میرزا ابراهیم شرحیه در او مجتهد سبزوار
سلمه الله تعالی کاروانسرائی جدید در نزدیکی کاروانسرای قدیم بنا نموده اند این بنا
اجری و با وسعت و از طرف طول مشتمل بر نوزده باب حجره است که هر یک در می باشد
و در جلوه حجره ابوانی است اما حجره وسط سردری است و آن نیز ابوانی دارد که
بالنسبه بزرگتر است از طرف عرض کاروانسرا هفتاد و ساخته اند و کاروانسرای
قبیله است بیرون کاروانسرا چهارده طاقتما برای بارانند از مسافرین میباشد کلیه
اطاقها و ابوانها و طاقتماها بخاری دارد چهار گوشه کاروانسرا چهار طویل دارد کاروانسرای
قدیم مهرد و قطعه سنگ داشته که تاریخ بنا و اسم بانی را با شرحی در اینجا تجاری نموده
بوده اند یکی از سنگها مفقود است و سنگ دیگر که موجود میباشد بواسطه فتنه
قطعه سنگ فریب عبادان غیر مرتبط هم در سطوارانست و در صورت آن از

فرار ذیل است

(سطر اول) حبه والله بضاعف لثا والله واسع علم الذین ینفقون اموالهم
باللیل والنهار ستر او علانته

(سطر دوم) وکامرانی اعلی حضرت پادشاه حجاجه ظل الله السلطان بن السلطان بن
السلطان والخاقان بن الخاقان بن الخاقان مروج مذهبائمه

(سطر سوم) توفیق اتمام این بنیاد کثیر الخیر یافت حاج الحرمین الشریفین حاجی محمد
سید ولد مرحمت پناه جنت ارامگاه حاجی معین الدین محمد اصفهانی سنه
خمس و سبعین بعد الالف

(سطر چهارم) که چون مهر باشد بروی زمین شد از بهر زوار شاه رضا
امام بخوبی بزمه فتمین بی مسکن زائران امام علی بن موسی شهناشادین
(سطر پنجم) بنظاره برخاست روح الامین مسافرینا هی که در چار فصل
هواش بود خرم و دلنشین الهی حد صاحب بانیش منور نمائی بنور یقین
(سطر ششم) برآمد ز کویان افرین بی سال نارنج جشم نشان
بگفتا مقام سعادت خیرین در نارنج سنه هزار و هفتاد و پنج بعد از هجرت نبوی
با تمام رسید

در پانصد قدمی صد خرو بقره مربع متساوی الاضلاعی دیده میشود و بقره
املا السلطان تپه علی از اولاد حضرت امام موسی کاظم علیه السلام در پانصد
مذخور است در دوزخ کبیده شش طاق کوچک ساخته اند و کبیدی بالای شش
طاق فوده اند که از زمین تا اخر کبیده شش ذراع در بدنه طرف شمالی در دو
طرف درگاه وسط در لوح است یک یک پارچه کاشی قدیم است با برجستگی که منتها

است باز دارد روی این صحنه کاشی منقوشه منقوشه که مانند چینهای بسیار عالی است
 و از جنس کاشیهای ازاده حرم مطهر رضوی ^{ویران} نوشته شده (ذکره الاعلی بالتقدم اولی)
 معین است که این کاشی مخصوص این محل نبوده از جائی با آنجا آورده اند لوح دیگر سنگ
 سبزی است بشکل محراب کوچک که روی آن این عبارت منقوشه است (باهو نارنج عمارت
 باه تمام مسماة خوانون معظمه صالحه . . . بنت سپادت و مغفرت دستگا
 امیر حسین ^{۹۸۱} نهصد و هشتاد و یک) عرض و طول بقعه هفت قدم است
 صدخ و ده که این آباد شیب بقصبر و دارای چهار صد خانوار سکنه ایشان از
 یک رشته قنات و از رودخانه که از چشمه سار کوه طرف شمال تشکیل مییابد مسجدی
 قدیمی در صدخ و هست که عهد بنای آن که بجای مفصوره است هو از است مقرنس
 نیمی بار ارتفاع و از ده ذرع که ده قدم فرش انداز دارد و دهنت از هفت قدم میباشد
 این ایوان از پائین ناز بر طاق بلخشت خام است و بخص و مشرف بانهدام و ضلالت و سمت
 شرقی قمت قبل مسجد است ظاهر ایوانی در وسط بوده سخن مسجد که سیم کل و دارای پنج
 ایوان کوچک است طول آن نوزده قدم و عرض آن چهارده قدم و از این بنا تا آن محسوب نمیشود
 یکجا خام و در آب انبار در صدخ و هست حاصل اینجا غله و انار و هندوانه و غیره
 خوب میشود در صدخ و چا پارخانه نیز هست از صدخ و چون بطرف شاه رود آیند
 اول آبادی منین است و راه چهار فرسخ و از مشرف مغرب و در جلگه هموار و در راه
 چیزی دیده نمیشود جز آب نیاری و بس اما منینان قلعه حالتی او را چهارده سال قبل که
 سهل منینان کهنه را خراب و منهدم ساخت اهل اینجا سخن و در آن سکنی گرفتند
 این قلعه بیست برج دارد اما قلعه منینان کهنه هشت برج داشته که چهار آن برقرار

و چهار دیگر معدوم شده است قلعه جدید منیران همان است که الهیارخان
 قلیبی در عهد خاقان خلداسپاز فتح علی شاه طاب تره ساخت و بنی قلعه منیران
 در آن منحصر شده دم از خود سری میزد و عساکر خاقانی او را مقهور و قلعه او را
 تخریب کردند و مردم قلعه را کوچانیدند بنیشابور بردند و فقط آثاری از آن باقی
 بود تا منیران آنها بعد از خرابی سبیل مزبور و بنجد بد عمارت آن پرداختند و کافصه
 بلوک منیران و جای آبادی است و تمام خانه های حالیه تازه ساز و دو کاکرن و
 کاروانسرا و مدرسه و حمام دارد و مدرسه منیران از ابنیه جناب حاجی میرزا
 ابراهیم شریعتمدار مجتهد سبزوار است در خارج قلعه منیران کاروانسرای تجرید
 از ابنیه عهد شاه عباس ثانی برای فوافل و فواد هست و سنگی بالای سردر
 کاروانسرا نصب است و بخط ثلث در بالای سنگ کتیبه کرده اند (قال الله تبارک
 و تعالی مثل الذین یفقدون فی سبیل الله کثیرا من ذلک لعلهم ینفکون) و بخط نستعلیق
 نوشته اند

باعت بر تخریب این او فام خیر انجام آنکه در ایام دولت کامکاری اعلیحضرت پادشاه حجتها
 ظل الله السلطان بن السلطان بن السلطان مرفج مذهب ائمه اثنا عشر غلام با اخلاص
 امیر المؤمنین حیدر شاه عباس الشاذ الحسینی الموسوی الصفوی بهادری خان خلد الله
 ملکه بالجناب عزت و وضع پناه مستغنی الالقاب طایف بیت الله الحرام زاهر
 الزکری و المقام حاجی الحرمین الشریفین حاجی محمد طالب ولد مرحمت و مغفرت پناه
 جنت ارامگاه المستغرق فی بحار رحمت رب الغنی حاجی معین الدین محمد اصنفها فی
 ثوبه بنی این و باط مبارک کثیر الفیض یافت و ثواب بنی این و باط عظیم التفع و ا

روح بر قنوج والد خود هدیه نمود قرینه الی الله تعالی فبسنه اربع و سبعین بعد

الالف کتب محمد رضا الامامی

لوحی جدید در پائین آن لوح نصب است و در آن نوشته اند (بسم الله تعالی
بانی بر تعمیر و تجدید این بنیاد که خیرات ابدی میباشد برید و فوق آثار جناب اشرف
الحاج و التجار حاج علی بنی تاجر کاشانی احیا و جاری گردید ۱۲۸۳ طول این کار و انرا
از طرف بهر زهفتاد و دو و قدم و عرض شصت و شش قدم است و در او ایوان دارد که
یکی از آن در بالای مدخل و دیگری در طرف مقابل و در زیر ایوان طرف مقابل
اطراف تخته‌ها میباشد و در دو طرف ایوانها از طرف طول شش حجره و از سمت عرض
هم شش حجره متصل یکدیگر دارد بدون ایوان و در چهار زاویه آن چهار طویل
ساخته شده و در طرف وحشی آن دوازده صفا است بانضمام یک غلام گردش
و در اطاق فوقانی که در دو طرف ایوان واقع است مدخل کار و انرا رویشمال
میباشد

رو بروی این کار و انرا آثار جزائیه دیده میشود معروف بکار و انسرای مأمونی از فرار
مذکور در عهد خلفای بنی عباس بادرومان مأمون ساخته شده این بنا بسیار
وسیع و باجرهای بسیار بزرگ ساخته شده و وضعاً ابتدا شبیه محکم میباشد
لکن بعد از وقت معلوم میشود که کار و انسرایست در صفحات خراسان خشت خام
بزرگ و اجر ضخیم مثل خشت‌های قهقهه و طوس و خسر و جرد و غیره بسیار دیده
میشود اما نه مثل اجرهای کار و انسرای مأمونی که عرض آنها بیست و هفت سانتیمتر
و طول سی سانتیمتر و عموماً شش سانتیمتر و این اجزای روی کار بکار رفته و در

وسط و مغزینا خشت خام است مدخل کار و انشای مامونی رو بجنب و دو
 پشته از قنات مزینان در میان این کار و انشای باشد
 آب مزینان از دو قنات یک قنات مزینان که آب و آفری دارد و یک قنات پنگ
 قلعه که بقدر ثلث قنات اولی آب دارد سکنه قلعه مزینان همانجا سیصد
 خانوار است و فراوان مزارع از آنجا از فراوان صورت ذبل قلعه داد نمودند
 بهمن آباد سوپر کاهه کلانه مزینان غیاپون داووزن
 تهاردان آب رود مور بیزه کوه طرف شمال مزینان را کوه بیزه
 گویند و پشت آن جوین و اسفراین است حاصل مزینان غله و جو و قهوه باشد
 مسجد معشری در مزینان کهنه است که شبستان و دیوار دارد و محسن و
 معصومه همانا از اجرم باشد مقصوده در میان دو شبستان بوده که یکی آباد
 و موجود است و دیگری خراب شده شبستان موجود مثل بر شش سقف و
 طاق است طول از هفت قدم و عرض دو ازرده قدم و منبری از اجرو گچ در ضلع
 شرقی شبستان ساخته اند تمام این بنا یکدک کشیده و نواست و حدساً چهل سال
 قبل ساخته شده دهنة طاق مقصوده شش قدم طول آن که فرش انداز است سپر
 قدم تمام طول محسن سه و هفت قدم عرض محسن سه و سه قدم دیوار و بمشرف
 و جنوب نام تمام مانده است آب انباری هم در دم دروب مسجد واقع است مسجد دیگر هم در
 مزینان کهنه است و در سمت قبله شبستانی دارد مثل بر هشت طاق که هم
 شبستان و هم بجای مقصوده است محسن مسجد نسبت شبستان در شمال واقع
 شد عرض فضای محسن هجده قدم و طول بیست و یک قدم بنای از کلیه از خشت و

کل است و اگر کسی هم در آن دیده میشود اطراف صحن ایوان و تماس آنما فرقی بین آباد
 دو سمت غربی و شرقی از کهنه واقع و سبیل چارده سال قبل غالب عمارت این شهر به راه
 خراب کرده و پیش از این خرابی خرابی دیگر بان راه بافته بوده همانا در یکی از فتنه ها
 و لشکر کشی های سابق به من آباد خراب شده و ثانیاً آباد گردیده بهر حال آثار این بنای
 معتبره در اینجا دیده میشود مخصوصاً جایی از خشت و گل در کمال استحکام داشته و
 از آثار آن الان پایه های ضخیم که از چینه گیری بالا آورده ماند موجود است دو راد و
 مسجد و وسط صحن میباشد بعضی شانه زده قدم و طول همچو قدم ایوانی در طرف
 قبله و ایوان دیگر دو سمت شمال و در دو طرف هر یک از این دو ایوان جناحین مربع
 ساخته بوده اند اما مزاده در اینجا است معروف بسلطان سپید فرش که چهار بدنه بقعه
 از خشت و بر روی آن از چهار طرف هشت طاق کوچک از اجزای ساخته اند و روی
 طاقها آکنده عالی از اجزای کرده هر چه چو راست و ارتفاع آن تقریباً چهارده درخ
 وضع بقعه مربع متساوی الاضلاع و از هر طرف نه قدم است اما مزاده دیگر معروف
 بسلطان سپید است منجیل هست که بنا و بقعه عالی با عظمتی دارد عرض و طول داخل
 بقعه چهارده قدم در چهار ده قدم و گنبدی و وسیع روی این فضا زده اند تمام این
 بنا از خشت خام است و داخله بقعه را سفید کرده اند و بر روی صورت قبر کرده
 وسط است صندوق چوبی گذاشته و در حوالی این بقعه و بارگاه ملحقات و ضمایم
 معتبره دیده میشود این اما مزاده صحن و ایوانی دارد و اطراف و ملحقات آن فعلاً خراب
 میباشد و مابین این دو اما مزاده و ثانی دیده میشود که هر چند از خشت و گل است
 باز بقعه و خود تکلف دارد و خنر منباید که کوه خندان بوده و از کلبه آثار مستقیماً

میکرد که بهمن آباد از آباد بهای معتبر بوده است

دوسوی پرنیز امامزاده ابیست معروف بسطان پید حسین کبیر از اولاد حضرت امام
موسی کاظم علیه السلام است بقعه امامزاده مربع متساوی الاضلاع و از
هر طرف نه فدیتم است ارتفاع بقعه و کعبه دوازده فدیتم و ایوانی در جلو بقعه
میباشد شبیه ایوان مسجد و چار دیواری کلی دارد نیز از تقریباً صد ذرع
از مشهد مقدس سیست تراست و چار پارخانه و تلکرافخانه دارد

چون از منیر از سمت شاهرود حرکت نمایند بعد از طی سفر فرسخ و نیم راه بقعه
صدر آباد که از بناهای مرحوم میرزا آقاخان صدر اعظم نوری است میرسد بنا
مشا و الب و بروی قلعه کاروانسرای خوبی برای بارانداز و منزلگاه قوافل و زوایا
ساخته است و آن کاروانسرا هفت حجره در طرف طول دارد و چهار در طرف عرض
مدخل کاروانسرا رویشمال و مقابل مدخل ایوانی است نسبت با ایوانهای جنبین
برگتر و حجره سردی دارد در دالان کاروانسرا نیز دو حجره است و آب انباری
در نزدیکی کاروانسرا است که آب سردی دارد ولی خرابیست چهار رشته قنات
در صدر آباد هستند که در رشته و اشرف خان قزوینی احداث کرده و در رشته
دیگر را عباسقلیخان پان اما هر چهار رشته محتاج بتنقیب میباشد و در و در
عبور از صدر آبادی که در آنجا دیده شد از استرید خرید بودند و در آب انبار و
اصغر انداخته قلعه صدر آباد پانزده خانوار سکن دارد با حمام و پنجالی که هر دو
مرتب میخواهد بنمفرسخ صدر آباد مانده آب انباری حاجی محمد رضای بهمن آباد
ساخته اما الاقفان خراب و بجا نیست برج مربع کلی دو نزدیکی آب انبار است

پنجم فرسخ از صد را باد کند ششم پل ابریشم است که هجدهم دارد و دهنه دوجشمه
 طرفین چهار منبر میباشد و چشمه وسط پنجم عرض دارد در طرفین طاقها چهار
 پل است و ارتفاع هر پل يك متر از ابتدای پل نهمه اول بیست و هشت ذرع
 میباشد این پل از ابنه مرحوم محمد ناصر خان ظهیر الدوله است و تمام اجزای و در
 از سنگ فرش و بنا بر اینچ این او خراعیست بار نموده اند خاک خراسان پل ابریشم منتهی
 میشود در خوب پل نیز بود به فاصله چند ذرع آثار پل خراب است که مردم آنرا از بناها
 شاه عباس میدانند از اینچاد و فرسخ راه که پیوندند عباس آباد میسرند در یک فرسخی
 عباس آباد و چشمه کوچک است معروف بچشمه خونی و قلعه چهار برجی کوچکی در
 اینچاهمه حفظ کله ساخته اند موسوم بقلعه کزی و چند سال قبل اصطخری در اینجا
 بنا کرده اند از زمینان عباس آباد راه در جلگه هموار و از مشرق و مغرب و اغلب از
 بکری شبیه است قلعه عباس آباد را شاه عباس اول ساخته و چهل خانوار از مسلمانان
 که جسته از اینجا آورده و سکنی داده و صد تومان نقد و صد خوارچین برای آنها
 مستمری مقرر کرده و قناتی برای عباس آباد احداث نموده که در قلعه افتابی میشود
 آثار و قلعه خراب در طرف شمال عباس آباد در بالای تله دیده میشود و معروف
 بقلعه بالامی باشد چند چشمه بزرگه بالا واقع شده که اهالی عباس آباد
 بیشتر آب آنها را بمصرف زراعت میسرسانند آنوقت اهالی عباس آباد و زوار را از
 بزوار میاورند سکنه عباس آباد حالا بهشتاد خانوار رسیده است زمستان
 عباس آباد سخت میباشد و در جلگه آن الهوی زیاد و کورخورد که هها فوج و پیش
 دارد و مار و عقرب و حشرات موزی در اینجا بسیار است دوسه فرسخی عباس آباد

در کوپر طرف جنوب در دامن کوه دو شاخ بود و پشت این کوو جنگل هیزم بناغ
 فراوانست کاروانسرای عباس آباد معتبر و بزرگ و مربع متساوی الاضلاع
 و عرض و طول از شصت قدم و چهار ایوان در چهار سمت دارد و ایوان سمت
 شرقی مدخل کاروانسرا میباشد در هر سمتی ده طاق نما و در هر طاق نما حجره
 با ستونهای پنج طاق نما در سمت شرقی و جنوبی و پشت حجرات طویل و نشیمن ساخته
 شد آب عباس آباد که تفریب آباد و اوخرا تا بسنان بچارک است از میان ایوان رو مشرق
 وارد کاروانسرا میشود و در همین ایوان حوض مربع کوچکی ساخته شد آب از
 حوض جاری شد بعضی کاروانسرا میباید و از زیر سکوئی که تفریب آباد وسط ساخته اند
 گذشته بچیزی میریزد و از زیر قتمت شرقی خارج میشود این کاروانسرا نیز از ابن بنه
 شاه عباس بزرگ است و با کمال اهتمام و استحکام با اجر و کج بنا شده و حاجی حلینقی
 کاشی و مرحوم حبیب خان نظام الدوله شاهسون از امرت نموده اند و سنک سفید
 بر در کاروانسرا نصب کرده و این عبارت در آن منقود است (بسم الله تعالی
 بانی بعمارت و بنیاد این بنیاد که خیرات ابدی است پاز شد بر بدی توفیق انا و اشرف الخ
 حاجی حلینقی کاشی) نیز بر سنک دیگر نوشته اند (حاجی شعبان جار و فر
 ولد انا سلیم پینه و ذوا فهای بزرگ شد طهران ساکن مشهد مقدس نو کرج
 میبهدی چاوش هر کس اعانتی و اعانتی باهل عباس آباد نماید خداوند بک در
 دنیا و هزاره و آخرت باو بدهد ۱۲۳۷) این بنیاد شاه عباسی نیز در نزدیکی
 کاروانسرا هست اهالی عباس آباد باغستان ثوبت برای ابرئیم داوند و عباس آباد
 چا پارخانه هست و اینچاصد و پنجاه ذرع از مشهد مقدس است تراست

از عباس آباد که بطرف شاه رود حرکت نمایند منظر لکاه میان دشت است و اواد از مشرف
 مغرب و این دادر جلگه هموار اما بعد از یک فرسخ و نیم طی مسافت جاده همایین دو
 رشته کوه واقع و فاصله بین جبلین از دو پستندرع الهی مقصد هشتصد فرسخ است
 نیم فرسخ از عباس آباد گذشته قلعه خزایه است معروف بقلمه سفید باغی دارد
 و آب قناتی که آن باغ و امشروب می نماید در دو فرسخ عباس آباد الهاک است و آن
 قلعه است تا از چینه کبری وصل بکاروانسرای اجری گویند کاروانسرای الهاک را
 شاه اسمعیل منقوش ساخته بهر حال حالا از آب و از بیرون مربع و دارای هشت برج است
 دو دروازه داخل طولی و بیست و دو دروازه است و یک طاق بزرگتر هم در آن میباشد
 از دالان که داخل حصن میشوند کاروانسرا مشتمل است بر چهار رست چهار ایوان دارد
 و در چهار ضلع حجره ساخته اند که هر ضلعی سه حجره دارد و فضلا آن حجرت و این حصن
 ساکن بعضی از اهالی الهاک است سکنه الهاک تقریباً سی خانوار میباشد و بیست و پنج تن
 از طایفه عرب و عجم آب الهاک از قناتی است که آب کمی دارد آب نیاری هم در بروی
 کاروانسرا است که آب دارد یک چشمه هم در اینجا برای آب خوردن اهالی است از
 اشجار هفت هشت درخت سجد و توت و در الهاک دیده میشود سه فرسخ از الهاک
 گذشته میان دشت است که قلعه انرا مرحوم حاجی میرزا آقا سودا عظم بامر شهریار
 میورد ماضی محمد شاه غازی طاب ثراه بنا نموده و تقریباً پنجاه خانوار سکنه در آن قلعه
 میباشد از عرب کلانهای مرینی و صد خانوار اهل عرب تیموری در کلانهای
 مرینی در طرف شمال میان دشت در چهار فرسخ ساکنند قلعه خزایه میان دشت را
 باغ شامیانند و اهل واحشام در اینجا ساکن بوده گویند و بعضی اسباب نمودن

قنات
 الهاک در دروازه
 سلطنت شاه اسمعیل
 میر عبدالکریم که از نظر
 پادشاه صفوی تیراگت
 اقامت حکومت سازند
 داشته حضرت زوجه
 است

در این مقام نگاهداری می کرده ماند بکباب کاروانسرای اجری از این بنده قدمی معرف
 بشاعنابی در میان دشت است که حاجی علی پنی کاشانی در ۱۲۹۱ هجری قمری
 و شرح مطابق لوح عباس آباد بر در کاروانسرای اجری تاریخ مرث نگاشته این کاروانسرای
 مشرف است مشتمل بر دالانی که دو طبقه میباشد و هر دو طبقه آن جا می
 اقامت دارد و بروی دالان ابوانی است که زیر آن جزو طویل است و پشت ابوان حجره
 در جنبین ابوان که رو مشرف و مقابل در است دو حجره تختانی دارد در طرفین دالان
 نیز دو حجره تختانی است در شمال و جنوب دو طاق است که از اینجا بطویل و جای نشیمن
 زمستانی می روند و در چهار ضلع حجره است یعنی در هر ضلعی سه حجره ساخته اند طول
 کاروانسرای قدم و عرض پانزده قدم میباشد

دو باب کاروانسرای دیگر که بسیار ممتاز و با وسعت و اجری متصل بکاروانسرای قدیم
 حکمخانه نظام الدوله ساخته و قریب صد هزار تومان خرج کرده یکی که نسبت در طرف
 مشرق است هفتاد قدم طول و پنجاه قدم عرض دارد در طرف طول ده حجره و در طرف
 عرض هشت حجره و در چهار سمت در وسط چهار ابوان که دو ابوان شمالی و جنوبی
 مدخل دو خلوت کوچک است و ابوان رو مشرف مدخل است یعنی دالانی است
 مشتمل بر کنبه عالی که از کاروانسرای وسطی با بنج داخل میشوند مقابل آن ابوانی است
 که پشت آن حجره است در وسط سکوی بزرگی است و یکی از خلوتهاش حجره دارد و
 دیگری هفت حجره و خلوت طرف شمال را طویل است موضوع چهار گوشه کاروانسرای
 قریب چهار طویل ساخته و سکوها برای نشیمن مسافران در آنها قرار داده چهار راه پله
 در طرفین ابوان شرقی و غربی است در این کاروانسرای قدیم کرده لوازم را از بیخ و اخبر و

غیره با اهتمام قرار داده اند

اما کاروانسرای وسطی سه بدنه است و بدنه رو به شرق فدوی کاروانسرای
شاعباپی است و فدوی از قلع مرحوم حاجی میرزا آقایی بدنه رو قبله هشت
ایوان متعارف و یک ایوان بزرگ فریخته در و دو ایوانچه و اهر و مانند در جنبین ایوان
بزرگ دارد و در پشت این بدنه تلکرافخانه است بدنه رو به مغرب که مدخل کاروانسرا
شرقی دوازده است هفده ایوان و ایوانچه و اهر و مانند دارد و جنب تلکرافخانه خلوت
مستراح است بدنه رو شمال که در کاروانسرا دوازده است دوازده حجره دارد یاد و
حجره محقر در جنبین در طول این کاروانسرا صد و هفت قدم و عرض شصت و هفت
قدم و تارنج این بنا را صوری از شعرای خراسان چنان نظم آورده و در کاروانسرا

نگاشته اند

مندان ذات مقدس را که از صنع جهان	جاودان بر پایه هفت و رنگ چار و کان بود
کاندین فیروز عهد شهریار کامکار	ناصرالدینش که فخر دوده خانان بود
چاکر سلطان نظام الدوله شمس مملکت	میرنویان آنکه فردولت سلطان بود
قبض یزدانی حسیطان کز سحاب جود	سلح ملک خراسان روضه رضوان بود
خواست بهر زاین روضه سلطان طو	ملجای سوز که چون حرمش فوی بنیان بود
هفت و الای او بنیاد فرمود این رباط	در میادوشی که در دو محفل سرگردان بود
بارک الله زاین بنا که کاسمان اردکان	کاینچنین محکم بنیاد سلح مکان بود
اندرین خدمت سرو و شاه شهر یار دین	هیچ عمر شرف و لایحه شکر بی پایان بود
الغرض چون شد تمام از همت و الای	این سزائی کاسمان از آن یکی ایوان بود

و در فم کلك صبوری از پی تاریخ سا از نظام الدوله این بنیاد جاویدان بود

واقعه عبدالوهاب ۱۲۹۰

در سه کاروانسرای میان دشت و بیرون آنها بیست هزار ذراع می‌توانند منبر
نمایند و سه آب انبار در اینجا هستند و در کاروانسرای نظام الدوله و یکی در
سوی کاروانسرای یکی از دو آب انبار کاروانسرای پله می‌چورد و می‌رود تا سقنات و
شش ذراع و نیم عمق دارد تا کف قنات آب انبار بیرون کاروانسرای بیست و چهار
پله دارد تا لب خود آب انبار برسد سه ریشنه قنات در میان دشت بوده یکی
ز آنها حالا آباد است که نظام الدوله تنقیح نموده و آب از اجاری ساخته و در شنه
دیگر بار و دیابت جلگه میان دشت و سبع و صاف و هموار و شن سپاه رنگ
دارد کوه طرف قبله میان دشت موسوم به بیار میباشد و از بیار چند است
کوه طرف شمال مشرقی فرزید نام دارد و پشت آن جو نر است کوه طرف شمال
مغربی معروف بقلندرس و پشت آن نزدیک است کوه شمالی و جوز بان
سیکوستند و نزدیک می‌باشد شش چشمه سرخ و چشمه شاملی (شمالی) و چشمه
حوزبان و چشمه انجیر و چشمه بید و بعضی چشمه‌های دیگر است ارتفاع می‌باشد
و مشهد مقدس دو بیست ذراع است.

نصیبان دشت که طرف شام رود حرکت نمایند منظر گاه مباحی میباشد راه از مشرق
مغرب و هفت فرسنگ است بگنجر سرخ از میان دشت گذرند خط راه در میان
کوه‌های بیست و هوه مامور افتاده و همدنطور در پیشی و بلند است تا از دهانه
نبرد خارج شود و در بعضی جا فاصله پنج جلیب که راه از میان آنها می‌گذرد بقدر

کم است که بگویند شباهت بهم میرساند از دهن زید و که خارج شدند و یکفرسند
 و نبی میامی در طرف دست راست نزدیک براه قلعه زید است که مرحوم حاج
 میرزا آقایی با مشهور بار میرورماضه محمد شاه غازی طاب ثراه بنا کرده و قناتی در
 اینجا است و قنات دیگر در میان کوه میامی که در او آخر تابستان هر دو یک سنگ
 آب دارد اما قنات زید را که تنقب و آباد شود بتنهائی سه چهار سنگ آب بهم میرساند
 تفریب است خانوار در قلعه زید و سکنی دارند و در همان نزدیک مسجلی است که
 در بعضی سالها در بهار و سبل از کوه میامی جاری شده و از این سبل بطرف شمال
 میرود و بالای کوه طرف بسار که در زید کوه میامی است برجی بجهت دیده بانه
 ساخته اند و در دست راست راه وصل بجاده نهر برج دیگر است دهن زید و
 سابقا جانی مخوف و مخافت عابرین در آنجمل بواسطه راهزنی ترا که معروف بود و از
 نوارنج و سپر چین بر میآید که سابقا زید و شهری بوده در این ناحیه و فتنه مغول
 با حادث دیگر از آنجا بود نموده و در یکفرسخی میامی در طرف یمن قریب است مؤسسه
 براهیم آباد که پنجاه خانوار و عینت و باغات مشجر و معتب زیاد دارد و بعضی اشجار که من
 چنار و غیره در حوالی قنات این دهکده است که میتوان فرض کرد شهر زید در همین
 محل بوده و این اشجار بینه آثاران بلد است و پس از خرابی براهیم نامی اینجا قابل دیده
 دهکده آباد نموده و باسم او موسوم شد بهر حال زید و که مورخین نوشته اند
 شهری است از خراسان در همین دشت و سر زمین بوده و فاضل زیدری منسوب
 بهمین بلد است و او خواجه نورالدین محمد منشی میباشد که منشی ادیب و منشی
 لیب و کاتب الحضرة و از مقربان سلطان جلال الدین خوارزمشاه بوده و در نظم و نثر

بدی طولی و طبعی قادر و فضلی وافر و دانشی بکمال داشته و در فتنه مغول
نواب و مصایب دیده و رنجی زیاده از حد و صف کشیده و نقشه المصدا و ربه
از ان کروب و الام و شداید و اسقام بد و سنان خود نکاشته و او را قی چند بلای
حکم و عبر و غرر ادب و در و انباشته که متواضع گشت نارنجی است سراسر بنید و رفا
نهایت دلپسند که بدان سیاق نکارش نادر بدست میاید و کز دیده میشود و لها
سخن را میگذارد و طبع غلیظ را متاثر میازد و از اشعار فاضل زیدری مطلع
مستور در ذیل است که در مدح سلطان جلال الدین گفته

بیاساقی که شد عالم دگر یاره خوش و رنگین بفرخسرو اعظم الخ سلطان جلال الدین
وازه پزیک شعر و طبع و درجه اسنادی و معلوم میشود و از اینجمله نیز بر میاید که شهر
زیدری و او اهل مائه هفتم از تاریخ هجری آباد بوده است

اما مای قریب است آباد شبیه بقصبه و دیواری با شانزده برج دارد بنای مای بطرح
غیر معنادار است اغلب کوچه ها را بنحیث سرپوشانده اند خاصه شوارع خاصه را و در
خانه ها و معبر از میان آن کوچه های سرپوشیده اخراج کرده اند و خانه ها را باخشت
تاسه طیفه بر روی هم ساخته اند و در بچه ها بخت شوارع کارگزار کرده و درها بیشتر
کوناه و پست ساخته شده و از همه این اوضاع معلوم میشود که اهل مای در مدافع
ترکان ناانجامدارند که در میان شوارع و کوچه ها جدال و دفاع نمایند غیر از
ابنبارها و حیاض عامه تمام بناهای مای را باخشت و گل ساخته اند تکبیر و مسجد
در اینجا پهلوی هم بنا کرده اند و مسجد مربع مستطیل است بطول بیست قدم و عرض
پانزده قدم و ارتفاع پنجدرع و سقف مسجد بتبر و تخمه پوشیده شده و نرسون از

تبرهای محکم در میان مسجد فرسخه و منبری دارد که خالی از امتیاز نیست و در بالای
در مسجد که ابوان فوقانی جنوب تکب است بخط خوش بر سنگی مکتوب و منقوش است

هو الواف والنبات

بهد محمد شرفازی انکو	که محکوم حکمش زمین و زمان شد
خدبوی که هر باور فوج او را	بجاینداش رستم داستان شد
محمد تقی خان که فوج عجم را	بسر تپی از حکم شکر حکم از شد
دلیری که از خنجر خون چکانش	ز خون عدو جوی هر سو روان شد
دل او بوقت نگاه سپودر با	کفا و بگاه عطا همچو کاز شد
دوامرزش باب خودان امیر	که از دار دنیا بقصر جنان شد
علی اصغر خان که شمشیر نیش	عدو سوز مانند برقیماز شد
یکی مسجدی ساخت اندر مبله	که چون کعبه حاجتگاران شد
پی طاعت و سجد و محراب او را	ملک بر زمین هر شب آسمان شد
بهشتی شد از ترهت صحیح روی	عبان حوض کوثر چو جو روان شد
چو آمد با تمام ان پاک مسجد	بنار بخان هر طرف ننگه داز شد

محمد ثانی خان بنار بخان آمد

چو بشمرد هر حرفی از نام از شد

دو حاشیه همین سنگ مسطور است و وقف شرعی فرمودند عالیه و فی الجاه و فی الجاه عزت
و سعادت همراهِ مشرب الخافان محمد تقی خان زید غره ابن مرحمت و غفر از پناه جنت و
رضوان ارامگاه علی اصغر خان پاک بیست و هفت و نیم که روز اب محمد حاجی است

جهت مسجد میای که آنچه عاید شود صرف روشنائی مسجد نمایند که خلاف

گند بلعنت خدا گرفتار شود ۱۲۵۳

خط و جاری این سنگ ممتاز و ایند و صنعت و خوب از عهد برآمده اند اما در
شعر نقصهاست و بجای هو الواقف علی الشیاط هو الواقف و الشیاط نوشته و
این معایب رونق محاسن خط و جاری را برده است اما تکبیر (حسینیه) اگر چه با
خشت و گل ساخته شده نهایت مستحکم است و دو مرتبه دارد مرتبه ثانیه سراسر
ابواب است یعنی چهار ابواب فوقانی در چهار سمت ساخته شده و ستونهای تیر
در دو واد و در چهار ابواب بالا نصب شده مرتبه تحتانی تکبیر چند باب دکان و یک
انبار است عرض تکبیر پانزده قدم و طول هیجده قدم و ارتفاع هفت ذراع است در
سمت شرقی داخل تکبیر حوض آب انباری است و این تکبیر و آب انبار همچون آب انبار
خارج میای نیز از بناهای محمد بنی خان سرتیپ فوج عرب و عجم بطام میباشد که از
معارف میای بوده و طایفه او با عجم سرگردگی داشته اند

مسجد دیگر در میای هست که باخشت و گل ساخته و روی آن را نیز پوش کرده اند طول
آن سه و سه قدم و عرض بیست و شش قدم و هیجده ستون در میان مسجد است
معرض مختصری دارد مشتمل بر حوض کوچک و چند اصله درخت نوب و در سنگ

سباهی که در دیوار جنب در مسجد نصب است نوشته اند

بنوفق معبود حقیقندیم	ز بهر ندا خانند در این مقام
بنا کرد سلطان محمد ز صدق	چنین مسجد جامعی والسلام
دیگفت تاریخ سالی که گشتا	هزار و صد و نوزده بنیاد شد تمام

رباطی دو مپای هست شکلا مربع مستطیل و از داخل در چهار بدن چهار ایوان
 دارد که یکی از آنها جزو الاز است و خود را الان بطرح سرای عتاسی میان داشت
 دو مرتبه ساخته شده در چهار ضلع رباط مدخل چهار طول است و باعتبار
 چهار طاقی که برای این چهار مدخل در چهار ضلع ساخته شده می توان شکل رباط را
 مثلث دانست ولی در بادی نظر همان مربع است بنای این سراسر از مسامتت بنا
 اربعه اصلیه منحرف و در آن از سمت شمال شرق است کلبه همجده حجره در این رباط
 هست و در ایوان مقابل ایوان را لان حجره سردی فوقانی و در جنبین در بنزد و
 اطاق فوقانی ساخته اند مستراح در خارج و از بیرون و زینا هفت برج ساخته شده
 چهار در چهار ضلع و در دیوارهای طول و یکی در مقابل و فرینت در و از خارج و
 سمت و خشی بیست طاقمادار و ابانبار معتبری در جنب رباط بفاصله کمی ساخته
 شده و ظاهر آنرا نیز بار رباط بنا کرده اند در محاذی ضلعی که سمت جنوب است در
 بیرون چهار عظیم کهنی است و چند اصله ثوب در سردکار و انبار بر سنگ
 بخط برجسته نوشته اند

در زمان دولت روزافزون ابد مقرون پادشاه حجاجه ملائک سپا ظل الله خاقان
 الاعظم والسلطان المعظم مالک رقاب العرب والعجم السلطان بن السلطان بن السلطان
 شاعبا بن الثاني الصفوی الموسوی الحسینی بهادر خان خلد الله ملائک و سلطان
 واقاض علی العالمین بره و عدله واحسانه بنده در گاه اغور لوی امیر ایوان اعلی
 بانی این بنای خیر بنیاد شد فی سنه اربع و ستین بعد الالف کتب الفقیه

اسمعیل

در وسط دهکده مهای نیز اب انباری حسنخان ولد اسدالله بیک مهدی در
عهد خاقان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه بنا نموده است و تارنج بنا هزار و دویست
و بیست و دو میباشد و اشعاری در تارنج بنای اب انبار و مدح بانگفته و
نوشته اند که فابل نگارش نیست

دره موسوم بکلاچون مابین دو کوه مهای است و اب مهای از میان این دره میپای
و از این دره ببلوک بیار چند میروند اما راه پیاده رو میباشد و سواره باشکال
می رود و آغتشاش ترا که از این راه آمد و شد می کرده اند بالای کوه مهای در سه
موضع پنجال طبیعی دارد که او را سه تالابستان نیز انها نام میشود آثار و در طرف
جنوب مهای غالب میباشد و بعضی راه غیبی اینک آبادی بسیار است و اینجمل
بوده از این آثار چنین بر می آید که سه چهار هزار خانوار در اینجا سکنی داشته اند و کلا
گویند این آبادی در فتنه مغول خراب شده و بجز تالاب و سبیل دره کلاچون
خراب شده باشد

قلعه اوکی چهار برجی در بالای کوه مهای است که دروازه آنرا از اجز ساخته اند و بیک
اب انبار بسیار خوبی در میان است و جلوا و بنقله اوک که نزدیک بیکی از قلل است
تقریباً آثار دویست خانه دیده میشود در دو وصف شبیه پنجابان است و کشته
شده است تا نزدیک فلامه و بگرو بیک اب انبار هم در طرف مغرب این آثار است که
مقابل اب انبار طرف شرقی است اب انبار داخل آن است و راههایی که در این کوه
باین محله مستقیم و با سنگ و آهک بسته اند که کسی نتواند خود را با نخل رساند
قبرستانی در اینجا هست و در آن پیکان از اسلحه قدیم یافت میشود و در این آبادی

چشمه‌ابی هم وجود دارد در کوه میامی کبک و فوج و میسر بیار است
 از میامی که بطرف شاه رود حرکت کنند منظر نگاه از میامی باشد راه زباده از چشمه
 فرسخ و از مشرق و مغرب است و در ابتدا در طرف دست راست دور از راه قلعه
 بند مرجاز است کوه میامی در دست چپ امتداد دارد و پست میشود و فرسخ
 از میامی گذشته در حوالی راه در طرف یمن منزهه چاله بنه گرا از منابع میامی است
 طرف پارس پیشتر از چاله بنه گرا کلاته موقبل است که آن نیز از کلاته‌های میامی باشد
 این کلاته‌ها درخت و بیشه دارد قدری پیشتر کلاته اسد است و آن در طرف دست
 راست و وصل بجاده میامی است و بیست خانوار سکنه و آب قنات دارد بعد از آن
 در همین طرف وصل براه محمد آباد است با پنجاه خانوار سکنه و آب قنات نیز در همین
 سمت قهیریه خوانده است با چهل خانوار و عیث و آب کار پروا آباد بهای منزهه در خشتا
 دارد پس از آن در بار راه دهکده اسرا بلی است که شصت خانوار سکنه دارد و
 این از قنات نزدیک از میامی راه در نلال و وهما است فترت از میامی آباد و هفت
 خانوار جمعیت دارد و در دهته دره واقع است آب از میامی از رودخانه و از چشمه
 که از کوه طرف قبلی فترت جاری میشود فترت از میامی امام دارد ولی مسجد ندارد قلعه
 و برجی سابقاً جهت دفع ترکین در اینجا ساخته اند و در حتام پیش از این به بیرون
 قلعه باز بوده از میامی باغات زیاد در و لو و ثوت و بادام و انگور آن خوب میشود از
 کلاته و استر آباد و کوه سار غله با پنجاه میامی و بانگور و معاوضه میکنند و میخرند
 در خود از میامی که بعمل میآید بعضی حشپه‌های کوچک در باغات هست که
 مبد و منتهای آن در خود باغ میباشد اما الی از میامی چند فترت سابق الذکر اصلاً

ابو عرب میباشند گویند سکنه سابقا بمیان افغان بوده اند گوه ارمیاد و طر

بلکه آبادی است

در حوالی آبادی ارمیاد روی تخنگاهی درخت چنار کهن با عظمتی است که بطول
زمان و مزاج عصاره جوان سوخته و مجوف گردیده است این چنار معروف و
بعقبه اهالی سه نفر از انبیا که یکی از آنها ارمیاد پیغمبر باشد در وسط از مدینه
انما این قول ضعیف میباشد و اهل خبر دانند که حضرت ارمیاد پیغمبر و انبیا
دیگر مناسبتی ندارد که در اینجا وفات کرده و دفن شده باشند همانا این ارمیاد یکی
از راهبان عیسوی بوده که در این نواحی سکنی داشت چنانکه در قدم در این صحنه
نرسا باز بسیار بوده اند و پیش نیز با بنی طلب اشاره نموده ایم بهر حال مردم این چنار
منزک دانند و گز شاخه از آن نبرند و از جاهای دور نذر هابند بنجا آورند و بفرز
رما کین دهند و صدوقی که فعلا در پنجل دیده میشود مرحوم میرزا فضل الله
و در نظام هنگام و غنن به پیشکاری خراسان مرمت نموده است دوره چنار
در روی زمین تقریباً پنجاه ذرع و هر شاخه از آن بمشابه درختی عظیم و از هر طرف
زیاده از صد ذرع راه سایه افکنه دوار میاچا پارخانه هست و پشت گوه ارمیاد
بلوک بسیار چند است

از امیر شاه رود راهش فرسخ و چهار فرسخ از در میان گوههای است و
اصلاً بهر جیب از هر قدم و بیشتر و کمتر میباشد تقریباً دو فرسخ بشاه و مانه
راه در جلگه میباشد و قدوی که در جلگه طی مسافت نمودند در طرف دست راست
دور از راه خرابه خیر آباد است بعد از آن وصل بر راه قلعه خرابه است از مرحوم

اللهم يا ذا الصفة الذوله معروف باصفه در بکفر سخی شام و در دهکده بدشت
 که صد و پنجاه خانوار سکن دارد و آبش از چشمه ایست واقع در بکفر سخی دهکده ^{بین} قهتا
 شمال و مغرب اینچشمه معروف به منفر میباشد و از پای تپه بیرون آبید که نزدیک
 بد دهکده گرجی است باغات بدشت انگور و هلو و زردالو و نوت و غیره دارد حاصل
 کندم و جو و صیفی کاری یعنی خربزه و هندوانه بسیار بعمل میاید کار و انرا
 اجری معشبری در بدشت هست اما مشرف بانهدام میباشد اینکار و انرا از
 هر طرف شش ایوازی بسیار خوب دارد و پشت ایوانها طویل و منازل زمستانی است
 بالای سردر کار و انرا لوحی است از سنک مرمر که از اشعار بران مکتوب است

هو الأعلی

شکر لله که بهر راحت خلق از تقاضای قیمت ازلی

بندۀ عاجزی بنای نمود اینسر از فیض لم نزل

وز قضا نیز سال تار بخش شد و باطو ز پر شپر علی

۱۰۵۵

کاتبه و بانیه محمد تقی الحسینی المرعشی

همین اشعار و ادولوح دیگر که سنک سپاهی است حجاری کرده و در محاذی همان سنک

دو میان دالان بالای در نصب کرده اند طول کار و انرا از داخل سی و شش قدم و

عرض سه و سه قدم مدخل آن رو بقبله و دو اطاق در دو پوار مدخل است و هر یک

از نهاد و اطاق زمستانی است بدشت سه قلعه دارد و قلعه آن متصل بکده دیگر است

و دوره آن تقریباً یک هزار و سه صد قدم و قلعه دیگر که در جنبان واقع و دوره آن

شصت و پنجاه قدم است این فلاح کلبه نهر برج دارد و اسپاد نزدیک کار و انرا

هست و جامی در قلعه و فکب محقر و مسجدی که یک ستون مربع از خشت و
 کل در وسط رده و چهار سقف در اطراف آن است در مغرب قلعه بدست صلیب
 یکدازن است خاک و مصنوعی که کمال قدمت را دارد و هیچ آثار دوران
 شاهد نمی شود و در این نیت سپید ذرع و ارتفاع آن از هشتالی ده ذرع
 پنج و مسریان و سعد آباد قرائت است که درین نواحی میباشد اما شاه رود اگر چه
 شرح آن در جلد اول مزارت البلدان نگاشته اما از آنجا که دو سال هزار و سیصد
 مجدداً اینجمل مشهود و بنظر وقت و استنفاذ بده شد باز بنکار شرفالذیل
 میردازد

شهر شاه رود چندان قدمی ندارد چنانکه در کتب جغرافیای قدیم مطلقاً اسمی
 از آن برده نشده است لیکن حالا از حیث تجارت و حسن موقع دارای اهمیتی
 میباشد و تجارت معتبر از داخله و خارجه در آن سکنی و اقامت دارند و آب خالص
 مشهور و بجالی که تقریباً پنج شش است از میان شهر میگذرد و بدین واسطه
 گوچه های روخت و نظیف است دور شهر هزار و ششصد ذرع و دور آن
 ششصد ذرع و از این ششصد ذرع تقریباً هفتاد ذرع جزو شهر میشود و باقی
 جزو محیط شهر است قلعه محمد زمان خان که غریب شهر است ده برج دارد که چهار
 برج آن دو شهر و شش برج دو بیرون میباشد قلعه شهر هجده برج دارد و اغلب
 بروج دو طرف جنوب است قلعه اراک که اول قلعه شهر بوده دارای دوازده برج است
 نصف طرف شمال و تمام سمت غریب شهر وصل بکوه است و سه طرف دیگر تمام
 باغستان که اگر محیط باغستان را بخواهند محاسب کنند بکفر سیخ و نیم بلکه دو سیخ

میشود قلعه که داخل در حصار شهر است و لو انام دارد و چندان قدیم نیست حصار
 شهر را در عهد خاقان خلدایشان فتح علی شاطاب ثراه محمد صالح خان عرب حاکم
 شاه رود و بطام بامر خاقانی ساخت و گویند شاه رود تا انوقت در حکم بوده از
 انوقت شهر شده است نهم مذکور شد که قلعه شاه رود را اول امیر علیخان کرد در
 عهد صفوی ساخت و قبر امیر علیخان الان در شاه رود است بمسجد در زمان شاه
 شهید آقا محمد شاطاب ثراه اسمعیل خان و فادو خان عرب عامری از امرت کرده و
 وسعت داده و بنیاد شهید و ضوان جایگاه باغی شده و قلعه که بامر خاقانی بنا شده
 بمنزل شهر حاجی و قلعه اولی بمنزل اول است و در خانه در شاه رود بوده بالتسبیح
 با عظمت که حالا برای سبزه با رنگ مشرف و مابین شهر شاه رود و باغ زندان است
 و ان رود خانه در وقت سبیل اب دارد مجرای سابق ان رود خانه الامسکون و جزو
 بیرون شهر است که محل کار و انرا باغات و چارخانه و غیره میباشد و فابین و فوق
 دو ایچان منیل میکنند و از انجا که هر رود بزرگ را در این نواحی شاه رود میگویند چنانکه
 راه عمومی و شاه راه مینامند بمناسبت رود مذکور ایچان شاه رود گفته اند و
 سبیل ان رود در وقت بارندگی از کوهستان طاش و شاه کوه استر آباد و ان
 صفحات میباشد بیوات شاه رود هزار باب و عدد نفوس شش الی هفت هزار و
 دکان غیر از خانان سبصد باب و کار و انرا ای ناجر نشین از سبیل اب است
 کار و انرا ای حاجی اسمعیل و کار و انرا ای حاجی ابوطالب و کار و انرا ای یک در
 و سایر خانان این شهر و از ده باب است و حمام شش باب و مدو سبیل اب که
 مدرسه محمد زمان خان فاجار و مدرسه حاجی اسمعیل و مدرسه حاجی ابراهیم که

از مدرسه سید اباد هم میگویند مسجد جامع قدیم در خارج شهر است و جامع جدید
 مسجد حاجی ملا علی است و مسجد دیگر با اسم افانج علی اکبر معروفست و مسجد معروف
 بمسجد حضرت مجتبی و شرح اینجمله بیاید بحالات شهر شام و در چهار است و
 اسمی آن از اینقرار قلعه و لوا سید اباد ده عمارت و این شهر پنج دروازه
 دارد دروازه خراسان دروازه حاجی ملا محمد علی دروازه حاجی میرزا قربان
 دروازه حاجی صادقی دروازه سمت مزار بازاری نوی در شام و در ساختن آنکه
 در طرف جنوب شرقی شهر و خارج از قلعه میباشد و غالب آبادی حالاً در این سمت است
 یعنی دو بیرون شهر اینست بسیار از خانان و خانه و چارباغ و خانه و غیره بنا نمودند
 دو شام و در در خانه های کهن و جاهائی که مرغ خانگه است مله یافت میشود قنات
 شام و در دایره و بار از فراز ذیل است قنات ده دایره قنات فریباغ زندان دایره
 قنات عبدالعزیز دایره قنات جلالی دایره قنات پل پوش دایره قنات محمد خانی دایره
 قنات حاجی صادقی دایره قنات ناصر تیر دایره قنات اسمعیل خانی دایره قنات سنبل
 قنات اردوبان و چارباغ دایره قنات بولس آباد دایره قنات امین آباد دایره
 قنات دینج دایره قنات روبان دایره قنات اقامه زانقی دایره قنات سعد آباد دایره
 قنات قادر دایره قنات دو برادر دایره قنات شیخ دایره قنات نظامی دایره
 قنات صابو قحانی دایره قنات دولت آباد دایره قنات کلان دایره
 اما مسجد جامع شام و در که در خارج شهر است در میان باغات و لبانین که در سطح
 جبل شمالی است واقع شده و ازین جهت معتبر است و هر چند از خشک خام بر آورده اند
 در اینست که از این جهت جاری نیست شد که امری منطبل میباشد هشت اسطوانه پنجم

در وسط است که چهار از آنها محاذی چهار دیگر و روی آنها طاقهای محکم زده اند اما
چندان حد به ندارد قیمت مقابل محراب را پوشش از تیر و تخت است و این اختلاف
سقف و طاق طاری و جدید است سابقاً هر طاق خوشی بوده در بگزار و دولت
و چهل و دو اهالی شاهرو این مسجد را مرتکب کرده اند و این یک قیمت بطور مخالف
پوشانده شده گف قیمت مشرفی این مسجد بقدر یک ذرع بلند تر است و در آن
اب انبار میباشد و راه پله از خارج و میان شارع است و روی این قسمت مشرفی هم
باتیر و تخت پوشیده شده و در وسط یک قطار ستونهای تیر است و روی تیرها
چند حال بزرگ بر هم جفت کرده اند داخل اند و سر تیرهای سقف را روی آنها قرار
داده اند و تقریباً بطور تنیم پوشانده و میتوان اینجا را مسجد جلجده محسوب داشت چه
محراب مخصوص و مدخل نماز و وضع جداگانه دارد قبله هر دو محراب این جامع راست
و در ست است در سمت شمالی مسجد بزرگ آرسها کار گذارده اند و پشت آرسها
صحن محقر خرابی میباشد طول مسجد بزرگ سی و پنج قدم و عرض بیست و پنج قدم
طول مسجد مشرفی بیست و پنج قدم و عرض آن پانزده قدم است

مسجد حضرت مجتبی در میان بازار و پهلوئی چناری بزرگ و مربع مستطیل میباشد
طول آن بیست و هفت قدم عرض آن هفده قدم و هر چهار بدن از خشت خام است و
سقف با تیر و تخت پوشیده شده چهارده ستون از تیر میان مسجد در دو قطار
کار گذارده اند از جمله ستون عظیمی است از تیر بسیار بزرگ که بزرگ تر از شپه اند
و بالائی از تخت منبت اینگی گذارده و در فرین این ستون ستون دیگری هم
با اینصفت موجود است اما از تخت بالائی آن که منبت بوده نبی شکسته است و از

اختلاف عظمت و زینت ستونهاست مفاد میشود که این مسجد مکرر مرتب شده
و تغییر پذیرفته بالجمله این مسجد شبیه است ببعضی بناهای قدیمه بلوک و ماونند
و در قدمت آن شک نیست و محقق است که قتل از آنکه آبادانی جدید شهر شاهرز
با این طرف کشیده شود این مسجد و حمامی که در جنب آن است و در رجوع آبادی
پیش که افغان خراب کرده بوده است

انامدوسه مسجد زمان خان قجار در میان قلعه واقع و بنای آن از اجزای مسجد
مونیطی دارد که قبله آنرا بنا ساری فاحش است مفسوره مسجد در وسط قسمت جنوبی
غریب واقع شده و در دو جنب آن دو طاق کوچکتر ساخته اند ارتفاع مفسوره
یکصد اجزاست که شش ذرع و نیم میشود در پشت مفسوره مسجد دیگری است
و در جنب شرقی آن مسجد حجره ایست و مدور سه پانزده حجره تختانی و فوقانی دارد
طول حصن مدور سه بیست و هشت قدم عرض بیست و پنج قدم و در حصن تقریباً
ناتصف ابانبار است که راه آن از میان کوچه میباشد موقوفه قبلی محمد زمان خان
بانی برای این بنا قرار داده است

مدور سه بیست و هشت قدم بنا شده زمانی که شاهرز آبادانی دوسنی شد
و هنوز صورت شهری بهم نرسیده بوده است حاجی اسمعیل نام پسر حاجی ابن
شاهرودی این مدور سه ساخته است در قسمت جنوب مسجدی دارد بعرض
پانزده قدم و طول هجده قدم که روی آنرا با تیر و تخته پوسیده و چهار تیر بطور
اسطوانه در میان کار کرده اند انباری در جنب غربی مسجد داخل همین بنا
حاجی اسمعیل است که پل و راه شهر آن از کوچه میباشد و طلاب از داخل مدور سه

از بالای پوشش این بار و اب میکشند عرض صحن این مدرس در نوزده قدم است و
 طول از بیست و هفت قدم موافق مختصری دارد که بقدر روشنائی طلاب میشود
 سه سال قبل که از آنجا عبور شد منولی شیخ ابراهیم نواده حاج اسمعیل بانی بود و
 مدرس ملافا کوچک میفانی و میفان فرزند ابدی است و یکفرسنگی خرقان و دو
 فرسنگی بسطام و سه فرسنگی شاهرود

مدرس با زور حاج اسمعیل اعی از اهل باغ زندان دو سال هزار و دویست و شش
 ساخته و لفظ غور ماده نارنج بناست حاصل بنا از خشت خام میباشد و شکلا مربع
 منطیل است بعضی بیست قدم و طول بیست و شش قدم در هر چهار قسمت حجت
 ساخته شده که چهارده حجره طلب نشین دارد و یک مدرس که محاذی درب
 میباشد حوض سه پوشیده در وسط مدرس است مدرس مدرسه را خوانند
 ملا حسین از اهل شاهرود و منولی اقامه را اسمعیل ابن حاجی ملا محمد باقر ابن حاج
 ملا علی اکبر مجتهد مرحوم میباشد

در بیرون شهر شاهرود مصلائی است عبارت از چهار دیوار و محرابی وان بنا با وجود
 سادگی ظریف و باروح میباشد کعبه و نارنجی در آن دیده نمیشود که بانی معلوم کرد
 ولی پاست که از بنای آن بیش از چهل پنجاه سال نگذشته است

این بود این معبره شاهرود که به چپک قدیمی نداشت و باید دانست که شهر شاهرود
 در بلوک زینت بسطام واقع است و ما شرح بلوکات بسطام را در ذیل خواهیم نگاشت
 و محض تنبیه مطلب گوئیم که مغربی شاهرود و اهالی فله مینامند و در پشت این
 فله کوهی است مشهور بجلالی منسوب بشیخ جلال الدین که از اکابر مشایخ و معاصر

شیخ عماد الدین بوده است و شیخ عماد الدین دو بکفر سنگ شاهرود به سمت جنوب
 مزار دارد و جلگه جلالی و قنات جلالی و کوه جلالی همه با اسم او اشنه‌ها را یافته است
 قبر مشا و اله با بنو و بعضی از بزرگان در صحرای جلالی واقع است بالای جبل جلاله
 مغاوی موجود است که از آنجا بصومعه مانند بی داخل میشود و در آن صومعه اشعنا
 مکتوبت بعقیده بعضی اینچار یا ضنگاه و چله خانه شیخ جلال الدین و مریدهای
 او بوده است در سفح جبل غریب شاهرود بعضی از قبور است که بگورستان جهودان
 معروف میباشد و از اینقبیره و اسامی اسرائیل وارد می‌شود و غیره معلوم میشود که حبس و
 و بهود ناخلی وقت در کلبه امتقاع مملکت بوده اند

پوشیده نباشد که شاهرود و بسطام و سمنان و دامغان همه در خاک فوس واقعند
 و فوس مغرب کوه مر است چون در غالب کوهستان این ناحیه معدن مس بوده است
 و هست با این اسم معروف شده و علمای جغرافی گفتند فوس اسم ناحیه است که
 هشاد فرسخ طول و شصت فرسخ عرض دارد گویی این ابالت در قدیم الايام دامغان
 بوده امتداد خاک فوس از انتهای خوار است از سمت ری تا خاک بسطام از طرف
 خراسان و در همین زمان است آبادیها و طبرستانها اهالی این ناحیه را کوشی
 مینامند

یکی از اهل خبر و معرین شاهرود میگفت در نیم فرسخی این شهر در مسافت یک فرسخ
 عرض و طول آثار خرابه شهری نمودار است که از سمت جنوب بیونس آباد و از مشرف
 برویان و در پنج و از شمال بر بدشت و سعد آباد و از مغرب بشاهرود محدود میشود
 و عقیده او این بود که شهر معین فوس همان یوده است نیز میگفت سابقاً فوافل که از

امغان شاهزاده میامند بجای اینکه دوده ملا منزل کنند و رباط سلطان که
 در بکفر سخی ده ملا و در مشرق انست منزل میکردند و از رباط سلطان بهر شدت
 میامند چون سیلابهای که از طرف قاره مغرب و شمال جاوی میشود و بخاک
 دامغان میرود در راه رباط سلطان کالهای بزرگ عمیق احداث کرده و راه
 صعب شده همچون شاهزاده و آباد کرده و از آبادی بدشت کاسن این تغییر منزل
 و راه حاصل آمده نیز میگفت در حوالی خوار که یکی از بلوکات شاهزاده و بطام است
 آثار آبادی و شهر بسیار بزرگی دیده میشود و اجر شکسته بسیار و سفال زیاد و اینجا
 چکمر و نیم چکمر و کفش اریبی را در شاهزاده و بسیار خوب میدویند

صورت بلوک و قرا و آبادیهای ولایت بطام

ولایت بطام عبارتست از نوبل و هر بلوکی مشتمل بر قرا و آبادیهاست که اسم
 انها ذیلانگاشته میشود

بلوک کوه پیا به شهر بطام درین بلوک واقع شده و اسمی سایر آبادیها از این بلوک
 کچی قادو فاسم آباد میرهاشم کلان شمسینا کرکان حسین آباد
 علی آباد ده خیر الکاهی اوریج (اریج) مینان قنج کلامو
 نمدسال قلعه اقا عبدالله فاسم بادخاندان گورن قلعه نو ابر
 یجن نیکارمن تخر نصیر آباد قلعه مجدها چهار طاق پرو
 زرگر فتح آباد سفیدان کلر کبید مسجد و خرفان قلعه حاج حسن
 بلوک زبرستان شهر شاهزاده درین بلوک واقع است و این بلوک در طرف جنوب
 بطام میباشد و اسمی سایر آبادیها و قرا از این قرا است

باغ زندان قلع آباد قلع حاجی محمد باقر قلع نوروزخان مغان
 ارویان قلع ذوالفقارخان تل روپان دزج حسن آباد
 بیدآباد جعفرآباد بدشت سعدآباد ده ملا خوریان وانجان
 قلع نوحالصه کلانخان فرح آباد

بلوک بیارجند این بلوک در طرف جنوب شرقی شهر سلطام واقع شده و مسافت
 آن تا شهر تفریبا ده و از ده فرسخ است نینا کوی خوب دارد و پیازی شیرین که هر دانه
 آن تفریبا پانزده سیر میشود و قصبه این بلوک موسوم به بیبا است و سایر فراوا باها
 از این نظر است

خانجودی طاهرآباد قلع بالا دزیان نزد دسجد قران
 جابر بعضی قبایل اعراب درین بلوک با سامی مختلف سکنی دارند
 بلوک خوار و نوران این بلوک در طرف جنوب شرقی شهر سلطام و در بیست و سی
 واقع است و سامی فرای آن از این نظر است

خوار درونه که در نزدیکی شهر ریشرو و نا شاه رود تفریبا پنجاه فرسخ است اما که
 نوران پنج طاہراند عجم نوران عرب عامرے عرب شکارے عرب چی
 عرب کردشی

بلوک نرود این بلوک در جنوب شهر سلطام در بیست و پنج فرسخی واقع است
 و سامی فرای آن از این نظر میباشد
 میان رشم حبان سطوه بیسان کوه زر و نورود نیز
 اسم قصبه این بلوک است

بلوک فرومد (فرومد) فیروزآباد ابن بلوک در طرف مشرق شهر سیطام و در سه

فرسخی واقع است و اسم قبضه آن فرومد و اسمی قری آن از این نظر است

فیروزآباد استرآبد کلانز ملا عباس آباد قلعه صد و آباد که میرزا افغان

صد و اعظم نوری آباد کرده است کلانز سادات

بلوک کلانزها ابن بلوک در طرف مشرق مابل شمال شهر سیطام و در دوازده فرسخی

شهر واقع است و اسمی قری آن از این نظر است

هونستان دیگران شریف آباد و آباد کرد آباد کلان مزج

بلوک اوپا ابن بلوک در طرف مشرق مابل بجنوب شهر سیطام و در شش فرسخی واقع

و عرب خانه است یعنی مسکن ابلان اعراب میباشد و اسمی قری آن از این نظر است

آوپا اسرائیل کلانز اسد جودانه محمدآباد میامی ابراهیم آباد

زید و میان دشت

بلوک کلانز خج ابن بلوک در طرف مشرق مابل شمال شهر سیطام و در شش فرسخی

شهر واقع است و آبادی از عیار من از دوقریه است

خج کلانز خج

از شاه رود که بطرف دامغان حرکت کند غالباً منظر نگاه ده ملام میباشد و راه د

جلکه صاف و از شمال بجنوب و چهار فرسخ است در یک فرسخی شاه رود در طرف

دست چپ راه فدوی دور از جاده بفعلاً خرابی است معروف بفعلاً شیخ عماد

الدین و آن مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف دوازده قدم است بعد از آنکه

چهار دیدن را باخشت تفریباً پنجدوع بالا برده اند هشت طاق زده که چهار طاق

چهار سمت نیز از خشت خام و چهار طاق اضلاع از اجراست ارتفاع کعبه که خشتها
 با طاقها و چهار بدنه پانزده ذرع است بالای کعبه قدری و پنجه است داخله
 کعبه و اسفند و روی از انقش نموده بوده اند بیرون بقعه را باب باوازیست
 ششز و مندریس نموده است در حوالی بقعه آثار و عماراتی است که متعلق به بقعه
 بوده در طرف مشرق از بقعه آثار و کعبه کوچک و بزرگ میشود که قدری از بدنه
 و طاقها باقی است اما از خود کعبه ها چیزی نمانده است در طرف دست چپ
 راه در همین حوالی بنیادهای یکدان از جاده نپه مصنوعی است که آثار قلعه و برج
 بر روی آن مشاهده میشود این نپه دوز پر ابادی مغان و در جنوب آن و در مشرق
 راه واقع است نیز یکفرسخ از شهر و مگد نشن دست چپ دوازده راه قلعه
 علی اکبر خاز است که سی خانوار رعیت دارد بعد از آن خورپان است که در همین
 طرف راه میباشد و شصت خانوار سکنه است بعد از آن که لانه خان باشش خانوار
 رعیت بعد از ابراهیم آباد نواب جهاننوز میرزا است بای خانوار و این شهر هر دو
 بهار راه است و از آب قنات سیراب میشود و در طرف راه از دور و در شش
 کوه کشید است

اماده ملامت معروفست که اینجا در بناطی ملک که بجای داشته بانیول او بوده ملند
 باین اسم مشهور شد در هر حال حال او نیست خانوار سکنه دارد و این از دور
 پنجمه است تلی مصنوعی دو اینجاهست که اصل آبادی بالای آن واقع بوده و کوه
 زند پانزده روز اینجا را محاصره کرد و قلعه روی تل را نتوانست فتح کند تا آخر صلح
 مفتوح شد در زمان صفویه این شهر به خلیه آباد بوده در عهد نادر شاه از تقد

عساکر او بران شدند و در دولت ابد مدت عاجزان بنا صورت آبادانی گرفت در ملا
 فربس بیست فتم آنکو و هست که از جمله فخری میباشد و نظیر آن در هیچ ولایتی بم
 نمیرسد اما چند سالست که در وچا و افست میباشد نیز از آنست که در این فربس بعل میباشد
 با دام و هو و بز خوب دارد در مزارع حداده که قریب ایتست متصل به ملا و صاحب فاموس
 نام از ادو کتاب خود برده ملات بسطام و دامغان از هم جدا میشود از آفاضل قریب ده ملا
 افانوند ملا محمد با فریورده که از زهاد و عبادت شمار میباشد است افانوند ملا حسین
 خلف ایشان اکنون زنده و در سز هفتاد و یکار اهل حدیث و رجال و تارخ میباشد
 دیگر از آفاضل معاصر پنجاب افانوند ملا عباس قلی معروف بمولوی که در خدمت
 حضرت مستطاب اسعد اعظم ظال السلطان دام افباله العالمی میباشد اهل ده ملا
 ارتفاع ده ملا از مشهد مقدس تقریباً صد و پنجاه ذرع است و باطو افع در جنب
 ده ملا اصلا شاعری بوده و در فترت افشاریه و بعد ها خراب شده مرجوم حاج
 محمد ناصر خان ظهیر الدوله مرست کرده است در وطنیان سبیل اب از شاه رود جاری
 میشود و بکال سباهور پنجه از نیم فرسنگی ده ملا میکند و در بینک زارهای
 دامغان و اب خود سپاهو خلی شورا است

از ده ملا بمنزل مهمان دوست میباشد و راه از مشرق بمغرب و چهار فرسخ و جلگه
 هواریست چند دهکده وصل به ملاست و از آنجمله حداده است که تقریباً پنجاه خانوار
 سکنه دارد و قریب راهنجان نیز با پنجاه خانوار و عیشت و عباس آباد اما فلع پانین و مراد
 و کلانته ملا و مؤمن باد و فادرا باد و نعیم باد و دولا ب و فدرین باد و حسین باد در
 امتداد راه در طرف بسیار واقع است و هم از اب قنات سیراب میشود مقابل مؤمن آباد

تپه مصنوعی نزدیک مجاده دیده میشود و در تپه از پائین تفرسبهاضرا و قدم وار
بالا چهار صد قدم میباشد این تپه موسوم به ساقورا است و گویند قلعه رومی
این تپه بوده است

مهمان دوست فیر ابادی است که مشنا و خانوار سکنه ناجیک دارد قلعه
داشته که از باره و بروج ان قابل باقی است باغات بسیار در اینجا هست و بادام و
پسته و موزان خوب میشود پسته و کرچک خوب به بل میباشد غالب زراعت
اینجاها مثل گندم و جو و صیفی کاری است در نیم فرسنگی مهمان دوست
ابراهیم اباد میباشد با سه خانوار رعیت و ابان از قنات و اب مهمان دوست
از چشمه میباشد در کنار ابادی خارج مهمان دوست فیر است موسوم به
امام اباد که گویند با نام امامزاده معروف است سکنه اینجا پنجاه خانوار و ابان از قنات
برجی بسیار معتبر از قدم مثل برج طغرل بیک ری و میل و ادکان در جنوب
مهمان دوست و مغرب مایل بشمال امام اباد دیده میشود که دور دایره ان از خارج
سی و چهار ذرع و فطران از داخل هفت متر الیست سانه متر است این برج
دوازده تریک دارد که یکی از تریکها مدخل است و عرض هر تریکی یک متر و بیست و
سه سانتیمتر و بعد از ده ذرع و نیم ارتفاع سه فتره مفرش از اجر بوضعهای بسیار
خوب این تریک ساخته شده و پس از آن کتیبه ایست بعضی چهار یک بنخط کوفی و بالا
ان کتیبه دیگر است بنخط بنائی و از آن بعد کتیبه نحرطی شروع میشود اما فعلاً
گشیدن خراب و این باقی است بارقاع چهار ده ذرع میباشد در برج و بجهت
ویک قبر ارجی در وسط و دو قبر دیگر سنگ چپن در داخل برج دیده میشود

گویند این برج مزار امامزاده قاسم است از اولاد حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و
اطراف آن قبور قرای حوالی است در جلو برج تل منوعی محقری است و در مقابل آن
بجرف دامغان تل مصنوعی دیگر که بزرگتر میباشد بالای مهمان دوست نعیم آباد
که زباده از یکصد خانوار سنگه ناجیک دارد باب قنات و باغات بسیار و زراعت
صیفی و شنبلیله بعد از آن قادری آباد است که قریب پنجاه خانوار سنگه دارد و ارتفاع تمام آن
از مشهد مقدس دو لیست ذراع است همانند دوست زرافعی است که در آنجا که چون
تمام اوضاع در بلوک خوار واقع شده انچه را که در آنجا میسکند و در حرم میرزا محمد
دو نایب جهانگشای نادری شرحی میشود که خلاصه آن اینست

بعد از آنکه مشهد مقدس مفتوح شد و شاه گردید و از آنجا عزیمت هر است نمود شایع
شد که اشرف نایبانی از اصفهان عزیمت بخراسان دارد و در روز سه شنبه
سیزدهم محرم سال هزار و صد و چهل و چهار هجری مطابق شاعوی ثبل با جمعیت موفور
حرکت کرده چون پنجبروسموع نادری شاه گردید فرمان بجمعیت لشکر صادر نمود و چون
از راه سرولایت مشهد بساطا آمدن روانه ساخت و خود با شایق حضرت شاه علی
دو هجدهم ماه صفر از راه نیشابور و سبزوار حرکت نمود اشرف نیز از آن طرف ناسبتا
آمد او کابرس قلعه سید علی قاضی سمنان که در آن نزدیکی بود و در وقت طلوع از آنجا
و قاضی را بدست آورده از آنجا حاصره سمنان پرداخت نادری شاه با احتیاط اینکه
مبادا اهالی سمنان از باب گرفتاری قاضی بداد ز قلعه و اضی شوند بر ساطا چند
نفر از فشار و فاجار اسز با دخیز نزد آنها فرستاد که موکب نادری منوچه اینست است
پایداری کنید و قلعه را صیانت نمائید نادری در وقت طلوع از آمدن توپخانه نادری شاه

آگاه شد سیدالافغان را که سردار و مقدم من الجیش او بود بر سر توپخانه فرستاد
 در جنتی که توپخانه وارد قلعه مهر دشتی من اعمال بسطام شده بود و موکب نادر به
 نبرد و فرسخی این قلعه رسیده سیدالافغان بسطام بلد گرفت یکفرسخی قلعه رسید
 در اینجا از آمدن موکب نادر خبردار شد بلدها را کشته روی بر نافت و در هنگام
 که شهر بسطام مقرر موکب با احتشام نادر بود بی از حام سپاه توپخانه در خارج
 شهر قرار گرفته بودند سیدالافغان شیعون بر سر توپخانه آورده کار به
 ساخت و بطرف اشرف لوای منیمت افراخت روز دیگر موکب نادر منوجه مؤمن
 دامغان گشت سیدالافغان از مؤمن باد روانه مهمان دوست شد و اشرف نیز از
 سمنان پیش آمده در مهمان دوست فریقین تلافی کردند و از جانب نیشابال کوشیدند
 توپخانه نادر شاه سپاری از دلبران افغان را براه عدم روان نمود و علمدار اشرف
 با کلوله توپ از پادرامد اشرف چون لوای اقبال را سرنگون دید توپخانه و خیم و اسباب
 خود را گذاشته و دیگر پرنهاد و جمعی از عظمای افغان دستگیر گشتند پس از آن نادر
 بدامغان آمد و راه اهوان پیش گرفت و غریب سمنان نمود و در راه شاه طهماسب
 از نادر شاه رنجیده جدا شد و در سمنان باز کار با صلاح کشید و مفارن اینحال
 افغان طهران که خبر شکست اشرف را شنیده بودند، موجب اعلام او معتبرین بلد را
 در میان آرکی که در کار شهر احداث کرده بودند جمع و از بر شمشیر گذرانند و قلعه را
 خالی نموده بجانب صفهان شتافتند و عوام شهر بعد از فرار افغانه بارک و پنجه بغاوت
 پرداختند اما اشرف بعد از واقعه مهمان دوست وارد و دامنه شد و در اینجا اسلا^{خان}
 افغان حاکم طهران را و طلب کشته با توپخانه مستعد و پنجه از افغان جنگجوی آمده

سپرد ز فوار را که در میان دو کوه واقع است و معبرش در کمال سختی بوجود دلبران
افغان شد نمود گذرگاه سنگ را با نوپ و فراز کوه را با نینگی گرفتند خود با سواران در
کپز نشست فراوان اینچمبر و بناد و شاه دادند و او از اسب پیاده شده پنج شش هزار
نفر نینگی را فوج فوج مقدمه الجیش کرده به سمت شرقی و غربی کوه تبین و نوچانه
وز تپو و کخانه را از وسط راه راهی نموده به پوش پرداختند تا غنچه ناب مقاومت نیاورد
نینگیهای آنها از بالای کوه سرازیر شد و سواران ایشان نیز از میان دره نوچانه و اسبها
و در آگذاشته در کمال خندلان و خواری بطرف اشرف که در ورامین بود فراری گشتند
و جمعی در بیخوله عدم منواری و اشرف بعد از ملاحظه اینحال نوپ قلعه کوبی را که از آنها
همراه آورده بود در ورامین گذاشته از آنجا با صفهان گریخت

از مهمان دوست نا شهر دامغان راه پنجفرسخ است و در جلگه هموار صاف و از مشرق
بمغرب میباشد چون فدوی راه پیووند در طرف دست چپ دور از جاده ابراهیم آباد
که سی و پنج خانوار سکنه دارد وایش از قنات تیز در هفت طرف عشرت آباد است با آباد
قلیل و آب قنات و در طرف دست راست تپه کهنه مؤمن و دور از جاده فریه نومیست
و وصل براه بقعه است محقر معروف به پیرنیا و عقیده اهالی این است که پیرنیا سفره
گنبر حضرت رضا سلام الله علیه بوده است در بقعه لوح قبری است و بران نوشته
هذا القبر المرحوم المبرور قاسم اقا این غلام علی بیات سنه اربع و ثلثین و الف در زین
این عبارت صلوات بر حضرت رسول و ائمه اطهار سلام الله علیهم اجمعین است بالآله
و بیعه عبارت ذیل و انکاشته اند

استدای عمارت سلطان پیرنیا در تاریخ سنه خمس و ستمین کمال الذین بن قرمان طایفه خیز

کرده و کنبد را بر آورده

چون رسیدم بدین نخست مقام گفتم ای ذوالجلال والاکرام
رحمت ازدی برانکس باد کاین عمارت نهاد و کرد عمام

العبد خداداد

نبرد را بنحو اینست معروف به تپه بوف

امادامغان از بلاد است که نظیر آن بنده مند و ایران بلکه در تمام معوره جهان
کتر یافت میشود حالات مختلفه برایشه ظاری و قارص کرده بدین منتهای وجه
ابادی رسیده و خرابیها دیده و قتی که اسکندر کبیر از مقدونیه و نپه و است کثور
گشائی برافراشت و قدم در این فواجی گذاشت دامغان نهایت معوره بود و
یونانیان این بلد را هیکاتم پیلئس میگفتند یعنی شه صدد و واژه و عادت
او الی یونان این بوده که شهری در آبادی باوج کمال و عظمت بهر رسیده است
هیکاتم پیلئس مینامیدند چنانکه شهر نیبازمدان فدی مصر و اگر خیلی وقت
قبل از هم پیش کرسی ان مملکت بوده نیز به همین اسم موسوم داشتند (شهر نیبوا
کامبیس پادشاه ایران فتح و غارت کرد و اسکندر کبیر نیز برانجا خلبه نمود و سلاطین
مصر که از سردارهای اسکندر بودند انجا را پای تخت خود نمودند و گالوین سردار
اگوست قیصر رومی الکبری بدین هشت سال قبل از میلاد مسیح ان شهر را
منهدم و معدوم ساخت) و از شهرهایی که باسم هیکاتم پیلئس نامیده شده الی ابو
میباشد که هنوز باقی است و آثار و عقیقه بسیار در انجا هست خلاصه مادر ذیل
دامغان مختصری از اقامت اسکندر کبیر در این بلد و سابق و لاحق ان ذکر خواهیم کرد

و در عظمت دامغان همین بس که وقتی پادشاه مخصوص داشته و کرسی اقبال تو می بوده

شیخ سعدی علیه الرحمه در بوستان فرماید

یکی را بچو کازش دامغان بزدا چو طبلش برآمد فغان

اما شهری که دارای از عظمت و آبادی بوده حالا اهستی ندارد و همه عهد و زهد من
 بادهای سخناست که اکثر اوقات در کار میباشد و مردم را از اقامت درین ناحیه
 مآذی میبازد و در شهر دامغان حالا هشت هزار و هفتصد ذرع است و باره آن
 صد و شصت و شش برج دارد و پنج دروازه که یکی دروازه عراف و دیگری دروازه
 خراسان میگویند و سه دیگر دروازه شامان و دروازه زچوب و دروازه سرآورد
 آن شهر دامغان در طرف شمال مغرب شهر است و دور آن هفتصد ذرع و عرض آن
 صد و پنجاه ذرع و طول دو بیست و هفت برج دارد که پنج برج یک سمت طول جزو برج
 شهر است و مشرک و سه سمت دیگر که داخل شهر است و از ده برج مخفی دارد آب
 شهر دامغان از چشمه علی یاد چنانکه در دو بیست فدی رباط شهر دامغان و در
 اما فراده جعفر که شرح هر دو بیاید پلاست بگری که پنج چشمه کوچک و بزرگ دارد و
 هنگام عبور نگارنده ازین بلدا ب چشمه علی از فرود چشمه آن پل بطرف جنوب شرقی
 روان بود شهر دامغان شش محله دارد محله جوزیا محله شاه بالامحله محله باناخا
 محله قلعه محله سادات که در بیرون دروازه است چهار حمام معتبر در دامغان است
 حمام خان حمام جگری که کلستان مینویسند حمام افان حمام موفوقه مدرسه
 مطلب خان و کاروانسرای تجارنی دامغان منحصر است بسرائی که مرحوم حاجی علی اکبر
 امین معادن ساخته و حاجی علی پنهانی تاجر معروف کاشانی فروخت نیز سه مدرسه

دو این شهر است یک مدرس حاجی فتحعلی بیگ که از فاجارته استرا اباد بوده و اولاد
 او ساکن زرگر اباد از قزاقی دامغان میباشد اینمدرس سی و سه حجره و دو مدرس
 و تقریباً پنجاه نفر طلبه دارد که در آن از مفدمات تا شرح کبیر تحصیل میکنند
 بنای مدرس اجری و مؤنسط و یک طبعه میباشد بانی بعضی موفوفات فرار داده
 و فایده از آن بطلاب میرسد نواب با اولاد واقف و عمل بدست فامیرزا صادف
 مدرس دامغانی است بالای دو مدرس دورا پوز کتیب بخط ثالث کچ بری شده
 و یک طرف آن ریخت در دو طرف دیگر ایله الکریمی است باقدوی از ناد علی در بالا و
 پائین کتیب بخط نستعلیق عبارت ذیل نوشته شده است

قد وقف و بنا و شند هذه العماره الشریفه والمدونه الطریفه صاحب المجد و
 المعالی والرفقه والعوالی زبده السالکین نخبه الحاج والمعلمین حاجی فتحعلی بیگ و
 فی التاريخ المنفأل بمعناه وهو (ساکن اهل فضل) تقبل الله تعالی بلطفه و منه

مدرس دیگر حاجی موسی افاکه ان نیز از فاجارته استرا اباد است سی و دو سه سال
 قبل ساخته و معروف بمدرس موسوی است و باست اینمدرس هم با اقامیرزا صدفا
 مدرس است مدرس دیگر از مطلب خان سر کرده و حاکم دامغان میباشد و
 باخپاراقا ملا مصطفی دامغانی میباشد مسجد جامع جدید دامغان را مرحوم میرزا
 محمد خان سپهسالار اعظم فاجار بنا کرده یعنی مسجد خرابه بوده و او بنجد بدان پرداخته
 و آن مسجد عبارتست از شبستانی و صحنی و شبستان را هجده طاق خوانچه پوش
 و ده ستون مربع است از اجز طول شبستان چهل و سه قدم و عرض بیست و سه قدم
 و قبله مسجد بمبشینی کج است که باید رو بضع طرف میبنا و نماز گزار و در

همین ضلع محراب است در شبستان چند بخاوی ساخته شده و صحنی که مرحوم
 سپهسالار برای مسجد تمام کرده ناتمام مانده است یعنی دیوارهای آن با تمام سید
 طول صحن سه قدم و عرض بیست قدم و در طرف یمن این مسجد مسجد جامع قدیم نام
 و راهروی بعضی دو ذراع و نیم فاصل فیمابین این دو مسجد است منار معروف مسجد
 جامع در شمال جامع قدیم و ارتفاع آن سی و یک ذراع و صد و پنج پله است و قاعده
 منار که مربع است از هر طرف پنج ذراع میباشد روی منار و باجرهای نازک کوچک
 بنائی نموده در بالای منار پنج ذراع باخر مانده کتیبه ایست از کاشی بخط کوفی و کتیبه
 دیگر دو کردار که باجر است و بسم الله الرحمن الرحیم و آیه مبارکه نور را روشنند قبله
 این مسجد هم کج و از فرار معلوم و مذکور دامغان کتیبه همینطور است خلاصه ایوان
 بزرگی که بمنزله مقصوره است در طرف قبلی در وسط واقع و دیوان کوچکی از آن
 در جنبین و هر یک بار هفت و عظیمت و از اجزای کوچک دهانه ایوان وسط هفت متر و فرش
 انداز یعنی طول آن شانزده متر طول صحن سه و هشت قدم عرض سه و شش قدم
 و طرف برابر ایوان دیوار ندارد طرف مغرب و مشرق از شبستانهای بزرگی است که
 سقف مرتفع آنها را باخشت زده اند و عرض محقری جلو ایوان است صورت فراموش
 بروی سنگ نقش و بر در مسجد جامع نصب شده که سواد آن از فرار ذیل است

هو الله سبحانه الملك الله تعالى يا محمد يا علي بسم الله الرحمن الرحيم

فرمان همايون شرف نفاذ یافت آنکه چون بر ذمت همت سلاطین دینپناه که مظاهر
 السلطان العادل ظل الله اند لازم و متحتم است که مقتضای آن احسنتم احسنتم لکنتم
 بسط فوائذ معدلت و احسان و نشر مآثر و افت و امتنان و امضا مطالب خود دانستند

پیوسته ثوجه ضمیر خبر ثوبی که مدبر او و صغیر و کبر است مصر و ف ساوند تا آنکه
 افراد خلابی که و ابع الله فی أرضه اند در خوابگاه امن و رفاهیت سوده و در دست
 اسایش و فراغت غنوده باشند لذت او بنا بر اقتضای مرحمت ذاتی و مکرمت
 جلال که در بدایت فطرت صانع خیرت لطیف آدم بیداد و تکریم و جلیت ما
 گردانیده بمضمون بلاغت مغفون و انخفض لهم جناح الذل من الرحمة همگی نیت
 صافی طوبیت مصر و ف ان دارهم که نازل لال توفیق سلطنت از منبع ان الارض لله بود
 منیشا بر روی زمین جاری و صلصال وجود حاسدان این اسنان و فوج المکان ما
 چون غالب بجان ایشان دوزیر زمین منواری خواهد بود همواره باب رحمت اطفای
 نوایر بدعت فرموده هیچ مرتبه مرتب بر نواطع هابون بر کیفیتان افند از وجهی و
 همت بر فاع ان کاریم که شایع ان تا آخر دوران بر صفحات استمرار باقی باشد و هر صورت
 محدثه که در ایام سالغه معمول گشته بد رجی است فرار و سیده باشد با بیچاره
 شریعت قوی و دستگیری معدلت خسر و غیباوان از صفی روزگار شسته
 گردد بنا برین دین و لا که بجد خاطر عاظمه و جنبه انتظام احوال و فراغ بال مردم مالک
 خراسان فرموده ایم شمه از مراحم بی اندازه شاهی دوباره ایشان فرموده از ابتدای
 پیشین اهل اینجه از بابت مال غمسالان و کورکان در ممالک خراسان جمع و در جزو معمول
 بوده باشد بتجفیف و تصدق مقرر کرده ثواب از اینجرات مفدسات مطهرات
 حالات سامیات (اینجا داده گذاشته در بالا نوشته اند چهارده معصوم صلوات الله
 علیهم اجمعین) مدبر نمودیم حکام کرام و بیولدازان و عمال و متصدیان مهمات
 دیوانی و لا بابت مذکور و ضمن خراسان مال مذکور را از جمع و بیول اخراج و باطل

دانسته از اول سنه مذکوره بکد پنا و بعلت مال و اخراجات از غسالان و حفاران
 طلب ندارند و مطلقاً پیرامون نکرده اند مسنوفان عظام دپواز اعلیٰ رقم اینوهیت را
 مفرون بخاود و دوام دانسته در دفاتر عمل نمایند و از جوانب بر اینجمله روند و هر سال
 حکم بجد و نظایند و تغییر کننده این در لعنت و سخط حضرت (از اینجانب الی ارفقه
 نوشته است رسالت پناه صلی الله علیه و آله) و غضب حضرات (ز لاجع باللائت
 و نوشته ائمه معصومین صلوات الله علیهم) دانند و صورت حکم اشرف اعلیٰ را
 بر سنگ نقش کرده در محل از بلاد خراسان در جای مرتفع که معبر و مجمع خواص مواد
 باشد نصب نمایند کتب بالامر العالی اعلاه (در بالا الله نوشته شده) تعالی و
 خلد بقافی بوم السابع والعشیرین من شهر رمضان المبارک قوی قبل سنه تسع و
 سبعین و تسعمائه

مسجد خرابه نیز در دامغان در میان جنوب و مشرق شهر واقع است معروف بمسجد
 نار پنجاه و چهل ستون و آن از اینپه معبره بوده و نهایت مستحکم ساخته شده خشت
 خام و اجری که بمصرف بنای اینمسجد رسیده کلبه بزرگ و باندازه نظامی معمول حالت
 ولی کلفت تر میباشد در طرف قبلی مسجد بجای مقصوره و ایوان پانزده طاق بر روی
 هجده ستون محکم معبر مدور که دوره هر ستونی چهار ذرع و نیم است زده اند در
 طرف مشرق نیز هفت طاق و شش ستون است بوصف فرور و زیاده بر این آثار می
 از اینمسجد نمائند حیات مسجد وسیع است و فضائی که تمامی مسجد را مشغول دارد عرضاً
 چهل قدم و طولاً هفتاد قدم میباشد در جنب مسجد نار پنجاه مساری در کار باغچه است
 با ارتفاع بیست و پنج ذرع و دوره آن حدودی زمین دوازده ذرع و نیم است این فضا

سکون دارد و از روی زمین مدور ساخته شده تکلفاتی از اجزای او دامنه بخوبی
 ندارد مسجد جامع در وسط مابل پیاپی کتیبه بخط کوفی است و ازان (الامیر
 السید الاجل) خوانده میشود

از اماکن مصر و قه شریفه دامغان اما فرزند جعفر علیه السلام است بقعه امامزاده
 مربع و از هر طرف سه پرتو قدم است در چهار بدنه شود و بر او بقعه چهار طاقه نامیده
 که هر طاقه نمائی دوری دارد بالای چهار بدنه که تفریباً داده ذرع او ارتفاع آنست
 هشت طاق مقبره و بالای طاقها کتیبه میباشد تمام ارتفاع بقعه از چهار
 بدنه و هشت طاق و کتیبه تفریباً هفت ذرع است داخل بقعه و اسفید و وسط
 کتیبه را اجزای ناموده اند در بنه زویش روی و در وسط صندوقی است بر روی
 قریب بار کهنه و اینی بامنتبت مناز و کتیبه های بسیار طول صندوق سه متر
 و بیست سانتیمتر و عرض دو متر الیست و دو سانتیمتر ارتفاع یک متر و
 شصت سانتیمتر کتیبه صندوق سوره مبارکه کهل انی و انافحننا و انیز الکریمی و
 ناد علی و صلوات بر چهارده معصوم علیهم السلام بالقابهم و لافنی الاعلی الا
 سفی الاذ و الفغار و در صفحه روی در نوشته اند (عمل العبد الفقیر الحقیر
 المذنب المحتاج لعفو الله و غفرانه اسناد نظام الدین بن اسناد علی بن علی بنجار)
 زیر این عبارت نوشته است (صاحب و ساعی اینجی پرامت اسناد محمد بن . . .
 صفار دامغانی مخیر بر این شهر . . . سال اربع و سنین و . . . (ظاهر)
 سیمانه باشد) شکل قبر که در صندوق دیده میشود از کج و مرتفع و دوران کج بر روی
 سنگ سپاهی فایما بالای سر نصب است که امتیاز و تافتی نداری

نسب امامزاده در سمت روید و مشرفی که از آن داخل صحن میشوند بخط کتیب با این عبارت

ثبت است

هذا قبر الامام الهمام المقتول المقبول فتره عن الرسول . . . جعفر بن علی بن

حسن بن علی بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب سلام الله علیه در روی سنگ

قبر همین قسم نسب امامزاده را رسم کرده و سوره مبارکه توحید را نیز بخط

کوچه نکاشته اند

از صحن که میخواهند داخل بفعلاً امامزاده شوند مدخل عبارتست از ابوابی که در سمت

ان تا حد کتیب کاشیکاری است و سمت جنوب آن یکجا کاشی سبز روشن و سرمه ای

و طرف شمال تقریباً یک ثلث بالا کاشیهای بسیار معانی با نانو که مثل چینی و از جنس

کاشیهای ازاره حرم حضرت رضا سلام الله علیه است و بر دو شکل میباشد یکی که

خشتهای آن بزرگتر است شش ضلع دارد و قسم کوچکتر دو وزده ضلع و بزرگ

این کاشیها بخط نسخ بقلم خفی بجا رهی و عربی اشعار و عباراتی نوشته شده که در قد

نگاشته میشود روی بعضی دیگر صورتها نقش کرده اند که از جمله صورت شبر و

خورشید و صورت قیل و گا و سوار و صورت مرد و زن با هم و صورت دوزن و

صورت شبر و مرغابی و کرکدن و ماهی و صیاد ماهی و کرک و خرگوش و دو پلنگ که

سروی در میان آنهاست و گل و بته و صورت چهار زن با هم و یک زن و پلنگ تنها

و طپور و رو باد و نقاش و صانع این کاشیها چینی با هندی بوده است بر روی

یک صفحه کاشی که صورت شبر و خورشید بر آن رسم است این رباعی و ا

نوشته اند

غم بالطف نوسادمانی گردد
 عمر از نظر نوجاودانی گردد
 کرباد بدوزخ برد از کوی نوحها
 اشهره ای بسوند کافی گردد

نسیز مطور است

رود بده بدوزخ نادلک دیدن تو
 از دیده جهان گذر نیدر شود

گروز سپر بسند خود بر نهنز
 احوال نوسر سپر بسند شود

و کتب ذلك فمشهور شوال سنه خمس وستين و ستمائة (این تاریخ مکرر نوشته شده
 شده و کاشیهای مشیت ضایع کتب خطا دارد یعنی در چند صفحه رباعی مسطور در
 ذیل و نوشته و در وسط صفحه ها صورت سابق الذکر میباشد و در هر صفحه که رباعی
 تمام میشود و جابقی است مینویسد

نجوره چهره داری غرونی بده
 نور و نجهید بهر دشمن من

و رباعی که مکرر شده این است

دانی که چرا استای پسند بدمن
 پراشک دود بده ستم بدمن

مویکشاید از زوی لب تو
 ابله از من هر دمک بدمن

و باید دانست که این کاشیها از انقیاب نبوده و پیدا است که از بجای دیگر با نجا آورده و
 نصب نموده اند و در همین مدخل رود و طرف دولوح سنگی است و بر یکی شرح
 ذیل رسم شده

الحمد لله الذي خلق الانسان للطاعة والسياسة والخير والصلوة والسلام على خير خلقه

محمد اشرف المومنين والوالد اولاده المكثرين بذي الابل احاديث والآيات انما بد چون

محمد این کارخانه فضا را بد بر منشور خلع شد بشرط غرای ان انصاف صافی دم و نوحها و ال

ابراهیم وال عمران علی العالمین کشیده اند و در پیاجه سعادت از انبوی قیل لاسئله
 علی اجرا الا الموده فی الفرضی مشرف فرموده بر معتقدان اهل دین واجب و لازم بود
 بانفاد او امر این معنی جان کروار بر میان بشن نادر هنگام یوم لا ینفع مال ولا بنون از
 ثمره شجره قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی بحب بکم الله و ینقرکم ذنوبکم والله غفور رحیم
 بر خود دار باشند بنا برین چون بندگی کا اعظم سبب الذین علی بن مرحوم سراج الدوله
 والذین کار ستم بر المغفور کا ابراهیم الحاجی الهزار جری بی کمال محبت و مودت خاندان
 نبی و ولی ثابت قدم بود و بخیرات و صدقات مبر از و با خواست که در روضه منبرک
 و مشهد مقدس مقصد ای اهل ایمان امام بن الامام جعفر بن علی بن حسین بن علی بن
 عمر بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب علیه و علی ابائه الصلوٰه و السلام نزدیک سفره
 بجهت ابنا السبیل و فقرا موظف گردانند تا بوابه ان الذین امنوا و عملوا الصالحات
 کان لهم جنات الفردوس نزلا برسد و از قاعه و دعای ساکنان و زائران این مقام حظی
 وافر بیابند و وقف گرد جمع نصف قنات و فرتیکه معروفست بده و من مضافات ^{من}
 که مستغنی است از حد شهرتها و جمع نیم شبانه روز تجزی پنج هجده و نیم ان باشد
 (هجده اندازه است بقدر پنج انگشت مضموم یعنی یک مشت بطولها) با اراضی که
 تابع است و جمیع طاقونه که مشهور است با سبب فروزی دایر بر جوی آب فرتیه صامغان
 با اراضی و حیطان که تعلق با این آباد دارد مفرز بر این جمله که از محصولات این موقوفات
 بعد از تخم قائم بپشت خروار کندم نقیبی که بر روضه مقدسه مجاور باشد نصرف
 نماید و ده خروار غله خادم و مطبخی و فرارش که ملازم عشب شریفه باشد جهت
 خود نصرف نماید و در هر روز ده من کندم با مداد و ده من کندم نمازد دیگر

اب مریغه هموار اول
 مداران بر شرف
 شان و فواست
 که این است نامه و

بلغور پزند و بنفشه و مساکین رسانند و آنچه ازین فاضل باشد باز مرشبه دارند و
 در نماز پیشین بنفشه رسانند و از محصولات صیفی اینوفوفات و وخیراخ مرشبه
 کرده در هر فراری یک چراغ برافروزند و چراغ دیگر در خانقاه بنهند و در وقتیکه
 مهمان باشد چراغ برافروزند و زواید را با خراجات مطبخ از چری و غیره صرف نمایند
 و بنفشه و پیاز و زانچ مفرشده زیاده طبع نکنند و موقوفات را بیشتر از سه
 سال با جارت ندهند و با جارت طولی ندهند و هر مغلی که با جارت سنماند
 لعنت خدای باشد و بر حکام عصر و فضا و سادات وقت واجب است بشرط واقف
 که اگر مغلی در اینوفوفات مدخل سازد مانع شوند و سعی نمایند تا برقرار شرط
 واقف همه صرف رسد و اگر چنانچه مانع نشوند در آن ظالم شریک باشند و بر قضاة
 عصر واجب است که در هر سه سال اینوفوفت را مجدداً گردانند و بنفشه و بنفشه ^{حد}
 آن را دهند و بنفشه بدله بعد ماسعه فائمه علی الذین یبدلون فی غیره
 محرم الحرام سنه عشر و ثمانمائة الملاله (دو سنه کباب شریفه قرآنی است)
 بر سنک دیگر که روی سنک اولی میباشد نگاشتنند

وما نوفقی الا بالله علی بنو کلت والپ انب لاله الا الله محمد رسول الله علی و اولی الله
 وصی رسول الله قال النبوی علی و آل و سلم من سنه حسنه فله اجر
 واجرم عمل به الی یوم القیامه باعث بر تفریر این کتابتک چون بنا و پنج شهر محرم
 الحرام سنه احدی و حسین و ثمانمائة و لایست دسغان و توابع انرا پادشاه اسلام بر سیم
 سپه و فال و حکومت بجزرت با رفعت رضی اعظم افتخار ال طر و بن خازمه و اولاد
 سید المرسلین امیر سید رضی الحق و المله و الذین علی الحسینی زاد الله تعالی ابا

حکومت و معدلت نفویض فرموده بودند و چون آنحضرت را در ولایت مذکوره نزل
افتاد و نواب حضرت ایشان از مال و جهات ولایت مذکوره استغناء و مینمودند
بعضی میسرسانیدند چون حکایت جمال تمغانساجیه و صابونخانه و دروازه بانه
و سپه دای شریف آنحضرت اقتضا کرد که اینچنین زحمتی و نقصانی که از جهات
مذکوره برفق او و عا با واقع است جهت دستگیر آخرت و امید بشفاعت حضرت
رسالت علیه السلام دفع کند تا ثوابان بروزگار ایشان در رسد بنا برین مقرر
فرمودند که من بعد تمغانساجیه و صابونخانه و دروازه بانه قطعاً و اصلاً و ابداً از
هیچ افریده در ولایت مذکوره نگیرند و با جاوت ندهند و نشانند و داخل مال
تمغانکنند و هر که خواهد بجهت خود صابون بزد و فروشد و از تمغاندارا الحری که
سابقاً هر یکصد دینار راهفت دینار میستانده اند اکنون پنجدینار زیادت
نشانند و صابون که از اطراف و جوانب بولایت مذکوره آورند و فروشند بکصد
من و اینج من زیادت نشانند و هیچ افریده را و انباشد که تغییر و تبدل بقواعد
اینقوانیناخری راه دهد و بر حکام و والی ولایت مذکوره واجب و لازم باشد که
اگر مفیدی در ابطال این خیر کو شد بمنع و زجر او بدینچه ممکن باشد مشغول شوند
تا موجب دستکاری از صاحب دولتان گردد و هر که خلاف اینمستی و زودگذر
و سخط حضرت باری تعالی و تقصد و جمیع ممالک باشد من بدله بعد ما سمعنا
اشه علی الذین ینزلون صدق الله (در دوره صلوات با پیغمبارت نوشتند اند)
اللهم صل علی محمد المصطفی و صل علی المرتضی (تا) و صل علی المهدی صاحب

الزمان و فاطع البرهان و خلیفته الرحمن

دوبه و زبغه یعنی در صحن در سمت جنوب اما مزاده دیگر هست که داخله بقعه
ان مثنی و مرتفع و پوشش آن بطور هر چه و استسنا ارتفاع کنند و از ده
فوع عرض و طول بقعه ده قدم اسم اما مزاده مجدد میباشد گویند از فرزندان
حضرت امام موسی کاظم علیه السلام است صورت قبر کج اند و دو بروی آن
صندوق مربع مستطیل غیر مشبک چوبی گذاشته اند و صندوق سفید ندارد
دو در بنا تکلفی نیست نیز در صحن در ضلع مابین شمال و مغرب بنائی است با تکلف
بک در آن رو بجنوب و فعلاً بلخشت مسدود است از طرف دیگر معلوم میشود اینجا
خانقاه بوده است در اطراف در کاشی متوسطی است و در کتیبه بالای در و بنحوا
ثک نوشتند است شاهنامه العارفة فی ايام دولة السلطان الاعظم شاه رخ بهادر
خلد الله ملکه خانقاه در دیگر و تمشق دارد که منسوخ است بنای خانقاه
مربع مستطیل و از راه از کاشی سبز دارد سقف آن گنبد است طول صحن اما مزاده
جعفر چیل و دو قدم و عرض بیست و هشت قدم میباشد بعضی قبور در اینجا هستند
از جمله بر قبری نوشتند انتقل من الدنيا الى دار الآخرة الموفات النعبه الشهيد
المرحوم المغفور له المبرور والواصل الى جوار رحمة الملك الجبار صالح سلطان
خانم بنت شیخ پادشاه انوشیروان عادل بنارنج شهر فی فعد سنه سبع و خمسين
و تسماعه و قبر دیگر هست از امیر سید شاطاهر بن امیر شاه مراد الحسینی
بنارنج سنه سبع و ستین و تسماعه یکی دیگر ز آثار قدیمه شهر دامغان قبر است
بوضع برج طغرل بک روی و میل را در کان و اما المما این بنا دو غیر بقعه اما مزاده
جعفر در میان باغی واقع ارتفاع آن پانزده ذرع و ناتوان بکمال کنند و کتیبه و بنا

نیزنهای بنائی این بنا با وجود قدمت زیاد بحال خود باقی است و کتیبه آن که بخط
 کوفی است و بسیار مشکل خوانده میشود آنچه از آن خوانده شده این است (امر
 ببناء هذه القبة الامير الجليل ابو شجاع) در آخر این کتیبه (ثلثمائة) خوانده میشود
 و معلوم میگردد که از ابدیه مائت و اربعه هجری است و در این مدت متمادی خیل
 خوب دوام کرده و این دلیل استحکام بناست در این بنا رو بمشرق میباشد و فعلا
 گرفته است گویند صورت قبری مرتفع در میان از هست و درون آن ساده است
 و زینتی ندارد بعضی از عوام بغلط اینجا چهل دختران میگویند و دره این بنا از
 بیرون سه قدم است و در مدخل یکجبری بخط مسطور در فوق چیزی نوشته و
 اسم بانی را ثبت کرده

نیز در طرف مشرف شهر دامغان کتیبه ای است شبیه بمیل و در مکان و لم مد و در آنجا
 آن تا آخر کتیبه تقریباً نازده ذرع و در زیر کتیبه حاشیه ایست از تکلفات بنائیه
 کتیبه را بان تزیین کرده اند پائینتر از آن کتیبه ایست بخط کوفی که نوشته است
 (بسم الله الرحمن الرحيم) هذه القبة الکریمه) باقی خوانده نمیشود ولی معلوم است که
 این بنا مقبره یکی از پادشاهان مدفون در این محل و پیر علی دار گویند
 وصل باین قبور بقیه از ابوان مقرر است که در دوره آن کتیبه بخط ثلث بوده آنچه
 از آن باقی است این است (بسم الله الرحمن الرحيم امر ببناء هذا المسجد الشريف المولى
 المعظم خليفه التراب والجم سلطان فضاء الشرق كافل مصالح الخلق و ركن الحق و
 الدين) بالاى این کتیبه نوشته است (عمل حاجى بن الحسين البنا الذمغانى
 غفر الله له)

نیز در خارج شهر دامغان گنبدی است مشهور بامامزاده علی بنای آن از خشت
 و سابقا سفید کاری بوده شکلا مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف دو اوزده
 قدم صورت قبری کجی در وسط و صورت قبر دیگر پشت سر آن ساخته اند نصف
 لوحی از سنگ در آنجا است که بر آن چیزی نقر کرده اند و وسط سنگ خوانده نمیشود
 اطراف آن نیز الکرسی است نارنجی ظاهر آن او اسط شهر شوال سنه ثمان و ثلثین
 و ثمانان باشد بهر حال صاحب قبور بدین معنی معلوم نشد

نیز امامزاده در دامغان هست معروف بامامزاده نورالله و قبر بیکر بن اعین
 معروف در سمت جنوب شهر بمفاصله بکبدان از آبادی واقع است و بقعه دارد که
 مطلب خان بن اسمعیل خان دامغانی ساخته و ارتفاع گنبد آن ده ذرع و وسعت
 بقعه تقریباً شش ذرع در شش ذرع و خطره کلی دو ازان کشیده شده و از این بقعه
 معروف که در شهر دامغان است مولود خانه خاقان مغفور خلد اشباز فتحعلی شاه
 طاب ثراه میباشد اما رباط دامغان تقریباً در دو بیست قدمی امامزاده جعفر است
 و از طرف طول چهار حجره دارد و در جلوانها ایوان است و یک ایوان وسیع در
 وسط میباشد با دو مدخل طویل و از طرف عرض نیز چهار اطاق است با ایوانها
 جلو و یک ایوان وسیع که ایوان طرف جنوبی دالان و مدخل کاروانسرا میباشد
 پشت طرف مشرف و مغرب که سمت طول است و پشت طرف شمال طویل است
 عرض این کاروانسرا بیست و هفت قدم و طول آن چهل قدم است بالای در و با
 بروی سنگی کتیبه نوشته است (در ایام سلطنت اعلیحضرت پادشاه معظم
 خاقان اکرم مالک و قاضی الامم ملک الملوک العرب و العجم ظل الله فی العالم السطانی

بیکر بن اعین
 یکی از امامزاده
 و معنی است

السلطان شاسلماز الصفوی الحسینی بهادرو خان خلدالله ملکه عالیحضرت فدسی
 طینت نجسند فطرت مورد مغفرت سبحانی حاجی قلبیک غلام خاصه شریفه
 اینر باطخبر اینر باط عالی انبساط را از خالص مال خود بجهت روز مال خود ساخت
 و باه تمام و حضور او سمک تمام یافت و در ساختن فرش این عالی مقام بود که بجموع
 رحمت نزدی شتافت فبشهر جمادی الاول سنه هزار و نود و یک

در پهلوی سنک بعضی نوشته (حاجی الحرمین الشریفین حاجی اقبال اتمام پذیر
 مشقه العبد الاقل مؤمن الحسینی عمل محمد و قاسم

حاجی علی بنقی ناچر معروف کاشانی اینر باط و اینر تعبیر کرده و عبارت ذیل را در
 سنکی سفید که پهلوی سنک اولی نصیب است نوشته اند

(بسم الله تعالی بانی بر تجدید اینر بنیاد که جبرئیل ابیدی میباشد برید و فوق اشار
 جناب اشرف الحاج و النجار حاجی علی بنقی ناچر کاشانی جاری گردید

این بخش کن دامغان در یکصدانی شهر در طرف شمال است پسته و بادام دامغان
 امینازی بکمال است

اما و قابع تاریخی دامغان آنکه مهم است و در نوار پنج عرب و عجم ذکر می ازان نشده
 شرح اقامت اسکندر که بر است درین بلد و اتفاق که برای ان پادشاه در ایننگار
 افتاد و چون اینو افصح بسواخ دیگر پوستگی داد و ما جلد و ابطور خلاصه مینگار
 و هر هیزه

اسکندر و مقدونیه بعد از آنکه از امان کاسان واح و ثناوب افتد از حقل
 بیکانه شد و غرور مملکت ستانی و منوش را باوراد توان کرد و بگفته نائیس

(طاوس) روسی که را مشگراو بود اصغر را بدست خود آتش زد و دارالملک
 گان را که کفمان بود بسوخت و تو آمد در کانون دماغش نازندامت و بجلت
 برافروخت راه مدی (جبال) پیش گرفت نادار را تعاقب کند و خاطر از مهم او
 پیروز چون بجوالی اصفهان رسید شنید دارا در اباکان (همدان) است
 بدان طرف راند و از آن سویدار آگفتند لشکر نصرت ترا سکندر نزدیک شده دارا
 از همدان غریب روی کرده تا با خنریان (خراسان) رود و در اینجا پناه جوید در تواریخ
 اسکندر نوشته اند با دارا سی هزار پیاده جنگی بود و از آن جمله چهار هزار نفر یونانی
 در قشون بران مستخدم بودند و العجب که همین چهار هزار نفر با او راه صداقت ^{دیدند} پیوسته
 و علاوه بر عساکر مزبور در او چهار هزار فد و انداز و مقلع انداز داشت و سه هزار
 سبب سوار با خنری که بوسوس والی با خنر سرداری آنهاست بود خلاصه
 روزی در عرض راه دارا سرازیر شد و با الحضا کرده گفت اگر من صداقت و جلالت
 شما اطمینان کامل نداشتهم به هوده وقت خود را صرف نمی کردم و خود را خسته
 نمی ساختم و با الحضا و شما نمی پرداختم از چند صد هزار نفر لشکر که مرا بود کسی که با من
 وفا نمود در بنجخت برگشتگی و سرگشتگی مرا آنها نکند داشت و پای ثابت داشت
 فقط شماست که معدود دید و مرا همراهی نمود بدین نوزم صاحبان فرمیدانید
 و پادشاهم میخوانید پس بدانید که جو اسپس و اشخاص خیانت کار ملتیر بلیاس ^{شد}
 در بلاد بلکه در همین مختصر اردوی ما بسیارند و اغلب از جانب خصم مغرور و بی خبر
 شما ما مور که مرید است دشمن دهید باینده لاکت بگردم نه بدولی مرا بشما
 اعتمادی کاملست و از طرف شما اطمینان حاصل و هر چند که من با ابطال قدوت

تلافی ندارم و راه عجز و مذک مبسپارم اما فریفته زمین و زمان و خدای اسمنا
 محاسن کردار و محامد اطوار شما را می بیند و نام شما را در دفترش بکوبد و وفاداران
 ثبت می نماید چه شما پاس نعمت داشته و همت بخدمت گذاشته و طالبان خبر که
 بعدها بنوار نوح و سپر ببیند بجز از شما یاد دارند و شما را از لخبه اخدم شمارند
 حالا که بفضل الله تعالی باز جعی صد بوی دو لثخواه با من بکدل و همراهی کجا سوارا
 که از میدان این پنجره اجنبی بدر رویم و با اولت سلم شویم نیز خریداران و باج گزار و
 تابع نیاکان با فروشان ما بودند و فرضاً که نین بذک دهیم و بند بردستهای خود
 نهیم با پای عجز و اعتذار راه اردوی او سپاریم او با ما یکی از سه کار خواهد کرد
 یا ما را در غرقاب فنا خواهد انداخت و هلاک خواهد ساخت یا محض نخوت و
 اظهار جلال و عظمت مرا با کسان و بزرگان می که با من همراهند در اردوی خود نگاه
 خواهد داشت و در مجالس شرب و هزل دعوت خواهد کرد و آنچه لازم مذک و
 خفت است بما خواهد داد با از این مملکت با وسعت که من دراز سلطنت داشتم
 افتاب هرگز از آن غروب نمی کرد قطعه زمین و آگدا خواهد نمود تا بقیه عمر را بنام او
 و خوار می دران بسر برم من که تاج بخش سلاطین عظیم الشان جهان بودم از دست
 جوانی بجزد که نازه یا بعضی ظهور گذاشته و این پیشرفت او جز خوش بختی موجب
 نداشته چگونه قبول تاج نمایم اما شما که سر از سپاه و سرداران لشکر هستید
 شک نیست که طرف استنها و ملامت ها را که اسکن در مردم مقدم و نوبت شما
 شد و مسلم است که همکاران و همسلکان خاصه و قبا و هم چیمان چون طرف
 مقابل خود را خوار و ذلیل یابند بطغز ایشان و استیفای لذات خود مشتتابند

و بدانند که فتح و ظفر از خداست و هدم و شکست کار قضا و افوی دلیل اینست
 نم که با شما سخن میگویم و راه مفاوضت بدیویم نه ما چند صد هزار نفر لشکر
 جنگ دیده کار از موده داشتیم و مغلوب سپاهی قلیل گشتیم پدران من و نیا
 شما هم پیش بر یونانیان غالب بودند و هر ساله از مقدونیه و سایر بلاد یونان باج
 و خراج دریافت مینمودند مگر نه اردشیر جدم و دارای اول نپای اعلا من
 شهرهای یونان را آتش زدند و چندین هزار نفر اسپران نواحی او را کشتند مگر
 هنوز خدم و سزایی و بردگان و جواری ما اغلب یونانی نماند پس بخدا تو کل
 نمائید و ننگ اسپری را بر خود هموار نکنید پای دارید و روی بد سپکار آید
 شاید تقدیر و اقبال مساعدت نماید و غالب شوید و اگر مغلوب و مقتول شد
 در حفظ وطن و پادشاه و شرافت خود کوشیده اید بی سعادت شهادت فایز گردیده اید
 و روان شما و فرشتگان زین بهشت جاودانی خواهند رسانید

چون دارا این خطابه تمام کرد ^(ارمنان) اربناس (اردواز) که یکی از امرای معبر و از سپاهین
 پیرتر بود و در اوایل سلطنت دارا از جانب او بیعت سفارث کبری بدربار فلپ
 پدرا سکندر و رفت چنین جواب داد که ما با اربناس فخر که در برداریم و نواح صح
 بر سر و اسلحه ممتاز و وضعی دارای هرگونه امتیاز همه یکدل و یک زبانیم چشم بر حکم و
 گوش بر فرمان از کشته شدن اندیشه نداریم و راه جان نثاری میسپاریم اگر پادشا
 صلح کند منقادیم و اگر جنگ نماید در قید انقیاد می کوشیم تا بردشمن غالب آئیم
 با جان خود را فدای ولی نعمت نمائیم

دسته عمده از فسون نیز با این سردار پیر و سرکرده دلبر همراهی شدند و فریاد

وطن آباد و پادشاه سلامت باد بر آوردند و از امرای داد و نفر بودند که با او بنفاق
 و غد راه می پیوندید یکی نیز بازان نام داشت و دیگری بسوس و در شاهنامه و بنا
 کتاب بران نام آن دو نفر را جانوسبار و ماهبار نوشته اند بهر حال حکمرانی **ملک**
 هرکاتی و باختر یا ز **یعنی** طبرستان و کرکان و قومس و خراسان و بلخ و دهمستان و
 و مرو و قدوی از افسانستان حالتی با این دو نفر بود و از دگرگاهی مواضع داشتند
 که داو را اگر فتنه مغول و مقصد سازند و زنده با اسکندر نسیم نمایند تا مورد عوا^{طف}
 قهرمان مقدم و نپزیده در حکمرانی خود مستقر باشند و گاه نیز خیال میکردند که
 ورود اسکندر و بجا آمدن بران بمنزله نزول و جریان سبیل از کوه سار می باشد ابتدا
 طغیان دارد و پس از زمانی قطعاً منقطع میگردد و میگذرد بنا برین با خود اندیشه
 می نمودند که داو را اگر فتنه مجوسا با خود بگردانند تا اسکندر بوطن خود معاودت
 نمایند آنگاه پادشاه **دقیق** ایران و تخت موروئی او نشاندند اینها و کارها را بدست
 گیرند و چون نفوذی حاصل نمودند او را گشته خود جای او با مرسطانت فنیام و
 ممالک سلاطین ایران را در میان خود تقسیم نمایند بنا برین خیالات واهی نیز بازان که
 بسوس جسور تر بود بدو را خطاب نمود و گفت

پادشاهها ایتنا چون مرضی را صعب العلاج دیدند معالجی وندای غیر جاد می پردازند
 و ناخدا که در درباد و چا و طوفان سخت شد عمدتاً حمل سفینه را بدو با میبرد تا کشتی سبک
 شود و از گرداب ممالک بساحل نجات رسد شما همان مرض صعب العلاج و همان کشتی
 دو چا و طوفان هستید و ندب غیر جادای باید تا شما را از این نخصه فارغ نماید که کب
 بخت شما در وبال است و دولت و سعادت شما را میل بزوال مناس روی کرده

طالب برکشند و کارها وضع دیگر شده میان اقبال پارتی نوع فیزی که سپاه منصور
 بناکان شما راهادی و پیشرو بودند از شما داکپر و از دلالت و هدایت خوشتر
 شده اند همان بر که دفع این تکلیف را موقفا استعفا از سلطنت نمائید و زمام امر
 شهرباری را چند گاهی بدست بسوس که امیری با حشمت و از منسوبان خانوادۀ
 سلطنت است دهید مینکه اسکندر از ایران بیرون نشد و بخوست ساعت
 جلوس شما نیز رفع کرد بد مجدداً بساعی سعد و روزی فیز و زخمت بکان را مزین
 نمائید و افر را نیز فریها بون مفرغ میفرمائید اگر بعضی ممالک موردی و
 منصرفی شما از قبیل ایران و مصر و شام بدست اسکندر افتاده هنوز پارت و
 هرکاتی و باختر و هندوستان و ترکستان در زیر نگیز است و اهالی را طاعت و
 تمکین بدان نواحی لازم و چند صد هزار لشکر آماده سازیم نگاه بعلاج واقعه و
 دفع دشمن پردازیم رای صواب این است و باقی فکرها خطاست و علاج حقیقی همان
 استعفاست خود را و سلطنت خلع نمائید و با شتاب تمام بطرف باختر راه
 پیمائید

دارا چون این گفته شنید شمشیر کشید و بر سران خدازد و بد بسوس و سایر امرای
 خاک افتادند و روی شفاعت و ضراعت بیای دارا نهادند دارا چون ناچار و بستند
 و چار بود و سلطنت امرای خاش را قبول و بسار پرده مراجعت نمود بعد از آن بسوس و
 رازان با سواره باختر بان اردوی خود را جدا کردند و جز و موکب دارا نشدند و
 در هر منزل معسکرانها جلیده بود و خواهی نخواهی دارا را از ری بطرف پارتی
 بردند و باید دانست که دارا با شکستهای بی در پی که خورده و اسکندر چون

در هر حال او واقف میگردد باز بهر جا که میرسد و از هر شهر و آبادی که میگذشت
 اهالی با استقبال او مبادرت داشتند و از رعایت احترام سلطنتش هیچ فریب نمیگذاشتند
 بسوس و نیز بازان همین که دارا را از پیل کاسپین یعنی ننگه خوار و مالک گزشتند و بدیدند
 و با او بساحت فوس که جزو پارتی بود رسیدند شاهد مقصود و وارد و کاروان شدند
 و بخت و دولت را با او چه مالک میگردانی و با خنجران بر و جیب سطر و افش و زینب اسکندر
 در آن عهد و زمان چندین معسور و آبادان بود که از آنجا بیست و سه تمام اسبها فرض
 می نمودند و بسوس و نیز بازان که هر کس از این دو ابالت داشتند یعنی اسبند بعد
 از طی طومار دارا و دفع فتنه اسکندر و بظاهرت و استظهار و مکنش و جمعیت این
 دو ابالت تمامی قلمرو سلاطین بکان داد و تحت مملکت دارند و تابع سلطنتان ممالک
 و سبعت و ابر سر گذارند خلاصه بسوس و نیز بازان در فوس معتم شدند که دارا را
 بقتل رسانند و جمعیت آنها که عساکر و خدم دارا از یونانی و ایرانی بالمشیر زیاد
 بود و حصول این طلب مغذی رسیده بود لهندا هم که و جیلد پر داخند و امرای ایران را
 بوعد و وعید و تهدید و نوید با خود همداستان ساز خند و گفتند و جود دارا
 شوم است و سلطنتش شوم از ابتدای جلوس الالان باید یعنی و نیک ^{نستنا}
 از افراط و در مناهی کار مملکت و مبتیاهی گذاشته و از سه و نه سپر و فخر او در
 اداره مملکت و ظلم و تعدی بر عیث سعادت روی مساعدت از و گریزند و او را
 در دایره نبرد روزان نشاند با پادشاه و بر کار بود و راه سلامت پیوود خلاصه این
 گفتار در بزرگان ایران اثر کرد و بکان بکان از دارا دوری جستند و همانند بن او پیوستند
 و از عساکر او دستگیر با او ماندن باز یونانیهای مستخدم بودند که نادام اغوا با او همرا

و وفا نمودند آخر الامر روزی دارا برای ^{منزل} آنهاض کرد و در عتراده خود
نشست و سواره با خربان با بسوس و نیز بازان در آن روز دم گریاس سر سپرده
صفت کشیدند چون دارا فدوی از پیادگان لشکر دور شد دور عتراده او را گرفتند
و دست او را باز بنجر طلا بستند همان دستی که زمام انخسپا و شرف و غریب و ادر
قبضه اقتدار داشت و برخاتم دولت و نیکو جهاننداری انکشت او منت شکست
خلاصه آنوقت دارا ملتفت شد که اگر باسکندران انجام سپه بود کار او بمراتب بهتر
بود خواست ببنفشد و مهر بانی دفع شری نماید و دست بسند را باز گشاید امکان
نداشت و تخم در زمین شوره میکاشت خدم و لشکر ایرانی مجبض و فوع اینوا فعه
او و آنها گداشته براه بیوفائی رفتند و عساکر یونانی که در دولت او مستخدم بودند
پس از فدوی پایداری راه دیگر پیش گرفتند مختار مطلق بکلی مجبور شد و فخر ما
فهاره مفهوره و اگر بسوس و نیز بازان در هلاک دارا تا ملی سپه نمودند از آن بود که از نظر
اسکندر و عظمین نبودند چنانکه از بنا با و فابطرف اردوی پادشاه مفد و نپه
از عقب میامد عطف عنان گرد تا اینخبر با و رساند بلکه استخلاص و لیبعت ^{دوا}
چاره تواند و از اینطرف در کافر نعت خدا و بسوس و نیز بازان بد کار عتراده دارا کم
از ورو سپه پوشش داشت در منزل دیگر بنفشه پدید دادند و بیدل محقر شکسته
که پوشش آن پوست بود نمودند

گفت و سپه شد فرو زنده شد چنین تپه روزی بگیتی کردید
ز فرقه خروانی کلاه بیفتا و شد پست چون خاک راه
خزاکش خرم بهار کبک نمر بر کار و نر کل در میان

چرشدان فروغی وان فرهی می چو زشدان جام زدی زین

نه نشها بدار آکنده این سپهر که مهر بکار است این کین و مهر

اگر با شتاب اگر باد و نیک زمانه نماید شکرها شرنک

کنون از سکندر بچی گوش کن

دو انسخه بنزد در گوش کن

اسکندر پس از رسیدن با کابان دانست که دارا فرض کرده است بعد از فتح سوس
و اصطخر لا بد انضلابی در کارهای پادشاه مقدونی سپید خواهد شد و عساکر او
بواسطه طول سفر و بعد مسافت و تضاد فبا انواع خطر ترك نمکبر اسکندر خواهند
نمود و او بفرمانی که نا حال و پُرانصب شد قناعت میکند و بمقدونیه می
مبماید و اگر چنانچه جز این شد و اسکندر بالشکر نصرت اثر بتعاقب دارا پرداختند
و بطرف او ناخشنود و اربمست پارت و هر کانی بلکه بساخر پارتان فرار خواهد کرد و در
عرض راه هر چند از جنبش از و قریب دست ابد طعمه ایش خواهد نمود و سکنه قرا و بلدان را
بکوهستان منفرق خواهد ساخت و با عدم از و فر و خرابی مملکت و نضره رعیت
البترا اسکندر و بتعاقب دارا فاد و نخواهد بود و ترك این قصد خواهد نمود و
فی الحقیقه دارا بهمن خپال بنه و اغروف و حرمخانه خود را بری فرستاد و همبند که
شنید اسکندر را از اصطخر مصمم تعاقب او شد خود نیز بری آمد اسکندر
چون بهمدان رسید فرار دارا مسموع او کرد بد ائفال خود را در واقع ممدان
گذاشت و بیعجیل تمام راه روی پیش گرفت سه روز پاسه منزل که از همدان دور شد
یکی از شاهزادگان ایران که بطاء نام داشت با روی اسکندر آمد و خود را در پیشا

او فرار داد و اسکندر بطوری شتاب میراند که بسیاری از سواره و پیاده عساکر
 از راه ماندند و از کار افتادند و چون بری رسید مجبور و بیخ و زانامت
 گریه و در اینجا از جانب خود شخص بر ایچکومت میدی (جبال) منصوب نمود
 و یک روزه از ری به پیل کاسپین (سردر مغوار) رفت و پس از یک روز توقف در
 ایچل از پیل کاسپین عبور کرده وارد ناحیه شد که آبادی و زراعت داشت
 و شنید که منازل همدر اراضی مزروع و سکنه نیست گوس نام سردار و ابراهیم
 نهبه و ساسان پیش فرستاد و خود از پس آنهاض نمود. در این اوان چنان که
 یکی از اعیان بابل و باد را همراه بود با ردوی اسکندر آمد و گفت بزبان و بیوس
 با اتفاق بر اواس (برازاسب) حاکم دراق (سپستان) داواد احبس و قید نموده اند
 اسکندر بجز استماع آنچه بر فتنه زیاده و ایچکومتها که فتنه و ابل خود برده
 گرانوس سردار و ایچای خود سپهسالار و دو کور و فتنه و روزه و ابل سواران
 بست و شب تا صبح ماند و فتنه از روز فردا استراحت نمود و باز حرکت نشد
 صبح دیگر بجلی رسید و در کوهستان اطراف راه جبهی از فتنون دید که منتظر او
 پراکنده اردو زده اند معلوم شد که او بسیار با فتنون یونانی داو امباشند که
 چون از حفظ و حراسه پادشاه خود عاجز گردیده اند خواهانند بعد از حبس داو
 از خاشین تمکین نمایند از آنها کاره کرده باین کوهستان پناه جسته اند اسکندر
 از آنهمی پیش از پیش فتنه با وجود خشنک فتنون مکث نمود و تمام شب راه
 پیود وقت طلوع آفتاب بفری رسید که خاشین شب و ابل برده بودند اما به
 فریاد گفتند اگر از پراهر رویدم که است بچاشین برسید اما با ایداب بر داید کرد

راه چشمه ونهری نخواهید دید و اسکنند از تمامی قشون پانصد سوار انتخاب
 کرد و با آنها را و براه آورد و چارصد اسناد که تفریبیاد و از ده فرسخ باشد و راه بر بدو
 هنگام طلوع افتاب بجائین رسید و با آنها جنگی سخت کرد جمعی را مقتول و برخی را
 منهدم و وارد وی مخالفین را منصرف شد امرای خابن چون اسکنند را غالب
 دیدند دارا را بقتل رسانیدند و وقتی اسکنند را بجزاده دارا نزدیک شد بنا بر
 مسطورات ارپن موزخ او را کشند بدو و بخوز افشاند
 اما کنگورس موزخ مینویسد بعد از غلبه عساکر اسکنند بر قشون امرای خابن
 بسوس نزدیک عراده دارا آمد و زنجیر از دست و پای او برداشت جنبستی پیش
 کشید از او درخواست نمودند که سوار شود و فرار کند دارا گفت خدا بزودی انتقام
 مرا خواهد کشید و بدکار جزای خود را خواهد دید من بجای این که از اسکنند
 فرار کنم خود را با او خواهم رسانید و از پنج دیدار شمار هانند امرای خابن زلفها را که
 در دست داشتند بجهت دارا انداختند و او را بجزای ساختند و در قفس
 غلام مخصوص دارا که از خدمت او متخلف نمیشد و ربه بنیدگه و وفاداری را
 نگسند بودند براه عدم روانه نمودند بعد از آن نریازان بطرف هرکانی که مقرر
 حکمرانی او بود روانه و بسوس بجهت باختریان فرار کرد با بونی که بجزاده دارا بسته
 بودند چون راهبری نداشت گاهی مهربان و گاه بسیار بیاد عاقبت بهوای آب در
 حواله چشمه توقف نمود پولیسرات از رؤسای قشون اسکنند رتشنه با چشمه
 رسید نزدیک چشمه عراده یافت که شخصی دو میان آن افتاده ناله میکند پیشرو
 بزبان یونانی گفت تو کیستی جواب داد پادشاه ایرانم و وارث تخت کبان دو کافر نعت با

ملازمان من مرید بخت انداختند و کار مرا ساختند پیغام مرا باسکند و برسان و
 بگو هر چند ثور اندیده ام و با نور و بر و نشد ام و گفتگو ننموده اما صیبت شوکت و
 اوازه معدلت تو عالم را گرفت است رب النوعهای یونان که توانا از پرستش میبنا
 و پاک بزدان که ما ابرائیم از اعبادت میکنم سعادت و نصرت را ملتزم رکاب
 تو کرده است قلب سپاهی از یونان با خود آوردی و بر انبوه لشکر ما غالب کردی
 پریشک عون و عنایت حضرت باری ترا باری نموده و ابواب فتوحات بر روی
 تو گشوده مراجان بر لب آمد میبهرم و جادوسرای دیگر میبهرم در حالتی که از مهر
 و ملاحظت تو نسبت بمادر و کسان خود که در بند تو بودند فریاد میزنم از هسبم
 نه تنها جان آنها را محفوظ داشتی بلکه در حفظ شرافت و احترام آنها همت گماشتی
 و منت بروان من گذاشتی امتیازات سلطنتی را که دارا بودند از ایشان سلب
 نمودی تو با آنکه دشمنی فوی و شخصی اجنبی بودی کسان مرا عیب نمودی
 در حالتی که نشان و منسوبان من خاصه انتهائی که من ایشانرا از خصم من ذلت
 با وج عزت رسانیدم مر باری نکردند بلکه این بلا را آنها بسرم آوردند از حضرت
 باری نعم المستاث میبنایم که بیخ تو را بران نماید و خصم تو را و چا و خند لا ز نسازد
 و پادشاهی جهان را نصیب تو گرداند نکتة است ملتفت باش و از من که بن از تو
 بزرگترم و بجای پدرت بنو فانا این مراد سنکبر و قصاص کن تا عبرت دیگران شده
 بدانند کشتن پادشاه کاری اساز نیست و کشته هرگز اسوده ترتیب پس ازین شهر
 دارا شریانی از پولیترات بخواسست و او بداد دارا نوشید و گفت از مال دنیا چه
 برای من نمائند ناد در عوض این خدمت تو یعنی هم اما اسکندر نالانی این صحبت را

بنخواهد نمود آنگاه دست پوای تراش را گرفته فرود جان بجان آفرین تسلیم کرد
 دوین بین اسکندر رسید و دارا امروه و بیجان دیدن ز کربیت و کربیت از ملا بس
 سلطنتی جبهه بردوش داشت از ابد است خود بر روی جسد دارا کشید بعد از آن
 نقش آن پادشاه را بمشک و عنبر مطیب و معطر ساخته چنانچه و از نو مادودا و ا
 فرستاد که در موضع سلاطین عجم گزارند و این ندین بجای او ندا اسکندر خود
 نرسو کوری آورد و زاری کرد

نیز جهان دیده بک طرف نیت کرد دارا امروه و اسکندر کربیت
 بخصمی گزید تا بکدام بنی توهم و حشامتی و زاری کنی

ازین موقع اسکندر و مینو بسید دارا و قوی که گشت نرشد پناه ساله بود و از ابندان
 جلوس تا اخر بسید بنی کرد و اند ضعیف نفس داشت از قواعد اشکر کتی و جنگ
 پیچر و نسبت بر عیبت از اسلاف خود مهربان تر بود اما از طفولیت چون او را بناز و نعمت
 پرورده بودند و ملازمان او چهره در زمان شاهزادگی و چهره در او ان پادشاهی باو
 همواره تملق مینمودند راست نمیگفتند و پیوسته حقیقت را از وی نهفتند
 خطای او را صواب خوانده تصدیق و تحسین میکردند بلکه دلیل بر اصابت
 ان میاوردند از این روی دوچار پندار و غرور شد و تاقل از خصم مغرور و در بدو
 امر و فعی پیش رفت کار اسکندر و نگذاشت و از سبیل خانزکن و اهیچ پنداشت
 نادیدانچیز بدو رسید باو آنچه رسید

نیز ازین گوید بعد از قتل دارا اسکندر از کوههای بلند سخت که در سمت پنا
 شارع عام بود مملکت هر کانی رفت و بساحل دریای خزر رسید

کنکورس مینویسد وضع اسکندر پس از کشته شدن دارا کاتبه نغیر یافت
پیش از آن همواره نغیر و زحمت و ابراسایش و راحت بزحج میداد و کشورستان را
برین اسانی مرتب می نهاد و مانده شوکت و قدرتش او همین بود. و هر روز براقند
او میامزود چون دارا بمرد و ورقب و هماوردی برای او نماند و در ابرام
کردن کشتی نمدیدان پادشاهها و مذهب و لذات و شهوات گردید در شادروانی که
فقط مشاوری عسکرانه بودنی دهن باز کرد و بر بربط ساز سخن نمود جای خیر نچسب
و گوشت تمام که اسکندر و سرداران او را غالبان و ادام همان بود و بس خوانی مرتب
بالواز طعام و اخذ نبلد بده گزیده میشد و روز و شب سرخوش و مست و مدام
جام و قنبره و دست هر دم صراحی بر اینحال مگر کبک و ساغر میخندیدند که
که تا از زمان دامن بهیچ گاهی بنالوده بود باز نهی اسپر که از بیچارگی تن بیدار شنبع
داده بودند سر می نمود این اعمال اسکندر همه سرداران بلکه احاد و افراد لشکر را
از و بجانید و غیاب مجالس عده منعمند میشد و او با از و بد گوئی کرد
میگفتند از این شخص ما را اینچنان کینه خواهی پرانیان خواهد انداخت و مفهود
اهالی این مملکت خواهد ساخت خلاصه اسکندر ز نهی اسپر و اشها مجلس
شراب حضار و مجبور میگرد که بزبان پرانی نغمه سر ایند و نغتی منابند شبی
بالنسبه شعورش مجاورق بجانبش هنوز نابض بود و ز نهی اسپر را تماشا میدنود
ناگاه در میان جمع زنی دید که پلاسی بر سر انداخت و رخسار خود را با آن پرده
مسئور ساختن محبوب و ساکت است و سر افکند و صامت با کمال نغیر گفت این
کبک و علت نافرمانی چیست چرا چون سایر برین نمیخوانند همانا نوزانی نمیداند یکی از شر

جواب داد که این کرمه ایست نجیب و از اسرانی میباشد که بجز سپرده شده اسکنند
 غضبناک از جا برخاسته نزدان زن رفت و پرده از رخسار او برگرفت و وی دید چون
 افتاب و موی مانند مشکاب از عقیقه از جایش بر زمین میدوخت و رویش از
 خجالت مپا فروخت اسکنند و مبهوتان شرم و عفت گردید و از اصل و نژادش پرسید
 گفت نام ستاره و نوادۀ کچنر و پادشاه عجم شوهرم کشتناسب پیر عم داراست اسکنند
 محض شنیدن نام کچنر و نزدیک زن آمده بندازد سنش برداشت و لباس و اسبابه
 که از وی غارت برده بودند باز پس داد و با ججوی زیاد کشتناسب را پیدا کرد و زن را
 بشوهر سپرد و کشتناسب از ندای مجلس حاضر اسکنند و گردید روز از شب اسکنند
 تمامی اسرار از زن و مرد حاضر نمود و نجب او از میان جدا ساخت و ده نفر از آنها
 چون از مدنیان دارا بودند در مجلس حاضر اسکنند بپوشیدند و یکی از این ده
 نفر برادر دارا بود اما غنا هم آخری که شرفش از اسکنند شده بنفوسم مفهوم معادل
 بیست و چهار هزار تالان بود (یک تالان نقره معادل پانصد و هفتاد و پنج تومن
 و یک تالان طلا شانزده برابر تالان نقره بوده است) و چون کشتناسب در مجلس طلای نقره
 نکرده ماهم متعزض نشدیم) با جمله اسکنند و نصف غنا هم را بجا آوردند و وقت
 نمود و از آنجا ملک پارتهای او و بشهر و امغان که پو نایبان از اهکام پپلس می گفتند
 آمد و در عمارت این شهر جذوفی بکار برد و مدتی در این محل اقامت انداخت
 و از اطراف آن نقره برای فثون خود طلبید و درین ایام و بپکاری اسکنند و مبتلا
 بخصه گردید بنیبین آنکه لشکر با نحس العاده چون در یکجا بکار ماندند علاوه
 بر عیش و طرب و ارتکاب لهو و لعب و احیف منشر میسازند و بشهرت دادن خبرها

بیاصل پس از آنکه عساکر اسکندر نیز بر این عادت خیری جعل کردند و بگرو
 بی تمهید مقدمه در وارد و اشتهار یافت که اسکندر از دامغان یونان مراجعت
 مینماید و فردا کوچ خواهد کرد و انقلابی در اردو دیدار شد بارها وابستند و
 چادرها را انداختند و یک ^{تلت آورد} راه مراجعت پیش گرفت اسکندر که در شهر
 مشغول عیش و شادمانی بود بمحض این که این خبر استماع نمود سر و پا برهنه بار دوید
 وارد و در ایشان دید حال او بیکاره بگردید سر از سپاه واجح کرد و آب در دیده
 او در سوراخ گشت چاره کار چه نیست و چاره کنده گشت گفتند باید خود سوار
 شوی و جلو فئون را گرفته استمال کنی و باشترین زبانی و دلجوئی آنها را بر گردانی
 اسکندر چنان کرد و خطا بفرموده را انشاء نمود

فزون ظرف نمون من از اینجا که در قلب افکار و مرکز شوکت و اقتدار فرار
 دارد چشم شما خیره گردید این انوار و اشعه بلندی و اشتهار خود را بنظر نمیند
 و نمیدانند درین قلیل مدت چه کارهای خطر کرده اند بدانند که انقدر
 مملکت بچپه تصرف در آورده اند که من خود از شمار آنها عاجز من با فدام و
 همت شما انقدر مملکت گرفتم که سلاطین بزرگ سلف معادل آن شهر
 نگرفته بودند از پیلو پونیس تا هلپس چون از خاک یونان در قبضه تصرف است
 جز ایندوینین (جزایر بحر سفید) در تحت حکم ماسا اسپای صغیر و
 اناطولی و شامات و مصر و حبش و ارمنستان و ایران و جزیره العرب و انصرفیم
 و اکنون مملکت پارت را منخر کرده ایم اگر نمیدانستیم که منتهای فتوحات من
 همین است البته بیشتر از شما مایل بجاودت وطن و دیدن شهرتین و دیدار ما

وخواهر و دوست و اقارب بودم تا با حاصل و نتیجه فو حات خود پاران و دوستان را
 شریک نمایم و شمام غنایم و ثرونی که بهای خون خود بدست آورده اید باهل
 و عبال و اولاد و اطفال خود دهید اما بمقصود نایل نشده از بین راه برگشتن و
 از میان همایکی که فخر افخ کرده ایم گذشتن در صورتی که هیچ امید بمطامعت و
 مساوت آنها نداریم چه صورت دارد با صلاح است یا نیست شک نیست که
 بعد ما باید هم و ر جذب قلب مالی انمالک نمایم و ان وحشپان را از وحشت
 بیرون آریم و استفرای در سلطنت حاصل کنیم و مثل ماهمان مثل اهل نراعت
 و فلاح است پس از افشاندن بدن و حوصله باید تا از کشته نرجعل اید ما بدین رفتن
 و سلطنت خود را افشاندیم اما هنوز حاصل ان نرسیده و وقت در و کردن
 نشد ملی که مغلوب ما گردیده اند از حیث ناصل و نژاد و زبان و مذهب و ادب
 و اخلاف و رسوم با ما نیا نکلے دارند و اگر بحسب ظاهر مطیع ما میباشند از
 خوف اسلخ خون نر ما است پس بدانند که آنها رو برو از نرس بشما سجده میبرند و
 چون رو بر گردانند فورا مانند سباع شما و انغاب میکنند بازگشت شما را دلیل
 نر شما میدانند و شما را جبان بنخوانند و آنکی ای پونا نهای غیر نمند چرنک
 برای شما بالانرا از ابراست که وصیت پادشاه مقنول یعنی دارای مظلوم را بعل
 نیاورده باز گردیدند و بما وصیت کرد که کشند کان و را بدست آوریم و بکفر
 خود و سا نر زبان در هر کانی حکومت میکند تبوس خابن در باختر و سندن
 و داهس (دهستان) و ساجس (سجستان) مستفلا سلطنت دارد و ما را هم
 نهد بد می نماید و ما از پیل کاسپین نکند شتر جلو و عقب ما را خواهند گرفت

و تمامی ما را هلاک خواهند ساخت و اگر فلبلی از ما از چنگ آنها فرار کرده از بسفر
بگذرد و از تعاقب کردن ما که خواهند گذشت همانطور و بگراپرانهای بدشتملاکت
ما مسئولی گردیدند و شهرهای ما را خراب و اهالی را اسیر نمودند ^{و مغلوبین}
بنالای صد مانی که از مواد پند صد چندان هم اصد مه وارد خواهند آورد پس
دشمن نواز حقیر و بیپاره شمرد بنظر حنارت بدشمن نظر کردن خلاف
احتیاط و حزم است و هر که چنین کند مغلوب خواهد شد از اسناد خوار سطو
شدیم که میگفت چون مزاج انسان غلیظ شد باید بواسطه جلاب تمام اخلاط
فاسد را دفع کرد و اگر ندوی خارج شود و فسد دیگر بماند مضر شدت میباشد
و مریض را هلاک میکند ما آنجا از اشخاص شریرتر که بمنزل خلط فاسد میباشدند
از اینمالک و بلاد دفع نموده ایم اما هنوز ماده فساد بسوس و زربازان حسم نشده
و آنها را بچنگ بناوریم و براه عدم روانه سازیم کار ما نا تمام است و با انجام
نرسیده اباخبریت شما رضایم دهد که بر آورده و بسعنت خود را از پای د وارد
و قدم بر او بگرا و گذارد ما که از هواهای مختلف بجان نرسیدیم و از دوه های
عیق پر برف عبور کردیم از کوههای بلند بالا رفتیم در دو باکشی و اندیم و دشمنها
پهودیم از رودخانه های عریض مزاج گذشتیم و منادی نکشیم حالا که بصحرای
هموار مزروع و مملکت باد رسیده ایم چگونه باز کردیم و بی انواع فتح و ظفر اغوش
باز کرده ما را طالب مینمایند بدانند که اخلاف ما فراموش نخواهند کرد که اسکنند
و ثن او چون خصم خود را دست از زندگان کشیده بدند دشمنی و آب کسونه^{ند}
و بر اینها وقتی که دیدند شما انتقام خون داریا پادشاه آنها را کشیدید بالظوع و التز

و بقره اطاعت شما را برو قبایح جان خواهند نهاد

کتابه فتوز اسکندر و بعد از اسماعیل این خطابه صدابلند کردند و گفتند (اسکندر
سلامت باد) و فردای آنروز بطرف هر کانی حرکت کردند

از مشاهیر دامغان حکیم منوچهری دامغانی است که بقول محمد بن عوفی حکیمی اندک
عرب بار فضل بوده و از اساتید معظم شعر میباشد و چون شصت و شصت با
کوتاه بوده معروف بشصت کلمه میباشد و آنجا که در بدو حال مداح امیر منوچهر بن
شمس المعالی امیر قابوس و شمس کبیر بوده منوچهری تخلص می نموده اسمش احمد و پدرش
باعتوب و کنیتش ابوالنجم است بعد از فوت امیر منوچهر که القادر بالله عباسی او را
فلک المعالی لقب داده بود بخدمت ملک الشعر حکیم ابوالقاسم عنصری رسیده و

وقصیده نونیه در لغزش معبد معبد او نظم کرده و مطلع آن قصیده این است

ای نهاده در میان فرقی جان خود پیشین جسم ما زنده بجان و جان تو زنده بتن
ای معترفی حکیم عنصری بخدمت سلطان محمود غزنوی راه یافت و در محفل سلطنت
مسعود بن سلطان محمود تقرب حاصل نمود و مداح سلطان مسعود و امنای وی گردید
سال تولد و وفات او را ننوشتند لکن در حد و در چهار صد و بیست و نهم
بوده است چون دیوان منوچهری مکرر طبع شده از اشعار او چیزی در اینجا ثبت
نمود

امداد مغان و نواب چهار بلوک است از فرار ذیل

بلوک دور شهر

شهر دامغان بابان زرگر آباد شجاع آباد محمد آباد درکان حد آباد و

زبیل آباد عمر کے حاجی آباد حسن آباد مزوئے میرزا حاجی بابا بہرائچ آباد
 نصر آباد شامان عیبراہ آباد عباس آباد حیدر آباد مہدی آباد
 عباسان اسمعیل آباد علی آباد مر فیروز آباد جعفر آباد
 نودہ و امرزان غنی آباد

بلوک دامن کوه

اموانو منصور کوه نریشم حدادہ کلان ملا حرن اسنانہ طاف
 بن بسینان ابوبی شیربند خازہ ہرت ابراہیم آباد
 صادق آباد حسین آباد فادر آباد دولاب مؤمن آباد حاجی آباد
 نسیم آباد حسین آباد صفراہ زبیر آباد امام آباد روشن آباد
 عشرت آباد

بلوک قہاب صرصر

دولت آباد علی آباد منصور آباد بخش آباد شہراشہان سبحان
 زاہد آباد سرحدہ مراد آباد ابراہیم آباد عوض آباد معصوم آباد
 کامران آباد شریف آباد رضی آباد حاجی آباد رضوان حاجی
 عباس آباد ذریعہ عیش آباد صیدا آباد سلیمان آباد عبداللہ آباد
 پچی آباد عمران اسلام آباد کوشکو رومان دمقازی
 مجدا آباد فخر آباد فیروز آباد طاہر آباد حسین آباد علی آباد
 صباح آباد سپستان

بلوک قہاب رستاق

صلح آباد غیاث آباد فرات عیان مرغاب فاسم آباد بهما آباد
 رشید آباد کلافو حسن آباد به آباد کاظم آباد علی آباد بشیر آباد
 جعفر آباد مهدی آباد نوکلانه خورزان همت آباد مشعله جبران
 حیدر آباد گلشن سادات شریف آباد حسین آباد محمد آباد
 سردری مهماندوست کلانه حصار نویر قوشه سلطان آباد
 کسو

از دامغان که بطرف سمنان حرکت نمایند منظر گاه امیر آباد است راه چهار فرسخ و
 در جلگه و از مشرف بمغرب مایل بحبوب میباشد و فرسخ و نیم که از دامغان دور
 میشوند محاذی میگردند بگردکوه که تقریباً بقاصله نیم فرسخ از جاده دور و
 دو طرف همین راه است و شرح آن بیاید دهات بین راه حاجی آباد رضی آباد
 عوض آباد علی آباد شراشبان نجش آباد دولت آباد حاجی
 سید آباد میباشد اما امیر آباد دهکده ایست باد و قلعه از امرجوم میرزا محمد خان
 سپهسالار بنا کرده و عمارتی در جلو قلعه و عین نشین در جنوب از خلیه
 که چهار سهت عمارت است و یکمست باغ بزرگی که نیز امرجوم مشاوالیه آباد کرده
 دور و میشود پهلوئی عمارت سپهسالار و الانست دوازده شروع میشود
 بهشت و منتهی میگردد و از هشتاد و نوری داخل باغ میگردد سکنه امیر آباد
 صد و بیست خانوار و پنج باب دکان صباغی و عطاری و آهنگری و تجاری ^{دو باب} کفش
 و یک باب حمام و یک مسجد و پنجال و کاروانسرای دارد که عمده بنای آن از خشت
 خام است اینکاروانسرا نام تمام ریزان بناهای امرجوم سپهسالار است اب امیر آباد

از يك و شش قنات میباشد اما اگر در كوه چون موكب مسعود اجل حضرت هاپون
 شاهنشاهی (ناصرالدين شاه) خدا الله ملكه و سلطان در سال هزار و سه صد
 هجری در مراجعت از سفر خراسان بخاری گرد كوه رسید ذات ملكه و صفات
 اندر رخ روانه گرد فایز امور را كلیت در هر جا و هر حال ملائمت و از صاحبان
 زود تر و بهتر كشف میباشد بعضی اینكه گرد كوه نمودار شد فرمودند (اینست
 گرد كوه) و نگارنده و سایر ملزمین و كتاب اعلی از این اشارت ملوكان میگذریدیم
 و دانستیم كه آن را ایها كذا و اصائب است بمعنی كه آنها را ملحد و باطنیه هم
 میگویند قلعه در گرد كوه داشند و وقتها در اینجا بپای طغیان افراشته بودند بنا
 نزد اهل علم و خیر انجمن الهی است و در آن سفر جناب حجة الاماثل افشین محمد
 بدالربادی از جای محقر مجلس تالیف نامه دانشوران و میرزا محمد حسین ادیب
 ملقب بفرغی رئیس دارالطباعة دولتی و مدبر دارالتربیه خاصه هاپونی در
 صحبت مؤلف بودند و در هر جا بتحقیق اماكن و آثار میپرداختند در اینجا مخصوصا
 مامور باز دید خرابه قلعه گرد كوه و وضع مكان و راه و سایر خصوص این نقطه گردیدند
 رفتند و بدقت كوه و آثار قلعه و آنچه در اینجا مشاهده میشود دیدند و شرح ذیل را
 نوشتند

(گرد كوه) در كوه سار مغربی شهر مغان واقع شده بقاعصه و فرسنگ نهم
 از حیدرآباد است از يك قطعه كوه منفرود مرتفع مستطیل در نهایت صوبت مسلك
 با ارتفاع يك هزار ذرع تشریبی و طول سه هزار ذرع تحقیقی و استظلال آن از جنوب
 بشمال وسط این كوه از بدست ذرع الی صی ذرع عرض دارد و غالب لسطیح خشن طبیع و

بر حسب خلفه او این است و در دامن سمت شرقی از چند کوه منصل محقر واقع
 شده که نسبت باصل گرد کوه مثل دیگر جهای چند اتفاق افتاده گرداگرد تمام اینها در
 مسند بر مساحت یکفرسنگ از یک و سنگ کشیده شده است و گرد کوه مع ما
 به علاوه از دامن چهار سمت و این چند کوه کوچک هر دو میان این دامن و فوج پانز
 و از دیوار محیط چند جا بار ارتفاع یک ذرع و نیم و دو ذرع و آن بر پا و قائم است و بر سر
 از کوه های کوچک بروی و نشیمن قراول ساخته اند و وسط بعضی که وسیع تر بوده خانه
 و عمارت بنا کرده اند و از دیوار و آثار آن خانه ها پیشتر باقی و موجود است و بر سطح
 نمود گرد کوه عمارت و مساحت بسیار بوده خصوصاً در سمت شرقی که یکدست بنا
 و منبر محکم داشته اند شکل مربع مستطیل مشتمل بر چند طاق بزرگ و غره های کوچک
 و مقداری عمارت بنا شده است شرقی بال فعل با و است و از طرف استقام در مدت مقصد
 سال بل از دیوار چیزی از آن خراب نشده الا سه فوه او قبلی از دیوارها دور و وضع
 جنوبی و شمالی دو برج با و یک مساحت متساوی الظرفین دارد و میان این دو برج
 دیواری است مشتمل بر چند در که از طاقی بزرگ و دو وسط و دو غره و در جنبین
 آن بطرف مشرق باز می شود و در وسط سمت جنوبی سه برج بزرگ و اینها را بنی
 و هر سه سقف بوده و بهم راه داشته اند اما حالاً امام سلفها از پنجه و پیشتر
 راهها گرفته شده و ابعاد ثلث این سه برج عرضاً و عمقاً یکسان است عرض هر کدام
 هشت ذرع و عرض چهار ذرع و نیم میباشد و طول اختلاف دارد طول یکی بیست
 و یک ذرع است و یکی بیست ذرع و دیگری بیست و هفت ذرع و در وسط سطح این
 کوه در موضعی که از همه جا بلند تر است ابدانی ساخته شده شبیه شوره اشپای ای

ولب دهنه از نك است و بند ریج هر چه پائین می رود فراخ می گردد و چون بمرو
 دهم و تا بگذری دهنه پر شده است معلوم نیست که غور و فخر آن ناچه
 باشد و بوده و محتمل است که محل ذخیره حیوانات و با سایر ماکولات بوده داخل
 از سه برکه و با اجبر بر آورده اند و روی آنها و نوی این توره و با ساروج اندوده اند
 و در مقابل و محاذی عمارت مشرقی و در برابر یک اطاف از این بنیان الان هم بزجا
 و این بنیاد است و پای آن اطاف حوضی است بزرگ بطول پانزده ذرع و فخر
 اصلی این حوض و از سه برکه معلوم نیست چرا که مفداری لاعلی الثعین از عمق
 آنها بمصالح سفنها و اطراف که از هم ریخته است آکنده شده و این متحد کرده عمق
 آنها نوشته شد از روی کف حالت است و از آثار ادوات و لوازم زندگانی که
 بر سطح کرده دیده شد قطعه سنگ اسپای دستی بود و شکسته های ظرف
 سفال از کوزه و خم و قدح و کاسه بالوان مختلف از کبود و سبز و سرخ و ابی و بر
 یکی از آنها خط کوفی دیده شد و هم شکسته ای که بنه ضخیم بدست افتاد و طریقه
 سطح کرده منحصر است براهی که از طرف شرقی آن تراشیده و ساخته بوده اند
 و دیگر از جمیع اطراف کوه هر جا که بالا رفتن امکان داشت است با سنگ و کج
 با تمام تمام مسدود نموده اند و بالفعل آن راه مصنوعی هم مندرس و منظر
 شده و طی آن خطر فاحش دارد و در اثنا این راه در کوه برکه دیگری است نظیر
 حوضی که بر سطح ساخته اند و بالا ترا ازین برکه بنای مخصوص است که بفرانخانه میماند
 و ساختن آن با خشت و گِلست و غیر از این یک بنا جمیع اینها و عمارت بالا و پائین
 این معقل حصین از سنگ است و کج و یک بنای دیگر هم درینج کرده از طرف

مخاضی جنگه ساختند که تمام آن از اجزای است و این بنا اجری در مقابل واهی که
از جنگه وارد این کوهسار میشود واقع گردیده است فلاشک جای دیده بان بوده
از ملائکه حصان است و استقامت آن مکان محقق میشود که بقوت اسلحه و ادوات تخریب
ندیم فتح اینجا هنوز از محالات عادی به شمار می آید معانی ملاحظه و فلاح استعیلیه
فالبته بنظر و در فتنه جبال و یابرویس نلال بوده و مولانا جلال الدین رومی بالخصوص
از این کوه در مشنوی نام زده است میگوید

هر که چو ز میدان کرد کوه

و اینجا را در کتب ^{گنجان} میدان و کوه منصور و غیره می نویسند و اینکه باوصف استظالمه سر فرزند
اینجا را کرده میخوانند باعتبار مقدار محسوس آنست از طرف جنگه چنانکه کوه از جنگه یک
صخره مجرد مرتفع مستند بر بنظر می آید و مانند آن از انما اصلا دیده نمیشود و عرب
اینقسم بکه کوه را که بلند و گسخته باشد فند میگویند بالفاظ الموحده امیر المؤمنین
صلوات الله علیہ در وصف بن اشتر میفرماید

(رحم الله مالک الوکان حجر الکان صلدًا و لو کان جبالًا لکان فندا) و طبری در مجمع
البحرین اینکلمه را قند خوانده و سخن سخت بخطا و اندک بالجملة جبل کرد کوه و قلعه و
حصار و بروج و آثار آن از عجایب خطه قوم است

نکاو ندکوبد کرد کوه در زمان سلاطین عجم نیز قلعه داشته و از آنکندران در میگذشته
و از باب خبر دانند که چون زردشت دین خود را در ایران رواج داد و گشته اسب را
با این کیش معتقد نمود و از دادن خراج بپادشاهان مانع شد و اسباب
بمطالب خراج و تمکین آوردن گشته اسب فتوی از رود چگون عبور داد گشته اسب

پس خود اسفند بار را بد فحش و تمثال آورد و از نو نامور کرد و اسفند بار را بجای سبک
 شکستی فاحش داد اعظم ایران چون این فحش نمایان را از اسفند بار دیدند بساطت
 او مایل گردیدند گشتناسب از اسفند بار و بنجد او وارد و فلعتر کرد که گنبدان
 می‌گفتند حبس نمودار بجای سبک چون این فحش لال را در وضع سلطنت گشتناسب
 دید مجید و لشکر بار از گشتید و طراسب پد ر گشتناسب را که در بلخ منروی بود
 بمثل رسانید و در خزان پادشاه ایران را اسپر کرد و تمام خراسان را منصرف
 شد گشتناسب ناچار اسفند بار را از حبس بیرون آورد و بمقابله و مفائله دشمن
 فرسناد و باز فحش و نصرت اسفند بار را نصیب شد و دقیقه که هزار بیت از اشعار او
 در شاهنامه درج شد در حبس کرد از اسفند بار در گنبدان دزد گوید
 بردندش از پیش فرخ پدرو سوی گنبدان دزد پراز خالک سر
 بران دزدش بردند بر کوهسار سون او بردند از آن چیزها
 نبرد مکالمه اسفند بار با گشتناسب حکم ابوالقاسم فردوسی فرمود
 بیستی بن مزبند گران بزنجیر و مسما و آهن گران
 سوی گنبدان دزد فرسنادیم ز خواری بر بیگانگان دادیم
 و از اینجمله بر میاید که پای گشتناسب شهر هکاتم پیلس یعنی دامغان بوده نه فارس چه اگر
 در شهرهای فارس پای تخت داشت در نواحی فارس و اصفهان فلاح سخت محکم منعقد
 بود و اسفند بار را در یکی از آن فلعها حبس میکرد و لازم نبود که از فارس او را بگرد که
 ازند پس باید پای تخت گشتناسب را در حوالی کرد که دانست و آن با هکاتم پیلس بوده با
 آبادی و شهر مشهور دیگر در همین ناحیه

حد الله سنو فی در نزهت القلوب گوید کرد که ده نوز موسوم بدین گنبد است
در سفر سخی دامغان واقع و در اطراف آن دهات منصور آباد و مهات و سنان
واقع است زراعت و محصول بسیار دارد

مؤلف گوید فلعه کرد کوه در زمان امیر تیمور و گورکان با زاهمتی داشتند چه در سنه
هفتصد و هشتاد و شش که امپرولی باغی شده بود عیال خود را دور کرد و
گذاشت و خود از جلو عساکر امیر تیمور و بطرف وی فرار نمود اما قبل از امیر تیمور این
قلعه بواسطه اسمعیلیه که از آن متصرف بودند اشتهار داشت و حوادث تاریخی
آن از فرار ذیل است

بعد از فوت ملک شاه سلجوقی و قتل نظام الملک اسمعیلیه برگرد کوه مسلط شدند
و این بعد از سنه چهارصد و هشتاد هجری بود گویند وقتی حسن بن صباح در
حدود الموت ساکن شد علوی مهدی را که از جانب ملک شاه حاکم الموت بود
باختبار نمود و از او قطع زمینی که یک پوست گاو بر آن محط شود یک هزار دینار
خرید و قیمت را حواله رئیس مظفر حاکم کرد کوه که مرید او بود کرد نگاه پوست گاوی را
نمیه های بار یک ساخند و در قلعه الموت کشید و بدین خیله قلعه را مالک و علوی
مهدی را از قلعه بیرون کرد پس از چندی که علوی مهدی فقیر شد نزد رئیس
مظفر رفت و آن وجه را دریافت نمود

این شهر در حوادث سال چهارصد و نود و چهار مینویسد سلطان محمد و سلطان سنجر
دو جرجان جمع شدند و بطرف دامغان راندند و آنجا را ویران کردند اهالی فرار کرده
پناه بقلعه کرد کوه بردند

این قلعه
دیده بل نرجال
البارسلان گوید شها
الدوله قاش بن سیکال
بن سلجوق که چند قلعه
حصن داشت و یکی آن
قلعه کرد کوه بود در عرف
عمر بر سر راه بود طلب
ارسال نامی شد و در
نزدیکی ری با هم جنگ
کردند همین که چند امام
شد شهاب الدوله را
یافتند و معلوم نشد
علت فوت او چه بوده
بعضی گویند از زمین چک
داد به حال انوائحه
سال چهارصد و پنجاه
شش بود

رشیدالدین در نارنج گوید در اول ذی قعدة سنه اربع و خمسين و ستمائے خورشید

اسم علی اطاعت و بندگی هلاکو خان را قبول نمود چنانکه سلطان الحکام خواجه

نصیرالدین بن طوس علی بن محمد فرماید

سال عرب پوشش صد پنجاه و چار شد بکشنه اول مه ذی قعدة با مداد

خورشید پادشاه اعیان و تخت برخاست پیش تخت هلاکو با پنا د

بعد از آن قلاع ملاحظه که از صد زیاده بوده هم تسلیم شد مگر قلاعی که کوه کرد که بعد

از بیست سال دیگر تمکین و اطاعت آمد پس فریب دو بیست سال کرد کوه در نظر

اسمعیلیت بوده و بدان استظهار داشته اند

در بعضی از تواریخ در حوادث سال شصت و پنجاه و یک مسطور است که بعد از

ورود هلاکو خان بزواه کی تو بو غار ما مور فتح کرد کوه کرد این سردار دو سال قبل هم

اینجا محاصره نموده اما فتح میسر نشد بود خلاصه کی تو بو غار برای آنکه محصورین را

از سختی محاصره بتسک آورد و در کوه حصار و خندق تعبیه کرد تا از جای

بفلاحة بکام کلت نرسد و مجبوریت تسلیم شوند با وجود این یکصد و ده نفر کلت

علاءالدین بیکر کوه فرساده و آنها وارد قلع شدند و با آنکه محصورین علاوه بر

ضیق محاصره دو چار بکنوع و بانی بودند و بیشتر از آنها تلف گردیده از رسیدن این

کلت فرتی بگردانند و سردار هلاکو خان از فتح قلاع کرد کوه عاجز ماند

از امیر اباد فریب بد و فرسخ که راه پیچیدند بپوشه میسرند و راه در جلگه و از مشرف

عزیمه باشد فوشه قریه و ابادانی ندارد فقط کاروانسرای شاه عباسی منزلگاه

زقار و عابرین است فرتی موسوم به عمران در طرف مشرف فوشه و قرای تو بو و دروا

و صغ در سمت مغرب است از عمران تا یکصدانی فوشه تا خرابه و تپه و دیوار و پاره چوب
 و شیشه و خرف دیده میشود مردم این ناحیه گویند شهر فومس در اینجا محل بوده است
 بهر حال آثار سه نار بر قلعه درین خرابه هست عمر از یک و شش فئات و پنجاه خانوار
 سکنه و سه قلعه دارد قلعه اول حاجی مفیم قلعه دوم محمد بیک قلعه سوم افا کریم اما
 کاروانسرای فوشه از کج و اجر میباشد و مدخل آن رو به مشرق است و طاقی در وسط
 هم مدخل زده اند که بمنزله چهار سو قاست یک طرف بداخل و یک طرف بخارج و در طرف
 دیگر بطولیه هائی می رود که پشت حجرات کاروانسرا ساخته اند اینکاروانسرا غیر از مدخل
 سه ایوان دارد که تقریباً یکدفع از دیوار کاروانسرا بلندتر است و مشتمل است
 بر چهار ده جبهه و شکلاً مثلث است و مدور و بنظر می آید در طولیه ها صفت و نما
 جهت نشیمن ساخته اند عرض و طول کاروانسرا بیست و سه ذراع در بیست و سه
 ذراع است

نیز اینکاروانسرا هفت برج دارد و بالای سردر آن حجره ایست که دری از آن بطرف
 وحشی کاروانسرا باز میشود در مقابل کاروانسرا اب انباری است که بنای آن هم
 از شاه عباس می باشد اینکاروانسرا و اب انبار و اینر حاج علی پنهانی ناچار کاشانه
 مرمت کرده و چهار دکان در جنب اب انبار ساخته است بقالی و ختازی و علاقه
 و فوهه خانه چای پا و خانه هم در اینجا میباشد از رفاع فوشه از مشهد مقدس دو پست
 ذراع است

از فوشه که بطرف سمتان حرکت کنند منظر لکاه اهواز است راه شش فرسخ و از مشرق
 به مغرب مایل بجنوب میباشد دو فرسخ باهوان مانده راه در میان کوههای پست

میافند در نیمه شرقی احوان رضی باد است و از عبارت از طول و درگانی است که

چشمه آن در پهلوی از مدیاست

احوان سطح است مسند بر که از اطراف جبال و نلال بطور دائره بران محیط شده

و در سمت جنوب شرقی از چند اثر از عتیق و جدید موجود است از جمله رباط

دو اینجمل است معروف بر رباط انوشیروانی که بسیار قدیم و بعد متان رباط

دو در شباب و اباب سفر خراسان دیده نشده و بر هیچ غریبی اثر ساخته اند تمام این

سنگ و کچ و اجراست چهار ابراز بلند دراز در چهار سمت دارد و ارتفاع

ابوانی که بجای دالاز است و در بکار و اسرار طرف وحشی ان بوده چهار ده ذرع

میشود و ارتفاع سه ابران دیگر ده ذرع است و دهنت هر یک پنجم ذرع و در چهار

سمت حجرات محکم ساخته اند که بعضی از آنها چهار ده قدم طول و شش قدم عرض

دارد و پیش روی حجرات از چهار طرف غلام گردش است بر روی بیست و شش

پایه و طاقات ابوانها و حجرات و ضربی غلام گردشها هم با اجراست و روی هم را با

سنگ و کچ و خاک پالان کرده اند و فطر پالان نه حالا نهند و معجزه بها و پایها

و دیوار چهار بدن از خارج یکجا از سنگ و کچ است و روی ابوانها را سفید کرده ^{اند} بوده

و در بعضی مواضع ناپنج طبقه آثار سفید کاری موجود است عرض داخل رباط

چهل و چهار قدم طول و شش قدم و از خارج نو قدم طول و هم پنجم عرض

دارد و آجرهای طاقات و امثال ان از آجرهای معمولی آن زمان قدیمی بزرگتر است

ولیکن آجرهای پله راه پشت بام خیلی فطور و بزرگ است بیست و دو و حجرات

دو اینر با طه است

اما کاروانسرای جدید اهوان بنظر مربع میباشد لکن در حقیقت ششمن است چهار
 ایوان در چهار سمت دارد که یکی از آنها در الانست مشتمل بر کبندی مرتفع و این
 ایوان بگذر و بلند تر از سایر ایوان دیگر میباشد حجارت کاروانسرای و در
 و در هر زاویه سه حجره ساخته شده پشت حجارت سه سر تا سر طویل است طول
 کاروانسرا از داخل پنجاه و پنج قدم و عرض پنجاه قدم میباشد در طرف و حش
 کاروانسرا صفر و طاقینا کرده اند اما از این باطن است که روی کاروانسراج و
 داخل اجر تراش بکار برده اند و در بالای سر و در باطن سنگ مرمر بسیار ممتاز
 نصب است و بالای آن سنگ نیر سنگ مرمر کوچکتر بر روی سنگ بالائی که
 منبت است بخط ثالث نوشته است (بسم الله الرحمن الرحیم) و در سنگ زیر این اشعار

بسیار بخط ثالث نگاشته شد ۸

در زمان دولت سلطان سلیمان زمانه خسرو و الانصب ظال خدا عزوجل
 ناظر منظور شاهنشاه دین پرور و نجف آنکه باشد و بنظر از جمله او باب دول
 مظهر توفیق جو مصداق فرزند خلف کمال کاروانی در جهان باشد مثل
 دوره شاخزاسان مقتدای انس جهان حجت خضامن مشیر امام عفتد حل
 نامزاد شش عشر سلطان علی موسی رضا آنکه بی اخلاص او ایمان ندارد ما حاصل
 از پی او امگاه زائران ان امام باخلاق نیتش و از اعتقاد بی خلل
 که احداث و باطنی در محل اهوان خالی از نقص زوال و پر زلفش لم یزل

خامنه ناشر و دامام ناو بخش نوشت

خط و جاری این سنگ کمال است باز دارد در مقابل در بکار و انرا اب انباری است
 بزنگه که در ای سر طاق کوچک است در جنب شرقی و باط چا پارخانه و در پشت
 چا پارخانه نلی مصنوعی میباشد آهواز یک رشته قنات دارد و در دامنه
 کوه های شمالی و دامنه های نلال مقابل کوه و شمال است درخت اورس میوه
 و میوه که بریده اند و بیش از آن موجود است و از این غیره معلوم میشود که اینجاها
 نیز میگرد آهوان آبادی و دهکده ندارد و ارتفاع آن از مشهد مقدس
 هفتصد و پنجاه ذرع است

از آهوان شهر سمنان راه سفید فرسخ و از مشرق بمغرب مایل بمجنوب است و بنا
 فرسخ در میان نلال و وهاد و سر بالا پس از آن گردنه مخضری قطع شده راه سر از
 و در جلگه صاف هموار میباشد در دو فرسخ و نیمی آهواز قناتی نازه احداث
 کرده اند و زراعت کی دیده میشود و اینجا را چاشتن خوانان میگویند
 اما سمنان از شهرهای قدیم ایران و جایی با صفا و آباد است و در کتب جغرافی
 قدیم و نو از پنج اسم آن مسطور شده بعضی آنرا بز و فوس دانسته اند و برخی پالت
 مستقر شمرده صاحب معجم البلدان از ابو سعد و ابو بکر بن موسی نقل کرده
 گوید سمنان شهر و سناتی است مابین ری و دامغان و جاهتی اراجز و پالت
 فوس شمرده اند در اینجا پارچه مندیل میبافند من این شهر را دیده ام باغات دارد
 و در خانه هانها آب جاری است و از اماکن با صفا محبوب میگردد اما نامی خراب است
 شهر کوچک سمنان در اینجا میباشند

محمد الدین محمد الحسینی در زینت المجالس گوید سمنان از اقلیم چهارم است ظهور

ساختمه‌ها و ایش معند است و ایش از رود و کار پز و از پوه هایش انار و انگور و بادام
و موز منقا و فستق و انجیر بنیابت بنکومبا بدو الحق موضعی دلکشا است و در عهد
سلطنت اولاد امیر تیمور کورکان اکثر و زو از آنجا بوده اند

نکارنده گوید شهر سمنان بصفتائی که گفته اند باقی است و خرابی هم ندارد فلعله شهر
شصت و شش برج دارد که ناصله هر برجی تا برج دیگر از دو پست قدم الی دو پست و
پنجاه قدم میباشد گویند این قلعه را نادوشا بنا کرده است و دروازه‌های شهر
هبارتستان از دروازه عراق و دروازه خراسان و دروازه جنبان و دروازه ناسا
و دروازه چوب مسجد ارك شهر سمنان را مرحوم حاجی بهمن میرزای بهاء الدوله ابن
خاقان مغفور (غض علی شاه) طاب ثراه ساخته و دروازه هفتصد و پنجاه ذرع است
و دروازه برج دارد با چهار ات و ابنته هاله شهر سمنان بازده محله دارد و اسمی محله
از اینها است محله ناسار محله لنی بار محله اسفنجان محله چوب مسجد
محله شاجوف محله کودی و در محله کل ثمنان محله فرادان محله لخی
محله کودان کوه دوازده حمام در سمنان دایر است و بازاران تفریبا پانصد باب
دکان دارد و نهی جاری از قمی از بازار و بعضی کویچه‌ها میگذرد و جریان
ایزاب و اشجار حوالی بر نر هس و صفای شهر میافزاید آنها و فوات سمنان
عبارتست از فوات نوکلانه و فوات رکن آباد و فوات علی آباد و فوات دلازبان
و فوات محمود آباد و فوات خیر آباد و فوات علی آباد موقوفه مسجد سلطانی و فوات
حالا که کهلا میسند و رودخانه کل رود بار که یک رود است و شرقی می شود
پنج فسمان پنج محله شهر می رود و یکسمت یکوشک مغان و زاو خان و هفت

اصطخری دارد که شب و در آن جمع شده و روز خارج میگردد و طرف مغرب
 سمنان دو محله است که از محلات بیرون شهر محسوب میشود و آن زاوغان و
 گوشک مغاز است و گوشک مغاز ظاهر از مغاز باشد و فعلاً قاعه کهنه است
 خراب که خندقی داشته و بواسطه تخته بل وارد قلعه میشده اند حالاً که خند
 پراست و بر روی آن خانه ساخته اند مدخل قلعه بالا مانده لهذا از زیر قلعه
 سوراخ کرده بداخله قلعه میروند در قلعه که از قدم باقی مانده یکپاره سندان
 در قلعه کهنه هنوز چند خانوار سکنی دارند چون مغاز سندان شکسته
 محوسب باشند ظن غالب آنکه وقتی اینجامت در پنجل ساکن بوده اند هر حال
 مابین گوشک مغاز و سمنان آثار خرابی دیگر مشاهده میشود که خیلی کهنه تر است
 اینچنین را خندقی گویند و عقیده اهل ایندیش که شهر قدم سمنان زاوغان بوده
 در آنهای اینجمن در سمت طهران اما فراده است معروف با ما مراده علوی که
 اسمعیل خان سردار اینچو و بنا و عمارت کرده است اما ایندیش معتبره سمنان اول
 بنائی که از هر جهت قابل تکرار است مسجد شاه میباشد و آن از بناهای خاقان
 خلد اشکان مغفور و فتحعلی شاه طاب تراره و از جوامع مشهوره ابراز است و روح
 و صفای از معروف و بوصف رفعت و عظمت و استحکام موصوف طول صحن
 مسجد شصت و دو قدم و عرض شصت و یک قدم و چهار ایوان در چهار سمت در
 و پشت ایوان جنوبی مقصوره عالی است و در دو طرف مقصوره چهل طاق و سی
 ستون در وسط و پنج بنسئون در هر سمت که جمعا چهل ستون میشود و در جنب
 دو ایوان شرقی و غربی چهار مهتاب است و احداث اینچهار مهتابی اسباب مناز

و روح مبدی شده و در چهار مهتابی هر جا شبستان است و پشت سر مهتابها حجر است
 و در طرفین دو ایوان شرقی و غربی و ایوان رو بمجنوب که بزرگتر از دو ایوان شرقی و
 غربی است شش غرفه است و زیر این شش غرفه راهرو میباشد قسمت رو بمجنوب هم
 از بالامهتابی و غالباً حجر است در وسط صحن دو حوض است که آب آنها را کد است
 و از میان دو نهر در مسجد آب جاری است در دو وضع شمالی یعنی رو بمجنوب از صحن
 مسجد دو باغچه است و روی چهار ایوان و جرزهای جنب اینها و پیشانی جمع طاقتها
 کاشی ملقو زینب باشد دهانه ایوان مقصوره پانزده قدم و فرش انداز از نسیب و دو قدم
 و کتیبه های دور مقصوره سوره مبارکه که هزار است و تاریخ آن سال هزار و دو و سیست
 و چهل و دو میباشد در ایوان مقصوره کتیبه است مشتمل بر القاب خاقان خلد
 مکان مغفور (فخمشاهی) طاب تراره و ذکر بنای این مسجد در سمنان در مقصوره تیهو
 محراب منبر مرعالی گذاشته شده که پانزده پله دارد و در ایوان خط بنائی است و
 نوشته اند الله و محمد باد و زده امام ایوان رو بمشرق پانزده قدم عرض و هفت قدم
 طول دارد و پشت از هشت بزرگ است و بیرون آن جلوخانی و در فطحه سنگی مرمر
 که بر بالای در نصب است نصف از یک فصد مرحوم محمد حسن خان کاشانی متخلص
 بعند الله و اگر در تاریخ بنای مسجد و مدح حضرت باذکفر بخط استعلی و سمنان

رسم و حجاری کرده اند و صورتان از فراز قبل

چرا باشد آن معدن چه باشد فتنه در با	کف بچسند خاقان دل رخسند ده ا را
شهنشاهان فخرش انکه از او بش	بگر خاک کرد روز و شب انش بجان بضایا
اگر نبود ز رشک جاه او اینچ بر و فتنه	چرا داد هزاران داغ بر دل ز اختر و خشا

سخا باد ستاودانی چه باشد لیلی و مجنون
 که بر باطبع او دانی چه باشد و اعمق و عذرا
 ز جودش هر کجا ذکر می سخاوت و نخلت حاتم
 ز عدالتش هر کجا نای عدالت شغف کرم
 رسن در بیان بجهت شکر و رشک و وضو
 کشا و زبان بد و ورش دیگر شرم گنبد مینا
 نگاه عالیشانیک پله این نظر طارم عاوی
 زوای و روشنش یک پر تو از هفت اختر رخشا
 ثبوت و وجوب این او چو فتیله تاب در اختر
 جلالت در وجود او چو بو و ورنک در صهبا
 شرم در دوزخ از آمد دوان در مسافرا هو
 جفا در عهد او باشد توان در سبک غنما
 هب کج فریدون چونکه او در گوشه ایوان
 چو شیخ او در بکف مدگاه کن بر رود کان آدم
 همو بر این سخن بر لب چه بودی بودی عین
 بناله این نوادر دم چه بودی بودی ناوا
 خم چرخش بچینک اندک که چای چرم این شمشاد
 کندش گاه چالش نفض از پیچیده ن اثر
 زینغ زال پیشش ن زینبی جز که ماهی بو
 سناش و اندیز دانز اگر دوران بر بکام شد
 طلب فرمود بتابان چای بکست کار اگر
 بمان داد فرمان تا که عالی مسجدی شایا
 یکی مبر حسن اسم حسن رسم نکو سپرت
 که باشد پیروی از پیروان سید بطحا
 بفضل و علم باشد او بگفتی اینچنان کامد
 ارسطویش یک بنده فلاطونش یک لا لا
 زندگش بدانی برش دم با بیبنا
 کشد کارش بر سوائی چنان چون بلغم و زرفا
 ملک فرمود چونان ما پیر و بودی بدین
 چنین مسجدی اینچنین کس با بدی بر پا

ابوان رو بمغرب بجهت مثل ابوان رو بمشرق است و پشت بن ابوان نیز یکدوم مسجد
 میباشد و جلواز هشت است و بر روی سنگی مرمر که بر بالای در و نصب شده
 نصف دیگر فضیله مسطوره داریم نموده اند بدین صورت

بلك اباى گنجان رسانندى همى بدره بهر سيم و فرزندى ز نام نامى دادا
 هم سيمى كه روى داده مخمف بگيره خالص هم زوى كه جزيره داده چينى يك تنه ساوا
 سپردا و او فرمان داد تا هم مسجدى بنكو كه قند بل ايدش گردون بهر ابوان عرش اسنا
 گرفتان سيم و زرا از ملكان ميسر فرخنده بال دو بيازاورد چون از هفت نو اورا
 چه مسجد انچنان مسجد كه بنم روز و شب بگير بمجاله اسنانش سجده بر نه گنبد خضرا
 چه مسجد كعبه علما نه ازان بر مشرى دارد در بن باشد ملايك اندران جاداشنى عزرا
 چه مسجد پاينه سواران گرد پيك ماهى بو چه مسجد فتنه ابوان ان گرد پده ميه پها
 زاب صافان تو پر ما بر چشمه كوشر فذاك پاك ان تشنهها بر عنبر سارا
 بشام و بام ريك جوى ان شپج گو باشد همانا آمده دراز سراسر بجهت حصبا
 نورا ان پايه باشد اى خجسته مسجد عالي كه آمد چو ز شالنگر پاپ گنبد مينا
 فذاك پاك نو كر شك ان خورشيد دل نافر گند رضوان در دانه بن غالب بر پرچم حورا
 بشمس سفوف نومهر فروزان آمده واله بياينه فد و نو چرخ فرزان آمده شپدا
 عجب نبود كه اندر جوف گردونى و زان بيشه بين دريك بدستى اين گردون بود پيدا
 مهتمرا كه در نو كس زانر خواستار ايد نو كوتى مهر سد حكم قبولش پيشتر زانسا
 سجودى در تو اجزش انچنانكه مرد خوبين بر داند عبادت عمر خود در مسجدان هفت
 ك كارى كمرانند جهنت پاك بزبان وا نيز ليتك اورا در سداو عالم بالا

روان قدس بان عرش در وجود و سماخ آید و نشیبی که در صحن نودارد و صخره صمتا

غرض چون این چنین مسجد از شاهنشاهی بیابان آمد از هر دو هر شاهنشاهی و زیبا

بگفتا عند لب از بهر شارینج بنای آن بیابان مسجد فمحل شکر کعبه علیا

الایانا نام مسجد زاهدان راهست عیش آورد الا انما ذکر منبر واعطان راهست روح فزا

نیاز از راهش آید هفت خنجر و خشان

نماز او و شخصت باشدی نیز کند خضر

رو بروی این دو مدرسه محقری است که ناخست و گل بنا شده و برد و راه

از عبارت ذیل و اکتب کرده اند

بنای پنج سال فرخنده فال هزار و دو بیست و چهل هجری سپید فرشی مکه ساخته

شد و با تمام رسید مسجد مقابل در این مدرسه موسوم بحسنیه در عهد دولت

شاهنشاهی صفوی کتیبتان السلطان بن السلطان و الخافان بن الخافان فمحل شاه

فاجان الا انما نام دولت الی بوم الفرائیسی و کوشش دعا گوئی صمیمی و دولتخواه

حقیقی حاجی سپید حسن الحسینی آمد که طالبان علوم و دینت که در این مدرسه

سکنی نموده مروج شریعت محمد صلی الله علیه و اله باشند کتبه العبد محمد

اصفهان

دو بیست و هفت از شمالی مسجد هست بالای دو اسم حضرت خاقان (فمحل شاه)

مکتوب است و بر سنگ مرمری عبارت ذیل نوشته شده

هو الوافق علی الضمائر بعد از آنکه با اجرای حکم فاهم و اعطای وجوه و افراز

سرکار جهانمندار شاهنشاهی سپه در سنگاه خسرو دین پرورد اسلام پناه پادشاه

اسکندر فرزند خدیو صاحب فرغانه قهرمان حاج بخش گستره سنان السلطان بن السلطان
 و الخاقان بن الخاقان السلطان الاعظم و الخاقان الاکرم مالک و نائب الامم السلطان فتح علی شاه
 قاجار خلد الله مآکرا الی یوم الفرار انبیهود سعادت بنا الذی استبرج علی الثری و عن
 انام یافت و وقت صحیح بود فرمود بر مسجد فروری که و قتل کاد و انرا و بازار مستحضر
 واقف در جنب مسجد و موازی یک زار و پنج اسپر (اسپر با اصطلاح اهل اسمان
 قمری است از اب) مباح اصطلاح محبت بن اسفنجان و ناسار و معادل دو هزار اسپر
 مباح اصطلاح محله جندان (جندارت) و چهار صد چوب مباح کلات کد پور و کوشمغان
 و زادخان (زاوغان) و او ثلث و انحول و مفوض فرمودند بجناب سادات و سعادت
 انساب مستغنی الالقاب قدوة العلماء و الافاضل مجد الفهوا و الاعادک مفر الساد
 العظام خیر الحاج و العشرین حاجی سید حسن که هم بر حسب فرار واقف خلد الله ملکه
 منولی مسجد میباشد و هم امام جماعت مسجد منیر و است و بعد از جناب منولی
 معظم البار شد و اکل و اتقی و افهم اولاد ذکور و اولاد اولاد علی ما نوالد و او ناملوا
 و تعافوا مشروط علی تقدم بطن الاعلی و العباد بالله بعد انضاضهم با علم سادات
 افریا و منافع حاصله و از فرار بگرد و نضایچر مبسوطه ثبت و مدرج است اوقالا
 بعد در صورت مصرف شهر آبادی مسجد و موقوفات مفرقه و ساند و بعد از
 تعمیر که مقدم است بکعشر مجتهد حق التولیه و نیم عشر مجتهد حق النظاره منظور دار
 و نیم عشر نیز در ایام عاشورا صرف نغز حضرت سید الشهدا و خامس ال عسا
 اباجد الله الحسب صلوات الله و سلامه و علی ابائه الطاهرین و اولاده المعصومین
 نمایند و طعام و اش و شربت بخصار و اجزاء مجلس عزرا ساند و از ان پس انچه باقی

ماند صرف روشنائی مؤنوفات منبر بود و منجج حصیر و پر فروئی و دیگر اوزام و مصفا
منظور داشتند که کتابت نماید و پس از آن بر اسامی مؤلفین و خدام و کارکنان و
مباشر بر فهمام امور مسجد علی قند و مرانی هم و حد در جائز است بر حسب زهد و تقوی
و صلاح باید منوی شخصی به خصوص و تقسیم نموده هم رسالت علی سبیل الاستمرار بدو و از انقطاع
و انفصال برساند و در زیاد و کم و تغییر و تبدل و تحطی و تضویب نیز بی خدام
علم مسجد منوی منبر و مظلما مختار و مأذون خواهد بود و قفاصرتا همچو اشرفها
اسلامنا الا تحرف له بان و لا یبدل لکلماته و سیغته و ففته و غیره شرحیده اسلامیه
کافر فی شرع الرسول واضح و جاری شد فن بدله بعد ما مع الخ و کان ذلک
فی شهر سنه ثلاث و اربعین و ثمانین بعد الالف من الهجرة المبارکة النبوة المصطفویة
علی هاجرها الالف الثمان و الثمانین

در یک گوشه مسجد که رو بمشرق است منبر روی میباید با دالان دراز و ان در
قبله محسوب میشود روی ابوان مقابل مفصوره گلد سنه است و مقابل ان بالا
گنبد مفصوره گنبدی است کوچک مرتین بکاشی و در دو طرف ابوان مفصوره
شروع بنیای منار کرده اند و تا نزد یک سر ابوان ساخته شده است گنبدی دور
ابوان رو بمغرب سوره مبارکه لا اضم میباید و در اخزان نوشته است (کتاب
العبد محمد بن الاصفهانی) و بخط است علوی در این ابوان نگاشته اند (کاشی
تراشی این مسجد عمل اسناد علی اکبر کاشانی خانی اسناد خلا معلی کاشانی) ارتفاع
ابوان مفصوره هیچک ذرع و نیم و ارتفاع خود مفصوره تقریباً بیست ذرع و
ارتفاع ابوان مقابل مفصوره هفت ذرع و نیم و ارتفاع دو ابوان رو بمشرق و دو

بمغرب ده ذرع و نیم و هر جا در دوره و بالای ایوانها سوره مبارکه قرآن و اسم حضرت
خافان (فتح علی شاه) و تاریخ بنا کتب شده و فی الحقیقه این بنای عالی و مسجد شریف
شهر سمنان و ازینست و اعتباری زیاد داده است و کلبه وضع مسجد بمسجد شا
دار الخلاقه طهران که آن نیز از بناهای خافان خلد اشپان مغفور البسه الله حلال النور
پیش باهت نیست

از قبلی مسجد که بیرون میآیند در سعه جلوه مسجد در ضلع مابین جنوب و مغرب
جامع است و کتیبه با این عبارت در بالای آن نوشته اند

امریتنا هذا الحمام المبارک فی زمان دولت سلطان الاعظم ملک الملوک فی العالم
مغیت الحق والذینا والذین ابوالقاسم بابرخان خلد الله ملکه و سلطانند سنه و الوزرا
الاعظم خواجه عنایت الدین محمد بن مرحوم خواجه تاج الدین بهرام التمنانی فی شوال
سنه ست و خمسن و ثمانمائه

یکی دیگر از این بنای معتبره سمنان مسجد جامع این شهر است و آن بنا در سنه ۷۰۳ و ۷۰۴
با تکلف و نافع تمام و کمال استحکام در زمان میرزا شاهرخ بن امیر تیمور بنا شده و اسم
بانی سپاید مقصوره این مسجد ربع منشاوی الاضلاع و چهار ده قدم در چهار ده قدم
مباشد و ارتفاع کسب مقصوره نیز بنا چهار ده ذرع و ارتفاع ایوان مقصوره و بیست
ذرع و ده هنر ایوان ده ذرع پیش روی طاق فاصل مابین ایوان و مقصوره را از اطراف
کوچک کرده اند و شبکه آهنی قرار داده و در ایوانچه که بر شبکه در آنست کتیبه
که بقیه کتیبه دوره ایوان بوده و موقوفات جامع را ثبت نموده بوده اند و بالای

ایوان عبارت ذیل کتیبه شده است

اسمه القدير اعلى واولى بالتقديم انقوبت العارفة المباركة الشريفة في ايام دوله
سلطان الاعظم مالك رقاب الامم مولى ملوك العرب والعجم ظل الله في الارضين المؤيد
ببأس يدوب العالمين باسط الايمن والامان . . . المؤمنين معين الاسلام و
المسلمين شاه رخ شاه ادم الله ملكه وسلطانة واقاض على العالمين مرحته و
احسانه والموفقين والخير من خالص ماله الصاحب الاعظم دستورالوزراء في الامم
ملك الحاج وزائر الحرمين معز الدنيا والدين ملك حسين بن الصاحب الاعظم
خواجهر عزالدوله والدين محمد بالبحر سماني وكاتب في رجب سنة ثمان وعشرين
وثمانائة

مناوی در ضلع مسجد در طرف شمال است که ارتفاع آن از روی بام بازار تا انتها
بسیست و پنجدوع است و ارتفاع بام نیز پنجدوع میباشد بنای مناوی قدیم و از جنس
مناوهای دامغان است در طرف بالای منار در دو رکتب است بخط کوهی
عرض چار و صحن مسجد بدست و چهار ذرع و طول آن بدست و شش ذرع است
ششانی در طرف مشرق در پهلوئی مفصوره هشت مشتمل بر بدست و هفت
طاق که بر روی شانزده ستون مدور فطور که در وسط است و هشت نهستون
که در طرف دیوار شرقی میباشد بنا شده در سمت شمال مسجد نیز ششانیست که
شانزده ستون فطور مدور دارد و دیوار آن مسجد در لوح سنگی پهلوئی هم
نصب نموده اند و بر هر یک فرمانی رسم و حجاری کرده اند و صورت یکی از آن
دو فرمان از فراز قابل است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حکم جهان مطاع شد آنکه جایگاه حاکم خوار و سمنان بشفت شاهانه سرفراز گشته
 بداند که چون از هنگامی که مهره انجم بر تخت زوینگار فلک آید بکون بدست فضا چیده
 و کعبین عاج نبرین جهت تحصیل نغد سعادت کونین نقش شش جهت گردیده
 کجور کجین و وجود بمو ذای حقیقت اقتضای قل اللهم مالک الملك تؤتی الملك من تشاء
 وتزع الملك ممن تشاء وترزق من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر در هم و دینا
 تمام عیار دولت و اعتبار و زرده دهنی پادشاهی و فرماندهی عرصه روزگار و ا
 جهت آید و دمان خلافت و امامت و خاندان نبوت و ولایت در غرض زهنی در کمال
 نبردستی محفوظ و مضبوط داشته جهت سپاس این نعمت بقیاس و ادای شکر این
 عارف محکم اساس در پی عهد سعادت مهتد که عذوای دولت روز افزون در او
 و لیلای سلطنت ابد مفرون دوش بدوش و ازین سال جلوس مهمت ثانوس و
 اواز شگفتای کاشن امال عامه نفوس است همت صافی طوبی معدک کسرو
 ضمیر منبر مهران شریعت پرورد محکم ابی و افی دایه الذین ان متکاهم فی الارض
 اقاموا الصلوة و اتوا الزکوة و امروا بالعرف و نهوا عن المنکر باجری او امر و نواهی خالق
 کل عالم و خاتم انبیا و رسول بقوای صدق انتمای اطعوا الله و اطعوا الرسول لعلکم
 تفلحون معطوف و مصروف داشت امر عالم مطیع شرف نفاذ یافت که مضمون بلاغت
 مشحون قل انما حرم ربی الفواحش ما ظهر منها و ما بطن پرده کبان پرده گشایده نشین و
 شاهدان چهره نما خلوت کزین بوده بی نامل عصیان نصاب بدشرب از و نصار
 عفت باز نموده دامن زن التی غضب دادار و بی نیاز کرد و در و سائکان خطی را همراز و
 مفرمان دار و السعادة ایفان عضو حقیقت نمون با اینها الذین امنوا انما لهم المیسر

والانصاب والازلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون دست بائست
 قاردر از نکرده قبل از آنکه شطرنجی روزگار ایشان زاد روز مامت و قبل بند
 حیرت و هممان هنگامه عصا ساخت معلوم شود که آنچه برده باخته اند لکن
 طریق اجتناب بوده بهیچوجه پیرامون آن عمل شایع نگردد و کل وجوه بیت اللطف
 و قمارخانه و چرس فروشی و بوره فروشی بمالک و سواد که هر سال مبلغهای
 خطر میشد بتخفیف و تصدق فرق فقید سالی اشرف مقرر فرمودیم و درین
 ابواب صدور عظام و علمای اعلام و فقهای اسلام و شیخه انبیه علیحدّه مؤکده
 بلعن ابدی و طعن سرمدی که موشع و غیرتین خط کو هنر تارها بوز است بسک تحیر
 کتبه اند مبیاید که انما الیجاه بعد از شرف اطلاع بر مضمون رقم مطاع الازال
 نافذ فی الأقطار والأرباع مقرر دارد که در کل بحال بولان ابالت پناه ساکنین و
 موطنین بمانون اظهر شریعت غراو طریق اطهر ملت بیضا نا هیچ مناهج صلاح و
 سداد بوده مرتکب امور مذکوره نکرند و بدکاران را در حضور اهالی شرع
 شریف و کلانتران و رئیس سفیدان محلات توبه داده و مرتکبین محرمات مذکوره
 تنبیه و تادیب و التزام باز یافت نموده هرگاه اشتغال بان افعال ذمیه نمایند
 بر هیچ شرع مطاع حد جاری و مورد مؤاخذ و بازخواست سازد و چنانچه احدی
 باحال شایسته دیگری مطلع گشته اعلام نماید آن شخص را بنوعی تنبیه نماید که موجب
 عبرت دیگران گردد و انما الیجاه بعلت وجوه است مبروره چیزی باز یافت ننهد
 نگذارد که هیچ افریده بد انجهت دیناری طمع و توقع نماید و خلاف کننده از مردود
 هدکاه الهی و محرومان شفاعت حضرت رسالت پناهی و مستحقان لعنت و نفرین

ائمة طیبین صلوات الله علیهم اجمعین و ملائكة اسمان و زمین باشد و اهل
 و اوباش و از گوی و پرائی و کرب و دوائی و نکامد داشتن کا و فوج و سایر حیوانات
 جهنم جنک و پرخاش که باعث خصومت و عناد و انواع شورش و فساد است
 ممنوع ساخته شدن ابواب را از لوازم شمارند و در قیفة و استحکام احکام مطاع
 و اشاعه و اجرای او امر شریفه فرود گذاشت نماید و از جوانب بر اینچله روند و رقم
 قضایم بعد از مضمون را بر عموم خلافت خوانند بر سنک نقش و در وقت
 جامع نصب نمایند و درین ابواب غدغن دانسته هر ساله رقم مجد و طلب ندا
 و در عهد شناسند تجر بر افشهر شوال ختم بالخیبر و الأقبال سنه ۱۱۰۶

منزل و صد و شش

پادشاهان دهر را سرو	شاه سلطان حسین دین پرورد
جوهر آمد ز کان عدل آن در	گوشه گیتی ز صیبت او شد پیر
چون در اسلام طبل شایه زد	رقم نسیخ بر مناهی زد
حکم حتی برای نیک حرام	کرد تبلیغ بر خواص و عوام
..... فضا کامل شد	که بچلفان چو وحی نازل شد
خسرو کار عالیشان	صاحب جاه و رینه و سخنان
چو بجزایان حکم شد مأمور	شد منقش بچکش ایندستور
باد از زمین ایزد متعال	اجر افال

این رقم را بپادکار کشید

حسن حاجی و فقیر سعید

صورت فرمائی کہ بر لوح پہلوی لوح مزبور رسم کردہ انداز فرار ذیل است

هو الله سبحانه الملك الله يا محمد ويا علي

فرمان ہما پوز شرف نفاذ یافت انکہ چون توجہ خاطر خطر معدلت اثر و تعلق
ضمیر مرحمت گستر بی فہم حال و فراغ خیال دکانہ بر ابا کر و دایع بدایع حضرتند علی الخصوص
شعبان و محبان خاندان طیبین و طاہرین بدرجہ اعلیٰ و مرتبہ فضوی است
و در زمان فرخندہ نشان نواب گیتی سنان فردوس مکان جنت اشیا نے
(از اینجانب بالا فرود و در اینجا نوشتہ شد جد بزرگوارم طاب ثراہ) نقدی و لا با ت
شعبہ عرفی بموجب حکم لازم الاشباع گیتی سنانی (از اینجانب زیر بالا فرود و در اینجا
نوشتہ شد) شاہ ابام انا و اللہ برہمانہ) موافق دستور العمل ان اجل حضرت شاہ ججا ۸
جنت مکان علیہ اشیا نے مفہوم رشده بود کرد و در دفتر عمل نموده و عمل کردہ دہ بتار
پنج بار از ابتدا نوشتان پیل سال سابق بر طرف نما بند و دوازده یک ایام رمضان
البارک محال مذکورہ نیز از ابتدا نوشتان پیل سابق تخفیف مفہوم شد در معاملا
ببین پیل چون تشیع اریاب و اہالی و رعایا الکاسمان سمیت ظہور یافتہ حسب
الفرمان نواب گیتی سنانی مال دوازده یک و رمضان محال مذکور نیز تخفیف و
نصد و مفہوم رشده و در نوکۃ اریاب و اہالی و اعیان و لایب مزبور سہ ما سہ
و نجابت پناہ شریعت دستگان نظاما للعبادۃ و الشریعہ عبد الواسع و رفعت پناہ
غرت و معالی دستگاہ حاجی الحرمین الشریفین نظاما مہرزا ابو طالبا و سہادت
و نجابت پناہ نتیجۃ السادات العظام شہسار محمد طاہر اور رفعت پناہ غرت سنگا
توفیق اتاری حاجی الحرمین افا ملکی بدرگاہ چہان پناہ آمدہ سعادت بطا بوسہ

مجلس بهشت این استعداد یافتند عامودند که چون در زمان نواب کیتستان
 فردوس مکانی تشیع ایشان بدرجۀ وضوح و ظهور پیوستند و از دهه یک انام و رمضان
 ایشان نیز بدستور بحال شعبه بتخفیف مقرر گشته بود ازان و هم ساله داران ^{فوق} موا
 عمل شعبه دستور العمل زمان علیحضرت شاهجهانت مکان علیپزشک با ایشان
 عمل نموده دیناری پنجدینار طلب نمایند اچا بالستولم بنا بر ظهور تشیع ارباب
 و اهالی و صواحب و عجزه و ورعاً باء الکاغز بر توجیه خاطر اشرف بن رفیع حال ایشان
 و شفقت مرحمت بیدریغ شاهانه در باره اهالی و اعیان و عجزه الکاغز مذکور فرموده
 از ابتدا سه ماهه ایشان بیل مقرر فرمودیم که مستوفیان عظام کرام دیوان علی مال
 نقدی و بلده و بلوکات الکاغز مذکور و اسوای فیه سرخره موافق دستور العمل زمان
 شاهجنت مکان علیپزشک پانی که بحال شعبه معمول است در دفعات عمل نموده دستور
 العمل دیناری پنجدینار و بر طرف نمایند که موجب رفاه حال و فراغ بال شعبه آگشته
 در دعا گوئی دوام دولت و روزافزون آفرینند و ثوابت ان بروح پر فووح انحضرت
 فردوس منزلت و روزگار فرخنده آثارها بون ما عابد گردد حکام و بنو داران الکاغز
 مذکور موافق عمل کرد شعبه با عجزه و ورعاً با ولایت سمنان سوای فیه سرخره عمل
 نموده دیناری پنجدینار طلب ندارند و هم ساله داران بهمین دستور عمل نموده
 طلب نمایند و از مواجب هم ساله خود بر طرف دانسته بدیوان امده آنچه کسر نموده
 باشد عوض از دیوان باز یافت نمایند و اگر بنو داران بر سنن احداث نمایند بعلت
 رسوم داروغگی که داخل احکام ایشان شده باشد و بموجب حساب شود طلبی ^{بند}
 و ارباب و اهالی و عجزه و اعیان و ورعاً با و زبردستان انولایت بر بن عظیمه والا که

دانش در باره ایشان سمیت ظهور و یافت مسرور و شادمان بوده آثار بخت و
 شادمانی بظهور آوردند و از روی امید واری تمام و استظهار و مالاکلام بنکبش
 زراعت و عمارت و آبادانی کوشیده در مراسم دعا کوشش و بیای دولت
 ابد پیوند افرازند و صورت اینچک همایون را بر سنگی نقش کرده در مسجد جامع
 محل مرتفع که منظور و نظار خلایق باشد نصب نمایند درین باب غدغن لسنه
 هر ساله حکم بجد و نطلبند و چون پروا نیچه بهر اشرف رسد اعتماد نمایند شریرا
 فیه جهادی الثانی ۳۹۰ (هزار و سی و ننه)

لوح دیگر فریخته و لوح مسطور در فوق است و فرمائی در آن رسم شده در باب وضع
 بعضی اضافات و تعدی مالیات از شبعه عراق و تاریخ از سال هزار و بیست و
 یک هجریست لوحی دیگر در بالای در بیست که در طرف شمال غربی میباشد و فرنگ
 که در آن رسم است بنحشش تمغا و هوای سمناز است و تاریخ آن نهصد و شصت
 دو چون نقل عین ایند و فرمان اهییتی نداشت فقط بنکران پرداخت دیگر این
 مسجد را چیزی که قابل ذکر باشد نیست جز اینکه حوضخانه بسیار خوبی برای وضو
 گرفتن دارد

سه مدرسه در سمناز هست و هر سه از اینبه متوسطه بشمار میآیند یکی مدرسه
 صادقخان که جدید است دیگر مدرسه مسعودیه که از قدیم بوده و بنجد به عمارت
 کرده اند سیم مدرسه مهد بیایخان فاجار هم در این شهر چند هزار و اما مزاده هست
 از جمله اما مزاده علی بزجعف صادق که باغچه باصفائی در جلو آن میباشد و این
 وسیعی دارد بقعه اما مزاده مرتجع مساوی الاضلاع و از هر طرف هشت قدم است

ارتفاع کنند و از ده قدم وضد و فچو بمشبتکی سرباز در وسط و صورت قبر در
 وسط است یکی دیگر از امامزاده‌های معروف سمنان امامزاده بجهی است نبرد
 بیرون شهر در محله زاوگان ^{و کوشک} دو امامزاده هست یکی معروف با امامزاده اشرف و
 دیگری مشهور بجای و در اینمزار بقول اهالی امامزاده فاسم و امامزاده عبد الله
 مدفون است باشند در وازه عراق بقعه است و معروف است که امامزاده ابراهیم
 و امامزاده اسمعیل در اینجا دفن شده اند امامزاده دیگر در عرب محله است که اسم آن
 بدیستی معلوم نیست و پشت بقعه از بقعه دیگر است که خراب شده و در آن چند
 صورت قبر است همه بجزص مردم انجامی گویند این بقعه با صلت هر وی است در
 محله جنبان بقعه است معروف بی سراز فرات قبر اهلالی در یکفر سخی شهر در
 طرف شمال معصوم زاده است مشهور بچهل ^{نوع} بقعه است برب رود بی سر
 از آنجا آورده در بقعه محله جنبان دفن کرده و ابدان آنها را باده سروشن دیگر در
 همانجا خاک سپرده اند بنا بر این چهل معصوم زاده را وقتی در آن محل سر بریده اند و پیر
 در وازه عراق مقبره است اهالی مدفون در مقبره واپس علمدار گویند بقعه
 آنها علمدار حضرت رضا علی السلام بوده این مقبره گنبدی مخروطی و دصند
 اولی مشبتک است و در میان آن ضد و ف دیگری است غیر مشبتک که بروی قبر
 گذاشته اند در بیرون در وازه خراسان فبری است از پیر نجم الدین گویند از عرفا
 بوده است و شهر مزار است که در یکفر سخی قریب سرخر است مزار کن الدین علاء
 الدوله سمنانی است از اجله عرفا و شرح حال از بیاباد در چهار فرسخی شهر در طرف
 شمال در میان کوه پیغمبران کوه سمنک است گویند سبن و لام که پیران سام و حام

بوده اند در اینجا مدفونند در طرف مشرق شهر سمنان در محله اسفنجان آثار
 خرابه از قلعه کهنه اینست معروف بالتشکاه و بنیاید لفظ گوشک مغان میدون
 گفت زردشتیان در بنجل تشکده داشته اند در اول دوازده فاسار باغ شاه سمت
 که اصطیظ یک قسمت از آب رود کل بار در آن باغ میباشد اغلب درختهای این باغ
 بر بده و بجای آن زراعت می نمایند در محله سمنان یک باد و آب نیار معتبر بسیار
 خوبست همچنین در بیرون شهر و کاروانسراها برای زواری و غیره ساخته اند و از
 امکان سمنان که قابل نگارش است برج مبرزاعس که میباشد که از خشت خام بنا
 شده و در گوشه عمارت کهنه واقع گردیده و از این پدیده هم است یک قسمت از دیوار
 عمارت مزبوره که در طرف شمال شرقیست با مسدود صد و پنجاه قدم بخوی
 برپاست و چنین معلوم میشود که این برج یکی از بروج اضلاع این بنا بوده سه برج
 دیگر با از این بنا ساخته نشده با این عظمت نبوده و هم در خراب شده است این بنا
 حالاً در وسط معموره است و بواسطه پله از طرف مشرق بمرتبه اول برج میرسند
 و آن طاقی است مسدوس که یک راهرو پنج ترک طاقمانند بسپرد دارد که در معنی
 شش ترک میشود ^{شوریکض} و چارک و پنج قدم طول و چهار ذرع و نیم ارتفاع
 و از میان هر ترکی و وزنی برای روشنائی گذاشته اند در وسط چاه است
 و الان هم آب زیادی دارد و دهنت چاه در وسط فضای این شش ترک است این بنا
 سفید کاری شده و داخله این مرتبه از اجزاست و پشت اکثر ترکها صند و قحانه
 وضع مرتبه وسطی مثل مرتبه تحانی است جز این که سقف تیر پوش بوده و خراب
 شده و از اغلب ترکها در پیچها بیرون داشته در وسط این مرتبه هم مجازی دهنه

چاه سوراخ برای آب کشیدن بسیار است و بی‌الایست مرتبه ستم بی‌کم و زیاد مثل مرتبه ستم
 و ایند و مرتبه خرابست و روی آنها فضائی بوده که دوران مثل حجر از خشت و
 گل بالامد و منقل بسیار دارد ایند و مرتبه مثل مرتبه پائین نیز ترك ترك است
 و عرض و طول تركها مساوی با پائین و صند و قحانه دارد و ارتفاع ایند و مرتبه
 هفت ذرع و ارتفاع برج منحنی المجموع دو از ده ذرع است غریب آنکه غالب
 مدخلهای مرتبه‌های این برج هلالی و بوضع معمول حالت است در وضع جنوب
 و در وضع شرقی دو دالاز است بعضی يك ذرع و طول پانزده قدم که از دو طرف منقل
 داشته است

در خارج دروازه ناسار کاروانسرا خراب است و دو ستیک سردان نوشته است

انکس که شد برو فازل اشناي خیر عمرش دهد خدای بهین دعای خیر
 ستد ابوالمیامن والا کیر که شد تخریب پینش ز برای نمای خیر
 در شهر پی پی سمنان بنا نهاد از همت بلند و باطی برای خیر
 هر کس که گشت وارد این دلتش برینا گشتاد خدای جهانش خیر
 از باری توکل سرکاری رضا شد در جهان بلند ز ما ش تو خیر

در کار خیر چونکه سرای سرو یافت

نارنج این بنا از فضا شد سرای خیر

در طرف جنوب شرقی شهر نزدیک برج پیرزا عسکری این بزرگ عظیمه و در پی متعدد
 هست هم نزدیک بهم و بعضی داده ذرع ارتفاع است ظاهر اینها یک بنا بود
 برخی از اهل شهر گویند از بناهای طاهر زواله پین مین باشد جمعیت شهر است

تقریباً بیست هزار نفر و علم‌علمای این بلد در آن زمان جناب آقای حاجی ملا علی سمینا
 سلمه الله تعالی است که علاوه بر تبحر در علم فقه و اجتهاد مراتب معقول را نیز بکمال
 دیده و دارا هستند یکی دیگر از علمای معتمدین این بلد جناب آقا سید علی اکبر
 مجتهد ابن مرحوم حاجی سید حسن میباشند و مرحوم حاجی سید حسن میباشند
 بنای مسجد سلطانی بوده دیگر از علمای جناب شیخ مهدی مجتهد ابن مرحوم
 حاجی ملا علی اصغر و جناب حاجی میرزا مهدی پسر مرحوم حاجی میرزا ابراهیم
 مجتهد میباشند

ذکر فروع و مزارع سمینان و نواب

قریه سرخره قریه لانیچرد قریه سنکر قریه شهرزاد قریه پیا بانک صواباد
 مؤمن آباد رکن آباد محمود آباد دلازبان بوزق آباد حسن آباد
 شاهوران ده صوفیان علا جام دونه پر کلر و دیار درجمره سنگر
 طالب آباد ذوالفقارخان دیراب هود آخوب دیگان بستان
 رش کلو سارو طهماسب آباد مهدی آباد نوکلانه حاجی آباد
 گهر احمد آباد جهان آباد همت آباد کرمانه سنجده طالب آباد سرخره
 غیاث آباد شوراب کوه سهو حاجی آباد بمابور چالردان اسفرزین
 حاجی آباد حاجی بابا امام آباد حاسم نوبه دروار صح اهوان
 چاشن خوران روپان کتر همورو ضبدا باد وضی آباد علی آباد
 مزرعه حاجی ملا علی مزرعه حاجی علی کپوکان رضا آباد خوریه
 سپاه حرک

از سمنان که بطرف دارا و اخلاف حرکت می نمایند منظر گاه لاسکراست راه شرف
از مشرق و مغرب میباشد و دو یکدانی شهر دهکده گوشک مغاز است که اهالی
از آنکه شغافز نطق می نمایند و این دهکده بواسطه کوچی باغها و وصل بشهر و دارا
باغات زیاد است که مفاصل گوشک مغاز چندین نام دارد و کوه طرف شمال شهر
سمنان زردین کمر (زرد کمر) میگویند و آنستهای باغستان گوشک مغاز بقیع
اما مزاده فاسم و اما مزاده عبدالله معروف با ما مزاده دلوئی است و این بقیع باغچه دارد
در طرف شمال این اما مزاده بفاصله پانصد قدم کشیده است و آن مزرا اما مزاده
اشرف میباشد و یکفرسخی سمنان طرف دست راه نیم فرسخ و در جاده قره
مؤمن آباد است و بقیع مشهوری در این بقیع منسوب بدرویش علی نام در سه
فرسخی سمنان دهکده سرخر است که در واقع قصبه آباد می باشد و تقریباً هشتصد
خانوار سکنه دارد کار و انرا نیز از خشت و گل و کار و انرا فی آباد با دو او کبره
دوین دهکده است در قبرستان سرخر بقیع است محقر معروف بهر غیر غریب
در طرف جنوب سرخر بفاصله یکفرسخ فرسخی و فی آباد است و مقبره شیخ علاء الدین
سمنانی قدس سره که از مشاهیر عرفا و مشایخ می باشد در این بقیع است و ترجمه
حال او از فرار ذیل

شرح حال رکن الدین علاء الدوله سمنانی علیه السلام

دولت شاه سمرقندی شرح حال این باریق ربانی روح الله و وجه و اچنر می نگار
شیخ العارف رکن الحق و الملتی و الدین علاء الدوله و هو واحد بن محمد بن احمد البانی کمال
او از شرح مستغنی است و سوم صوفیه و الحیا داده و بعد از شیخ چند بغدادی

فدس الله سزه الغزیز هیچکس چون او درین طریقی قدم ننهاده در رساله که موسی
 بمسئله گوید هزار طبق کاغذ در راه و رسم تصوف سپاه کردم و صد هزار دینار
 ملک پدری و میراث صرف و وقف صوفیان نمودم و شصت سال بدعا گوئی و
 پنجاهی مسلمانان بسر بردم و اکنون سپرو عاجزم و ترک همه گفتم و بکوشه نشستم
 و در بروی خالو بستم

آورده اند که شیخ در ایام شباب بملازمت ارغونخان مشغول بودی و عم شیخ ملک
 شرف الدین سمنانی از مقریان آن پادشاه بوده و روزی که ارغونخان در زبرقزین
 با یکی از دشمنان خود مصاف میداد شیخ داد را نزد او برد و قبا و کلاه
 و سلاح را گذاشته و از روی خان بی اجازه بطرف سمنان روان شد و بعد از آن
 در خانقاه ساکات مندی بم صحبتی اخ شرف الدین سمنانی بعبادت مشغول بپوشیده
 و چند آنکه خان مراعات و استماله داده از خرقه فقر بجامه اهل دنیا درین آمده و
 بعد از آن عزیمت دارالسلام بغداد نموده و میرد شیخ العارف شیخ عبدالرحمن
 اسفراینی فدس سزه الغزیز شده و حالات شیخ در رسایل طریقت که نوشته نمود
 و مسطور است و مواضع و انصاف شیخ در آن مرتبه بوده که مؤکلاً نا نظام الدین را خواند
 و از او بگریست و گفت ای نفس هفتاد سال بنویسم بگفتم که کافری باور نمی کردی
 اکنون هیچ شبهه نماندت که امام مسلمانان و مفتی شرق و غرب بکفر تو حکم
 کرده است اکنون گریه و زاری مرا امر بخان و ابن رباعی در این باب میگویند
 نفسی است مرا که غیبت از نیست و فعل بدش همه پشیمان نیست
 ایمان هزار بار تلف کردم این کافر و سر مسلمان نیست

سزیمبارك شيخ هفتاد و هفت سال و دو ماه و چهارده روز بوده و در وفات

انحضرت غزیری گفته

ناریچ وفات شیخ اعظم سلطان محققان عالم

رکن حق و دین علاء دوله بر مسند خود نشسته خجسته

بیت سیم مهر و جیب بود اندر شب جمعہ مکر

از هجرت خانم النبیین هفتصد و یکادشت و شش

و شیخ نجم الدین محمد موقفاً سفر اینی قدس سره که از خلفای حضرت شیخ است و پیکو بد
 بارها شیخ بر زبان مبارک رانیدی که آنچه مراد را خیر معلوم شد اگر در اول معلوم شد که
 ترک ملازمت سلطان روزگار نکردی و هم در قبا خدا پرستی نمودی و پیش ملوک و متک
 مظلومان را ساختی و هم این که در قبا از امامان عبا باشد از واد و رشت و بعضی ^{صراحت}
 غیبات الدین خوانند مهر و جیب است بر گوید حمد الله مسووفیک
 معاصر شیخ رکن الدین علاء الدوله سمعانی بوده گفته است انجناب اسپر ملائک
 الدین بهمانی است و در زمان او و غیره بخان عمل پیش برده و پدوش در هر شب و وزارت
 بعد از آن نایب شد و در عبادت درجه عالی یافت و در مقام الا ان مسطور است که
 ابوالکلام رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد الیابا انکی در اصل از ملوک سمنان بود
 و در سن پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت شغال گرفت و در یکی از حروب جد
 بوی رسید در مراجعت از حجاز در بغداد بصحبت شیخ نورالدین عبدالرحمن ^ع
 رسید و بعدها اجازه ارشاد یافت و در مدت شانزده سال در خانقاه ساکبه
 صد و چهل اربعین بر آورد و در شب جمعہ بیت و دویم رجب سال هفتصد

سی و شش برپایه قدس و قرب شرافت از نایب طبع فیاض او کتاب مکاشفات

مشهور است

انچه

بکپی در آن مانده بلاسکر دست راست و راه قدسی دور از جاده دهکده نیشور است
 اما لاسکر در عهد ابادی آن روی نل مصنوعی مسند بری است مرتفع که بالا و پائین نل
 از چپ نل قطر تفاوتی ندارد و از راست نل بر فرض که در کاشی برج دارد و هر
 برج از شش اطراف است گرداگرد سطح این نل خانه ها یک طبقه و دو طبقه بنفاری
 ساخته اند و از دور نل تپه ها میان آن دو نل و روی تپه ها را پوشانده و کوچه
 مصنوعی درست کرده و عبور سکنه از روی این تپه ها است و راه وصول بنا لاسکر
 نل منحصر است بیک در سنی کوچک و معلوم است که این از خوف تعدی صادر
 و وارد است و از عادات ذمه ای اهالی این نل آنکه مستراح آنها مشکوف و دور نل دور
 این قلعه قندالوده است از ارتفاع نل بدون خانه ها هفت ذرع و با خانه ها دوازده
 ذرع میشود و دور نل دویست و پنجاه قدم است مابین شمال و مشرق این نل فاصله
 هزار قدم خانه ها ساخته اند و در آن سکنی گرفته در سمت شرقی نل فاصله سصد
 قدم بقعه است گویند اما مراده سید رضا از اول حضرت امام موسی کاظم
 علیه السلام در اینجا مدفون است در جنوب نل کاروانسرای اجری بسیار خوب است
 از عهد سلاطین صفویه و در سمت شمال و جنوب آن شش حجره و در مشرق و
 مغرب دو حجره بعلاوه دو ایوان میباشد که یکی دالان است و در چهار گوشه این کاروانسرای
 چهار طویل است حاجی علی بنی ناجر کاشانی اینکاروانسرای نیشور مرتکب گردید چنانچه
 هم در اینجا است آب لاسکر از چشمه است در یک فرسخی دهکده واقع و نیشور مصنوعی

کوچکی نبرد هزار فدوی آبادی است لاسگرد و باغات بسیار خوبست مثل پراگشتا
 زیاد و سایر اشجار و انار از نهایت خوبست پنبه نیز در اینجا خوب بعمل میاید جمعیت لاسگرد
 صد و پنجاه خانوار و ارتفاع آن از مشهد مقدس دو بیست و بیست و پنج ذرع است
 از لاسگرد که طرف دار الخلافه حرکت می نمایند منزل ده نمک میباشد و راه هفت
 فرسخ و ابتدا از شمال بجنوبست بعد از آن کم کم بطرف مغرب مایل میگردد در
 یکی دانی لاسگرد طرف دست چپ دو راه نزرعه بخش آباد ملک حاجی علی
 تاجر کاشانی است در نیم فرسخی لاسگرد راه چند فدوی در میان نیست و بلند است
 بعد از آن نهر کوچکی دیده میشود معروف ببار بلنداب و بان دو همان حوالی بمصر
 زواعت میرسد فدوی از اینجا گذرشته مجرای آب است عمیق و کم عرض که سر جابرو
 آن بل بسنه اند و در عمق مجرای آب فلبلی جاری است بن پلهام معروف بربیل که میباشد
 و بل کرچه خاک سمنان را از خاک بلوک خواو طهران جدا میکند چنانکه رودخانه در بان
 که در وسط راه فوشه و اهواز است خاک دامغان را از خاک سمنان جدا می نماید دو
 قلعه خرابه در دو طرف مجرای بل کرچه دیده میشود که یکی از آنها چهار برج دارد با ستانه
 دو برج سنگی که متعلق بمقدخل میباشد و در سه فرسخی لاسگرد قلعه عبدالعزیز
 آباد است که چند خانواری سکنه دارد قلعه خرابه هم پای کوه است که عبدالعزیز
 قدم همان بوده حالا اهل بیچند در آن سکنه دارند و فاصله انقلع تا عبدالعزیز
 حالت دو فرسخ است آب ان عبدالعزیز و در خانه است و زیاد و آب ان عبدالعزیز
 از قنات میباشد فدوی از عبدالعزیز آباد گذرشته در حوالی کالیسای عمیق برجی گل و
 هزار خانه دیده میشود ده نمک قلعه مدقوی دارد تقریباً با ارتفاع بیست ذرع

دیوار از گبری و مدخل قلعه رو به مشرق و خندق و پل داشته است آب ده نمک
از رودخانه است و سر چشمه آن واقع در لوز و رو به خاک فبر و زکوه از کوهی که در طرف
شمال و موسوم به روهه میباشد از سر چشمه ناده نمک سه فرسخ میباشد و در کنار
قلعه ده نمک در این سبوات بعضی خانه ها ساخته و در آنها ساکنه گرفتند
کلبه سکنه اینجا پنجاه خانوار میباشد کاروانسرای شاه عباسی در ده نمک
هست مربع متساوی الاضلاع که در هر طرف شش اطاق و یک ایوان دارد و ایوان
جنوبی مدخل و در کاروانسراست در چهار ضلع چهار طویل انداخته اند و این
کاروانسرا را نیز حاجی علی بیگی تاجر کاشانی مرمت کرده و در بیرون کاروانسرا
چهار ده ایوان رو به مشرق برای فوافل ساخته است و پنجال نیز در ده نمک
هست و اینجا دو بیت ذرع پست تراز مشهد مقدس میباشد

پوشیده نباشد که بیابانک سمنان که مرید شیخ رکن الدین علاء الدین سمنانی
میباشد ز پر لاسگرد و در چهار فرسخی شهر سمنان است و از اینجا راهی است
باصفهان بسیار نزدیک که حالا شترانها از آن راه حرکت مینمایند یعنی از
بیابانک از زبردست بطرف بسیار که سمت جنوب باشد راه مزبور بیست
اصفهان امتداد یافته است و ظاهراً این راه در سوابق ایام شاهراه بوده
و فوافل و زوآرا از اینجا ده از اصفهان بطرف سمنان و خراسان
میرفتند و عقیده بعضی این است که شاه عباس اول که پیاده بزبادست
مشهد مقدس مشرف شد از این راه رفت است بهر حال این بود معلوم است
ما از مشهد ناده نمک که در حقیقت اول خاک خوار است

و از اینجا که بلوک خوار و قسمتی از ورامین را با فراط اهنمام و دققی تمام سردی و
 و فردی منفرد برای العین دیده و دفاویق این ناحیه را بمیزان دانش و درایت
 سنجیده و اوصاحب رای و زین و فکر مین اجل کفاهه و اعزدها و وزیر محراب
 و غیره روز بر خیزد صاحب ندبیر

امیر دانشوران که جای اجداد سر کجا چو دست باد و لثا همیشه بالابود

جناب جلال التمثاب فم دستور معالی انصاف اکرم کشف الأذکار انامه فراط اصغر خان
 امیر السلطان ولد فردوس مکان قائمجد ابراهیمخان امیر السلطان است که روان چنان
 والدی در خلد برین مخلص باد و در جام جلالک بوجود این فرخنده ولد مشید جناب معظم
 باشارت مرحوم امیر السلطان در سال هزار و دو و بیست و نود و هفت بیاز دیدان نواح
 رفت و شرحی مشبع از آن سفر و استقصای خود نگاشت و صحیفه بلا المعارف
 انباشتوان نخبه حاصل که با فضلی از اخانی برابر و از وصل غوانی خوشتر است نکارند در
 زبور کاجانه و زینت کاشانه میباشد و در صورتی که راهران بوضع مسافت مایه
 مراد است نماید که همان صحیفه و بعینه در اینجا درج نمائیم و محض ادای وظیفه و تهیم
 بنکارش ذیلی گزینیم و حمد خدا را که ختام مطلع الشمس بنا فرماتا و استوان نگارش
 از اینقرار

نکار شرح جناب جلال التمثاب اجل اکرم آقای امیر السلطان

دام اقباله العالی در شرح خوار و قسمتی از ورامین

روز دوشنبه هفتم شهر جمادی الثانیه ۱۷۰۷ لوی بیل سعادت دلیل بر حسب فرمایش
 جناب جلال التمثاب اجل آقای امیر السلطان مد ظلله العالی بجهت سر کشته و باز دید ناحیه

خوار از دار الخلافه الناصره صبح حرکت شد همراهمان حاجی میرزا حسن و میرزا احمد
 میرزا علی ساپرد و ویشخان خلخالی سهرجلایان زنجانی ابدار فهوه چی جلودار مهتر
 بدوزینه

منزل اول خانون آباد است چهار ساعت و نیم از دست گذشتن وارد شد در باغچه
 که خدا اسکندر که خدای ده افتاده نههار مخمیری که از شهر برداشته بودند صر
 شد بعد از نههار فدوی استراحت فدوی بصحبت های حاجی میرزا حسن و سفرم که
 معظمه زاده ها الله شرفا گذشت بعد از ادای فریضه و صرف چای فریب بغروب
 بمشای ده و زراعت و کار و انرا چنانستطاب حجت الاسلام آقای حاجی ملا
 و فتر مغرب عودت بباغچه شد شام شب را هم از چید و بیک بل بیگی طایفه عربی
 که در خانون آباد سکنی دارند بود راه امر و چهار فرسخ است دهات و قرا و کار راه باهن
 تفصیل است بنف آباد خالصه هاشم آباد امین خلوت مسگر آباد اربابی
 امین آباد خالصه غنی آباد معمار باشی اشرف آباد جناب مستطاب حجت الاسلام آقای
 حاجی ملا علی سلمه الله تعالی کمال آباد ایضا زمان آباد ایضا محو آباد خالصه
 عباس آباد نظام العلما فاسم آباد و رثه مرحوم حاجی ظهیر الدوله کریم آباد ایضا
 کل پیره علا الدوله علی آباد و رثه مرحوم حاجی ظهیر الدوله حاجی آباد خالصه
 هوسن خالصه ^{سردانک متعلق بحضرت علی نظام} فن آباد خالصه ^{چون خوب طرد} این دهات غیر مسگر آباد که بالادست
 جاده است ساپرد دست جاده و افشده زراعت دهات و فراع مفصله که امر و
 دیده شد خیلی خرم و با صفا و خضر است برای عابرین خوب منظر است
 خانون آباد پنجدانک خالصه بوده است یکدانک اربابی نیمدانک اربابی رامنوف

المالك (مرحوم میرزا یوسف صدر اعظم) بنو سبط حاجی میرزا حسین بن خریدند و ضمیمه
خالصه کردند بنمیدانک دیگر ارباب است

جمعیت اینجا تقریباً شصت خانوار است غالباً از طایفه یازکی فدوی هم کرد میچر و مشرفند
قلعه ندارد خانه های سپت مخروطی دارد میچال و حمام هم دارد باغات از قدیم داشته
خراب و منهدم شده جز دو سه قطعه باغچه کوچک دیده نشد قنات نداشت از رودخانه
جاجرود مشروب میشود نهر از میان ده میگذرد احشام تقریباً سصد گاو و ماوی
دارد دو سه هزار بز و گوسفند دارد اجاره اینجاد و بیست و پنجاه تومان از نقد ده است و
پنجاه خروار غله است بزوی که امسال کاشته اند نود و پنج خروار غله و پنجاه روز شکر و
صیفی کاری جزئی دارد ملائی در ده دیده شد اسمش ملا فز یا فلی از اهلیان بغداد و اینجا
ساکر است و حاکم شرع اینجا است نزدیک ده دو کار جاده کار و انسرای اجری خوبه
جناب مطاب حجة الاسلام آقای حاجی ملا علی سلمه الله تعالی ساخته اند تقریباً
پنجاه حجره دارد سالیکصد و بیست تومان اجاره داده اند کار و انسرای معتبری است
لیکن خوب نگاه داری نکرده اند تعمیرات خیلی جزئی دارد که عنقریب کلی خواهد شد
آب انبار اجری بزرگ خوبی دارد در جنب قار و انسرا و منعلق بکار و انسرا است آب
نداشت فدوی خرابی داشت جهه تحفه پوشید گفتند دو سال قبل در عبور افواج
مختران شهرش را کشته و برده اند بعد از آن کسی شرباب انبار را کاشته برای پنج
شش هزار آب انبار هفتصد هشتصد تومان فی قهریب با نهادام است

هوای مریز گرم و آفتاب زننده شرب هم فدوی بادهای مختلفه مد روی هم رفته
هوای خوبی ندارد نرخ اجناس نان یکس بشربز سه عبا بی جو یا نقد دینار گاه

پنچشاہی گوشت پانصد دینار دو کاروانسرا بجا برین و فوافل با نر قیمت میسر و
 روز شنبہ ہشتم یک ساعت بد ستر ماندہ نظر ابوان کے روانہ
 شد شش ساعت از دست گذشتہ وارد و در خانہ کربلا فی حسین نام منزل نمود
 مسافت مرو زہشت فرسخ است

یک فرسخ از خانوں آباد گذشتہ چار و دو خانہ جاجر و شد با اینکہ فریب بدست
 نہر کہ ہر نہری وارد خانہ می توان گفت از دو خانہ جدا شدہ بود عبور از او کمال
 صعوبت را داشت چند ریک با این یکی کہ خدای خانوں آباد با چند نفر رعیت
 برای گذرانی دن ماہا مہراہی کردہ بودند و پانزدہ نفر اب با از اہل حصار امیر
 و حصار کلانکار اب بچہ گذرانی دن مردم و مشردین حاضر بودند بفضل اہل
 با مہراہان بلائت از اب گذشتہ تم اب رود خانہ بعد از وضع انہار از فرار لشکر
 حاجی میرزا حسین ہزار سنک است اگر اب بازہ انباشند بیفتا عبور برای مشردین
 و فوار و غیرہ غیر ممکن است و ہر کس بے احتیاطی نمودہ بدون معاونت اب باز
 و کدو اب بزندان بترغرف خواهد شد چنانچہ روز قبل اخا حسن خواجہ کہ بشہد
 مقدس میرزا اب اورا غلطانیدہ و اب باز رسیدہ اورا نجات دادہ بودند و ہمدنطور
 غالب اوقات عابرین پیچارہ را اب بردہ و بہلاکت رسیدہ اند و اینچند روزہ از فرار
 تفری اہل خانوں آباد و غیرہ یکفرزن را با قاطر اب بردہ و کشتہ است مرحوم حاج
 ظہیر الذولہ کہ خدا رحمتش کند وقتی عبور اب گذشتہ چار اب شدہ عاذی کہ بود
 گند خالص بنای بلے گذاشتہ کردہ ساختہ مصالح زیادہ فراہم آوردہ کہ بالفعل
 لغز و امک بسیاری میگویند موجود است و سربا بہ مستحکم مضبوط گذاشتہ کہ ناخالص

عیب نکرده است پچاره عمرش و فائز کرد بهمین طریق نام تمام مانده خداوند بانی
 خیری برساند که نامهای را با تمام برساند و اسباب اسایش زوار و مشرک دین و عابری
 و تهبیل حمل و نقل جنس از آباد بهای اینطرف رودخانه بشهر شود و موجب مزید
 دعا کوئی وجود مسعود مبارک اعلیٰ حضرت صاحب قرآنی روحنا و روح العالمین فدا
 شود بعد از ورود بمنزل نان دوغی همراه بود آوردند صرف شد از شدت گرمی
 هوا و خشکی راه استراحتی بعل نیامد عصر بعد از ادای فریضه و صرف چای
 بمالما سرکشی نموده از فطر گرمی هوا بیام همین خانه آمده تا صبح دو بام بسر برده شعا
 اشب نان و دوغ و کباب بره بود اول مغرب او از شیپوری از داخل قلعه شدند هشد
 بعد از تحقیق معلوم شد در مسجد ده روضه خوانی است و شیپور برای اسحضنا
 مردم است راه امر و ناسه فرسخ از خاؤن آباد گذشته هر جا از نزدیک دهات و فراء
 و زراعت مبر و نماز انجا با پوزان کے کم راه از دهات و فزارع دور میشود نزدیک ده
 کوپراست و طرف فریب راه که دیده شد از اینفرا است

شمال جاده حصار امیر خالصه کبر و داخلان اربابی چنگ اربابی

کو دکنبد خالصه سرخر حصار خالصه شریف آباد اربابی

جنوب زبر جاده فہر اربابی پشت اربابی چوار اربابی

حصار کاک خالصه فیلسان خالصه اونیٹ اربابی خسرو اربابی زین داد

سلمان آباد خرابه خالصه آبادی ندارد ولی زراعت داشت کلین خالصه

آفرین خالصه ابراہیم آباد خالصه ساپردہات و فراء بہنام سوختہ الے

قرمزینہ محاذی پوزان کے

اوزان کے دھی است معشر دویست و پچاہ خانوار و عبت دارد کہ بوی مہین چاہتند
 فلتم معشری دارد کہ خیلی قدیم است پنج برج دارد کہ یکی از برجها اجری و درون
 فاعہ است خارج فاعہ خانہ و دکاکن و آبادی از چہا سمت دارد سر پنجال و دو
 حمام دارد مسجد و تکہ نیز دارد خانہ های انجانست بجانہ های خانوں آباد بہتر
 سابقا باغات زیاد داشتہ حال منحصر بدوسر باغ بزوک و بعضی باغچہای میان
 خانہ است اشخاوش غالباً انار و انجیر است آب از رود خانہ دماوند است قنات
 ندارد مردم مش از عدم آب شکایت دارند بواسطہ دہائی کہ بالای رود خانہ آباد
 شد آب بانہا نرسد آسالم میگفتند بالنسبہ آبش خوب و بہتر از سابق است
 جمع دیوانی انجاس صد نوم از نصد سہ صد خر و اوجو سہ صد خر و ارگاہ است
 در پائین دہہ کاروانسرای خزر و بربا پری دارد غالب زوار و عابرن در صحرا خانہ ہکا
 دہ منزل مہکتند نرخ اجناس ناز سنگک بہکن انہا کہ بہکن و چہاوسہ سہ سہ نرسد
 سر عباسی گوشت بہکن دو ہزار و دو عباسی جو پانصد و ہزار فصل خر و ارپے
 ہفت ہزار و پانصد ہزار گاہ پیدا نمیشود ہوای امروز گاہی ابر گاہی افتاب و بسا
 گرم و مختلف بود بخاور متصل بہین منغن داشت میگفتند ہوای سزاست و
 سین دیدہ شد باد ہای مختلف شرفی و غربی گاہی گرم گاہی سرد میوزید بکشتا
 از شب گذشتہ چند فطرہ باران آمد ہوا کم صاف شد و باعدال گذاشت
 از شب ہوای ماہتاب خوب شد نسیم شمالی ہم میوزید صبح چہار شنبہ ہم
 یک ساعت و نیم بدست ماندہ از اوزان کے حرکت بہت قشلاق شد سہ ساعت و نیم
 آمد و گذشتہ وارد قشلاق شد در خانہ افاضل انصرا اللہ امفہانی منزل خود انجاس

منزل شده بهترین خانه های این ده است حیاط کوچک شمشیر کاهکلی مختصر است
 مشتمل بیک ایوان سردی شمشیر کاهکلی و یک طاق کوچک ایضا دوسه درخت
 بنید و زبان گیشک هم دارد نهزاب کل الود بسیار غلیظ از میان حیاط میگذرد نهها
 دوهمین خانه صرف شد حاجی میرزا حسین و میرزاها و محمد جعفر خان و حاجی خانبا با
 خواسته ناسر ساعتی از شب گذشته مشغول رسیدگی بچرفوجع و عمل خالصه و از بنا
 بلوک قشلاق بودند حساب بسیار مختل بچیده دوهم مغشوشی است که با اینهمه سخت
 بجائی نرسید و چیزی معلوم نشد موقوف بوقت دیگر شد

چون ایل اصنافی بیست سیلاق حرکت کرده اند غیر از نو و الله خان ایل بیگی و چند نفر سواره
 فراسوران که مستحفظ راهها هستند کسی نبود و وجود بعضی از ویش سفیدان آنها برای
 تحقیقات لازم بود کافدی بریش سفیدان نوشته جمعی از آنها را خواسته کاغذ و ا
 بنو و الله خان داد که فرستاده آنها را بیاورند بگساعت بنویس مانده اما حسن خواجه
 بدیدن آمد به پیچاره شکایت زیادی از افتادن خودش برود خانه با جرد و صد ماشا
 وارده از آب داشت

مذکور شد جناب حاجی ملاقا بزک مجتهد بزبارت میروند بواسطه اینکه جمعیت
 زنانه زیاد همراه دارند ملاقات را مناسب ندانند ادبی بایک رأس بره باحوال پر سه
 فرستاده بره هم بجهت اخلاص فرستاده شد زوار قریب پنجاه شخصت نفر دو کاروانسرا
 و صحرا بد شدند معروف همان دو نفرند عصری خواستیم تا خارج ده بیکرکتی زوایات
 و محصولات رفتن باز دیدی شود از شفت و زیدن باد گرم جنوبی بعلاوه گرد و خاک و
 طوفان زیاد نشد لا بد ایام خانه رفتن باد و درین کوه و جلگه دسامت و زوایات اطراف را

دیده بجد الله تعالی زراعات خوبت تا بعد چهر شود

واده امروز پنج فرسخ بود و دو فرسخ از ابوان کے ناسر دزہ خوار بکفر سخ و نیم داخل سردزہ
 بکفر سخ و نیم از خروج سردزہ تا قشلاق از ابوان کے تا نیم فرسخ بدھنہ ماندہ زراعات
 ابوان کے دو سمت جادہ بود و خوب زراعت است از اینجا تا دھنہ سردزہ این نیم فرسخ
 کو پر تمک بود در دھنہ سردزہ یک کاروانسرای سبکی و یک فراوانخانه کوچک چهار
 بجی قدیم مخروبه بود میگویند از بناهای سلطان سنجار است آب شور ی که تشریبا
 تا چهار یک سنگ است از کو بر وارد سردزہ میشود و از طرف خارج شاه داخل
 بلوک خوار میشود بافاضل اب خوار میگویند بہت جندق ریبابانک سپرد وارد
 سردزہ کہ میشود دھنہ سنگ است مندرجا و سخی پاسبکنند تا اواسط دزہ باز
 مضیق میشود تا بجگہ خوار گوہهای دو طرف خشک و شور و غالباً خاک است و جبر
 جانورهای موز پر چیزی ندارد دھنہ میان سردزہ کہ وسیع میشود یک کاروانسرای
 مخروبه خیل قدیم است اول سردزہ آخر ملک و و امین و اول ملک خوار است
 از سردزہ کہ خارج میشود تا نیم فرسخ کو پر است بعد اول املاک مزروع است
 هوای امروز ناظر صاف بود و افتاب بسیار گرم از ظهر بعد ابر شد گلہ
 حبس و گاہی بادهای مختلف جنوبی و شرقی موز بد بسیار هوای بد دارد و روز
 مگر شب پیش زیاد بود

از فراوانیکہ مختلف فاسق است شد بہت شب است مردم اینجا بالای بام میخوانند مشغول
 حضادی جوشد اند شاوگ کاشند و مشغول کاشند استند آب کہ امروز بد شد

خوب و فراوان است

قتلاق از دهات معتبر خوار است و محل عبور جمیع قوافل خراسانست قریب شصت
خانوار جمعیت دارد قلعه فدپی دارد خارج قلعه آبادی ندارد و قطعه باغ مشجر دارد
اشجارش انار و انجیر و انگور است درختهای این ده از بید و نارون هیچ نسبتی با درختها
جاهای دیگر ندارد بسیار خرم و با نمواست از اسفند آداب و خاک است

دو کاروانسرای خشت و گل مخصوص که قوافل منزل کنند، دارد آب انبار آجری بسیار بزرگ
خوبی دارد که افاضت الله صافهائی ساخته و بانی بوده آب سرد گوارا دارد حتام و
نیچال هم دارد

دکاکین خناری و بقالی و قضابی و علافی و غیره نیز دارد نرخ اجناس نازسنگ یک و چهار
سیر تبریزه عباسی است جو هفت شاهی فصل شش هزار دینار گاه بافت نمیشود گوشت
هفصد دینار و هفت قشلاق اغلب سمنان است

و تبس و سر بلوک قشلاق بو تراب خازن پسر رضا حسینیان خواری است اصل اینها
پازنگ است

روز پنجشنبه دهم صبح یک ساعت بدستنه مانده از قشلاق حرکت کرده دو روز سفر
گذشته وارد قلعه با نری شدم که از بناهای جدید امیر السلطان است در راه
ساری خان پسر جلیل خان و پسر علی بیگ اصنام آمده بودند دیده شد در راه
با حاجی میرزا حسن باز دید زاعات را نموده ماشاء الله زواحت هم جا خوب است
و عجیب ولی هر جا را با بی است بهتر از خالص است جهت مواظبت است نهارد
بالاخانه قلعه صرف شد میرزا اسمعیل نکرانچی خواهر بنجام بدیدن آمده است از
ساده فبروز کوه است نکرانخانه اینجا در قلعه اودان است بعد از صرف نهار مشغول

بحاسبه و گفتگوی ولایتی و انظام امور عینی و غیره بودیم و باست ابل البکائی و الوارینه و بشرط پادار کردن مالیات دیوانی الوارینه که در این سنوات لم یصل بود بمیرزا ابوالقاسم برادر حاجی خانبا با خان داده نوشتجات لازم گرفته و داده شد حاجی ملا علی اصغر بدین آمده بود از اهل خوار و ساکن فریه قاطول است حکم شرع خوار است پنجاه و پنج سال از عمرش میگذرد مرد محبوب خوب است رعایای خسر و اباد مشهور و بنجد اباد خالصه عصری آمده اظهار داشتند که آب رودخانه پانزده روز قبل میر و مجرای خود را تغییر داده داخل زراعات و محصولات شده خرابی زیاده رسانده

عصر از قلعه پائین و فن اطراف قلعه و خانه های جدید و عینی را گردش نمود ه بقلعه معاودت شد شب را بالای بام بسر برده شام در بام صرف شد و آه امروز دیو فرسخ است غالباً از میان زراعت عبور کرده از روضخانه گذشتند با وجود اینکه آنها زیاده ای جدا شده بود فاضلاب بود تخمناز و دست سنگ است هوای امروز بواسطه باد شدیدی که میوزید خوب بود و زابر و شب هوا صاف و خیلی بهتر از روز شد ولی باطن هوا خالی از حدت و حرارت نیست قلعه پائینی بنای جدید است که که پارسال بحکم امیر السلطان محمد جعفر خان نایب خوار ساخته است ولی هنوز نامتمام است بنای قلعه بر روی تپه است که سابقاً هم قلعه معتبری بوده و بکلی خراب و منهدم شده است اطراف تپه را با چند احاطه و روی آنرا سطح کرده بناه حیاط مربعی گذاشته که هر چهار طرف ساختمان است هر سه باب طاق دارد چهار زاویه هم دارد که مطبخ و میال و زغال دان و انبار و غیره است سه اطراف سفید

سایر اطرافها و دیوارها شمشیر کاهکست سمت مغرب سر بالا خانه دارد مثل
برای آن جلو بسیار بار و خوش منظر است

ارتفاع از سطح زمین ناطاق بالا خانه بیست ذراع است این قلعه علاوه بر این که بسیار
بسیار خوش منظر است اطراف آن از دو فرسخ الی هشت فرسخ چشم انداز دارد خیلی
محکم و مضبوط و بنای خوبی است خانه های رعیتی در پائین قلعه سمت شرقی و مقابل
در قلعه اتفاق افتاده است بکطرف ساخته شده طرف دیگر هم لازم است ساخته
شود حمام قلعه کوشش و ابرو داشته اند سفالی هم در پای کار حاضر شده انشاء الله خنجر
میشود سه طرف دیگر قلعه را که در واقع خیلی لازم است و اگر ساخته نشود این قلعه بیجا
و بیوجه است اینطور در سنن و العمل داده شد که بسازند دو طرف جنوب و شرقی را
هر طرفی بیچهار باب خانه رعیتی بسازند و طرف مغرب قلعه را که جلو قلعه بالا اتفاق
افتاده است بکطرف دروازه داسر تا سر انبار بسازند که جنبش و بخت شود بکطرف دیگر
طول دیوار بسازند که هم انبار باشد هم طول دیوار این خانه ها ساخته شود و رعیت بنشینند خیلی
اسباب بادی و اعتیاد ببلوک باثری که خرابترین بلوک است خواهد شد

این قلعه باثری سابقا هم بادی داشته و جای معتبری بوده پائین هر چهار طرف قلعه
هم بادی بوده جای آثار قدیمه است از سمت شرق اینجا بقاعه صد و پنجاه قدم درخت
فلفل است که خیلی غریب درختی است تقریباً پنجاه شاخه از زمین رو شده و بیرون
آمده و هر شاخه هم شاخه های زیاد دارد اطرافش ده دوازده ذراع میشود ولی از خوش
بختی این درخت مردم اینجا از آن نظر کرده میدانند و دست نعدی را از دامانش
کشیده اند میگویند اگر کسی شاخه های این درخت را بزند و ببرد صد مری خواهد خورد

باین واسطه محفوظ مانده است حتی شاخه های خشک شده اش هم هست تماشا و عجب
 در استعداده و قابلیت این میز است که درخت های سیلابی سردسیری را هم بعجل
 می آورد درخت فلفل که درخت گرمسیری و از نبات هند و افریقا است در صحرا به
 بیخفاظ بعجل آورده است باین قابلیت محل کترو بدیده شده افسوس که بد بخت و افشده
 و بدست این مردم که اکنون اینجا ساکنند افتاده است

روز جمعه یازدهم صبح برخاسته ام و ز خیال گردش دهانت و اطراف واداشتم
 باد شدیدی هم میوزید می کشید لایب در منزل مانده فرار کاهای مالباقی ^{لر}
 بانایب و مباشرین جز و داده محل طواحقین و اگر بی پاوم بعجل بود پادار کرده از
 حاجی خانبا باخان سید گرفتند شلوک سینه ماضیه و اگر عمل نیامده از ^{شهر} سنا
 سینه نفدی گرفتند باد کم شدت کرده از یک ساعت از روز گذشته طوفان
 عظیمی از گرد و خاک داشت که جانی ندیده نمیشد تا وقت غروب شدت داشت
 شب گذشت اهل اینجا میگویند باین باد جوز است فایده و شمرش خشک کردن
 جو است همان باد مغربی است که در طهران زیاد شهر یار مشهور است امروز از شهر
 ام ^{ان} السلطان بانا کراف احوال بیی کرده بودند جواب داده شد

عصر بیاین طلوع و فتر گذشت کرده اب انبار مغرب و در وسط قلعه پائین که
 رعیتی است هست که خیلی قدیم است طافش را باخشث گنبدی پوشانده اند
 بسیار خوب ساخته میگویند صد سال بیشتر است ساخته شده هنوز سر پا
 و کمی از طافش و بخت است گفتم همانرا تعمیر کنند و کودش را خالی نمایند خارجش را
 گاه کل کنند که اب انبار و انقلع باشد مسلما مختصر نمیری شود پیش را دانکه نازه

بنازند دوام و قوام خواهد داشت سرچشمه بقلعه بالا نموده عمل مالیاتی و غیره را
 با محمد جعفر خان قطع نموده نوشتجات لازمه روز و بدل شد بعد از صرف شام بی‌الایه
 بام رفتن تا صبح دو راجا بسر بردیم از سر شب باد کم کم آرام گرفت تا وقت خواب با اعتدال
 میوزید ماه تاب با این هوای خوب خیلی عالم داشت

روز شنبه دوازدهم صبح زود برخاسته سوار شده حزم کردش صحرا و دهات
 و دیدن زوایات حرکت شد اول با ما مزاده که یکپندان با قلعه با نری فاصله دارد و
 پیاده شده اما مزاده را از پارت کرد

اسم مبارکیش اما مزاده علی اکبر پسر امام همام مولی الا نام موی الکاظم علیه السلام است
 بنای این اما مزاده خیلی قدیم است طاقی مرتفع محکی دارد داخل طاق سفید کرده است
 در وقت گنبد واهم سفید نموده اند بنای این گنبد با بدینچه اوصاف پانصد ال فیل
 شده باشد با وجود این قدمت و عدم مواظبت عیب نکرده و جز مختصر تعمیر ندارد
 فلز در دم نشین کنند و ریچوی منبتی دارد که خیلی خوب ساخته اند قدری ریخته و
 شده است و لحاظ نکرده نوشتنهای آنرا با کمال سهولت میتوان خواند در زمان شاه
 طهماسب صفوی مرحوم ساخته شده و اینقدر سطر بر روی در نوشته شده است
 که بعضیها این نوشته پیشود

بیک در امام زاده علی اکبر بن امام الهام موی الکاظم علیه التحته والسلام
 عمل هدایت الله بن افضل بخا و تحریب افشهر رمضان المبارک ۱۰۰۹

در دیگر عصر سلطان الاعظم ابوالمظفر شاه طهماسب بهادر خان
 وقف هند الباب ملک محمد بن ملک عاشور البکائی مخطوطه هم دارد که طاقها ماسه

خشت و کلی اطراف آن گذاشته اند منو لهام بگفتند خود ما را ساختن این اطراف
 اینطور چند خانوار سکنه دارند که منو لهای اما مزاده و بعضی رعیتها ساکنند از
 آبادی اما مزاده گذشته نزدیک اما مزاده و فعله رده است یکی هاشم آباد یکی
 جهان آباد که این هر سزا آبادی یک ده است و رسم قدیم از کشته است از این دو آبادی
 گذشته خواستیم که مجالصهای شریفه و غیره برویم آب رود خانه اسال بجهت
 طغیان و فتوری که دارد ممر و معبر خود را تغیر داده است و با اینطرف افتاده و
 ندوی از فواعت خسرو آباد راه گرفته است چون زمین کو پر است خبلی گل و
 بانا قاست بهیچوجه عبور ممکن نبود لابد برگشته در راه برستم ^{الدول} آباد نواب سیمت
 بر خورده رسم آبادی و باغ دارد از آنجا بسین آباد اگراد فرجی و لور فتر
 حسین آباد هم آبادی و باغ و سکنه دارد از آنجا بگذرد و کو و حصار خالصه آمد
 فلعته معشری داشته که حاجی محمد قلینان اصف الدوله ساخته است چون مؤظظه
 نکرده اند حالا خراب شده است حالا هم تعمیر شود باز چیزی باقی خواهد بود قریب
 پنجاه خانوار سکنه دارد سکنه اش خواری و بومی خوار هستند

باغی در جلوفعله دارد خالصه است بیباغ و فتره تمامشائی کرده ندوی به مواظبتی
 کرده اند بد باغی نبوده است غدغن کردم مؤخره شده بیل زین و نهال کاری نمایند
 نگذارند خراب شود چند درخت زوالوی خیل کهنه دارد غالباً شجارش مو است
 نك نك انار و انجیر هم داشت از آنجا هم بیرون آمد اما مزاده دیگری دیده شد
 امش اما مزاده خلیل الله است نسبش معلوم نشد بنائی طاق و گنبد مختصری دارد
 چند آن کهنه و قدیم نیستند و در هر دو فواعت خوار دیده شد آنجو و گندم و شلتوک

و کرجک و پنجه ماشا الله زواعنه‌های خوب دارد با وجود کمال بسایفگی و عدم رطوبتی که
 در رعیتی دارند خیلی نفل دارد از این اما مزاده گذشته بقلعه اودان ملکی حاجی خانیا
 و سایر اولاد مرحوم میرزا محمد خان پازکی که امروز مهمان و موعود هم رفته و آرد شده
 شرایط پذیرائی و ایجا آورده بودند بالای قلعه رفته در بالاخانه که معین کرده بودند منزل
 نموده فدوی صحبت داشته نهاری که نهنه کرده بودند صرف شد حاجی میرزا حسین و
 سایر همراهان بجمام رفته بودند من در منزل فدوی استراحت کرده وضع قلعه اودان
 این است که بالای پشته مرتفعی و آن تقریباً از منبر سے ذرع است مسطح کرده روی از اینا
 گذاشته چند باب خانه و حیاط ساخته اند که تمام اولاد میرزا محمد خان اینجا سکنی دارند
 دالان و در سنگی محکی دارد که اگر وقتی در وایندند و بنا شود مجبوراً باز کنند خاله
 از صعوبت نیست ده پانزده باب خانه روی این پشته ساخته اند و اولاد میرزا محمد خان پازکی
 جدا حاجی خانبا باخان و غیره که شصت هفتاد نفرند در این خانه ها ساکنند با این که ممکن بود
 روی این پشته جاهای خوش منظر ساخته شود ساخته اند جز همین بالاخانه که ما را منزل
 داده اند از سه سمت منظر دارد پائین این پشته تمام چهار طرفش بادی و خانه های رعیتی
 آثار دیوار قلعه فدوی هم در اطراف بادی پائین هست بعضی جاهاست که نهنده شده
 از آنها که هست پس توان دانست که قلعه معتبری بوده و این قلعه روی پشته هم ارك
 این قلعه بوده است سابقاً خیلی آباد بوده حالا فدوی خرابست چند قطعه باغات
 بزرگ معتبر داشته آنها هم خراب شده و سه قطعه اش آباد است باقی خراب و اشیاء
 هیچ ندارد مگر خیلی کم تکیه دارد که بعضی موقوفات هم دارد اما مزاده و دودا منته
 نپه است مستی بطا از نش نظر از اولاد امام همام موسی الکاظم علیہ السلام بقعه

کوچکی دارد جانان هم باغی است کی اشجار دارد فلبل زراعتی هم نموده اند در محرق
 در نکهت نغزیه داری میکنند خرج میدهند آب انبار و بچال فدیه دارد هفتاد هشتاد
 سال ساختند آب انبارش جاری است ولی بچال با اینک خشک است و موظفند
 در نگاهداری آن نکرده اند باقی و دایره است بچ هم دارد از این جماعت ثنا کردم که
 امسال از کاه گل کنند کار و انزای خشتی بهر نام محمد تقی ساخته است زوا و منزل میکنند
 سردی هم دارد بدکار و انزای نیست

این ده ارادان دو بیست خانوار جمعیت دارد که تقریباً شصت هفتصد نفر نفوس آن
 میشود پای تخت و معتبرترین دهات خوار است چند باب دکان خبازی سنگی
 و فضایی و روزایی و غیره هم دارد ناز بسیار بسیار خوب دارد بکن و چهار سیر شیر بز
 پانصد دینار است اهل اینجا یعنی پازکها زبان معولی خودشان ترک است و فارسی را هم
 خوب تکلم میکنند میرزا ابوالقاسم برادر حاجی خانیا باخان کز قرآهر چهار سالی آورده
 باصرار تمام بفارغ کرد ناچار قبول کردم عصرها از اسب و اسوار شده بگردش دهات و
 زراعات سمت مغرب ارادان رفته اول بدیهی که مستقر بقلعه خرابه و خالصه است رفته
 رعایای این ده بی خانوار و کرد فراچر و لو هستند حاصل خیلی خوبی دارند میان قلع
 رفته قلع کوچکی از بناهای قدیم دارد که خراب است ولی سکنه دارد بیرون قلع هم خانه
 ساختند نکهت هم دارند مختصر اشجاری از ثوب و انار و انجیر دارند مشهدی خانبا با
 نام کرد که هشتاد سال داشت آمد خیل اظهار رضایت و تشکر از این عهد فرخنده و مهیون
 داشت و از عهد و سالها شکایت از غدی و خرابی میکرد از آنجا گذشتن بفریته پادیه رفته
 اصل اسم این ده پائین ده است چون از سمت مغرب از این ده که میگردد خاک خوار است و

آبادی نیست جز ده نمک انجم جمع دیوانی ندارد بعلاوه جدید است از اینجاریا پانین ده
 نامیده اند قلعه یاده هم مثل پانیری و ارادان بلند و روی نیپه واقع شده است بدست
 و دوسه ذرع ارتفاع دارد ولی بناهای روی از حیل قدیم و ننگ و نوار است خیلی
 کهنه نزاران دو قلعه است اطراف نیپه از اول زمین تا بالاد و نوار در علامت دیوار
 خیلی فطوری است پانیه بوده است دورش را دیوار گذاشته اند و سطح کرده اند و
 جاساخته اند و مائنی بوده است با اول دیوار را کشیده بعد خاک ریخته اند شق اول
 بهتر است اطراف نیپه و از پانین هم حفیر کرده اند اطرافهای کوچک درست نموده اند
 پانین نیپه هم هم طرف خانه و آبادی است یکصد خانوار رعیت دارد آریابی و مال خورده
 ملاک و ساکنین همانجا است یکصد و پنجاه خوار جمع دیوانی دارد حمام و بیچال و نیکه
 هم دارد باغات داشته خراب شده است اشجار دارد ولی کم اما مزاده اینجا است اسم
 شریفش سلطان ابوسعید پسر حضرت امام همام موسی الکاظم علیه السلام است
 گنبد و ایوان محکی دارد ساختمان قدیم است گنم سفید کنند و عاها را هم گنم حتمنا
 دیوارهای انرا کامکل نمایند اما مزاده بارو حی است رعایای این ده بومی خوانند از
 پاده گذشته از سمت پانین قلعه رو بارادان مزاجست خزانه دیده شده است کفشگران
 آبادی و سکنه ندارد و کشت و زرع و جمع دیوانی دارد از اینجام گذشته خزانه دیگر دیده
 شد گفتند حصار هدی است اینجام مثل کفشگران سابقا اینجاها همه آباد و باب گفته
 بوده است حالا غالب دهات نوار از خالصه و آریابی خراب و بلا سکنه شده و راه پانین
 سایر دهات که دایر و آباد است میباشد اینجاها کشت و زرع نموده مالپانش را میدهند
 خلاصه معاودت بارادان شد مجدداً معبود بقلعه نموده شام خورده بیام رفتیم تا صبح

بروی بام بسر برده امروز هوای صبح خوب بود بعد فدری باد و توفید شد. دست
 وضعف داشت عصر هوا فدری گرم شد شب صاف و خوب شد عصر در
 گردش دو مار خیلی بزرگ زرد که یک ذرع میجاوز قد داشتند در سر راه آمدند
 شد نور الله خان کشته یکی را بفاعده و رسم بلانی خودشان نصف کرده هر نصف را
 بطرفی انداخته مر از میان آن رد کردند گفتند خیلی شکوفاست و مرا بچوورد ^{شدند}
 با پیچرک

روزی کشته ۳ صبح برای گردش زراعتهای دامر و دیدن رودخانه از ادا مان
 سوار شده روانه شدیم همراهان و خوار بها هم بودند اول از دهی گذشتیم مسمی
 بجبال آباد و عیشش کرده را چو رلو است آبادی و مختصر ایشاری دارد بعد در هشت
 خانوار میشوند زراعت خوبی دارند از آنجا گذشتیم خرابه دیده شد اسمش را گفتند
 ده قاضی است آبادی ندارد ولی مزرعه دارد زراعت میکنند و مالیات میدهند
 خرابه دیگر مسمی بقلع چک انهم بشرح ایضا از آنجا هم فدری گذشتیم بدهنه رودخانه
 رفتیم در دهنه رودخانه در ده واقع است یکی سمت مشرق اسمش ده سراب است
 آبادی و آب و دره و از ده خانوار و عیش دارد یکی سمت مغرب اسمش سرارود است
 چهار پنج خانوار و عیش بیشتر ندارد از ده سراب هم گذشتیم و آنجا دهنه شده بمشائے
 رودخانه و بند هائی که بسنه و مشغول بسن بودند و نه هائی که سوا کرده اند نموده
 اینرودخانه خازان چای فیروز کوه است که برودخانه مایع داخاشده مجازی او اسطجک که
 بخار و بجنوب وارد جک که خوار میشود

بند رسید سنک اب دارد ابش کل الود است و گذران تمام خوار از آن رودخانه

میشود بک قنات در خوار نیست و منحصر به همین رودخانه است با این تفصیل خیلی ازین
 اب زیاد آمده بچنانگه های کرسنان و نیشنان پایشن بلکه خوار میروند از آنجا که بر چندین
 بیابانک میروند خواستیم داخل دهنه شده آب راه نداد سمت مغرب رودخانه در همان اول
 دهنه بالایی نیامانزده است از آب گذشته بالارفتیم اما منزده دوازدهم گرفتار شد
 شاهزاده حسین پیر امام موسی کاظم علیه السلام است بقعه مختصری دارد قدم
 چشم انداز خوبی دارد فدوی باد و درین تماشای جلگه و داخل دهنه و نموده بقدر در فضا
 ذرع از دهنه در پای کوه بنای قلعه خزانه دیده شد که برج و باروی معشری داشته بالا
 کوه از دو طرف برجهای خیلی محکم دیده شد که از سنگ و گچ ساخته بودند اندامش بن هلم
 در سابق در ناخ و ناذا قلعه و ترا که مائس اهل خوار بوده است که هر وقت بر آنها
 میآیند خودشان را در این قلعه نگاه میدارند بگردانده اند از آنجا که مراجعت نموده
 در سر رود که همان دهنه در سمت مغرب رودخانه واقع است برای نهار پیاده
 شده بالایی قلعه رفتند در اطاق مختصر و عیبتی که مال کرمعلی نام منولی اما منزده است
 منزل نموده این قلعه هم بلند است

روز دوشنبه چهاردهم امروزی بمجال تماشای دهانت و جنگل و خانه ها و صانلوهها
 صبح بسیار زود تفریاد و ساعت بد سینه مانده سوار شده بقعه خسرو آباد
 مشهور و بعد آباد رفتند قلعه انجارد دیده قلعه فدوی دارد که دیوارش خیلی ضخیم و
 محکم بوده است فدوی از سرد دیوار خراب شده اثر خانه های قدیم هم در داخله
 قلعه هست سپردم وسط از قلعه را مسطح کرده باغ نموده درختکاری و مشجر نمایند
 قلعه جدیدی در جنب همین قلعه محمدخان نایب الحکومه سابق بنیان گذاشته است

شامل است بر حیاط اندرون و بیرون و طولیله و بار بند و انبار و انجاها را اگر دشمن
فدوی تعمیرات کاهکل مالی و ناودان داشت سپردم تعمیر کنند هم این بنا خراب
نشود هم رعیت آورده انجا سکنی داده اسباب آبادی شوند از مجاهد باد سپروز آمده
تاجی مهر نوحسین را برای تعیین حد و دخواستگی خالصه و محمود آباد رعیتی فرستاده
سار هم راهان راهم بمنزل امروز که قتلواست فرستاده خود دوسه نفر از
اصانلوها و فدوی اب برداشته روانه شد و همچنین حرکت نموده بعضی دهات را
دیده تحقیق حال ایشان را کرده بشه سفید خالصه که در قتلای اصانلو واقع و
شکایت از عمل انجا داشتند و رفتن انجا خالصه هم زمینش بهتر و فویر از سایر خالصه ها
انجا است و زراعتی که انجا دیده شد در هیچ دهه اربابی و خالصه خوار دیده نشد
مختصر آبادی و اشجار و پانزده خانوار رعیت دارد ولی خوارها بعد از این که در حد
اصانلو واقع و نصفه کاری از آنها میکنند ز پر بار اجاره داری انجا نمی روند و بین الله
مخوم هستند اصانلوها هم قبول اجاره داری انجا نمیکنند بد وجهی یکی آنکه حالا
هر چه از انجا بعمل آید میبرند و چیزی نمی دهند تا نبار هم انجماعت نیست که
مهرشان را بیای کاغذ اجاره نامه بزنند بجمعال خودشان میگویند این تکلیف
برای ما مالیات و جمع دیوانی خواهد شد و کلیه از بابت هر کی و شر او است
که دارند اگر چه عوم ابلات هم بنط و بند اما انبساط اختصاص دارند چرا که علاوه بشرار
کمال نزو پرونا پاکی داداوند خلاصه از شه سفید با ما مراده اصانلوها رفتن پیاده
شده نمائشانی کرده از یک محوطه که یک جریب زمین است دو بقعه خشک و کلی است
که تقریباً بیست سال است بنا کرده اند اسم یکی را میگویند شاهزاده محمد و دیگری

شاهزاده مراد است این دو اما مراده در اوقات هرزگی و شرارت‌هایی که در عرض سال
 میکنند با مال دیوان را میخورند با چکی که منافعیست از آن صادر میشود مأمور
 حصن خضر است انجا اجتماع نموده با تنگ و پیران حاضر شده با غی می‌شوند و
 اسمش را بست می‌گذارند متولی این اما مراده هم فدوی دوع آورده پذیرائی نمود
 انعامی باو داده شد

بعد سوار شده و بمشرق از زیر خانهای اصنانو حرکت نموده این خانهاست
 اصنانو که معروف بفشلاق است از زیر اما مراده ذوالفقار که منتهای زمینهاست
 مزروع خوار است همه جا بیک خط شروع میشود و عرض زیاد ندارد غالباً یک خان
 نهاییست و خانه عرض دارد و همه جا قشلاقیهای خودشان را حد ملک مزروع خوار و
 جنگل قرار داده گاهی تغذی کرده بالا تر کشیده میان زمین مزروع افتاده اند این
 خط خانهای اینطایفه را میداد دارد ناز پر فریبه سزد که اینهمه پائینترین دهانت بلوک
 قشلاق است انجا تمام میشود این جائی که اسمش را جنگل گذاشته از خانهای اصنانو
 بیابان نایب فرسخ بعضی جاها اگر بعضی جاها بیشترین زاوا است ولی بوته‌های
 کوچکی است که گوسفند میخورد گوپر هم نیست بسیار مستعد و قابل ذواغت است
 و بعضی قطعاًش را که خود اصنانوها شکافته و کاشنه اند حاصل خیلی هم از خوب
 شده است از فی زاوا بیابان ناسر و فرسخ بعضی جاها بیشتر گزستان است
 این گزستان هم طوری نیست که مانع از آباد کردن زمین باشد بجهت اینکه بوته‌های
 گز خبیله است و میتوان فدوی رحمت کشید و انجا را آباد کرد از گزستان بیابان
 کوپراست اینطایفه حالا پانصد خانوار هستند شش و ماد بان و گاو گوسفند زیاد

دارند ولی هر بیپلاف خودشان کرد و فبروز کوه است و رفتند معلوم نشد چقدر
مال دارند وی هم رفتند و سی خانوار از آنها دیده شد که از باب بیضاغی
وجع کردن محصول اینجا مانده اند و بیپلاف رفتند وضع خانه های آنها از است
هر کدام سه چهار گودال حفر نموده دیوارگی خیلی کج و معوجی دوران گذاشته
طاقش را با هر چوبی که رسیده است پوشانیده اند خودشان و مادبان و کاشان
در این اطاقها منزل نموده سه چهار محوطه کوچک هم پهلوئی هم دوش را دیوار گذاشته
برای کوسند ما شان قرار داده و غالب آنها هر کدام در جلو خانه شان محوطه ها
بزرگ و کوچک را دیوار کوباهی گذاشته امش را و روف گذاشته اب زیاد اینجا می بندند
چون میشود آبها شان را هم اینجا می بندند تغلیف میکنند بعد از بدین جنگل و
مشاقات طایفه اصانو بیلوک و بکان افتاده دهات و ذراعات اینجا هم دیده از
بلوک قشلاق سرد و آورده فدی از دهات اینجا هم دیده ساعت شش وارد منزل که
مشاقات است شده از شدت گرمی هوا و مگس زیاد که این دهه در هیچ قسم اشترا
بعمل نیامد عصری بیرون آبادی رفتند فدی گردیده مراجعت بمنزل نموده شب
بالای بام خانه اقا نصر الله تا ساعت پنج از شب گذشته نشسته خوار بها چون شب
انراست اجامی دارند عمل بقایای سنوانی را گذرانده ناآمنای کارهای محمد جعفر خان^{نرا}
تمام کرده هر کاری داشت انجام شد

روز سه شنبه یازدهم صبح از قشلاق اول طلوع افتاب حرکت نموده بطرف ابوزک
آمدیم محمد جعفر خان نایب الحکومه و حاجی خانبا باخان و ابوزاب خان و میرزا ابوالقاسم
و میرزا محمد تقی و جعی از رؤسای خواری بانور الله خان پل بگی اصانو و ساری خان پیر

جلال خان و چند نفر از سواره فراسواران و اصناف و مشایخ آمدند بکبدان از
 قشلاق دور شد حضرت و معاودت دادند بمحمد جعفر خان و سایر پرنسپالان
 لازم در جمع آوری محمولات و نظم و لایق و راه و اسودگی رعیت بعمل آمد با همراهان
 روانه شدیم راه بنفصل است که در رفتن بخوار نوشتن شده از سر زمین خارج
 شده بجلکه و رامین افتادیم زراعت ابوان که برخلاف زراعت خوار بهان حضرت
 و طراوت است که زمان رفتن دیده شده و خوب و در کمال اعتدال است چهار
 ساعت از دست گذشتن وارد بخانه که سابق منزل کردیم منزل شد

خلعت سرداری برای محمد جعفر خان نایب الحکومه خوار از شهر خواسته بودم و
 ابوان که رسید بلافاصله فرستاده شد عصری اعراب سرهنگی که در جلکه ابوان
 ساکنند آمدند و اظهار داشتند که ده نفر شتر ما را بدست و زراعت طایفه
 زرگرها بسرقت برده اند و این مدت هر چه تقصیر و جستجو نموده اثری از شترها نشد
 ولی ناچار اینچه تقصیر کرده بودند از سمت پیلانات بوده گفتیم بیعت نموساوه و نزد
 رفت جستجو کنند هر جا سراغ کردند بیابند بگویند که بهر اداره راجع باشد اظهار
 شود و احقاق حق بعمل آید باز عریضی مذکور با اهل ابوان که منازعه و گفتگو بے
 داشتند فرار اصلاح آن داده شد

روز چهارشنبه شانزدهم صبح طلوع آفتاب از ابوان که بیعت و رامین برای کشت
 شوران شوش آباد خالصه که بنول امین السلطان است حرکت نموده وقت بیرون آمدن
 از آبادی ابوان که از خرابه های قدیم ابوان که عبور نموده یک آثار عظیم قدیمی دیده
 شد که بنای آن با سنگ و گل و خیل محکم نموده اند گفتند ابوانی بوده است که در زمان

سلاطین عظیم الشان کماز ساخته شده و اینفریب را به همین واسطه ابوازی کے نام سے یاد
 حالا از کثرت استعمال ابوازی کف میگویند بعضی ابوازی هم میگویند اما فراده و
 قبرستان قدیمی هم دارد که سلاطین صفویہ ساخته اند قدیمی خرابی بهر ساندہ
 تعمیر نکرده اند با پرافتاده زوار در جلو کاروانسرا و غالباً در خانه های ده منزل
 میکنند خلاصه از اینها خارج شده بعد از طی دو فرسخ و نیم راه که همه کوپراست
 وارد زراعت بهنام سوخته شده

توضیح آنکه دو امین پنج بهنام است یکی بهنام بور بور است که به بهنام سوخته مشهور
 یکی بهنام قجر است یکی بهنام عرب یکی بهنام پازکی یکی بهنام سبل سیر است و چه
 نسبت بهنام ها با ایناسابی برای سکنه هر بهنامی است که هر یک اسباب است با اسم
 انظار و ابل مشهور است و وجه تمیز بهنام بور بور بهنام سوخته این است که گویا
 مشهور بقراج بالاین بهنام واقع و محل نکوین سن که جوانی پرند و سبز رنگ و اف
 زراعت است در این کوه است و اول که حرکت میکند با این بهنام و پنجه حاصل و آنما
 میکند بعد از آنکه هر علاجی کرده اند مفید نبوده است از فراز یکی میگویند ناد
 شاه افشار حکم کرده تمام زراعت این بهنام و اانش زده سوزانیده اند که سن تمام شود
 با پنجه از آن وقت بهنام سوخته میگویند از دهات مفصله عبور نموده

شور قاضی اربابی قمرنیپه خالصه مندکان اربابی گهر نیک اربابی
 آفرین خالصه شرخوار خالصه حصار مهنر خالصه محمود اباد اربابی
 حورده ملاک محمود اباد حاجی بهاء الدوله غیاث اباد اربابی
 جلیل اباد خالصه بام اربابی زواره سید خالصه فوئد نیک زواره اربابی

جامه کاران اربابی ابوالخالصه یوسف آباد اربابی شوران شوش آباد خالصه
 نول امیر السلطان در آنکه مهادوند نشین است رحیم خان مهادوند بارشین
 مهادوند آمده پذیرائی کردند و خانه رحیم خان در حسینیه که خودش ساخته است
 پیاده شده ساعتی توقف کرده نهار بی صرف شد شوران شوش آباد آمده ساعت
 شش وارد شده در باغ شوش آباد پیاده شده باد مغرب که بیاد شهر بارشهور است
 شدت هر چه تمامتر زیدن گرفته غبار و طوفان بختی شروع نموده خیلی از بیت کرده
 بحال گردش منهد عصر از باغ بیرون آمده اطراف آبادی و خانه های رعیتی و قلعه قدیم
 و سرقنات گردش نموده بدو سه اطراف اربابی که در کنار رودخانه سبھی اینجا واقع است
 آمده چون اطرافها خیلی قدیم و کهنه ساز است جانور و کنگه دارد نشد اسایشی بعجل
 آمد بالای بام و جاهای دیگر هم باد مانع بود بالاخره به هزار مزارت جلو همان اطرافها چاد
 افتاب کردانی که همراه بود بسعی و اهتمام و سلفه حاجی میرزا حسین زدند شب را
 در اینجا بر برده التزام از بابت بیل زدن باغ از باغبانها گرفته و سایر کارها را
 انجام سپرد گشت

شوران شوش آباد دو آبادی است که فاصله آنها دو هزار ذرع بیشتر نیست شوران
 قلعه دارد و چهار پنج خانوار و رعیت دو و انقلعه ساکن است باغ و اشجاری ندارد
 شوش آباد قلعه خوبی دارد که مرحوم حاجی میرزا قاسمی کشیده سرد و انبار مختصری
 دارد سه چهار خانوار ساکنند و در میان قلعه است ولی در خارج قلعه و اطراف باغ
 خانه های زیاد است که ساکنند و بعضی خوش نشین و بعضی زارع اند و وی هم
 رفتن پنجاه شصت خانوار ساکن از شاهپسون و رعیت شده اند باغ بسیار بزرگ

دارد که امیر السلطان انداخته و آباد کرده اند

اشجار آن تبریزی و نارون و زردالو و کوجره و انار و انجیر و هلو و غیره است
همه رسیده و خیابانهای باغ را سایه انداخته و مصفا نموده و این باغ از دور
سواد عظیمی شده یک رشته قنات معتبر دارد که از اینک سَنَكاب دارد
بگذرد و بیست سبصد قدم بالای باغ افتابی میشود و ارد باغ شده از باغ
خارج شده بزراعت میرود قطعه چینی هم دارد که کفایت کاههای این دهه و امیکند
طرح مختصر عاریت که سه چهار اطاق باشد و بتوان در آمدن این دهه منزل نمود
در پهلوی باغ کشیده شد که انشاء الله همین امسال بنا از شهر فرستاده ساخته
شود که منظر اینها در باغ باشد طویل و بار بند و انبار گاه هم ندارد
در قلعه طرح کشیده شد که ساخته شود و این وجهت های پهلوی باغ بروند
همان قلعه منزل کنند که هم قلعه آباد شود هم خانه های کشف اینها از پهلوی
باغ برداشته شود

امروز عصر چند نفر همداوند و بور بور و سایر ابلات آمده مطالبی که داشتند
اظهار نموده رسیدگی و احقاقی خوش شد عوم ابلات و رامین از موقوف نمودن
شراذری با بجان دعا گوی و جود مسعود سرکار اجل حضرت اقدس شهر یاری روحنا
فداه بودند چون در زمستان گذشته از بابت کمی علف مالهای ابلات تمام شده
و هر قدر باقی بود نهایت فلاکت را داشت باینجه با وجود کفایت کراچی که داده
میشد از موقوف شدن آن نهایت مشغوف و شاکر و دعا گو بودند اما سزاوار
در شوش آباد که مال حاجی ملا پوسفاری بود و بعد خرابی آنرا امیر السلطان از

ورثه او خریدند و همانطور خرابه است این دو آبادی هیچکدام حتام ندارد و برای آباد
 هرده هیچ چیز بهتر از حتام نیست نهایت لزوم دادارد

روز پنجشنبه هفدهم طلوع آفتاب سوار شده و با ما مراده جعفر علی السلام
 حرکت کرده از میان چمن شوران شوش آباد عبور نموده در منتهای اراضی شوران
 شوش آباد چشمه ایست که بگل کشتی مشهور است بیلد پت حاجی میرزا حسین
 بهماشای اینجاریفته که دال بس او عقیق است از قرار یک سکویند هر چه و هر قدر در میان
 انداخته اند بمنتهای آن رسیده است آب میجوشد بالآب میاید

عنائی هم مرحوم حاجی میرزا آقاسی در آورده که بقدر یک چارک آب از دهنه خارج شده
 داخل این آب شده بطغان می رود وقتی که از گودالها خارج میشود قریب یک سنگ و نیم
 آب دارد و سه قنات از بهلوی اینجانبی خلیه نزدیک حفر کرده اند آب اینجا را کشیده
 و الا باید خیلی آب داشته باشد جانورهای ای از لاک پشت و غیره دارد باید سگ
 ابی هم داشته باشد از اینجا گذر شده بزیرت امامزاده جعفر علی السلام مشرف شده
 زیارت و دعای ذات اقدس ملوکانه نموده بنای بقعه این امامزاده در زمان شاه
 طهماسب صفوی شده ارتفاع داخل کعبه بیست ذرع میشود از ارض حرم کاشی
 خوبی است از آن بیالاکچ است در منتهی دارد که با سم شاه طهماسب رقم شده
 تاریخش ۹۵۵ هجری است ضرب خوبی دارد انهم در منتهی دارد یک دوازده و یک
 ایوان دارد که ابوانش خلیه عالی است خاقان مغفور ایوان را تعمیر کرده کتیبه کاشی با سم
 خودش رقم زده است صحن هم از مای خاقان است دو درخت سرودر صحن دو طرف
 ایوان است ارتفاعش هفده میجره ذرع میشود درختهای خلیه خوبی است چند

دوخت ثوب و نارون هم دارد اما مزاده جعفره نیست فصبه معتبره است حتما
 و دکان و خانه های خوب دارد مردش خیل شوره ستند هر چند بی بکری نب
 نزاع و هرزگی میکنند این فصبه دو دامنه تپه واقع شده باغات زیاد دارد خلاصه
 از اما مزاده و فصبه خارج شده به سمت شهر و دامین روانه شده نزدیک شهر
 و دامین آثار بسیار بسیار عظیمی مشاهده شد که چشم را خیره می کرد پرسید م
 گفتند قلعه ابرج است بانتم حرکت کرده برای تماشای انجا رفتند این قلعه بسیار
 عظیمی بوده است که بروج زیاد داشت مندر وضع آن مربع مستطیل است که کوهش از
 شمال بجنوب است عرضش از مشرق بمرکز برجهای سمت جنوب از شماره کردیم
 سی و شش برج است و فاصله هر یکی بر یک دیگر باید بیست و پنج ذرع باشد
 این دروازه داشته خندقی هم داشته که حالا با وجود بکر پر شده است باز هم
 بی تفاوت از یک ذرع و دو ذرع عمق دارد داخل قلعه مسطح است و بناهای قدیم
 داشته از لیس کاوش کرده و عقبه دوازده گانه و کلاوسه و آب انداخته اند هر دو
 باز من مساوی نموده اند از فرار بکر حاجی میرزا حسین میگفت اینجا و جریب زده
 داخل قلعه هزار جریب است دیوار این قلعه و تماما از خشت ساخته اند هر خشته
 نهمین ذرع عرض و نهمین ذرع طول و یک چارگ فطر دارد و این دیوار در این مدت مدتی
 خدام پیدا اند چمد و اینست باران خورده و خراب شده است بطوریکه مانده
 تپه بزرگی است که از دو طرف دامنه های وسیع دارد با وجود این الان از انجای دیوار
 که بلخشت است تا سطح زمینهای زبردانسته پانزده ذرع هست خارج قلعه از سمت
 مشرق فیلند بهار دارد که بیلوم میشود خارج قلعه هم خانه و آبادی بوده است

دو قنات از میان این قلعه حفر کرده اند یکی خالصه است و دیگری اربابی ^{صلا}
 این آثار است که هر قدر نوشته شود از آن عظیم تر است از آنجا که شنیده بشهر
 و دامین رفته شهر و دامین حالا هم فصبه معتبری است ولی شهر معظی بوده است
 آثار و علامات قدیم خیلی دارد اما مزاده منعد دارد و کتب و بقعه های عظیم
 خیلی دارد بزرگترین آثار آنجا مسجدی است که خیلی نفیله دارد بقماشای آنجا رفته
 صحن بزرگی داشته است که خراب شده و زار و عین کلیه و پرانش کرده و ذرع میکنند
 صحن کوچکی حالا باقی است اول که وارد میشود جلو خان آن ایوانی است خیلی مرتفع
 و عالی که با اجر تراش و کاشی محرق ساخته اند ارتفاعش پانزده ذرع میشود بالا
 در گاه با کاشی برجسته با اسم سلطان ابوسعید بهادر خان رفته شده تا پنج
 هفتصد و بیست و دو است وارد صحن میشود و هر چهار سمت طاق داشته ^{کش}
 منهدم شده هر طرف باقی است ایوان عالی جلو کتب است که ارتفاع آن پانزده
 ذرع میشود این ایوان هم از اجر تراش و کاشی های خیلی ممتاز و کچ بری که مثلش
 دیده نشده است این ایوان را از کچ خطهای خیلی خوش وضعی بیرون آورده با اسم
 شاه رخ شاه پیر امیر تیمور رفته شده است داخل کتب میشود محوطه ایست کرده
 ذرع در ده ذرع میشود ارتفاع طاق بزرگ است ذرع متجاوز است محراب و
 اطراف محراب را کچ بری کرده اند صورت های مرغ و غیره بیرون آورده اند خطوط
 خفی و جلی ثبت کرده اند سوره جمع را در کتب های داخله کتب و ایوان جلو
 از کچ بخط خفی و جلی ثبت بیرون آورده اند از حیث بنائی و کاشی کاری و کچ بری
 طوری است که عقل خیره میشود و آدم اگر چهل روز توقف نموده مشغول تماشا

باشد سر نمیشود اطراف محض مسجد همه شبستان است که یکطرف منهدم است
 باقی هست ولی خیلی شکسته و خراب است و در فضا ب سبیل از نهر عمر آباد خالصه
 نهدی کرده باین مسجد افتاده است که نادر ذریع از این بنا چندی در آب بوده است
 بعلاوه کاشیهای اینچهارا ناهر فرد می توانسته اند کند برده فروخته اند علاوه
 بر این بچه های ده سنگها انداخته که خطوط و کج بر بهار ا خراب کند کمال بی احترا
 با این بنای عظیم محکم شده و میشود این بنا با این خرابی از غالب بناهای دنیا امتیاز
 بیشتر است حفظ این مسجد خیلی لازم است فلعه مرتفع بسیار محکم هم بفاصله
 دو لیست سیصد ذرع از مسجد واقع است که دیوارش کثرت خراب شده اند و
 بار و خیلی اسباب حفظ داشته که هنوز هم باقی است از فراز او بکه معلوم میشود این
 قلعه از ک این شهر بوده است از سطح زمین تا بالای دیوار قلعه که الان باقی است بیست
 و پنج ذرع میشود خیلی افوس خوردم که بواسطه رفتن شهر و دوری راه فرصت تماشا
 این بناهای عظیم را نداشتم بلکه تماشای این بنای اینجا کاملاً نشد خلاصه در باغی
 بنهار افتاده جمعیت زیادی از اهل اینجا جمع بودند جلوی این باغ نیک بوده است بنکا
 این نیک هم از همان زمان است درخت چناری دارد که دره ذریع اطراف آن میشود از
 شهر و امین بیرون آمدن براه افتاده روانه شهر شد سه ساعت بغروب مانده وارد
 زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم علیه السلام شد زیارت کرده شکرانه سلا
 میجا آورده از اینجا بطرف شهر روانه شد الحمد لله تعالی بسلامت و سعادت با کمال
 تشکر وارد دار الخلافه ناصره شده هائی که امروز دیده شد از این قرار است
 آنشوش باد بامانزاده جعفر دارند قاجار شوان خالصه چاله سور دار بای

قمرگردار بای سنار دکار بانی محمد اباد عرب مصطفی اباد اربای از امامزاده
 جعفر ناز او پسر مفدسه فتح اباد اربای کهک اربای قلعه سبب اربابی
 ده ماسپن اربای معین اباد اربابی ده وین اربای ده شریفی اربای
 مصارک خالصه عسکر اباد خالصه سعد اباد فاجار خالصه نوکلزار اربای
 خیر اباد اربای کهر بزرگ اربای طالب اباد خالصه عمر اباد خالصه خواجرو
 اربابی شهر و مین اربابی رین و باجک خالصه جعفر اباد اربای دهجان اباد
 اربای کاظم اباد اربای فاسم اباد اربابی خیر اباد خالصه گل پینه اربابی
 موسی اباد اربای بوینک خالصه داود اباد خالصه باقی اباد اربابی
 فردیس اربای فرحک اربابی گل پینه اربای فحی اباد اربابی شمس اباد اربای
 طالب اباد اربابی قلعه نو خالصه فیروز اباد خالصه نقی اباد اربای
 زراعت این دهات از گندم و جو و صیفی انچه در دهه شد بسیار خوبست و هیچ افت
 ندارد و زیاد کاشته شده است اب فراوان بهم نهرها از خالصه وار بای مملو از
 اب و خیل سبز و دریا است

خوار جلگه است در پانزده فرسخی دار الخلافه طهران از سمت مشرق واقع شده طول
 آن از شمال بجنوب ده فرسخ و عرض آن از سردر ده ناده ستمک نه فرسخ خد شمال آن کوه
 فیروز کوه است که انهم از شعبات کوه البرز است حد جنوبی از سپاه کوه معروف
 حد مغربی کوه سردر ده و کوه دوازده امام مسبله و حد مشرقی آن کوه کوکرد است

تمام این جلگه قابل آبادی و زراعت است ولی انقدر که حالا آباد است و زراعت
 میشود و فرسخ از طول و پنج فرسخ از عرض است که تمام فزار و مزارع خوار و این قدر
 از این جلگه واقع است و تفصیل فزار و مزارع از فراری است که نوشته میشود
 از این فزار و مزارع اغلب محروم است چه از دهات اربابی و چه خالصه که آبادی است
 و پراکنده و رعیتان منفرد شده حالا بهمان اسم عمل میشود اب این جلگه خوانند
 خازان چای فیروز کوه است که بارود خانه موج و ماوند متصل شده از محاذی وسط
 جلگه رو بجنوب جاری است و تمام اب این جلگه منحصر بهمین رودخانه است و یک
 رشته قنات در این جلگه نیست چشمه هم ندارد و گدوان تمام مردم از این اب میشود
 در بهار و تابستان که اب گل است در کوه‌ها و دهاتی که آباد و معتبر است اب اینها
 ساخته و اب در اینجا انداخته صاف شده همچو رود این اب کفایت تمام زراعت اینجا را
 کرده آنچه فاضل است و از اراضی مزروع خارج میشود بزمینهای نعلی زار و کرسناهی
 که در زیر اراضی مزروع واقع است و فزار اینجا بکوپر داخل شده میرود بکوپر چند ف
 و بیابانک منتهی میشود اگر در این اراضی قنات حفر شود اب خوب میدهد و دهات
 و مزارع اینجا تماماً از پادها و هشتاد فیر نمیشود شانزده از آن خالصه و باقی اربابی است
 از شانزده خالصه شش خالصه از سکنه و آبادی دارد باقی نه فاعه و نه سکنه و نه
 آبادی و اشجار بهیچ وجه ندارد آن شش خالصه هم بازد و خالصه اش مثل اینست که
 نداشته باشد بجهت اینکه آبادی ندارد و سکنه ندارد و رعیتان خالصه است و
 در وقت بدوکاری بددهات اربابی حواله میدهند که فی الواقع تحمیل بر آنهاست
 از دهات اربابی هم بقدر چهل فیر آن آباد و سکنه دارد ولی بنفاهتست و ده سه

خانواری هم دارد صد خانواری هم دارد باقی دهات اربابی هم ضروری و بلاسکنه است
 زمین کمال استعداد و قابلیت برای عمل آوردن هر قسم از نبات دارد با اینکه درخت
 و اشجار در آن صغیر خیلی کم است یعنی بطوری کم است که معدود است هر قسم درخت
 آنرا وقتی که ملاحظه کنند از حیثیت طراوت و زبادی بارود و اموصفا دخلی بد درخت
 هیچ نقطه ندارد و هم بطور گندم و جو و سایر حبوبات و اگر در اینجا با کمال بسط و کجوبی
 مواظبتی زرع میکنند دخلی بجای دیگر کرده شده ندارد مثلاً رسم است که در
 هر جا زمین را وقتی که میخواهند زراعت کنند اول زمین را آب داده بعد گاو زده
 شخم نموده بذر را با کمال سعی کاشته بعد از آن روی زراعت را مال زده بعد از مال
 کده میزنند بعد از آن با کمال دقت و اهتمام آب میدهند که آب قوی نباشد تخم را
 از جای خودش بجای دیگر برود در این ناحیه هیچ کدام از اینها بعمل نیاید و هم در
 در سبیل زمین را شخم بسیار مختصری میزنند که در واقع شخم نیست روی زمین را خط
 میکشند که فاصله هر خطی از یک چارک بیشتر است آنوقت بذر را پاشیده آب میدهند
 در آب دادن هم مواظبتی ندارند مثل اینکه در غالب زراعتهاشان دیده شد که
 همیشه آب دو پای زراعت پاشاده است و بعضی از زراعتگاهها را بواسطه این
 و بلندی هیچ آب نگرفته است و در وقت حصادی هم عمده از سمنان و جاهای دیگر
 آمده اجرت گرفتن حصاد میکنند و در وقت ضبط هم بواسطه نداشتن رعیت خیلی
 از محصول تقرباً میشود و هم بطور در وقت کاشتن بذر بواسطه نبودن ضابطه و کد خدا
 بذر را تمام نمیکاو ندانند است که غالباً ما شریک اینجایی دار و همیشه اوقات او مال
 دارند و هم این عیوب با نداشتن رعیت است و نداشتن رعیت هم از نداشتن قلع

و اما در عینت رعیت که نمیتوانند در محضر منزل کنند لابد خانه میخواهد غالباً با
از میان و جاهای دیگر با این ناحب آمده چون خانه و قلعه ندارد و نمیتوانند معاودت
میکند و همینطور مباشر بن اینجا از طایفه اوصانلو و سایر طوایف شکایت دارند که
محصولات را میبرند انهم از بابت بی رعیتی است البتہ گندم و جو و گاه که در حد
بصاحب ریخته باشد هر کس میبرد خاصه ابلات که مال و احسام دارند گندم بر
نودشان و گاه وجود برای مالشان لازم دارند چون رعیتی و مستحقظی در سرخونها
نیست میبرند اگر رعیت داشته باشد نمیکند از دیک دانند از گندم و جو و گاه
ببرد مثلاً بزوزه و هشتد و آنه و خیار و باد بجان و گرمک و از این قبیل صیفیها هیچ
فروع نمیکند و حال اینکه اگر بکارند هم خیلی زود عمل میآید و هم بسیار خوب
میشود آنچه عجله برای آبادی این ناحب لازم است قوت دادن رعیت اینجا است
اعتیاد این بند این است که در هر خالصه ابلات و در هر قاعه چهل خانه بسازند
و یک حمام و آب انبار بسازند و رعیت آورده بنشانند مخارج این قاعه ها هم منها
با حمام و آب انبار دو بیست و پنجاه الی سیصد تومان بیشتر نیست بعد از آنکه رعیت
زیاد شد هم سواد پیدا میکند هم بذر تمام و خوب کاشته میشود هم ایاری بقاعده
میشود هم ضبط محصول با وجود رعیت خیلی خوب میشود شنیدم سابقاً فراداده
بودند که اهل اوصانلو از این نواحی کوچانده بجای ای دیگر میزند و سکنی بدهند جهت
شکایت اهل خوار بوده است عارض شده بودند که محصول خوار را اهل اوصانلو
میبرد و عمل دیوان زمین میخواورد اینطور است که عارض شده بوده اند ولی ندیدم
آن که باندن اهل نبوده است بجهات عدیده یکی اینکه اینطایفه را قصد خانوارند

وجه اول نگاه منزل احشام از اسب و شتر و مادیان و گاو و گوسفند دارند هیچ جا
 کفایت چراگاه احشام اینها را نمیکند مگر خوار که از زمینهای مزروع بیابان تماما
 هلدنها را است که برای مال خوب است و پس ثانیاً قریب چهار هزار شتر دارند که غله
 خوار و آنچه مال انبارد بیوان و چیر مال رعیت که برای فروش حمل بدار الخاره میشود
 با شتر اینطایفه حمل میشود اگر این شتر در این ولایت نباشد لابد آمدن جنس اینجا
 بظهران مشکل خواهد شد انوقت شتر داران ولایات دیگر آمده خریداری نمودند
 حمل بولایات دیگر میکنند بظهران وارد نمیشود و اسباب شکست کاروان ظهران
 میشود ثالثاً اگر اینطایفه را بجایهای دیگر ببرند لابد باید منفرف و تخمه فایو کنند
 حالادو بیست سوار بدیوان میدهند انوقت نمیتوانند داد بعلاوه وقتی که منفرف
 شدند هر قسم دزدی و هرزگی میکنند حالاً که در یکجا جمع هستند با وجود رئیس
 مقتدر و بهیچ وجه شراوت و دزدی نمیکند و ایجاد در زمان سابق ترا که همیشه اینجا
 ناخن آورده خاورت مینموده اند خاقان شهید اقا محمد خان اینطایفه را آورده اینجا
 سکنی داده و رفع شتر ترا کرده است اگر چه الله العمد را بنهید فرخنده ترا کرده و
 پارای بجا و زو قعدی از عدد و خوردشان نمانده است ولی باز بودن اینطایفه در این
 جلگه بهتر است منتهای عدی و بجا و زاینهاردن محصولات خوار است این نزار
 بابت هرزگی اینطایفه است از بابت بی وعیتی و بیصاحبی محصولات است چاره
 همین است که قلعه های خالصه را ساخت رعیت آورده ساکن کنند وقتی که رعیت
 زیاد شد و دوسر هر خرمن اقلای بکنند باد و نفع رعیت حاضر بود او صا او بهیچونند
 نخواهد کرد و نمیکند اگر اینقلعه ها ساخت شود و سکن پیدا کند سلیمان فرزند

که حالاً عمل انجام است انوقت دو برابر خواهد شد مشهور است که هوای خوارسپا
بد و مورث مرض نوبه است هوای خوارسپا خوب است و از غالب بلوکات که
دیده شده بهتر است ولی چون آبادی انجام است و اشجار ندارد بد هو است اگر
اشجار زیاد غرس شود هوای انجام بسیار خوب خواهد شد که از اغلب جاها بهتر
باشد رعیت خوار بعد از وضع ایلات اوصانلو و البکانی و اکراد قرچول و ونفر
و عرب خوار بی پانصد خانوار میشود این پانصد خانوار بعضی یازکی و بعضی ستمسکا
و بعضی بومی قدم خوار هستند ایلات هم جلحد فخره بفره نوشته شده اگر چه ^{چند}
و حاضر نبودند بر بیلافاث و فخره بودند ولی روی هم و فخره ایلات هم نهصد و پنجاه
منها بکسر از خانوار بیشتر نمیشد

ص ۱۰۱۰۱۱ از مزارع بلوکات ناحیه خوار و تکیه ^{خوار} آبادی و سکنت آنها بنا بر شیخ شجره جاده
و تاسی سر

الثانی لوی نبل سعادت محول ۱۲۹۶

ناحیه خوار چهار بلوک است که هر بلوکی مشتمل بر چند قریه و مزرعه خالصه و آبادی است و کلیتاً
و یک قریه و مزرعه با سکنه و بلا سکنه است

بلوک اول از سمت طهران قشلاق است بدست یک قریه و مزرعه ^{است}

خالصه سر قریه

نوده آبادی و سکنه ندارد ^{بلک خالصه} لیجان آبادی و بی خانوار سکنه دارد ^{بلک خالصه} سارون آبادی و سکنه ندارد
اربابی هیچده قریه

قشلاق آبادی مضرب و قلعه قدم و ختام و بچال و کاروانسرا و طاحونه دارد و شصت خانوار سکنه دارد

کهک 'آبادی و سکنه ندارد' سنارد 'آبادی و بی خانوار سکنه دارد' شاه بدان 'آبادی
 مخضری و ده خانوار سکنه دارد' مشرف حاجی امام محمد 'آبادی مخضری و بیست خانوار سکنه داری
 ملک آباد 'آبادی و سکنه ندارد' اوصاف نوزاد است میکند ذوالفقار 'آبادی و سکنه ندارد'
 نجران 'آبادی و سکنه ندارد' نجران فیضانعلی 'آبادی و سکنه ندارد' ساوون 'آبادی
 و سکنه ندارد' ابوترخان 'آبادی و سکنه ندارد' گزند 'آبادی مخضری و ده خانوار سکنه
 دارد' فرود 'آبادی و ده خانوار سکنه دارد' حسن آباد 'آبادی و بیست خانوار سکنه دارد'
 نوده جانمحمد 'آبادی مخضری و پنج خانوار سکنه دارد' نوده عباسعلی سه خانوار سکنه دارد
 فیکان قلعه خرابه دارد سکنه ندارد' حباس آباد سکنه و آبادی ندارد' لاریجان
 آبادی و بیست خانوار سکنه دارد

و بیس بلوک مشرف ابوترخان پسر رضا حبیخان پازکی خوری است چار خان و دولو خط خراسان
 در این بلوک و در قریه مشرف است

بلوک دویم از طرف طهران و یکاز است بیست و یک قریه و مزرعه است

خالصه دیوان سه خالصه است

کوشک 'آبادی و اشجار و نیک و کاروانسرا و بیچال و حمام و بی خانوار سکنه دارد و اما مزاده دارد و یک
 اما مزاده طاهر یکی اما مزاده مطهر یک است

گودران قلعه و آبادی ندارد اما مزاده دارد مستی و شه و برهه ان الدین سلطان مراد دوسه
 خانوار منولی در جنب اما مزاده سکنی دارند نیم خالصه

رشمه 'آبادی و سکنه ندارد' آثار قلعه قدیمی دارد که مخرب و بیلا سکنه است نیم خالصه

مبجان 'آبادی و سکنه ندارد' نیم خالصه خواجگی 'آبادی و سکنه ندارد' نیم خالصه

اوبابی همجده فخریه و منزهه دارد

ریگان قلعه قدیمی دارد فخریه است و اسکنه دارد خارج قلعه هم خانه و باغ و پنجال و حمام

دارد هفتاد خانوار اسکنه دارد

ناسار قلعه قدیم و آبادی و اسکنه دارد بی خانوار الکناسکنه دارد باغ هم دارد

حصارک قلعه و باغ و اسپا و بیست خانوار اسکنه دارد مرحوم حاجی افانند بنا کرده است

فاطول علیا آبادی و اسکنه و حمام و پنجال دارد

فاطول سفلی آبادی و اسکنه دارد

فاطول کرد آبادی دارد سکنان اگراد فرایه و لو است

فاطول امامزاده آبادی مختصر و اسکنه قبلی دارد

این چهار فاطول متصل یکدیگر است و یکصد خانوار اسکنه دارد

گوشک شاه نظر آبادی مختصر و ده خانوار اسکنه دارد

فلاق محمد ابراهیم آبادی و پانزده خانوار اسکنه دارد قشلاق فوج باغا فخریه و بلا اسکنه است

عله باغ آثار قلعه قدیم دارد فخریه و بلا اسکنه است خرابه شهر آثار قدیم دارد فخریه و بلا اسکنه است

آشگاه آبادی و اسکنه ندارد قشلاق محقق افان آبادی و پانزده خانوار اسکنه دارد

مندوک آبادی و بی خانوار اسکنه دارد محو آباد نوایه آبادی و ده خانوار اسکنه دارد

فلاق حاجی محمد سکنه و آبادی ندارد سعد آباد جلیل خان آبادی و اسکنه ندارد

اوصانلو زراعت میکند

و بیس بلوک ریگان حاجی افانند امین الزحای خوار بوده مرحوم شده حالا برادر او حاجی علی و پسرش

افانند الله و سایر بستگان او هستند

بارك سيم از طرف طهران يازي است پست چتره و منزهه است

فانصه ديواني پنج خالصه است

يازي عمارت دايي و خانه هاي رعيتي و خام امير السلطان ساخته است ده خانوار سکن دارد بلكه
ده سلطان آبادي نداشته امير السلطان به باب خانه رعيتي ساخته اند بلكه است بلكه خالصه
حسين آباد اگر قراچو و لوسگني دارند چهار آبادي متصل هم است پنجاه خانوار سکن دارد بلكه خالصه
شرفيد مختصر آبادي و ده خانوار سکن دارد بلكه خالصه

فند قلعه خرابه دارد بلكه است پنجم خالصه

خير آباد مشهور بخير آباد قلعه کهنه دارد خراب نشده قلعه جديده سارث و انبار و طوليه يحيى خان
ناب الحکومه ساخته است ولي بلكه است پنجم خالصه

اربابي نوزده قريه و منزهه است

(توب سبقت الثاني)

رستم آباد ملكي سلطان محمد ميرزا آبادي و اشجار و چهل خانوار سکن دارد

الوك ملكي ايضا بلكه است قلعه خرابه دارد جهان آباد قلعه و باغ و شش خانوار سکن دارد
امامزاده علي اكر آبادي و ده خانوار سکن از نولي امامزاده و رحبت دارد بناي بقيه امامزاده زمان
صفويه است

هاشم آباد آبادي و باغ و ده خانوار سکن دارد تالافا انجيل آبادي و پانزده خانوار سکن دارد
شلاف غلامعلي مختصر آبادي و پنج خانوار سکن دارد قلعه جك قلعه و باغ و آبادي و بيست خانوار سکن دارد
حسن آباد آبادي و باغ و پنج خانوار سکن دارد ارچلان آبادي و هشت خانوار سکن دارد
وزمالات خرابه و بلكه است ناروهه آبادي و پانزده خانوار سکن دارد
بنگوه آبادي مختصري و هفت خانوار سکن دارد سررود قلعه کهنه بنگ و سه خانوار سکن دارد

اینجا مشهور بوده سراب 'آبادی و باغ و ده خانوار سکنه دارد

بن هلم مشهور و نجران شهر واقع در ده منزه و در خانۀ فیروز کوه آثار قدیم زیاد دارد ولی بلا سکنه است

سلمان 'آبادی مختصری و شش خانوار سکنه دارد مجرای جلیل خان او صانلو 'آبادی و سکنه ندارد

قرابۀ اینجا 'آبادی و سکنه ندارد

بلوک بازی و رئیس مشهوری ندارد نایب الحکومه های خوارده و اینچنانزل میکنند و اغلب مشایخ

اوده انلود و این بلوک واقع است

بلوک چهارم از طرف طمران ارادان است پانزده قریه و مزرعه است

خالصه دیوانی پنج خالصه مفرده

هشت قریه و مزرعه است

چهار خالصه

هشت آبادین چهل باب خانۀ امیر السلطان ساخته و سکنه دارد

گند و کورحصار قلعه بزوک و باغ و پنجاه خانوار سکنه دارد

گن آباد: مخروب و بلا سکنه مشایخ عرب خوار است قروان خرابه و بلا سکنه است

بک خالصه علی آبادین محل اکثر قریه و روستا است

قلعه خرابه 'آبادی و باغات و بی خانوار سکنه دارد مهنگ آباد 'آبادی و ده خانوار سکنه دارد

علی آباد 'آبادی و پانزده خانوار سکنه دارد جمال آباد 'آبادی و هشت خانوار سکنه دارد

ارباب هفت قریه و مزرعه است

ارادان قلعه بلند قدیمی دارد خانۀ های اربابی و رعیتی و حمام و پنجال و آب بنار و تک و دو بیت

خانوار سکنه دارد تکران خانۀ دولتی در این دهه است

پاده قلعه مرتفع و باغات و حمام و پنجال و یکصد خانوار سکنه دار بقعه امامزاده سلطان ابو سعید

اینجا است

قلعه چک خرابه و بلاسکنه است کشران مغزوبه و بلاسکنه است

حصار مهدی خرابه و بلاسکنه است شهر یادین خرابه و بلاسکنه است

ده فاضلی خرابه و بلاسکنه است

رئیس این بلوک حاجی خانبا با خان امین الزما پای خوار است سایر اولاد میرزا محمد خان با زکی در این شهر

ساکنند و قریب شصت نفر میشوند

ایلات سکنه خوار

طایفه اوصانلو پانصد خانوار طایفه الکاکی دویست خانوار طایفه کردقراچولو

دویست خانوار طایفه نضر بی خانوار طایفه اعراب پانزده خانوار

انته

پوشیده نباشد که در این او اخر زوال است بنیسی با کمال دقت و تحقیق عرض و طول شهر شهد را معلوم

کرده و گفته است که عرض شمال این شهر از خط استوا سی و شش درجه و هفده دقیقه و بیست و پنج

ثانیه میباشد و طول شرقی آن از رصدخانه گرنویچ پنجاه و نه درجه و سی و شش دقیقه و بیست و

شش ثانیه و شش ثلث است

فهرست اسامی سلاطین و جاریه پادشاهان و سلاطین

السلطان فخرالملک	ولادت سنه ۱۱۹۲	جلوس سنه ۱۱۳۳	مدت سلطنت شش سال	رحلت سنه ۱۱۳۹	عمر چهل و دو سال	مدفن در خواجیه
محمد حسن شاه	ولادت سنه ۱۱۲۷	جلوس سنه ۱۱۶۴	مدت سلطنت هفت سال	رحلت سنه ۱۱۷۲	عمر چهل و پنج سال	مدفن حضرت عبد العظیم
حسین شاه ملقب بجهان سوز شاه	ولادت سنه ۱۱۶۴	جلوس سنه ۱۱۸۴	مدت سلطنت هفت سال	رحلت سنه ۱۱۹۱	عمر بیست و هفت سال	مدفن استرآباد
آقا محمد شاه مرحوم	ولادت سنه ۱۱۵۵	جلوس سنه ۱۱۹۳	مدت سلطنت هجده سال	رحلت سنه ۱۲۱۱	عمر پنجاه و شش سال	مدفن بخارا شرف
فخرالملک شاه میرزا	ولادت سنه ۱۱۱۵	جلوس در طهران سنه ۱۲۱۲	مدت سلطنت سی و هشت سال و پنج ماه	رحلت سنه ۱۲۵۱	عمر شصت و چهار سال و چهار ماه	مدفن در قم
نایب السلطنه علیرضا مرحوم	ولادت سنه ۱۲۰۳			رحلت سنه ۱۲۴۹	عمر چهل و پنج سال و شش ماه	مدفن در مشهد مقدس
محمد شاه طاب ثراه	ولادت سنه ۱۲۲۷	جلوس سنه ۱۲۵۰	مدت سلطنت چهار سال و سه ماه	رحلت سنه ۱۲۶۴	عمر چهل و یک سال و یازده ماه	مدفن در قم

سُلْطَنُ مِجَنْطِي

السُّلْطَانُ بْنُ السُّلْطَانِ بْنِ السُّلْطَانِ وَالْخَانُ بْنُ الْخَانِ
 بْنِ الْخَانِ نَاصِرُ الدِّينِ شَاحِجِرَانُ بْنُ مُحَمَّدِ شَاهِ بْنِ
 وَلِيْعَهْدِ عَاسِرِ بْنِ ابْنِ خَانَ فَخْرِ شَاهِ بْنِ حُسَيْنِ
 شَاهِ بْنِ سُلْطَانِ مُحَمَّدِ حَسَنِ شَاهِ بْنِ فَخْرِ الْخَانِ بْنِ امِيرِ
 قَلْبِجَانِ بْنِ مُحَمَّدِ وَلِيْجَانِ بْنِ مَهْدِيْجَانِ بْنِ مُحَمَّدِ قَلْبِجَانِ فَاحَا
 خَلَّدَ اللهُ مَلِكَهُ وَدَوْلَتَهُ

تَوْلَدُهُمْ

ثِيَسْ شَيْبَةَ ششم صَفَرِ الْمَظْفَرِ سَنَةِ بَكْفَارِ وَدُوَيْسَتْ وَجَهْلُ
 وَهَفَنْ مِنَ الْهَجْرَةِ الْمَقْدِسَةِ الْبَنِيَّةِ

جَلُوسُهَا بِوَجْهِ سُلْطَنَتِ

رُوزِ بَكْسِيْنَةُ هَجْدِهِمْ شَهْرِ شَوَّالِ الْمَكْرَمِ سَنَةِ بَكْفَارِ وَ
 دُوَيْسَتْ شَمْسَتْ چَهَارِ دَرْدَارِ السُّلْطَنَةِ ثَبْرِي

جَلُوسُ مِيَارِكِ بْنِ مِجَنْكَاسِ سُلْطَنَتِ دَرْدَارِ الْخَلْفَةِ نَاصِرِي

دَرِ شَيْبَتِيْهَا بِدُوَيْسَتْ وَبِيْمِ شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ الْحَرَامِ سَنَةِ
 وَدُوَيْسَتْ شَمْسَتْ چَهَارِ كِهْ الْحَالِ سِي وَنَهْ سَالِ نَامِ اسْتِ
 بِالْاِسْتِفْلَالِ مَعَ السُّوَكَةِ وَالْعِظَةِ وَالْاَجْلَالِ سُلْطَنَتِ
 جَهَانِي مِغْفَرِيْهَا بِنْدِ

اِبْنَاءُ سُلْطَنَتِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْاَشَاهِنِ شَاهِرَةِ اعْظَمَ وَلِيْعَهْدِ وَوَلَتْ
 جَاوِيْدُهُ مَهْدِيْ مَظْفَرِ الدِّينِ بْنِ اِدَامِ اللهِ اَبِيْهِ الْعَالِي
 تَوْلَدَ وَرُجْمَعُ چَهَارِ دَهْمِ شَهْرِ جَادِي الثَّانِيَةِ سَنَةِ بَكْفَارِ
 وَدُوَيْسَتْ شَمْسَتْ نَهْ مِنَ الْهَجْرَةِ الْمَقْدِسَةِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْاِظْلَالِ السُّلْطَانِ دَوْلَتِ عَلَيْهِ سُلْطَانِ مَسْخُو
 مِيْرَا اِدَامِ اللّٰهَ اَبِيْهِ الْعَالِي
 تَوْلَدَ يَوْمِ بِيْسْتَمِ شَهْرِ صَفَرِ الْمَظْفَرِ سَنَةِ بَكْفَارِ وَدُوَيْسَتْ وَ
 وَشَرٌّ مِنَ الْهَجْرَةِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْاِنَابِ السُّلْطَنَةِ امِيرِ كَبِيْرِ وَرُجْمَعُ كِهْ وَوَلَتْ
 عَلَيْهِ كَامِرَانِ مِيْرَا اِدَامِ اللّٰهَ اَبِيْهِ الْعَالِي
 تَوْلَدَ وَرُوزِ دَهْمِ شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ الْحَرَامِ سَنَةِ بَكْفَارِ

نَوَادِي هَامِي سُلْطَنَتِ اَوْلَادِ نَوَابِ شَرْفِ وَالْاَوْلِيْعَهْدِ

نَوَابِ الْاِعْنَضِ السُّلْطَنَةِ مُحَمَّدِ عَلِيْ مِيْرَا تَوْلَدَ يَوْمِ چَهَادِهِمْ
 رَسْبِ الثَّانِي سَنَةِ

نَوَابِ الْاِمْلَكِ مَنْصُوْمِيْرَا

نَوَابِ وَالْاِبُو الْفَخْرِ مِيْرَا

نَوَابِ الْاِبُو الْفَضْلِ مِيْرَا

اَوْلَادِ نَوَابِ شَرْفِ الْاِظْلَالِ السُّلْطَانِ

نَوَابِ الْاَجْلَالِ الدَّوْلَةِ سُلْطَانِ حُسَيْنِ مِيْرَا تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ
 نَوَابِ الْاَهْرِيْ مِيْرَا

نَوَابِ الْاِسْلَامِ مَجْمُوْدِ مِيْرَا

نَوَابِ الْاِمِيْرِ بِيْمُوْرِ مِيْرَا

نَوَابِ وَالْاِسْلَامِ فَرِيْدِيْ مِيْرَا

اَوْلَادِ نَوَابِ شَرْفِ وَالْاِنَابِ السُّلْطَنَةِ امِيرِ كَبِيْرِ

نَوَابِ وَالْاِفْخَلِيْجَانِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

اَوْلَادِ جَلَالِ الدَّوْلَةِ مَرْجُو

نَوَابِ وَالْاِمَهْدِيْ قِيْلِيْ مِيْرَا

بَنَاتِ سُلْطَنَتِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ خَيْرِ الْمُلُوْكِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ عَسْمَةِ الدَّوْلَةِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ اَفْسَرِ الدَّوْلَةِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ الْاِيْدِيْ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ ضِيَا السُّلْطَنَةِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ اَفْخَارِ الدَّوْلَةِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ خَيْرِ الدَّوْلَةِ تَوْلَدَ رُشْدِي سَنَةِ

نواب عليه عاليه فرغ الدولة تولد در سنه ١٠٦٠
 نواب عليه عاليه ابران الملوك تولد در سنه ١٠٦١
 نواب عليه عاليه خرد الدولة تولد در سنه ١٠٦٢
 نواب عليه عاليه فرج السلطنه تولد در سنه ١٠٦٣
 نواب عليه عاليه تاج السلطنه تولد در سنه ١٠٦٤

اخوان سلطنت

نواب الاعباس ميرزا ملك آرا نواب الاعز الدولة عبد
 الصمد ميرزا نواب والاركن الدولة محمد تقى ميرزا

اخوان سلطنت

نواب عليه عاليه غزه الدولة نواب عليه غزب الدولة
 نواب عليه غفزه الدولة

اعوام سلطنت

نواب الاحاجي محمد الدولة فرهاد ميرزا نواب والا
 معين الدولة احمد ميرزا

اولاد خان معقود

نواب محمد امين ميرزا نواب عبدال الدولة سلطان احمد ميرزا
 نواب محمد هادي ميرزا نواب جهان سوم ميرزا امير تومان
 نواب ميرزا الدوله ميرزا ميرزا

**اميرزا ارکان عظام
بنان خوان سلطنت**

اميرزاده محمد ميرزا سرتيب لد نواب الاعباس ميرزا ملك
 اميرزاده حسين ميرزا ولد نواب والاعز الدولة
 اميرزاده علي ميرزا ولد نواب والاركن الدولة

ساير اميرزا ارکان کرام

نواب حاجي سيف الدولة ميرزا ولد مرحوم ظا السلطان
 نواب احتشام الدوله سلطان اوبس ميرزا امير تومان
 نواب چشمه السلطنه بديع الملك ميرزا نواب ناصر الدوله
 سلطان حميد ميرزا امير تومان نواب موبد الدوله ابو الفتح
 ميرزا امير تومان نواب محمد حسين ميرزا امير اخوند

نواب خنيا الدولة نوشيروان ميرزا نواب
 حشمة الدولة عبدالله ميرزا امير تومان نواب حاجي بها

الدوله ساسان ميرزا امير تومان نواب عميد الدوله
 كورث ميرزا نواب احتشام السلطنه ابراهيم ميرزا
 نواب مغز الدوله اسماعيل ميرزا نواب نصره السلطنه
 روح الله ميرزا نواب حاجي حسام السلطنه ابوالقصر
 ميرزا نواب شعاع الدوله حاجي سليمان ميرزا نواب نصره
 الدوله عبدال الحسين ميرزا نواب سهام الملك مهدي قلي
 ميرزا نواب سيف الدوله سلطان محمد ميرزا نوالاجون
 مخصوص حضور مبارك نواب سيف الملك وجيه الله
 ميرزا امير تومان نواب احتشام الملك عبدالعلي ميرزا
 سلطانا حسين ميرزا يشهد من مخصوصها بون ولد ميرزا الدوله
 مرتضى قلي ميرزا ولد مرحوم عماد الدوله سلطان محمد ميرزا
 ولد مرحوم ايضا جلالات الدين ميرزا ولد مرحوم ايضا
 امير محمد الدين ميرزا ولد مرحوم ايضا سلطان ابراهيم
 ميرزا ولد مرحوم ايضا سلطان اسماعيل ميرزا ولد
 مرحوم ايضا اسحق ميرزا ولد مرحوم ايضا ابراهيم ميرزا ولد
 مرحوم ايضا محمد باقر ميرزا ولد مرحوم مغز الدوله
 فضل الله ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد كاظم ميرزا ولد
 مرحوم ايضا محمد جعفر ميرزا ولد مرحوم ايضا قربان علي
 ميرزا ولد مرحوم ايضا حاجي محمد طاهر ميرزا اكبر ميرزا
 حاجي فرزدين ميرزا محمد حسن ميرزا يشهد من ولد مرحوم
 اعضنا السلطنه محمد حسن ميرزا ولد مرحوم اسد الله
 ميرزا حاجي محمد حسين ميرزا ولد مرحوم جهان نكير ميرزا
 حاجي مسعود ميرزا ولد مرحوم ايضا شيخ ميرزا ولد مرحوم
 ايضا شيخ حسن ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد علي ميرزا
 مشكوه الملك ولد مرحوم خسرو ميرزا عبد المجيد ميرزا
 ولد مرحوم جعفر خان ميرزا نوالده ميرزا سام
 ميرزا شمس الشعراء كامران ميرزا ولد نواب والاعين
 الدوله ابوالفتح ميرزا ولد نواب ايضا محمد علي ميرزا
 ولد ايضا لطف علي ميرزا امير مرحوم مؤيد الدوله حاجي
 محمد مهدي ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد كريم ميرزا ولد مرحوم
 ايضا محمد باقر ميرزا داراب ميرزا ولد مرحوم بنبا الدوله

شاهزاد میرزا و لدمرحوم بهمن میرزا محمد علی میرزا و لدمرحوم
 ایضا احمد میرزا عالمشاه میرزا و لدمرحوم تیمور میرزا
 فغفور میرزا و لدمرحوم ایضا مسیح الله میرزا و لدمرحوم
 ایضا آقا سکور میرزا و لدمرحوم ایضا کبوتر میرزا
 و لدمرحوم محمد فلیمیرزای ملک آرا عبدالله میرزای
 نظام العلماء و لدمرحوم ایضا محمد رحیم میرزا و لدمرحوم
 ایضا بهمن میرزا و لدمرحوم ایضا عبدالحسین میرزا
 و لدمرحوم جعفر قلی میرزا و لدمرحوم حاجی محمد و لدمرحوم
 شردل میرزا و لدمرحوم ایضا کوحک میرزا و لدمرحوم
 مرحوم ایضا مسعود میرزا و لدمرحوم عباسقلی میرزا
 و لدمرحوم اسکندر میرزا و لدمرحوم ایضا خسر میرزا و لدمرحوم
 ایضا نادر میرزا و لدمرحوم حسینعلی میرزای فرهاد میرزا
 محمد میرزا و لدمرحوم ایضا طهور میرزا و لدمرحوم
 محمد تقی میرزای حسام السلطنه امیر شیخ میرزا و لدمرحوم
 ایضا امان الله میرزا و لدمرحوم علیقلی میرزای رکن
 الدوله اسحق میرزا و لدمرحوم ایضا عبداللطیف
 میرزا و لدمرحوم شیخ الملوک حاجی ابوالفضل میرزا و لدمرحوم
 مرحوم ظل السلطان خسر میرزا و لدمرحوم محمود میرزا
 اسحق میرزا و لدمرحوم عبدالله میرزای دانا عبدالرشید
 میرزا و لدمرحوم ایضا حسام الدین میرزا و لدمرحوم
 جان سلطان پسر مرحوم محمد رضا میرزا جمال الدین
 میرزا و لدمرحوم ایضا اوکافان میرزا و لدمرحوم
 حسنعلی میرزا شیخ السلطنه فهردان میرزا و لدمرحوم
 نادر میرزا و لدمرحوم احمد میرزا احمد میرزا و لدمرحوم
 کیفیاد میرزا محمود میرزا و لدمرحوم ایضا شکرالله
 میرزا و لدمرحوم حاجی بهرام میرزا مهدیقلی میرزا و لدمرحوم
 مرحوم شاپور میرزا سلطانوف میرزا و لدمرحوم ضو میرزا
 محمد کاظم میرزا و لدمرحوم ایضا محمد حسن میرزا
 و لدمرحوم ایضا غلامحسین میرزای صدق الشعراء و لدمرحوم
 مرحوم ملک ابرج میرزای رئیس الاطبا جعفر قلی میرزا و لدمرحوم
 مرحوم ایضا محمد قلی میرزا و لدمرحوم ایضا حسینقلی میرزا و لدمرحوم

ایضا سنج میرزا و لدمرحوم ایضا نایب الایاله محبی میرزا
 نصرالله میرزا و لدمرحوم حاجی سکیف الدوله میرزا اردشیر
 میرزا و لدمرحوم شاهقلی میرزا محمد کریم میرزا و لدمرحوم
 محمد مهدی میرزا مرتضی قلی میرزا و لدمرحوم کچهر میرزا
 محمد حسن میرزا و لدمرحوم ایضا محمد حسن میرزا و لدمرحوم
 مرحوم ایضا محمد علی میرزا و لدمرحوم ایضا محمد میرزا و لدمرحوم
 مرحوم حاجی کیویرث میرزای ملک آرا محمد حسن میرزا
 و لدمرحوم ایضا اسدالله میرزا و لدمرحوم هوتشک
 میرزای یلخان جهاندار میرزا و لدمرحوم جهاننشا
 میرزا نصرالله میرزا و لدمرحوم سکیف الله میرزا جهان
 میرزا و لدمرحوم ایضا جهانگیر میرزا و لدمرحوم ایضا صیفور
 میرزا و لدمرحوم سلطان مصطفی میرزا محمود میرزا و لدمرحوم
 مرحوم ایضا آزادخان میرزا و لدمرحوم سلطان سلیم میرزا
 محمد حسین میرزا و لدمرحوم ایضا شاهزاد میرزا و لدمرحوم
 مرحوم حاجی عبدالقلی میرزا حاجی نصرالله میرزا
 جمشید میرزا و لدمرحوم بها الدوله حاجی محمد میرزای
 مهندس عبدالله میرزا و لدمرحوم محمد امین میرزا
 فضل الله میرزا و لدمرحوم

خوانین و آفایان چهار و غیره

بالمخانی کری جناب جلالتنا ب عضد الملک وزیر حضور
 هابون و حازن مهر مهراتار مبارک
 امیر الامرا العظام میرزا محمد جان ولد جناب عضد الملک
 و نایب بالمخانی میرزا حبیب الله خاندان اشرف مباشر
 کل خوانین
 اینرا در کان و غیره مکرر در خوانین با جاز
 متا و رند نوزده نفر
 محمد شریف میرزا محمد علی میرزا محمد جعفر میرزا و لدمرحوم
 مزل الدوله محمد صادق میرزا حبیب الله میرزا شاهزاد
 میرزا اکبر میرزا محمد حسین میرزا عبدالرحیم میرزا
 حاجی سکیف الله میرزا محمد یوسف میرزا محمد رضی خان
 حیدرخان محمد تقیخان علی اکبرخان محمودخان

عائمان علیخان علاصفرخان
طایفه انعام قوآنلو شرف

غلامسینخان حاجی شکرالله خان خلیل الله خان
محمد اسمعیلخان حاجی مصطفی خان محمد علیخان
طایفه حاجی مهد قلخان قوآنلو نرنغر
حسینقلخان سرتپ بجقلخان سرتپ ورررر
بجقلخان علیخان سرهنگ، محمدعلیخان محمد ناصر
خان محمدعلیخان فاضل سلیمانخان صادقخان

طایفه نزل ایام هفت نفر

محمد حسینخان سرتپ رئیس نورالله خان نصرالله خان
رفغان محمدصادقخان علیمحمدخان احمدخان
طایفه قوآنلو هفت نفر

حاجی محمدحسینخان سرتپ رئیس حاجی محمدعلیخان سرتپ
حاجی حسینعلیخان عباسقلخان سرهنگ محمدصادق
خان ولدشهابالدوله محمدخان ولدحاجی محمدحسینخان
میر محمدخان

طایفه عزالدینلو پنج نفر

محمدعلیخان محمداسمان حیدرالله خان محمد رضاخان
کریمان

طایفه شامیاهشت نفر

محمدحسینخان حاجی مهدخان امامعلیخان محمدحسینخان
سرتپ رئیس اللهوردخان حاجی محسنخان
محمدخان ابراهیمخان سرتپخان

طایفه حاجی شهکسیانلو هفت نفر

محمدعلیخان رئیس اسدالله خان محمدطاهرخان سرهنگ
محمد رضاخان ولددرجمنان میرزا باقرخان زکریاخان

طایفه شایانلو سیانلو پنج نفر

محمدخان رئیس سرهنگ حاجی محمدزمانخان علیمحمدخان
احمدخان محمد اسمعیلخان

طایفه فاجیلو و غیره پنج نفر

محمدصادقخان رئیس سرهنگ محمدرضاخان محمد
علیخان سرهنگ دررررررررررررررررررررررررررررررررررر
سرهنگ دررررررررررررررررررررررررررررررررررر
سرتپخان اربابیشا لان دره نفر

میرزا سیدبوسفر دررررررررررررررررررررررررررررررررررر
امیرخان یسا ولباشی سا برسیا ولان هفت نفر
سایر خوانین فاجار
سبصد و هشت نفر

درباره دولت

مجلس دبار اعظم و دارالشورای کبری دولتی برپاستن و اباشرف و اولاد کنال دولت است
و جناب جلالتاب من الدوله هم کافی سابقه در مجلس واسطه عرض مطالب دارالشورای مجتوبان و مبلغ اوامر
و احکام همایونی مجلس هستند

اسامی وزراء عظام و اعضا ختام مجلس دبار اعظم از شاهزادگان معظم و غیرهم از فرارستوانان خاصه است
فقط اشخاصی که اردو سال قبل تا کنون بشریف عضویت مجلس دبار اعظم نایل شده و مزید بر اعضا سابق که پدید از

این فراراند

جناب حکیم الممالک	جناب ناصر الملک	جناب مؤمن الدوله مشیر لشکر حاجی میرزا علینقی	جناب حاجی علاء الملک جناب نجر الملک	نواب چشمه السلطنه جناب حاجی میرزا حسنخان کرمانشاه
-------------------	-----------------	--	--	---

وزیر جنگ

نواب مستطاب شرف والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ در رئیس کل فاشون ظفر نون از توپخانه و زینب و کتانی
و فورخانه و فوج فاهر و سواره و پیاده نظام و خارج نظام

جناب جلالتاب نظام الملک وزیر لشکر رئیس فر لشکر امیرالمرآت العظام اللهیا خان امیر نومانان جودا بنامی کل

میرزا علی اصغر برادر صد در توانخانه حاجی میرزا رضای نقره لشکر نویس میرزا عبدالحمید میرزا حبیب الله نوری میرزا ابوالفاسم ضیا لشکر نقره میرزا اسدالله میرزا مهدی کور میرزا محمد حسین نوری میرزا سید نقیحان مامور کپلان میرزا امامقلی لشکر نویس میرزا سید باقر نقره میرزا علی اصغر خان پسر مرحوم میرزا محمد حسین نقره میرزا سید مهدی لشکر نویس میرزا سید کاظم مستوفی اصطلح میرزا عبدالکریم لشکر نویس سردار شرف از آن و مجربین دختر لشکر	اعتماد لشکر میرزا محمد علی لشکر نویس وسررشته دار مخصوص کل نظام میرزا نقیحان حاجی میرزا اشرف میرزا عبدالحمید میرزا مهدی نوری میرزا ابوالفاسم ولد جناب حاجی میرزا عباسقلی میرزا عبدالله خان ولد جناب قوام الدوله میرزا حبیب الله خان مجد الاشراف میرزا حسینعلی ولد مرحوم میرزا نصرالله لاهیجان میرزا اشرف میرزا نقیحان لشکر نویس میرزا حسینعلی کورسبی میرزا رضا علی آبادی میرزا محمدقلی میرزا حسنخان ولد مرحوم وکیل لشکر میرزا نصرالله ولد میرزا سید لشکر نویس میرزا حسین لشکر نویس	ادبایب قلم در دفتر لشکر مناظرین کاتبان و غیره جناب لشکر نویسان و دفتر لشکر نویسان عظام جناب میرزا عبدالنور صاحبان لشکر نویس وزیران زارن جلالت لشکر جناب میرزا محمد تقی وکیل لشکر حاجی میرزا شفیع میرزا حسین لشکر نویس میرزا یوسف میرزا اسدالله جلالت لشکر نویس میرزا علی برادر جناب جناب الملک میرزا زین العابدین مستوفی نظام میرزا علی ولد مرحوم حاجی میرزا فضل الله میرزا حبیب الله میرزا علی ولد جناب زینب دفتر میرزا علی ولد مرحوم میرزا موسی وزیر لشکر میرزا زینب معاون لشکر میرزا محمد
--	---	--

میرزا زمان کردشتا میرزا ابوالقاسم
 میرزایی ولد مرحوم میرزا فتح الله لشکر
 نویسنده میرزا حسین اصغرخان
 حاجی میرزا سید باقر سردشتدار
 میرزا حسن سردشتدار میرزا علی اکبر
 سردشتدار سابق اصطبل توپخانه
 میرزا آقا میرزا احمد میرزا عبدالله
 برادرزاده مرحوم میرزا غلامحسین
 نویس میرزا احمد لوائی میرزا
 سید ابراهیم میرزا شفیع لوائی
 میرزا مصطفی میرزا اسمعیل کجاچه
 نویس میرزا محمد علی نور میرزا
 الله سردشتدار میرزا ابوتراب
 میرزا علیفر میرزا بزرگ میرزا عنایت
 میرزا صادق میرزا ابوالقاسم میرزا
 حسنخان پیرغیاون لشکر حاجی میرزا
 حسنخانانکه میرزا هدایت زمام
 نویس میرزا سید حسین میرزا فتح
 میرزا نور الله ولد مرحوم میرزا
 میرزا اسمعیل میرزا حسن تشری
 میرزا حسین اولد میرزا نعل و معاون
 میرزا عبدالحمید میرزا سید احمد
 میرزا احمد کرکافی میرزا سید محمد علی
 میرزا اسمعیل علی آبادی میرزا رحیم
 آبادی حاجی میرزا احمد میرزا سید
 یوسف حاجی میرزا کاظم میرزا یوسف
 تشری
 دران توپخانه قورخان
 توپخانه و اصطبل
 میرزا اسدالله میرزا علیفر سردشتدار
 اصطبل توپخانه میرزا نصرالله

میرزا عباس سردشتدار میرزا
 جعفر نوی
قورخان
 میرزا آقا لشکر نویس میرزا حسنخان
 سردشتدار میرزا حسینخان سرد
 رشتدار میرزا اسدالله سردشتدار
 میرزا نصرالله سردشتدار میرزا
 اشرف میرزا علی اکبر
رنبورگان
 میرزا هادی سردشتدار
مخزن
 میرزا سید حسن سردشتدار
منشیان
 میرزا محمدخان منشی باشی نظام
 میرزا هدایت الله منشی میرزا کلید
 میرزا عبدالکریم میرزا ابوالحسن
 میرزا عبدالحمید میرزا ابوالقاسم
 منشی میرزا علیخان میرزا احمد
 میرزا محمودخان میرزا علی رضا منشی
 مخصوص وزارت لشکر
عزبان دفتر لشکر
 میرزا مهکدیباشی میرزا علی اکبر
 میرزا اسمعیل میرزا اسمعیل ایضا
 میرزا جعفر میرزا حسن ایضا
 جعفر میرزا حسین میرزا مختار
ماهورین ولایت
آذربایجان
لشکر نویسنده
 میرزا محمودخان مشهور نظام آذربایجان
 میرزا سید مصطفی میرزا علی
 اشهبانی حاجی میرزا کاظم میرزا

علی اشرف میرزا احمد میرزا
 میرزا احمد اشهبانی حاجی میرزا ابوالحسن
 لشکر نویس
سردشتداران
 میرزا رحیم میرزا عبدالعلی میرزا
 میرزا زین العابدین میرزا احمد میرزا
 ابراهیم ولد حاجی میرزا یوسف میرزا
 حسین میرزا افغانی میرزا اسکندر
منشیان
 میرزا محمدخان میرزا سید رضا
 احمد میرزا اسمعیل
خراسان
ارضل قدس
 میرزا سید محمد لشکر نویسنده اشهبانی
سردشتداران
 میرزا یوسف میرزا رضا میرزا احمد
 خان میرزا محمد علیخان
فارس
 میرزا الطیف خان لشکر نویس اشهبانی
 میرزا مصطفی لشکر نویس
اصفهان و عربستان و قزوین
 میرزا احمد علی لشکر نویس میرزا احمد
 سردشتدار میرزا محمد علی منشی نزد
 جناب صاحب دیوان
سمنان و نازمعا
 میرزا طاهر سردشتدار دفتر لشکر
عراق
 میرزا سید باقر سردشتدار دفتر لشکر
خمسه
 میرزا حسن برادر میرزا حسین علی کردنی
مادندران

میرزا فرج خان لشکر نویس

کیلان

میرزا یوسف خان لشکر نویس

اسرآباد

میرزا مقیم لشکر نویس

کرمان

میرزا محمد علیخان لشکر نویس

الله سرشنه دار

کرمانشاهان

میرزا سید علی لشکر نویس

کردستان

میرزا علی نقی لشکر نویس کردستان

همدان ملا میرزا نویس کرمانشاهان

میرزا محمد لشکر نویس میرزا نعمة الله

سرشنه دار

اطباء و جراحان نظام

عالمجناب میرزا سید رضی حکیمباشی

رئیس الاطباء عالمجناب میرزا سید

محمد حکیمباشی نوجوانه میرزا رضا فلی

جراح باشی اطباء و جراحان حاضر

رکاب مامورین و کایان صدوش

صاحب منصبان

امراء تومان

نواب جهاننوز میرزا مامور آذربایجان

نواب ناصرالدوله مامور کرمان

میرزا حسنعلیخان امیر نظام آذربایجان

میرزا حاجی شیخ محسنخان معین الملک

میرزا سیر کبیر وزیر مختار مقیم اسلامبول

نواب موبیدالدوله امیر تومان نصر

الملك امیر تومان سهام الدوله امیر

تومان شجاع السلطنه امیر تومان

از بمانخان وزیر مختار مقیم ونه

حاجی عطاء الله خان جمشید

عبدالعزیز احشام الملک

ولیعنان سرنپ سکا بنی اسکند

خان افغان

سرتیپان

سواهی هاییکه جزو افواج رسوا

نوشته شده اند

عالمشاه میرزا حاجی ابوالنصر

احشام السلطنه میرزا عبداللہ

مستشار الوزاره خارجه محمد

علیمیرزا میرزا جواد خان حاج

آغا جوهر معتدل الحرم حیدرخا

ولدمرحوم آصف الدوله

سرتیپان

سواهی هاییکه در جزو افواج رسوا

نوشته شده اند

دار امیرنا کامرن میرزا مرتضی

قلیم از نزال اجودان حضورها

محمد باقر خان سرتیپ سابق فوج ششم

شفاق عین الملک محمد علیخان

اردلباشی نواب اشرف والا نایب السلطنه

حسنقلی خان سرتیپ سابق خواجند

مهدیقلیخان دینلے عباسقلیخان

سرتیپ مرحوم نواب اشرف والا نایب

السلطنه اسمعیلخان ولدمرحوم

محمدعلیخان ماکوئی عزیز الله میرزا

ابوطالبخان علیقلیخان سرتیپ

خارج از فوج ایلات محمدعلیخان

ولدمرحوم امیرامرا محمد مهدیخان

جهان بیکو خانباخان سپر

صادم الدوله امیر تومان سیف

الملك امیر تومان سیف السلطنه

امیر تومان حاجی بهاء الدوله

تومان احشام الدوله امیر تومان

امیر الامراء العظام سلیمانخان صاحب

اختیار امیر الامراء العظام ساعد

الدوله عمده الامراء العظام میر

علیخان حشمة الملك مصطفی فلی

خان جهان بیکو امیر تومان

صازم الملك امیر تومان سار

اصلان امیر تومان عمده الامراء

العظام محمد باقر خان عماد الملک

مامور خراسان حاجی حسام

الدوله امیر تومان مصطفی الملک

سرتیپان اول

سواهی سرتیپان اول که جزو نوجا

وسواره نوشته شده

انوشیروان میرزا ضیاء الدوله

حسام الملک حشمة السلطنه

سلیمان میرزا شعاع الدوله

سلطان محمد میرزا سیف

الدوله ژنرال حضورها یون خبا

جهانگیر وزیر صنایع شهاب الدوله

عبدالحسین میرزا نصره الدوله ولد

مرحوم فرمانفرما جناب اغضا

الملك جناب عبدالحسینخان فخر الملک

جناب محمدخان والی میرزا علیخان

ولدمرحوم صدراعظم شجاع الملک

میرزا یوسفخان مستشار الدوله

عبدالحسینخان افشار حسنقلی

خان برادر سار اصلان جناب

صاحب اختیار محمد صادق خان و آقا
 میرزا علیخان افشار حیدرقلیخان
 هراتی علیقلیخان پسر مرحوم حاجی
 بها الملك عباسقلیخان هراتی
 عباسقلیخان پشكوهی محمدكاف
 خان پسر شهابالدوله فاسمخان
 مرغه مهديخان فاجار سيف الله
 خان لايرجانی میرزا نصرالله خان
 مهندس محمودخان كيلانی محمدی
 علیرضاخان ژنرال اجودان ولد
 مرحوم صمصاءالدوله حسنخان پسر
 مرحوم مصطفی خان امیرتومان
 غلامقلیخان پسر شهابالدوله محمد
 میرزا نواده حاجی محمد ولیپیرزا
 مصطفیقلیخان پسر مرحوم صمصاءالدوله
 محمدنقیخان بیوکخان برادرشجاع
 اساطنه میرزا عبدالکرمخان پسر
 حاجی محمد حسنخان زند نصراللهخان
 مالکونی میرزا بوسنخان کباز
 سرهنگان خابرج از فوج
 کلب صاحبان ولد مرحوم امین نظام
 عبدالعلیخان ولد مرحوم ایضا نصر
 خان سمنان نصرالله خان داماد
 آقاخان خلف مرحوم سلیمانخان امیرتومان
 حسنعلیپیرا حاجی محمدعلیخان زند
 موسیخان نواده مستنسا الدوله
 محمودخان سرهنگ سابق فوج حسن
 حسینقلیخان برادر اجودانباشی کل
 جشیدخان پسر حاجی اید پسرخان
 نجفخان فرزند پسر محمد حسنخان ولد
 امیرتومان باباخان کوهی میرزا آقا

کاشانی حسینعلی پسر اجودانباشی
 میرزا محمدخان پسر مرحوم صد اعظم
 علیخان ولد مرحوم علی اکبرخان پسر
 رحمة الله خان شقاق حیدرخان
 پسر حاجی سعدالدوله میرزا پیرکجا
 پسر میرزا علی فایم مقام میرزا غلام
 خان پسر میرزا محمود وزیر محمدنجانی
 ولد محمدخان امیرتومان علیخان
 ولد مرحوم نظام الدوله علی اکبرخان
 اصغرها سرهنگ سابق فوج نهادند
 کلبعلیخان پسر مرحوم نظام الدوله
 محمد آقا ولد مرحوم حاجی پسرخان
 آقا محمدخان علیقلیخان جوانشیر
 علیقلیخان شقاق حسنخان ولد
 شیخعلیخان حاجی فضلعلیخان
 عبداللهخان شیروانی کاظمخان
 شقاق اسداللهخان ماکونی مهر
 اصلا میرزا سرهنگ علیقلیخان
 علی اکبرخان برادر مشارالیه محمدکاف
 میرزا ولد عالمشاه میرزا زین العابدین
 خان احمدخان میرزا مسعودخان
 جعفرخان سرهنگ سابق فوج یحیی
 فاپو ابوالحسنخان محمدخان پسر
 امان اللهخان ولد ابراهیم فای ماکونی
 فرج اللهخان ایضا حسینقلیخان
 سرهنگ سابق فوج پیر شقاق
 مهدیخان افشار عبدالعلیخان
 حسینقلیخان هراتی حسینعلیخان ولد
 مرحوم فضلعلیخان ابراهیمخان
 لاریجانی حسنخان افشار اسد
 آبادی پاشاخان حسنعلی پسر السلطنه

محمد حسنخان دوبر علیقلیخان کوه
 غلامرضاخان فانی مرتضیقلیخان ولد
 مرحوم حاجی بها الملك جعفرقلیخان
 سلیمانخان اسداللهخان ولد مرحوم حاجی
 سعدالدوله میرزا سید محمدخان سرهنگ
 سابق فوج بهادران فتح اللهخان کوه
 حسنخان نواده جناب صاحبان
 حسین آقای افشار محمدخان درخیز
 حاجی شکرالله خان شقاق
نا بیان اجودانباشی
 جلال الدین میرزا مصطفیخان قبا
 علیرضا میرزا فرز اولان میرزا احمد
 میرزا خلف مرحوم امیرتومان میرزا احمد
 میرزا خلف مرحوم کیفاد میرزا اولان
 میرزا سلطان محمد میرزا اسداللهخان
 مصطفیقلیخان خلف مرحوم منوچهرخان
 میرزا علی آقا اسداللهخان دینی تهر
 علیخان میرزا بوسنخان میرزا فضل الله
 خان مجیدخان کردستان بوسنخان
 شقاق میرزا هداایتخان غلام
 حسینخان رحمة الله خان نواده مرحوم
 سیف الملك رستمخان کوهی سلطان
 احمد میرزا علی اکبرخان محمد طاهرخان
 نواده مرحوم صد اعظم جعفرقلیخان
 جبار محمد حسینخان نواده مرحوم حاجی
 هاربخان جهان بیگلو مرتضیقلیخان
 نواده ایضا جعفرخان ولد مرحوم حاجی
 محمدعلیخان سرهنگ محمد حسینخان
 پسر جشیدخان یشموخان هاد
 خان زندی حسینخان خلف مرحوم
 میرزا عبدالله خانانکینه

محمد آقا بافرخان نواده حاج محمد علیخان
 محمد علیخان پسر مرحوم رضاقلخان نایب
 ایشیک آقاسی باشی فروزینی حسنخان ولد
 نصراللهخان سیرتپه بنورکخانه غلام
 رضاخان نردینی قهرمانخان سپه
 حسنخان فرزند کوهی سید حسنخان
 ایضا حسنخان ولد مرحوم علیقلخان
 میرزا عیسیٰ خان ولد مرحوم عبدالرسول
 خان خاناباخان خلیفه مرحوم حاجی
 سعیدالدوله بویکخان افشار مهک
 خان ایضا محمد علیخان ولدهاشخان
 سیف اللهخان ولد ایضا یارمحمدخان
 نواده اجو ابناشی کل میرزا احمدخان
 ولد مرحوم حاجی شجاع الملک نجف
 قلخان عبدالعلیخان افشار جلال
 الدین میرزا ولد مرحوم غادالدوله
 میرزا حسنخان امیرخان آقاخان
 پسر جبرئیلخان مسیحی علی اکبرخان
 ولد مرحوم حاجی محمد علیخان سرنهنگ
 اسکندرخان حسنخان ولدشکرالله
 خان علیاکبر افشار ابوالفتحخان
 ولد جیدر علیخان محمود آقای مامور
 خراسان اسمعیلخان بسطامی
 مرضی قلخان کره رحمة الله خان براد
 مرحوم دبیر الملک مصطفی قلخان
 قاجار محمد علیخان کرندی غلام
 حسنخان ولد مرحوم محمد علیخان شرفی
 فاسخان علاپری مصطفی قلخان
 کرمانشاهانی علیخان ولد مرحوم حاج
 میرزا صدقخان محمدخان صانقلعه
 محمد حسنخان علیخان یارمحمدخان

میرزا رحیمخان ولد مرحوم میرزا زکی
 غلام محسن میرزا اسدالله خازن نقر
 صادقخان منسوب مرحوم وکیل الملک
 یقینخان کرمانی حاجی حبیب الله
 خان کرمانشاهانی حسین آقا
 ولد علی بیگ افشار
یاوزخان از فوج
 مرضی قلخان یوسفخان اسکند
 خان پسر جبرئیلخان احمدخان
 ولد علی رضاخان حسین بیگ ولد
 ایضا علی اکبرخان یاور سابق فوج
 طهران رضاقلخان باغچیش
 حسین بیگ قراباغی حسنخان مرد
 محسن بیگ کرگری اسمعیلخان
 بادکوبه علیخان مرشد عباس آقا
 ولد مرحوم بهاء الدین آقا جعفرقل
 بیگ مرندی محمد یوسفخان هرات
 عزیز محمدخان ایضا جعفرقلخان
 هرات محمدخان نصرالله خان فوج
 رحیمخان کورد رکن خروخان خمسه
 شکرالله خان ایضا مرضی قلخان
 فروزینی اسمعیلخان ولد مرحوم
 محمدخان امیر تومان عباسقل
 بیگ خلیفه مرحوم جعفرقل بیگ
 لطیفعلیخان
معلمین
ابراہیم
 محمد آقا جد بدلاسلام کرمانجا
 میرزا عبدالوهاب علیخان قاجار
 محمد علیخان عبدالحسین میرزا
 اسدالله بیگ محمود میرزا

مصطفی بیگ میرزا شکرالله
 میرزا محمد علی حسن آقای نعلیسه
 میرزا اسحق معلم میرزا محمدخان
 معلم حسنخان
معلمین فرنگ
معلمین قدیم
 ندرت صاحب مستبولر
 موزیکار پنجی باشی مسیو استیسه
 داکتر لاکورس الطوا استاد
 کارخانه فشنک سنان مسیو
معلمین کرنازه آمده اند
صاحب منصب
 ماز و واسط و واخ معلم پیاده نظام
 کپتن کرورس معلم پیاده نظام
 کپتن کیلر معلم پیاده نظام
 مسیو پیروشنیک سلطان نونجا
 مسیو کبار موزیکار پنجی باشی پیاده
 نظام مسیو ردل نایب اول
 شاسور
مهندسیین و مترجمین
مهندسیین
 احمدخان قاجار محمد حسن میرزا
 حاجی محمد میرزا
مترجمین
 میرزا محمد علی
معلمین و معلمین مدرسه
 نظامی موسوم بدر رسد ناصری
 که ابواجج میرزا کریمان سرتیپ اول
 فرزند کوهی هستند یکصد و پنجاه
 و هشت نفر

معلمین فرنگی چهار نفر معلمین
ایرانی نه نفر اجزای مدرسه

پنج نفر
شاکردان مدرسه و چند نفر

شاکردان مهندس معبده نفر
توچانه بیست و هشت نفر
پیاده نظام سی و هشت نفر

شاکردان زبان فرانسه چهار نفر
شاکردان موزیک سی و هشت نفر
برائ نویسه مدرس دناضری با

میرزا بوسلف لشکر نویسنده است
توچانان چهار کس
سربانیان

اللهوریجان امیر تومان جاب
اقبال السلطنه دین و وزیر توچانان
مبارکه و در برادره کل توچانان

نپسها و چنباره ما و توان آن حاج
غلام رضا خان شهاب الملک حاجی
غلام حسین سرتیپ اول میرزا سید

خان اجوداناشی توچانان حسین
میرزا ولد نواب الاعمال الدوله
صفر علیخان سرتیپ بهارلو محمد

نقیخان سرتیپ فوج بهارلو حاج
سکورخان سرتیپ فوج دوم میرزا
واردیله جلیلخان سرتیپ

میرزا فتح الله خان سرتیپ فوج
هشتم خلخالی محمد صادق خان
امین نظام سرتیپ فوج پنجم مقدم

حاجی عبدالحسینخان سرتیپ
اصلاحخان سرتیپ علی رضا خان

سرتیپ فوج سیم کردوسی ذو
الفقارخان سرتیپ عسکرخان
سرتیپ فوج هفتم شقاق

سرهنگان

صادقخان سرهنگ فوج بهادران
افشار عبدالرحیمخان سرهنگ
فوج اول افشار محمد رضاخان سرهنگ

فوج چهارم سرهنگ محمدرضاخان سرهنگ
فوج پنجم خونی بوکخان سرهنگ
فوج ششم مقدم میرزا زین العابدین

خان اردبیل حاجی قرقخان سرهنگ
افشار بکشتلو حسینقلی سرهنگ
ایضا میرزا ابراهیمخان ولد مرحوم

اجوداناشی مصطفی قلینان
میرزا محمدخان پسر ملک الاطباء
میرزا رحیمخان سرهنگ تبریزی

میرزا صالحخان سرهنگ محمدعلیخان
سرهنگ علینقیخان سرهنگ کرد
حسینخان سرهنگ نهاوندی

فتح الله خان طالش
نایبان اجوداناشی
مرضی قلینان نایب اجوداناشی

کلبعلیخان نایب اجوداناشی محمدکا
خان ایضا احمدخان میرزا نجاب الله
بوکخان نایب و هم اجوداناشی

حسینعلیخان نایب هم اجوداناشی
میرزا حسینخان
یاوزان اول

محمد صادقخان جزو فرولان انبار
جلیلخان ایضا اسدالله میرزا
باود فوج اردنی جدید قلینان

رونی حاجی حصرقلینان لک
فرح اللهخان خالاش سلیمانخان مقدم
صادقخان فروری غلامحسینخان فروری

عبدالباقیخان ایضا مظفرخان کرد
فرح اللهخان کرمانشاهانی ابو
الغاسمخان تبریزی جزو فرولان انبار

محمدعلی میرزا رضاخان فرج اللهخان
شیرازی حسینخان بهارلو هاشمیخان
هارنو مجملخان افشار سیدو

بیک مندی یاوزان حرقم
حسینخان اردنی حسین بیک خونی
بوکخان شقاق صادقخان مقدم

عبداللهخان کردوسی غلامحسینخان بهارلو
عبداللهخان شقاق شرفیجان خسته
عبدالله میرزا بسطامی ابوالفتحخان

سیداحمد حاجی فرج بیک خرفانی
محمد آقا ایضا میرزا رضا جزو فرولان
انبار حاجی میرزا فرج تبریزی جزو فرولان

انبار نادر میرزا جزو فرولان انبار
محمد طاهر میرزا ایضا آقا غلامحسین خیر
فرولان انبار آقا بیک اردنی جزو فرولان

انبار میرزا حسینخان جهانگیرخان
فتحعلیخان خونی علی عسکر بیک لک
میرزا حسینخان فروری ذوالفقارخان

هدانی حسن رضاخان کرمانی میرزا
مهدیخان برزوخان هدانی
الداره اصطلیل توچانان

برایست محمد حسین ایستخدا مت مخصوص
حضور هائون
حاضر کتاب

محمد حسینخان نپس صغیل میرزا علی
میرزا علی

اعتماد لشکر برات نويس ميرزا علي نقی
 رشید دار نایب اول کیفیر میرزا محم
 مشرف نایب ویم دونفر اخترچی دو
 نفر نعلبند باشی و نعلبند شش نفر
سایر ولایات
خمکه
 نایب اول سز نفر نایب ویم چهارده نفر
ملایر و غیره
 میرزا خود و نایب اول دونفر نایب ویم چهار نفر
هاوند
 نایب اول دونفر نایب ویم سه نفر
عراق
 افراسیاب خان میرزا خود نایب ویم چهار نفر
ساوه
 نایب اول نفر نایب ویم دونفر
آذربایجان
 محمد رحمان میرزا خود جلایک نایب
 اول نفر نایب ویم سه نفر
خراسان
 علی میرزا خود نایب ویم سه نفر
اصفهان
 نایب اول نفر نایب ویم دونفر
استرآباد
 نایب ویم نفر
بسطام
 نایب اول نفر
خرم آباد
 نایب ویم نفر
عربستان
 نایب ویم نفر
کرمانشاه

عبدالعظیم بيك نایب اول
کرمان
 نایب ویم نفر
یزد
 نایب ویم نفر
فارس
 مشرف نفر نایب ویم نفر
کردستان
 نایب ویم نفر
اشاره کل توپخانه و قیاسها
 خیماره ها و لوازم آن برایش خجسته
 اقبال السلطنه رئیس و وزیر خود
 مبارکه ممالک محروسه رسید و
 بیست و چهار نفر
حاضر کاب
 از صاحب منصب و توپچیان و نحو پلداران
 و فراوان و اصناف توپخانه و غیره
 حاجی باقر خان سرهنگ با فوج اشار
 بکشلو فوج نهاوند سرهنگ محمد علی
 میرزای سرهنگ محمد علی خان سرهنگ
 حسن خان سرهنگ مستحق توپخانه
 و توپخانه یهیم رضا خان باور مستحق
 میدان توپخانه میرزا علی نقی علوی
 پسر مرحوم علوی میرزا سید تقی
 میرزا سید حسین شندار میرزا
 سید علی علوی
سایر
اجرا کارخانه جات توپخانه
 آقا غلامحسین رئیس کارخانه جات
 میرزا عبدالرزاق نوینده میرزا محمود پلدار
 جبار باشی حداد باشی و غیره بیخبر

فوج اشار بکشلو و سرایدان از انبار
 و اصناف و غیرهم دو بیست و هجده نفر
 بخارخانه برایش اسناد اسمعیل خان
 باشی بیست نفر حداد خان برایش
 رضای حداد باشی بیست نفر سراج
 و غیره ده نفر سرایدان و سایر اصناف
مامورین و غیره بیخبر
 بجهت تحویل داری توپخانه ها سرحدان
 و ولایات هشتاد و شش نفر
آذربایجان هفت نفر
تبریز
 عبدلجان سرهنگ
خوی
 عبد الله سلطان
ارجمند
 میرزا تقی نایب
ارومیه
 حبیب الله خان سرهنگ
 ساروجیلان و لا بهنجا و نظیر سه نفر
سایر ولایات هفتاد و نه نفر
اصفهان
 میرزا مهدی خان باور
شیراز
 حاجی خضر قلی خان
میدان
 نصر الله سلطان
عربستان
 محمد حسن سلطان
کرمان
 عبدالحی خان باور
خراسان و سرحدات
 میرزا هاشم باور

فایز قیستان
 فریدون خان سلطان
 کرمانشاهان
 میرزا آقاخان یاور اول
 کرهستان
 غلامحسینخان یاور اول
 اسرآباد
 رضانبیگ سلطان
 بسطام
 گرم علی بیگ وکیل
 میان کاله
 عباس میرزا یاور
 بر وجود
 هادیخان سلطان
 لرستان
 محمود بیگ وکیل
 ییزد
 محمد بیگ وکیل
 اشرف و مرشد
 محمدخان سرهنگ
 زنجان
 خطیب بلیناب
 ساپس
 از توپچیان و غیر هم که همراضاجنه
 و مخصوص خود بلذاری توپها هستند
 بیست نفر
 قورخان مرصا رکیب
 جناب آقاخان السلطنه رئیس توپچی
 مبارکه مالک محروسه میرزا رفیع
 مشهور و مخاسب قورخان مبارکه
 ارباب قلم

میرزا آقا لشکر نویس میرزا نصر الله
 سررشته دار میرزا اسدالله سررشته دار
 سررشته سرهنگ
 عبدالله خان سررشته زین العابدین
 خان سرهنگ غلامحسینخان سرهنگ
 هاشمخان سرهنگ میرزا محسن سرهنگ
 حسنینخان سرهنگ نصیرخان نایب
 یاور ده نفر
 سلطان چهل و نه نفر اضافی
 ساز و فنسک ساز و توپ بزور
 توخانه چی و غیره سیصد و ده نفر
 زینور کخانه
 نصراللهخان سررشته زینور کخانه
 زینب فراسوزان دارالخلافه
 عبدالحسینخان سرهنگ علی محمد
 یاور اول اسمعیلخان یاور دوم
 موزیکانچیان
 صاحب منصبان
 شکرالله خان سرهنگ موزیکانچیان
 محمد حسنینخان سرهنگ نواده مرحوم
 خانباباخان سردار کل محمدعلیخان
 یاور موزیکانچی صفرعلیخان یاور
 غلامحسین بیگ یاور
 درشت جات موزیکانچی
 درشته
 موزیکانچیان توپخانه
 درشته
 از که و رزق باری
 درشته
 لوزائی و شهرستانک
 درشته

مخصوصاً با شرف والا تا پادشاه السلطنه
 درشته
 موزیکانچیان قرآخانه
 درشته
 ساوه
 درشته
 سیلاخور
 درشته
 موزیکانچیان فوج خرفانی
 درشته
 موزیکانچیان فوج بهادران
 درشته
 موزیکانچیان فوج ششم اقبال
 درشته
 موزیکانچیان فوج فرزند
 درشته
 موزیکانچیان فوج منصور کوزلو
 درشته
 موزیکانچیان فوج فدک
 درشته
 موزیکانچیان نصا
 افواج فاکره
 توپان اولک
 فوج جلال
 شجاع السلطنه امیر توپان
 فوج اول خاصه
 حاجی مسال الدوله امیر توپان
 حاجی بغداد علیخان
 فوج در قی خاصه
 ابواجی حاجی مسال الدوله سررشته احمد
 فوج دوم بر نص

محمد لیجان سرتیپ احدخان سرنهك
 فوج مظفر مراد
 فرخ خان سرنهك
 فوج چھا سرتیپ
 آفاخان سرتیپ جعفر خان سرنهك
 فوج نخند فاپو است
 فوج پنجرا پلاٹ
 ابواجبھی شجاع الدلہ سرنهك
 فوج شمشیر قبائل
 ابواجبھی شجاع السلطنہ سرنهك
 فوج ہفتہ افشار
 ابواجبھی خضر خان سرتیپ
 فوج ہشت افشار
 ابواجبھی لطفعلی خان سرتیپ
 فوج مخبران
 ابواجبھی شجاع السلطنہ
 فوج بھانرا خوں
 ابوالحسن خان سرنهك
 فوج اولایضا
 ابواجبھی آفاخان سرتیپ سرنهك
 فوج سیم مراد
 ابواجبھی فتح اللہ خان سرتیپ
 فوج نخند فاپو
 ابواجبھی علیچھا سرتیپ سرنهك
 فوج پنجرا شفا
 ابواجبھی شجاع السلطنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 فوج شمشیر شفا
 ابواجبھی عبدالکبیر سرتیپ
 فوج ہفتہ خلیالی
 عزیز اللہ سرتیپ

فوج بخران ماکوئے
 یلو پاشا خان سرتیپ
 فوج امیر تپ
 فوج قہرمانیہ
 حسنی علیخان زوال جوان علیخان سرنهك
 فوج امیر تپ
 حاجی احمد خان سرتیپ لطفعلی خان سرنهك
 فوج ادرہ پیل و مشکین
 سرتیپ میرا علیخان سرتیپ
 حسنیخان وزیر نظام
 فوج ہفتہ شفا
 ابواجبھی حسنی خان زوال جوان
 سرنهك
 فوج کروٹس
 ابواجبھی جناب میر نظام
 سرنهك
 فوج جدید افشار
 ابواجبھی میرزا عیاض خان سرتیپ
 فوج چوارہ جلدی مل غر
 ابواجبھی فضلعلی خان سرتیپ
 فوج شمشیر کوزلو
 ابواجبھی حسام الملک سرتیپ اول
 سرنهك
 فوج منصور کوزلو
 حسام الملک سرتیپ اول
 فوج مخبران
 ابواجبھی جناب امیر نظام سرنهك
 فوج چھار
 فوج ہلہ ران فراہان
 ابواجبھی امان خان سرتیپ
 فوج اول طہران

ابواجبھی عبداللہ سرتیپ
 فوج دو پر خلیج ساو
 سبفا السلطنہ امیر تومان
 فوج بز جلو
 جمعی محمد خان سرتیپ
 فوج سیلا خور
 محمد علی سرتیپ سرنهك
 فوج ہفتہ سواد کوہ
 ابواجبھی جناب سلطان سرنهك
 فوج شمشیر سرنهك
 جمعی حاجی مصفا الملک امیر تومان
 فوج مخبران کراڑ
 مصفا الملک
 ذوالفقار خان سرتیپ
 فوج بھانرا شمشیر
 ابواجبھی حاجی اشو خان سرتیپ
 فوج دریا سرتیپ
 ابواجبھی عسکر خان سرتیپ
 فوج سیم کراڑ
 ابواجبھی سبفا الملک سرتیپ
 خانبا باخان
 فوج چھا سرتیپ
 ابواجبھی شمشیر الدلہ سرتیپ
 ابراہیم میرزا
 فوج پنجرا کلپایکان
 سرنهك
 فوج شمشیر قدیر خیمہ
 ابواجبھی مظفر اولہ
 فوج ہفتہ جدید خیمہ

ابو اجمعی علی بن عثمان سرتیب
فوج مخبران زرندی

جمعی محمد حسن خان سرتیب

تومسان ششم

فوج اول فدیمر قزوین

نصر الملک امیر تومان هدایت الله خان

فوج درویم جدید ایضا

نصر الملک امیر تومان سرتیب مصطفی

فوج سیم افشار بکشلو

ابو اجمعی اللهیا خان ابو انباشی سرتیب

علخان سرتیب روح حاجی اسد الله خان

فوج چهارم فریدنی

سرتیب حاجی مصطفی فلنگان

فوج چهارم عالی

ابو اجمعی سها السلطنه سرتیب

میرزا عبد الحسن خان

فوج هفتم عربی

ابو اجمعی ضیا الدوله سرتیب

عباسقلخان

فوج مخبران فرزند کوه

ابو اجمعی میرزا کریمخان فرزند کوهی

تومسان هفتم

فوج بهادران در قاف بند

علیقخان سرتیب اول محمد حسن خان

فوج اول خلیف

سرتیب نهر انجان

فوج دوم پرهاوند

ابو اجمعی حاجی حسا السلطنه سرتیب

حسنخان نهادندی

فوج سیم نیک

سرتیب مصطفی خان

فوج ششم خرفانی

ابو اجمعی جو انباشی سرتیب علی محمد خان

فوج هفتم قدیم کرفانی

سرتیب نقیخان

فوج هشتم شوکت کرفانی

ابو اجمعی سلیمانخان سرتیب عربی سلطان

فوج نهم جدید کرمیسر کرفانی

سرتیب زین العابدین خان

فوج مخبران در جزین

سرتیب احمدخان سرتیب فضل الله خان

تومسان هشتم

فوج بهادران قلعه بنجری

سرتیب حسنخان

فوج اول کربد

علما در خان سرتیب نصر الله خان

سرتیب فوج سیم کلهر

رضا قلخان سرتیب

فوج چهارم زرنگین

ظاهر الملک سرتیب دوم محمد حسنخان

سرتیب سیم

فوج مخبران کرمستان

جمعی محمد علخان سرتیب ظفر الملک

تومسان نهم

فوج بهادران فرائی

ابو اجمعی عباسعلخان سرتیب

فوج چهارم بشکوهی لرستان

ابو اجمعی حسنقلی خاوالی سرتیب

غلامرضا خان

فوج اول مرانی

جمعی فاسخان سرتیب

فوج ششم سهاوند

نواب جلاله الدوله سرتیب

فوج مخبران ترشیزی

سرتیب محمد جعفر خان ناجار

تومسان دهم

فوج بهادران فدوی

ابو اجمعی عبد الله خان سرتیب اول

فوج اول فایزنی

ابو اجمعی حسن الملک سرتیب حاجی میرزا

فوج درویم جدید ایضا

جمعی حسن الملک سرتیب حیدر یلخان

فوج سیم نیکابنی

ساعدا الدوله امیر تومان و لنگان سرتیب اول

افواج ثلثه هزار جریب

ابو اجمعی نجفقلی خان سرتیب و لطفعلی

خان سرتیب و محمد خان سرتیب

افواج مخصوص نواب اشرف

والا نایب السلطنه امیر کبیر

فوج اول سرتیب میرزا محمد علخان

فوج دویم سرتیب نقیخان

سوار

اذر باجان

دستم

افشار ضایع امیر ابو اجمعی حیدر خان سرتیب

دستم

افشار اردو ابو اجمعی حاجی عبد الحسنخان

سرتیب اول سرتیب باقرخان

دستم

اردبیل و مشکیں جمعی باقرخان سرکرد

علیقخان سرکرده

دستم

چهارم نو در خان سرتیب حسنقلی

دستم

محمد رضا خان سرکرده کلزخان سرکرده
 جماعت همتا دره
 نادرفلی بیگ
 جماعت قرانی
 جمعی محمدخان سرکرده
 جماعت سبزوار
 دسته محمد رضا خان
 دسته محمدخان
 دسته سعادت پلخان
 دسته عبدالملکان
 جماعت نیشابوری و خورین
 ابواجبی باقرخان
 غلامان دشمن
 جمعی ابوالفتح خان افشار
 جماعت سبزوار
 جمعی میرزا فضل الله خان
 جماعت افشار
 جمعی میرزا فتح پلخان
 ساکین سرخس
 دسته سلطان دین محمد امیرخان
 جماعت نیشابوری
 دسته حنیفان نیشابوری
 دسته رمضان بیگ
 دسته غلامرضا خان هزاره
 جماعت مجبور
 جمعی یار محمدخان ایلخانی
 جماعت هزاره
 جمعی میرزا محمد حسین مشو
 جماعت کبوانلو
 رادکانی جمعی کاظمخان
 جماعت قوچانی

مکری
 دسته
 فوج بیگلو ابواجبی حنیفخان سرکرده
 سرکرده کان علامه نصر
 میرزا اینخان میرزا ابن العابدین
 علیقلخان حنیفان ابراهیم خان
 سرنهک اسکندرخان سلیمانخان
 خراسانی
 امیرضی قلدس
 جماعت ندره
 یونسخان بیگ امیرعلیخان سرنهک
 جماعت تیمور
 جمعی میرعطاء اسدخان
 جماعت کلان
 ابواجبی بلنک و شرفخان
 جماعت طیب
 جمعی علی اکبرخان
 جماعت سرو
 جمعی محمد شرفخان
 جماعت هزاره
 جمعی یونسخان سرنهک
 جماعت دره جزئی
 جمعی نورعلیخان و محمدباقرخان سرکرده
 جماعت حشید
 جمعی والفقهاخان و محمد امینخان
 جماعت جامی
 جمعی میرزا اسدخان جامی
 جماعت باقری
 جمعی یونسخان سرنهک هزاره
 جماعت باقری و جامی
 علیرضاخان فرولباشی حنیف سرکرده

دسته
 چلبانلو مجروحان سرکرده رحمتا سرکرده
 دسته
 نو عباسعلی بیگ امین بیگ
 دسته
 شفاق جمعی محمدخان
 دسته
 شاطرانلو جمعی علیخان سرکرده
 دسته
 اینانلو جمعی حنیفخان یوزباشی
 دسته
 فرایپای جمعی نجفعلیخان سرنهک
 دسته
 حاجی علیلو دهرکردکی و شرفخان
 دسته
 فراسوران راه فراجه دانغ جمعی علیعلی بیگ
 دسته
 فراسوران جمعی غفارخان سرکرده
 دسته
 فراسوران دشمنان استا جمعی امین الوزاره
 دسته
 فراسوران راه مرند جمعی لطف الله خان
 دسته
 پکان جمعی اسفندیارخان
 دسته
 کلبر سرکرده کی محمدباقرخان
 دسته
 ماکوئی سرکرده کی نصرالله خان
 دسته
 مقدم جمعی محمدصادقخان سرنهک
 دسته

جمعی از حبیبخان شجاع الدوله
جاعت دروزنی

جمعی علمیرانخان سرتیپ تیمور
جاعت دروزنی

جمعی محمد عظیم خان مراده
جاعت حلی

جمعی حبیبخان و حسنخان
جاعت چوکلی و ماروشک

جمعی سلیمان آقا
جاعت عنایت آبادی

صید محمدخان
جاعت حبیبستان

جمعی کل محمدخان
جاعت خوانی

جمعی لطفعلیخان
جاعت بزرگ

جمعی فتح الله خان سرکرده
جاعت مهابی

جمعی صید محمدخان
جاعت شینکوهی

جمعی سقا نیاخان
جاعت خورده امانی

دشیار محمدخان دشت جدیدخان
جاعت درکلان

جمعی قاسمخان و حسنعلیخان
جاعت شیری

جمعی محمد حسینیان
جاعت قاپچی

جمعی عبدالکریمخان سرکرده
جاعت جاجری

جمعی یار محمدخان ایلخانی سهام الدوله

استرا باغی غیره
استرا باغی

درستند
غلامان استرا باغی جمعی علیجان آقا

درستند
کله خان دریش سفید پافه خضر با

درستند
ابله کلدی نظر دریش سفید آنا بای

درستند
فلجان آنا بای

درستند
فوشه خان آنا بای

درستند
ایخان آنا بای

درستند
ایضا نظر دریش سفید آنا بای

درستند
فلجان سرفهک جیفبای

نردینی
جمعی از اسپانجان سرکرده

کوزلر و کسپامی
ابو جمعی نواب ضیا الدوله

کرهستانی
افشا کرهانی

میرزا محمود سرکرده
شخا ایلچیان بی

ابو جمعی سعد الدوله
سوار و جازه بی سرتیپ

اسدالله خان سرکرده عرب بسطام
سواره و جازه سوار سرتیپ

وردی سلطان زین العابدین خان سرکرده

سوار بیستگان

اسدالله خان سرکرده
سواره و جازه سوار بیستگان

صنادخان سرکرده
کیلان

از باب سواره کرکان رود و اسالی
جمعی بصرف الله خان سرتیپ

مازندران
از باب سواره کر و ترک و غیره

میرزا ابوالحسن مشرف
سرگردگان

عبدالله خان مدانلو فتح الله خان ایضا
صفی خان ایضا موسی خان جها بیکلو

اسدالله خان ایضا محمدخان ایضا
حسنخان کرابی ذوالفقارخان ایضا

حسنخان اصانلو محمدخان افغان
جاعت خواجهرند

ابو جمعی حباب میرزا السلطان علی اکبر
خان سرتیپ پزدانقلیخان سرکرده

فتح الله خان حستان فتح الله خان
سواره عبدالملک

ابو جمعی فضل الله خان سرکرده جیفبای
عزیزان

جاعت نیرنگ

ابو جمعی رشاد املاان علیفلجان
پوزباشی مهدنجان نایب اول

جاعت شاهسوار افشا
ابو جمعی حباب میرزا السلطان جها نشا

جاعت بخیاردی
جمعی محمد حسینیان

جاعت عربی درشتان

سوار کرده بلرشتا

جامعنا نکل کره اشاها

بسر کردک سید خروخان

جامعنا راحد

بسر هتکی حاجی احمدخان

جامعنا عرب و باصره

حاجی حبیب الله خان

جامعنا نجابی

جمعی فرج الله خان سر کرده

جامعنا فیل

جمعی کریمخان سر کرده

جامعنا مجتهد

دادا بجان سر کرده

پسنداده

خراسانی

سرخا بجان

ابو اجمعی حیدرقلیان سرنپ

خراپریان سر

غلامحسینخان سر کرده عزیز محمد

خان پسر علیخان سرنپ بوسقی

اسرا بکر

دشمنند اسک

جمعی میرزا علیشیرخان سرنپ

دشمنکول

جمعی علیمحمدخان سر کرده

دشمنمغضوب

جمعی عبداللهخان سر کرده

دشمناسرا بادرشتا

جمعی فتحعلیخان سر کرده

دشمنبالاشا هکوی

جامعنا کره بچه

که مشغول خدمت فراسونی دارالخلافه

هستند جمعی نصراللهخان سرنپ

بسر کردکی خانبا باخان

جامعنا هداوند

ابو اجمعی جناب امین السلطان

بسر کردکی رحیمخان

جامعنا شاهسوار

که مشغول خدمت فراسونی دارالخلافه

هستند جمعی نصراللهخان سرنپ

سوار جدیدیا صفهانی

ابو اجمعی محمدعلیمیرزا

سوار جدید کره اشاها

ابو اجمعی اسمعیلخان سرهنگ

دشمنفارس

جمعی حبیباللهخان سرهنگ

سواره لرستانی

جمعی صید مهد بجان

جامعنا یلان فرزند

ابو اجمعی نصرالملک امیر تومان

جامعنا فراچو لوی خوار

ابو اجمعی جناب امین السلطان

بسر کردکی صفرعلیخان

جامعنا فشار بکشلو

ابو اجمعی جوانباشه سرنپ کاظمخان

جامعنا چکینه

جمعی نصرملک سرهنگ سازخان

جامعنا احمدوند و هتوق

بسر هتکی کریمخان

جامعنا کلیانی

بسر کردکی علاالدین میرزا

طنه

بسر حسنا ایضا

اسدآبادی

بسر چنار بکر کردکی محمدکریمخان

جامعنا همسر

جمعی ذوالفقارخان سرنپ

جامعنا هسوق ایناسلو

عزیزاللهخان ضارم الملک سرنپ و هم

حاجی اطف اللهخان سرنپ سیم

جامعنا نسا هسوق بغدادی

اسیدعلیخان سر کرده اکبرخان سر کرد

اسدخان سر کرده

جامعنا شاهسون دروین

ابو اجمعی جناب امین السلطان آقا

جانخان سرهنگ غلامعلیخان سرهنگ

محمدحسین ایضا غلامرضاخان سر کرد

ولمحمدخان اینا

جامعنا شاهسون فوش بیکلو

ابو اجمعی حسینعلیخان سرنپ ولد

مرحوم حسینعلیخان

جامعنا باجلان

ابو اجمعی احمدخان سرهنگ

جامعنا خرقان

ابو اجمعی اجودباشی کل اللهبارخان

جامعنا میرانوند

جمعی حسنین سر کرده

جامعنا صانای

ابو اجمعی جناب امین السلطان سر

حاجی جعفرقلیان

جامعنا فشار سار و جلال

جمعی حسنین سرنپ

سنا که عبارت از فوج رشته که عبارت از فوج هند باشد نویچیان نوچه‌اند بر اثر فوج موزیکایان اداره مزبوره افواج اول بسر بیستگان سرباز اول و اندام الامراء العظام اجودا باش کل فوج در قیام بسر بیستگان فوج سیم بسر بیستگان موزیکایان اداره مزبوره	جمعی بر محمدخان سرباز لطفعلی سرکرده محمد هد خان سرکرده طایفه عمرانو جامعاً لکن علی اکبرخان تجلته سرکرده علی اکبر جامعاً رشته سرکرده کی غیاثعلیخان کرمیانی نویچیان اناری حسینعلیخان سرکرده نویچیان مخفی و بر اثر اسماعیلخان سرکرده نویچیان عرب بسطام ابو اجمعی بهمانجا سرباز دیگر در کرج نویچیان بهار در اتخان سرکرده نویچیان کوهان و چاهان و غنچه ملک بهادر سرکرده عزت ازبان پیاده بلوچ جمعی شیخ محمدخان سرباز اداره افواج طرح اطرش و سواره طرح قران افواج طرح اطرش از بابینضا جمنضیان کبرتران هستند موزیکان اول از بابین پیاده نظام موزیکان در قیام از بابین پیاده نظام	جمعی آقا عبدالرحمن سرکرده در شهر بابین شاه کوچه جمعی محمدعلیخان سرکرده در شهر سلارستان جمعی محمدعلیخان سرکرده در شهر انزلی جمعی محمدعلیخان سرکرده در شهر سنکس جمعی محمدعلیخان سرکرده در شهر ساسا دسته جمعی معینعلیخان دسته جمعی حاج آقا رضا در شهر لویانی سبیل جمعی سیدالرحمان سرکرده در شهر بلوچ علاء اکبر بیگ در شهر بیات کیلان در شهر سیالیک جمعی بر روی سنان سرکرده سوار اسامی ابو اجمعی نصره اللهخان سرباز اول بسر بیستگان در شهر انزلی جمعی میانعلیخان سرکرده در شهر شفته جمعی نصره اللهخان ایضا موزیکان جامعاً کلبا و غیره
---	---	--

اجزای خزانة نظام

برایست جناب جلالالتاج وزیر نظام | میرزا عبدالرحیم امیر صره | میرزا علی حاجی میرزا احمد صراف
 میرزا رضای الممشو حاجی | محمد علی میرزا عبدالحمین | میرزا محمد علی محویلدار

دار الخلافه طهران

بها والا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ حکمران دار الخلافه الباهره و غیرها ادام الله

اجزاء حکومت جلیله دار الخلافه

بجلا نایب محمد براهنجان وزیر نظام و وزیر دار الخلافه الباهره

اجزاء مجلس حکومت	بزرگ نایب محمود نایب اول و نایب ثانیا	میرزا مهتاب نایب اول و دایمین شهریار
شیر محمد خان زکیان میرزا شفیع	سایر نواب فرشتاننده نصر	میرزا اسمعیل نایب اول و شایب و جیلانغ حاج
سر رشته دار میرزا جعفر فتنه میرزا	نواب بلوکا در دار الخلافه	آقا بیک نایب بلوک غار و قشاقوبه
علمای اعلام دار الخلافه	آقا سردار ولد مرعوم سیه دار	هدایت الله خان علی اکبر خان بحفظ
جناب میرزا زین العابدین امام جمعه	عزیز الملوك معتد الملوك لدینا	خان محمد باقر خان امان الله خان
جناب صدر العلماء میرزا محمد باقر جناب	اشرف مشیر الدوله امیرزاده محمد	ازادة نظیر پلین دار الخلافه
حاجی ملا علی جناب آقا میرزا حسن	میرزا اعتماد السلطنه ولد جناب	کنند و منت فرزند نظم الملک رئیس
آشنای جناب آقا میرزا عبدالرحیم	اغضضا الدوله عباس میرزا ولد	کل اداره پلین که دایمی میبازد امیر
هاوند جناب ملا محمد تقی مجتهد کاشانی	ایضا فتحعلینان سیمه سار ولد	نومانی است میرزا ابوتراب خان شریک
جناب آقا سید محمد رضا میرزا مرعوم آقا	ایضا خانبا باخان ولد ظاهر الدوله	دویم سوشفادار و نایب کل میرزا سید
سید صادق جناب آقا سید عبد الله	میرزا احمد خان نصیر الدوله ولد جناب	پوسفتر رئیسیم و منتشا اولاداره
جناب آقا میرزا احمد شیخ الاسلام دار	اصفا الدوله محمود خان ملک الشعراء	عباسقلینان سرهنک رئیس محله نو
الخلافه جناب آقا شیخ جعفر سیر مرعوم	میرزا محمد خان ندیم باشی حکم الهی	میرزا محمد حسنخان سرهنک رئیس محله
حاجی شیخ محمد جناب حاجی سید جعفر	ولد مرعوم حکم الهی سلیمان خان	بازار میرزا حسن رئیس محله عولاجان
کاشانی جناب آقا سید مصطفی شیر	ولد مرعوم حاجب الدوله اسمعیل خان	دارای درجه سرهنک میرزا آقاخان
مرعوم حاجی سید حسین جناب آقا	بشیر الدوله میرزا محمد خان نظام	سرهنک عشاق اجزای پلین و رئیس سواد
علی اکبر سیر مرعوم آقا جمال الدین برجر	والخان پیشخدمت ولد مرعوم حاجی	و ابخوان رئیس کل میرزا عبدالرحیم خان
جناب شیخ محمد حسن شیر آبادی جناب	حاجی محمد حسنخان محمود خان	کلانتر منتشار اداره آقا لطفان سرهنک
آقا شیخ موسی	محمد خان ولد مرعوم احمد خان نوای	ناظم مامورین اداره میرزا سید محمد
اعیان و اشراف و خوالین و	محمد حسنخان ولد ایضا حاجی محمد	رئیس محله سنکلی میرزا حسنخان داروغه
معارف دار الخلافه از ارباب اصناف	حسنخان ولد ایضا حاجی علیخان	حاجی میرزا محمد علی رئیس محله چالمیدان
غیر هم سواد آنها که اسمشان در دوا بر	ولد ایضا محمد علیخان ابوالقاسم	میرزا محمد علیخان فتنه باشی رئیس روزگار
دولتی ذکر شده از فرار سنه طایفه	پیشخدمت نواده زینت الدوله	جان شهری میرزا عبدالغفر رئیس مجلس
میرزا محمد خان نظام العلماء امیر و	عباسقلینان ولد مرعوم سیمه سار	استنطاق میرزا ربیع رئیس مجلس
محمد خان میر الملک اعتماد الدوله	هادخان ولد ایضا محمدخان	مدیر استنطاق حاجی میرزا رئیس
محمد یقینان ولد مرعوم اصفا الدوله	محمد جعفر خان حسنخان	کردشاهی شهر میرزا امیر الله صاحب

مخزن و مخولیدار هاشخان صاحب منصب
 و نایب اول سنگج میرزا رحیم صاحب منصب
 نایب اول محله دولت میرزا علی قلی خان
 صاحب منصب نایب اول محله چال میدان
 میرزا محمد علیخان نایب اول عودا جان
 میرزا نایب اول محله بازار میرزا محمد آقا
 منشی طاق جویان میرزا آقا منشی مجلس
 محاکمات میرزا حسین منشی مجلس محاکمات
 نوایب خرد و محلات سی و شش نفر سایر
 اجزای پلیس سیصد و چهل و یک نفر
اداره احتساب بیدار الخلفه
 در تحت اداره و ریاست جناب جلالت رضا
 ضیع الدوله وزیر نظامات و منرجم
 مخصوص خصوص همایون
 میرزا علی محمد خان سر نایب اول
 وزارت نظامات جدید قله آقا غلام
 پیشخدمت خاصه نایب اول اداره احتساب
 دار الخلفه
اجزاء اداره احتساب بیدار
 دو دینت هفتاد و پنج نفر
 نایب اول نایب احتساب کل خرابانهای دولت
 میرزا ابوالقاسم مشرف احتساب نایب
 علی محمد نایب محلات شهر دار الخلفه
 سایر نوایب صاحب منصبان بیست و چهار
 نفر فرارش و عمل طویل احتساب ثنقا
 و سایر دو بیست و چهل و هشت نفر

اسامی کارگذاران و عمله جا
 مخصوص در بخانه نوایب اشرف والا
 نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ داد
 الله اقبال العالی
 جناب حاجی ملا باشی جناب جلالت
 وزیر نظام و وزیر دار الخلفه امیر الامرا
 العظام سهام الدوله امیر تومان و
 پیشکار مشیر خلوت همایون و
 فریادباشی مخصوص حضرت والا نایب السلطنه
 جناب عبدالله خان والی معتمد
 طبیب خصوص همایون و حکیمباشی حضرت
 والا علیقلینان سرتیپ منرجم
 مخصوص میرزا عباسعلیخان سرتیپ
 و پیشخدمتباشی اکبرخان ناظر
 امیر آخور میرزا سید مهدیخان
 نایب حکومت سابق قم میرزا سید
 مهدیخان نایب ناظر
 میرزا محمد علیخان میر شیخ و صاحب جمع کل
 عبدالسرخان سرهنگ و نیکداران
 حسابخان نایب نیکدار باشی
 محمد اسمعیل خان سرهنگ و کشتیباشی
 رضاقلینان پوزباشی کشتیخانه
آشنایان
 آغا سلطان خواجه باشی آغا مکل
 حاجی سردر
 پیشخدمت و غیرهم

شاهزاده آغا محمدخان سپه
 علیخان سرهنگ و پیشخدمت
 خلیلخان پیشخدمت و فوشچی باشی
 حاجی محمد رضا پیشخدمت هداایت
 خان صدر و مدار و شاطر باشی میرزا
 محمدخان پیشخدمت اسمعیلخان ایضا
 میرزا جوادخان ایضا احمد میرزا فرج
مُسْتَوْفِیان
 میرزا علیخان مُسْتَوْفِی حاجی میرزا احمد مُسْتَوْفِی
 میرزا سید محمد علی میرزا بزرگ میرزا
 رضاقلی
منشیان
 میرزا محمد منشی باشی میرزا علی اکبرخان
 حاکم سابق سواد میرزا محمد حسین کاتب
 السلطان میرزا ابوالقاسمخان منشی
 میرزا محمودخان منشی
سرشناسان داران و مشرفین
 میرزا حسن سرشناس دار میرزا عبدالکریم
 ایضا میرزا علی ایضا میرزا خلیل
 مشرف میرزا صادق ایضا

وزارت جلیله داخله

جناب جلالتاب غوام الدوله وزیر داخله
اجزاء مخصوص وزارت داخله
 کلافی و پسران اداره و مسائل دولتی
 میرزا مُسْتَوْفِی معز الدوله میرزا مهدی مُسْتَوْفِی
 میرزا محمودخان مُسْتَوْفِی فراهانی میرزا
 علی منشی آشنیانی میرزا احمدخان منشی نقرشی
 میرزا علیخان منشی نایبانی میرزا عبدالغفار
 منشی نواب کاتب

وزارت فرسینا

جای جلالتای میرزا حسن مستوفی الممالک جای جلالتای میرزا هداایت الله وزیر دفتر خانه مبارکه
جای جلالت نصاب زیر بقا با ناظر و مدبر دفتر خانه مبارکه

مستوفیای بیکر خطاب جناب
افتخار یافتند از آنجا که خرد و وزرای
در بار با مو و لایات و ادارات با در خود
دفتر خانه مبارکه هستند
جناب صاحب دیوان مامون فارس جناب
حاجی میرزا عبدالله خان علاء الملک
جناب حاجی میرزا محمد رضا مؤمن السلطنه
جناب صدیق الدوله وزیر خالصجات
جناب بشیر الملک مامون اصفا جناب
میرزا نصر الله نایب مستوفی الممالک جناب
الملک جناب میرزا علی وزیر سابق دار
الخلافت جناب میرزا مسعود وزیر مستوفی
فارس جناب میرزا حسن نایب وزیر در
حرم جلالت جناب میرزا شفیع مستوفی
الملک جناب سراج الملک
مستوفیان دفتر خانه مبارکه
آقا میرزا حسین آقا میرزا ابراهیم
میرزا سید کاظم مستوفی اصطلیل میرزا
مسیح مستوفی میرزا محمود صاحب دیوان
میرزا ربیع مستوفی سرکاران عظام
مستوفی سوز و غیره میرزا مصطفی حاتم
السادات میرزا عبدالله مستوفی خسرو
براث نویسنده خلوت میرزا محمد حسین
میرزا علی پیر مرحوم قوام الدوله میرزا
نصرت الله براث نویسنده کل انگکاران میرزا
میرزا نصر الله خان نایب جناب زیر بقا یا
میرزا باقر مستوفی شاهرود و بسطام و شیراز

میرزا فتح الله مستوفی همدان میرزا
ابوالقاسم مستوفی کاشان میرزا
عسکر مستوفی نروین میرزا سید محمد
مستوفی رشتان و طالقان میرزا علی
مستوفی بروجرد میرزا زکی مستوفی
براث نویسنده ایشیک خانه میرزا طاهر
مستوفی سمنان و دامغان میرزا محمد رضا
مستوفی ملا پیر نویسنده میرزا محمد مستوفی
میرزا فیروز کوه میرزا فیض مستوفی کروس
و کمره میرزا حسین خان براث نویسنده
میرزا حسین خان مستوفی بنای میرزا
استحق مستوفی نکر افغانه و معلم خانه
میرزا حسن مستوفی نهاوند میرزا
فضا الله خان در خزان مبارکه میرزا
رضا گلخان در خزان مبارکه میرزا
بزرگ که در رختدار خانه مبارکه مستوفی
خدمت است
مستوفیان اهل قلمی که
حساب دارند
میرزا رضا معین السلطنه قتل الملک
میرزا هداایت الله لسان الملک میرزا
محمد حسین لدمرحوم و فایع نکار
میرزا سید احمد میرزا رضا قلی وزیر
حاجی میرزا محمد ولد جناب حاجی میرزا
نصرت الله میرزا محمد حسین لدمرحوم
میرزا موسی وزیر لشکر میرزا محمد باقر
ولد جناب صدیق الدوله میرزا محمود
ولد میرزا محمد ولد حاجی میرزا محمد علی

ولد مرحوم و کمال لشکر میرزا محمد خان
نواده مرحوم فایم مقام میرزا علی زید
جناب زیر دوش میرزا هادی خان نرد
نواب لارکن الدوله میرزا فیض خان نرد
نواب لارکن الدوله میرزا علی نرد
حضرت والا نایب السلطنه میرزا محمد
پیر جناب حاجی میرزا عباس قلی میرزا
علی محمد خان پیر مرحوم فایم مقام
میرزا سید ابراهیم میرزا کاظم خان
میرزا حسن حساب الملک میرزا مهدی
و رئیس ششبار سائل دولتی میرزا حسن
نفرته میرزا حسن مستوفی داماد مرحوم
میرزا الدوله میرزا شکر الله ولد مرحوم
نصیر الملک میرزا عبدالعلی ولد مرحوم
میرزا مهدی آشتی حاجی میرزا شرف
شیرازی میرزا شفیع صد دیوانخانه
علیه میرزا حسن پیشکار در بخانه
نواب علیعلی پیر امینه اقدس میرزا طاهر
نفرته میرزا سید علی ولد میرزا علی آشتی
مستوفی حاجی میرزا گلخان که سابق
نرد مرحوم حاتم السلطنه میرزا
عسکر گلخان پیر مرحوم میرزا فخر علی بیگم
باشی میرزا علی محمد خان ولد میرزا نصر الله
میرزا سلیمان که در نکر افغانه مبارکه
مشغول خدمات میرزا حسین خان
پیر مرحوم مهندس سیاسی میرزا زین
العابدین خان ولد میرزا نصرت الملک
میرزا محمد ولد مرحوم میرزا محمد حسین خرد

میرزا محمد خان
میرزا علی زید
میرزا هادی خان نرد
میرزا فیض خان نرد
میرزا علی نرد
میرزا محمد
میرزا عباس قلی
میرزا علی محمد خان
میرزا سید ابراهیم
میرزا کاظم خان
میرزا حسن حساب الملک
میرزا مهدی
میرزا حسن
میرزا شکر الله
میرزا الدوله
نصیر الملک
میرزا مهدی آشتی
میرزا شرف
میرزا شفیع
میرزا حسن
میرزا علیعلی
میرزا سید علی
میرزا علی آشتی
میرزا گلخان
میرزا فخر علی بیگم
میرزا نصر الله
میرزا سلیمان
میرزا حسین خان
میرزا زین
میرزا نصرت الملک
میرزا محمد حسین خرد

میرزا محسن پیشکار نوایان مؤیدالدوله
 وحسام السلطنه میرزا هدا پناه الله
 پسر میرزا سید کاظم مستوفی اصطلح
 میرزا سید علی پسر مرحوم میرزا سید کاظم
 میرزا احمد تریخ حاجاب علاء الدوله
 میرزا علی نواده مرحوم نصیر الملک
 میرزا شفیع نواده مرحوم صاحب دوا
 میرزا سید محسن نزد نواب چشمه الدوله
 میرزا منصور خان ولده میرزا ظاهر کاشانی
 میرزا علی اکبر مستوفی که سابق مشرف
 فوج توشیز بود میرزا جواد خان
 مستوفیان مامورین و کالیات
 جناب میرزا حسین خان مؤتمن الملک ولده
 جناب صاحب دیوان مامور ملک فارس
 میرزا رضای بنیان الملک مامور اصفهان
 میرزا داود ذفایع نکار مامور آذربایجان
 میرزا جعفر خان مامور اصفهان میرزا
 ابوالفاسیحان مامور ملا پرتو پسر کا
 حاجی حسینعلیخان مامور بمبئی

اجزاء و نوابیایا

میرزا نصر الله خان مستوفی نایب
 جلاله نظاب زهر بقایا مدبر دفتر
 خانه مبارکه

اجزای

میرزا ابوالفاسیحان مشرف سرشته دار
 دفتر خانه مبارکه میرزا احسن
 سرشته دار میرزا هاشم نوبلاد

سرتیپان

میرزا جعفر ولد جناب حاجی میرزا
 نصر الله مستوفی میرزا عبدالرحمن
 میرزا محمد حسین سرشته دار جناب
 قوام الدوله میرزا محمود سرشته دار
 میرزا عبدالغنی نزد جناب امین الدوله
 میرزا سید محمد سرشته دار نوبل
 میرزا سید علی سرشته دار جناب معاون
 الملک میرزا محمد کریم سرشته دار
 میرزا شفیع نزد جناب زهر بقایا
 میرزا جواد سرشته دار میرزا احسن

میرزا جعفر نغمه شوی میرزا عبدالعزیز
 مازندان و غیره میرزا عبدالعزیز سرشته دار
 اسر آباد میرزا اسمعیل سرشته دار کن
 میرزا احمد تریخ حاجی میرزا نصر الله
 میرزا صادقی سرشته دار کاشان میرزا
 مصطفی میرزا اسدالله سرشته دار
 میرزا علی رضا سرشته دار خراسان
 میرزا علی اصغر سرشته دار میرزا
 اسمعیل سرشته دار شاه رود و سیستان
 میرزا بزرگ سرشته دار میرزا فتح الله
 میرزا علی سرشته دار همدان میرزا رضا
 سرشته دار وظایف میرزا محمد تقی
 سرشته دار عربستان
 میرزا تقی عثمانی در فرماندهی
 میرزا علی اکبر عزیزی باشی میرزا ابراهیم
 میرزا احسن ولد مشارالیه میرزا علیخان
 میرزا آقا میرزا فضل الله میرزا محمد
 میرزا فتح الله میرزا محسن میرزا علی محمد
 میرزا احمد میرزا عبدالوهاب
 میرزا مطلب بیاول

وزارت جلاله خارجه

جناب جلاله نایب اشرف مشیر الدوله و ذر امور خارجه

جناب جلاله نصاب صنیع الدوله و ذر انطباعات و ذر الزجر دولتی و شرح مخصوص حضورها بون مقدم
السفراء هنگام پذیرائی سفراء

عنوان نکار و وزارت خارجه حاجی	میرزا محمد علیخان نایب وزارت خارجه
میرزا سید رضی نایب وزارت خارجه	میرزا خانلرخان نایب وزارت خارجه
میرزا احمد خان سپهبد نایب وزارت	میرزا مهدیخان بدایع نکار نایب وزارت
خارجه همانند سفراء حاجی میرزا	خارجه میرزا غلامحسین مستوفی و
علی اکبرخان نایب وزارت خارجه	نایب وزارت خارجه میرزا حسینخان
میرزا علیخان نایب وزارت خارجه	

سفر لندن
 ابودان و زارخارجه
اداره تجارت باجانبها
 و فرامین جهان طاع و عهدنا مجاب و
 دستورالعملهای عموم مامونین وزارت
 خارجه با نام نکار نایب اول و زارخار
 است میرزا اسدالله فتنه زارخارجه
اداره امور متعلقه بسفارت
 عثمانیه با نام الملک میرزا محبتعلی خان
 میرزا کاظم خان سرتیپ فتنه اول و وزارت
 خارجه میرزا هاجی بیگ خان فتنه اول
 خارجه میرزا جعفر خان فتنه وزارت
 خارجه میرزا فتح الله خان فتنه میرزا
 احمد فتنه میرزا عبد الله نوینده
اداره امور متعلقه بسفارت
 روس امصباح الملک میرزا نصر الله خان
 نایب زارخارجه میرزا اسدالله خان
 فتنه و زارخارجه میرزا حسنین فتنه
 میرزا ابراهیم خان فتنه میرزا شفیع خان
 فتنه عبد الحسین خان نوینده
اداره امور متعلقه بسفارت
 فرانسه المان و اطریش انا تونی و
 محاکات تجارت عثمان
 میرزا عبد الله خان سرتیپ فتنه
 و زارخارجه میرزا سید رضا فتنه
 خارجه میرزا ابراهیم خان فتنه
اداره امور متعلقه بسفارت
 انگلیس حاجی میرزا محمد علی نایب وزارت
 خارجه میرزا احمد فتنه و زارخارجه
 میرزا سید تقی نوینده میرزا حسین
دفتر تجارت و محاکات

میرزا جواد خان نایب زارخارجه
 میرزا آقاخان فتنه و زارخارجه
 حسینعلی میرزا میرزا عبد الرحیم
 خان فتنه
دفتر ترجمه و خطوط
 مفتاح الملک نایب اول و وزارت
 خارجه یار و نرمان مترجم اول
 میرزا مسعود خان فتنه و مؤلف
دفتر محاسبه
 میرزا ابوالقاسم خان نایب زارخار
 میرزا محمد حسین فتنه و زارخار
 میرزا علی اکبر غزب فتنه
دفتر ثبت و ضبط
 میرزا رضی خان میرزا حسنین ناظم
 میرزا علی قلی فتنه میرزا اسدالله
 میرزا عبد الله فتنه و دفتر دارپس
 مرحوم میرزا عبد المطلب نواب
دفتر رسوم و تشریفات
 میرزا حسنین نایب الوزاره و
 رئیس میرزا حسنین شیراز
 فتنه میرزا محمود خان فتنه
 اسمعیل خان سرهنک سرپرست
 ارامند و یهوداد الخلفه نور محمد
 خان سرهنک حاجی محمد خان
 ابودان و زارخارجه حسنین
 ابودان محمد رحیم بیگ غلامی
 جواد خان ابودان
دفتر تذکره
 میرزا اسمعیل خان فتنه باشی
 میرزا محمد صادق سرشنه و تذکره
 میرزا رفیع مدی طبع تذکره میرزا

محمد مهر کننده تذکره ها بمهر دولتی
صاحب منشیها که با الفیعل
 در دایره مرکزی وزارت خارجه مشغله
 ندارند و بعضی هم مشغول هستند
 حاجی میرزا مانغان نایب اول
 و زارخارجه میرزا معصوم خان
 سرتیپ اول و نایب اول و زارخار
 سعدالدوله میرزا جواد خان سرتیپ
 اول و نایب اول و زارخارجه
 اسمعیل خان فاجاد نواره مرحوم
 آصف الدوله میرزا اسحق خان کار
 یوزاز سابق بغداد و حاجی ترخان
 نجفعلیان کارکنان سابق کلان
 میرزا زین العابدین خان میرزا رضا
 خان زین العابدین میرزا علی شرف
 خان سرتیپ محمد تقی خان سرهنک
 حاجی شاه محمد خان کارکنان سابق
 دره جز محمد حسنین غلام بیچند
 ابودان و زارخارجه
اسامی مامونین کارکنان
 داخله ایران
کارکنان دیپلماتیک
 ادرا باجانبها
 جنابنا عبد الملک کارکنان اول
 حاجی میرزا صادق خان سرتیپ
 نایب اول قلیخان سرتیپ فتنه
 حاجی میرزا معصوم خان نایب اول
 میرزا مهدیخان سرهنک نایب کار
 کداری میرزا حسنین سرهنک
 نایب کار کداری میرزا حسنین
 سرهنک نایب کار کداری میرزا

سعیدخان نایب کارگذاری میرزا
 رضاخان سرهنگ نایب میرزا محمد
 خان ناظم دفتر و سرهنگ ساطود
 خان سرهنگ مشرح میرزا هاشم
 منته میرزا ابوالقاسم اجودان
 علیخان میرزا جواد اجودان میرزا
 هاشمخان کارگذار ارومی میرزا
 محمودخان منته کارگذاری میرزا
 محمد اجودان
اداره تذکره اخبار باپجان
 عبدعلیمخان امین الوزاره رئیس
 امینان تذکره آنجا جعفرعلیمخان
 نایب حاج میرزا حسینخان نایب
 و منته اول
کارگذاریها سایر ولایات
خراسان
 مشهد مقدس
 میرزا مهدیخان کارگذار سبزنی نایب
 اول و زار تخارجه میرزا حسینخان
 منته اول میرزا علیخان منته
چمن و خرم و قوچان
 میرزا محمدعلیمخان کارگذار سبزنی نایب
 و زار تخارجه میرزا کاظم امین
 تذکره چمن و خرم میرزا جعفر امین
 تذکره قوچان
سرخس
 میرزا علیخان کارگذار
هرمز
 میرزا اسدالله کارگذار
استرآباد
 میرزا جوادخان کارگذار علی

خان و قایم نگار امین تذکره بندر
 شکرالله خان نویسنده
مازندران
 میرزا ابوالحسن کارگذار میرزا
 موسیخان و قایم نگار میرزا فتح الله
 خان نایب کارگذاری نوروزخان
 منته کارگذاری هاشمخان نویسنده
 کارگذاری
فارس
 عزالملک حاجی آقاخان کارگذار شیراز
 میرزا رحیم خان نایب منته کارگذار
بو شهر و بند عباس
 مؤمن الوزاره میرزا محمدخان کارگذار
 میرزا اسمعیلخان در بند عباس
 محمدابراهیمخان امین تذکره بو شهر
کیلان
 میرزا موسیخان کارگذار میرزا
 عبدالرسول نایب کارگذاری
اداره تذکره کیلان
 میرزا حبیب الله سرهنگ امین تذکره
 میرزا امان الله سرشمار
کرمانشاهان
 حاجی محمد صالح خان کارگذار
کاشان
 میرزا فضل الله خان کارگذار
اصفهان
 محمد جعفرخان کارگذار عبدالرحیم
 خان اجوان نایب کارگذاری
کرمان
 ملاکچیش در پیش سفید طایفه در
 نزد و کرمان

اسامی سفراء کارگذاریان
 علی در ممالک خارجه
ولایات ترک و عثمانیه
 جناب عین الملک امیر تومان سفیر کبیر
 میرزا جوادخان سرنیب اول و مستشار
 سفارت حاجی محمدعلیخان سبزنی نایب
 مشرح اول محمد آقا سبزنی نایب اول
 میرزا اسدالله خان سرهنگ نایب دوم
 حاجی آقاخان مشرح حاجی محمدخان
 مسوول و منته مستشار حقوق سقا
مصر
 حاجی محمدخان ژنرال قونسول حسنخان
 نایب خانبهتان ترجمان اول
اسکندریه
 حاجی میرزا حبیب الله خان قونسول
جداه
 حاجی میرزا علی و پس قونسول
ازمیر
 او هاشمخان قونسول
بئر بسه
 حاجی میرزا رضیخان کارگذار طرز
طنطنه
 سلیم غنامی قونسول
ارزنه الرقه
 میرزا احتشام کارگذار
طرابلس
 حاجی میرزا حسینخان کارگذار طرز
شام
 میرزا علی اکبرخان کارگذار طرز
وان

سی خان کارپرداز
عراق عرب و عرب
بغداد

مشیرالوزاره میرزا محمود خان کارپرداز
اول بغداد میرزا طاهر بنفعلی نایب
حسن قندی کاشنر که حاجی میرزا ابو
القاسم نرجان ترک

بصره

حاجی محمد رضا خان کارپرداز

کر بلائی علی

محمد حسن خان

بخفا شرف

میرزا اسمعیل

خانقین

محمد اسمعیل بیگ

سلیمانیه

میرزا علخان کارپرداز

سایر خاکی عثمانی

کرکوک عباس آقا کاتلین کریم بیگ

منلیج میرزا ابوطالب دیار بکر میرزا

حسن مستبصر الله بیگ عماره

علی بیگ سوات حسین بیگ بیگ

میرزا هادی یعقوبت بیگ یوسف خان

حله حاجی عباسقلی فولاد و شوره

شیرخان بیگ انطاکیه موسی بیگ

درولت نکلسن او غیره

سفارتخانانند و هلالند

جناب ناظم الدوله میرزا ملک خان وزیر

مختار و ایلی مخصوص میرزا محمد علی

خانقین هندوستان

بمبئی

معتمدالوزاره حاجی حسینقلی خان

ژنرال قونسول و هندوستان

کلکتہ رسیجی قونسول پیرمان

حاجی میرزا احمد قونسول

درولت مرسیه

سفارتخانانند بولغ و غیره

جناب میرزا اسدالله خان وکیل الملک

وزیر مختار و ایلی مخصوص میرزا

محمود خان ناپیل اول نایب منته

مترجم نصر

نفلیس سایر خاکی قفقاز

معینالوزاره میرزا محمد علیخان نایب

کارپرداز اول میرزا معصوم خان

دیس قونسول باکو میرزا محمد

دفتردار میرزا جبارخان و پس

قونسول پروان

حاجی نیرخان

میرزا عیسیخان سربند کارپرداز

میرزا آتش نایب منته میرزا فتح

مترجم میرزا جعفرخان قونسول

نژاد نوغره

باطوم

میرزا علی اکبرخان کارپرداز

درولت فرانسه

سفارتخانانند پاریس و غیره

جناب نظر آقا سید پیر مختار و

ایلی مخصوص میرزا احمدخان نایب

منتشار حاجی محمدخان نایب

میسو موله حکم سفارت میسو

مینی ژنرال قونسول مارسیل

میسو پشار قونسول پرو میسو

کارواسو قونسول

درولت المان

سفارتخانانند برلین

جناب میرزا رضاخان ژنرال اجودان

وزیر مختار و ایلی مخصوص میرزا

حسنخان ناپیل اول میرزا ضیا الدین

خان مترجم اول

درولت اطریش

سفارتخانانند وینیه

جناب میرزا پانخان وزیر مختار و ایلی

مخصوص

سفارتخانانند وینیه

صاحب منصبان مقیم در دیارهای آن

و سایر ولایات محروسه ایران نایب

حروف هجی

سفارتخانانند وینیه

اتا تونی نیکه دنیا

در طهران

جناب مسو نیشون وزیر مقیم

میسو نیشون نایب سفارت میسو

کن ناپیل اول

سفارتخانانند استریت

و مجارستان

در طهران

جناب مسو کوسیک وزیر مختار و ایلی

مخصوص و کیئور بورجک ناپیل اول

کاپیتن فوس قونسول میرزا آقا

خان منته

سفارتخانانند المان در طهران

جناب مسو شهن شارژ دفر و کتو

فرنگ مترجم حاجی میرزا رضاخان

سفارت ولایت انکلیس
در طهران و غیره

جناب جلال‌التاب اللطاف مسرور وزیر مختار
وایلی مخصوص و ژنرال قونول خان
ارستیکن شارد فر ارشد هر
صاحب‌نایب اول موقتی هنری لیل
چرچیل نویسنده مشرق موقتی
هنری کسین پسر قونول هنری نواد
صند و نادر عباسی خان مرجم
میرزا زین العابدین منشی اول میرزا
شیرازی منشی دوم حاجی میرزا حسن
منشی سیم

سایر ولایات

بغیر

مسرتاب قونول جنرال
خراسان

میرزا عباسخان وکیل سفارت
شیراز

حیدرعلیخان وکیل سفارت
کرم‌شاهان

حاجی آقا حسن وکیل سفارت
اصفهان

مسرتاب نور وکیل سفارت
استراباد

محمد تقی آقا وکیل سفارت
گیلان

میرزا جعفر منشی قونولگری
بوشهر

کلنگر قونول جنرال موقتی حکم
داس مسرتاب لوکس و پسر قونول
و نایب اول میرزا حکیم خان بهادر نایب

دویم میرزا عبدالحمید منشی

سفارت ولایت روس
در طهران و غیره

جناب جلال‌التاب مسرور و وزیر
مختار وایلی مخصوص مسرور

دویم میرزا نایب اول مسرور
مرجم اول مسرور و نایب

دویم مسرور و نایب اول مسرور
مسرور و نایب اول مسرور

حکیم باشی میرزا مهدی خان منشی
اول میرزا ابوالقاسم خان منشی دوم

سایر ولایات

بغیر

مسرور طرف ژنرال قونول مسرور
نایب اول مسرور و نایب

گیلان

مسرور و نایب اول قونول
نایب اول میرزا عبداللہ خان

استراباد

کاخانفسک قونول مسرور
آتش میرزا تقی منشی

مشهد مقدس

میرزا کریمخان نصیر سیاف وکیل
مجنور و قونول

بجانب ظاهر و

در جز

اکت ترمینوف مشهور و مجانب
ماموق سردار پاجان و قونول

مسرور و نایب اول
سفارت ولایت عثمانی

در طهران و غیره

جناب جلال‌التاب خلیل خالد بنک منشی
و قونول نایب اول مسرور

نایب دوم میرزا حسن خان منشی اول
سایر ولایات

بغیر

میرزا نایب قونول جنرال اسماعیل
افتدی و نایب

کرم‌شاهان

رفعت‌بیک قونول جنرال
هدان

حاجی محمد سعید وکیل قونول
سندج

سید جبار وکیل قونول
ساوجبلاغ

عبد الاحد آقا وکیل قونول
ارومیه

مسرور و نایب اول قونول
سفارت ولایت خراسان

در طهران و غیره

جناب جلال‌التاب مسرور و نایب اول
مختار وایلی مخصوص مسرور

نایب اول مسرور مرجم اول
مسرور و نایب اول مسرور

ابراهیم منشی
بغیر

مسرور و نایب اول قونول
مسرور و نایب اول مسرور

مسرور و نایب اول مسرور
حسن خان منشی

وَأَرْجُو جَلِيلًا بِرَأْسِهِ مَارًا عَظِيمًا وَرَبِّهِ

جانب جلالتنا من السلطان وزيره الهبة و در بار اعظم

جانب من الملك نایب کل وزارت مالیه و در بار اعظم

أخبركم عن...
 بوزارتنا الهبة و در بار اعظم
 مورد مبارکه و کتابخانه مبارکه خزانه
 مبارکه اندر ریاست فراوان وجود
 مسعودها بون ریاست دروهمها بون
 اداره مملکت خراسان و بستن و سمنان
 و دامغان و شاهرود و بسطام و ملک
 کههان و بلوچستان
 نوزده مبارکه خاورد همایون خواجگان
 صد و پنجاه و درختان مبارکه دار
 النظاره اطباء خاصه فرنگی و ایرانی
 آبدارخانه مبارکه فهو خانه مبارکه
 کشتیخانه مبارکه ایشیکخانه مبارکه
 فلانمان کوهله و قصبه و فلانمان
 فراتخانه مبارکه شرفخانه و قاضیخانه
 اصطبل خاصه زین دارخانه مبارکه
 کانسکرخانه مبارکه شاطران کونک
 ضرابخانه مبارکه صرغچیب مبارک
 خانه مشهوران غله و کبابات انبار کند
 عمارة و قناتی ایوان طهران ادا
 باغات و اراک مسالینت کارخانه چراغ
 ناز و چراغ الکتریسیته کوره پرخانه دار
 الخلامه تربیت نافع جنگها
 خاویزک همایون
 ارباب مناصب
 جانب جلالتنا من السلطان و در بار اعظم
 خلوتها بون جانب جلالتنا من السلطان

سلام خرد و اعضا مجلس در بار اعظم
 غلامحسین خازن رکبخانه جانب
 مجل لملک میرزا افغان وزیر وظایف
 و اوقاف غلامحسین امین خلوت
 و نفلکار باشی
 سابر
 محمدحسین محقق جلالتنا من السلطان
 فلیمان و لدمر جو اعتماد الدوله
 امیرزاده سلطان محسن میرزا مشیر
 محمدحسین پاشا پشیمان فرانشاسی
 حضرت والا نایب السلطنه میر کبیر وزیر
 جنگ عبدالبراهیم خان و لدمر جو امین
 الدوله میرزا مهدی خان اجوان مخصوص
 و لدمر جو امین الدوله آقا رضا خان
 خلوت میرزا عبداللہ خان جبارخان
 آقا میرزا محمد تقی کرسی حاجی حبیب
 خان عیبه حسینی میرزا سید عید
 الکرخان حسین خان محلاذ امیر
 سلطان ابراهیم میرزا نزل الجودان
 حضور امیرزاده آقا صبح امیرزاده
 تیمور میرزا و غیره
 فرشتخان خلوت همایون
 میرزا کریم خولدار خلوت همایون
 محمد صادخان فرشتخان آقا سید
 ابوالقاسم آقا سلیمان دہ باشی
 آقا سید محمد آقا صاد و غیره
 ذرات النظاره مبارکه

جانب جلالتنا من السلطان و در بار اعظم
 اجزاء
 میرزا مهدی قلی حاجی میرزا رضا
 میرزا صادق سرشندار آقا محمد
 تقوی اریزندوی جنبه کارخانه مبارکه
 شرفخانه
 میرزا علی اکبر ناظم البکاء شرفدار باشی
 شرفداران و عملیات بازده نفر
 چو رکبخانه مبارکه
 آقا محمد حسن چو رکب باشی چو رکب
 آشپزخانه
 آقا محمد ابراهیم آشپز باشی آشپزها
 مخصوص نجف ساپز و زاده نفر
 نحو ایخان و کبیل خرج
 حاجی محمد ابراهیم و کبیل خرج سابر
 هفت نفر
 سایر اجزاء و عمل
 دارالنظاره بست هفت نفر
 اداره آبدارخانه و سقاخانه
 در تحت ریاست جناب امین کفتر برادر
 جانب من السلطان غلامعلی خان
 آبدار باشی پیر امین الحضرت آقا یوسف
 سقا باشی آقا حسین علی آقا باقر
 آقا دانی میرزا ابوالقاسم نایب میرزا
 غلامحسین مردشندار آقا محمد علی
 عمل آبدارخانه پاترزه نفر عمل سقاخانه
 سی و هفت نفر

نورخان مبارک

غلام علیخان نوری میرزا
آفتاب تهره چی
صند فغانه و زخندار خان مبارک
جای امین السلطنه صند و قدار و جاده
خاصه و خازن مخزن نادر کان عسکر
دولت علیه

نفاشخان مبارک

میرزا محمدخان نفاشباشی نفاشان
نفاشخان مبارک چهار نفر
نفسگذاران خاصه
دداره جابا فالالدوله

غلام حسینخان امین خلون پسر نفسگذاران
خاصه رضاقلخان نفسگذار و شیخان
مصطفیقلخان آقاخان فرجخان
میرزا باقرخان علیقلخان علی اکبرخان
میرزا محمدخان قهرمانخان جندخان
محمد اکبرخان نصیرخان حسنان پسر
اسداللهخان اسمعیلخان محمدخان
کرچی نصراللهخان نور رضاخان
نادر بیگ میرزا ابوالفتحخان حاج
بقیان حاجی عیسیخان باقی نفسگذار
خاصه هشتاد نفر

کشیکخان مبارک

امیرالامراء العظام عبداللهخان کشیک
جانب میرزا محمدتقی و کپل شکر مبارک
عاشیات کشیکخان مبارک محمودخان
قوللر آقاسیباشی

غلام پشیدمنا

درجه اول چهارده نفر درجه دوم
پشت چهار نفر درجه سیم بیست

او هشتاد نفر درجه چهارم هشتاد
پوزباشین

رستمخان فاجار سربیک جیدقلخان
مافی سربیک محمدقلخان بیابک سربیک
عتماسقلخان کرچی سربیک عزالدوله
مافی سربیک کلبعلخان زبیر سربیک
طه استقلخان پوزباشی سعدالله
خان سربیک علی اصغرخان پوزباشی
موسیخان زبیر پوزباشی عبداللہ
خان پوزباشی باباخان سربیک
محمد حسنخان پوزباشی محمد اسمعیل
پوزباشی هامورآذر باباجان

ایشیکخان مبارک

صد و چهل و دو نفر
جانب طه اولدوله ایشیک آقاسیباشی
نایبان ایشیک آقاسیباشی
امیرالامراء محمد ناصرخان نواب حسینقلخان
بقیان فاجار محمدخان بوا السلطنه
نورسیا اولدباشی محمد امینخان فاجار
نایب اول امان اللهخان فاجار
عبدقلخان مستشار عبدالوهابخان
اسداللهخان فاجار جعفرقلخان
فاجار محمد حسینخان فاجار ابوالفتحخان
فاجار مصطفیقلخان فاجار حاجی
محمد حسینخان حاجی مهدیقلخان علی
فاجار هاشمخان فاجار حاجی محمد
خان جارچیباشی پوسنخان محمد
خان علی اکبرخان دینعلیخان
موسیخان علیخان محمد رضاخان
حاجی علیخان پوزباشی میرزا زبیر
العابدین نور عبداللہخان نوری

ابوالحسنخان نوری میرزا و دخان نور
میرزا بقیان نوری محمدعلیخان نواب

فلاحتعلیخان کاشی محمدخان نواب مهمل
بقیان نوابی محمدعلیخان کرچی نصر
خان زبیر و جرد غلامعلیخان اشرف خسرو
خان زبیر و جرد بلیمان آقای فاجار محمد
حسینخان غلامحسینخان ابرو نوابی
میرزا عتماسخان اللهخان منته میرزا حسنقلخان
خان منتهباشی و سررشته دار ایشیکخان
مبارک منتهقلخان نایبان جزو شائز
نفر بسا اولان حضورها بون بخانه نفر
نایبان جارچی خان مبارک

و جارچیان سی نفر
فرانشخان و سر ایدارخان
نستخان مبارک

ابو اجمعی حاجی الدوله محمد حسنخان فاجار
فرشباشی

فرانشخان
نایب غیره
درجه اول

امیرزاده حسینقلخان میرزا آقای نور
سررشته دار ولخان آقا شبرمحمد
فرزینی محموددار ابوالقاسمخان طهر
میرزا سید جعفر نفرتی مشرف انبار
آقا علی اکبر هرکسینه محمد ابراهیمخان کاشی
آقا محمد جعفر تبریزی رحیمخان کاشی
محمدتقی بیگ شمرک میرزا محمدتقی بنی
میرزا عتیقلقی آقا رضاقلی فرزینی
میرزا عبدالحمید نفرتی میرزا عباس
درجه سیم

میرزا حبیب الله تبریزی میرزا اسدالله تبریزی

میر محمد مازندانی آقا مهدی شیرازی
آقا رحیم تبریزی احمد آقای تبریزی کر بلا
کاظم فروزی محمد مهدی تبریزی محمد
بیک چراغی ناشی

در کجاست

میرزا صافرشه احمد مازندرانی
تبریزی آقا سید رضا خاتم ناشی آقا محمد
تبریزی میرزا فتح الله شیرازی محمد
محمد خان سپید سر علی آقای سمیعی غلام

شیرازی رضا خان کاشی میرزا احمد کر بلا
محمد حسن بیک ابوالفاسیحان اصفهانی
ابراهیم خان طهرانی محمد خان اصفهانی نصر

بیک تبریزی حاجی میرزای فروزی محمد
بیک کرمانشاهان میرزا مهدی اصفهانی
خدا دار خان محمد خان تبریزی محمد آقای تبریزی

حسن آقا فرشته مشهد محمود میراب باشد
میرزا آقای مازندانی میرزا علی مازندانی
پنجی خان شیرازی

سرلیدار خانان

محمد ابراهیم سرلیدار ناشی حسینعلی
نایب لدایضا رضا خان ولدایضا آقا
پوسف تبریزی آقا نجف الجبانی آقا محمد

تبریزی علی مدد خان غلامعلی تبریزی
میرزا ابراهیم نقرش میرزا آقای نقرش
میرزا حبیب نقرش مشرف میرزا اسد الله

قاپوچیان

محمد آقای تبریزی قاپوچی حسن خان باب
ولدایضا بهلوان ابراهیم نردی کر بلا
اسفندیار قاپوچی مخصوص

سنگیان

حاجی محمد رحمان سنگی ناشی قلدخانی

عبدلخان فاجار ابوالفاسیحان
خانبا باخان سرتبند میرزا حبیب مشرف
پوستخان فاجار بنیخان فاجار میرزا

محمد مازندانی حاجی عبداللہ خان
فاجار محمد بیک طهرانی رضا بیک
آدمیرزا باغانی آقا رشید آقا رشید

فتوالله دولابیر باستان حاجی کر بلا
صنیع اللہ دولابیر باستان حاجی کر بلا
الزحیر مبارکه دولتی

حاجی میرزا حسین تبر محمد باقر بیک
باغبان ناشی میرزا مهدی سرشنه دار
کل باغات و فواید دولتی حاجی

معارف مخصوص میرزا عبدالعزیز خان
نایب سرلیداران سلطنت آباد و نایب
دوشان پشته نایب اسمعیل

باغبان و سرلیداران کل باغات
مبارکه دولتی یا نصدفیر
اطباء خاصه

فرنگی و غیره

جانب کثر طولوزان حکیم ناشی حضور
مؤمن الاطباء میرزا بن العابدین خان
کاشانی نایب حکیم ناشی طولوزان

دکتر محمد حسن خان بکتر مسپوهبدنه
دندان ساز
ایرانی

ملک الاطباء میرزا کاظم سلطان الحکا
میرزا ابوالقاسم شیخ الاطباء میرزا
حسینعلی معتدل الاطباء میرزا علی کر بلا

و حکیم ناشی حضرت والا نایب السلطنه
امیر کبیر وزیر جنگ شمس الاطباء
میرزا نصر الله نکابنی لقمان الملک ولد

ملک الاطباء میرزا سید علی
حاجی میرزا حبیب الله نکابنی
خواجگان

سید احمد میرزا حاجی آقا میرزا
باشی سرتبند آقا میرزا حاجی
آقا رشید آقا رشید

حاجی آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید
آقا رشید آقا رشید

وسپستان

اداره ضرابخانه مبارکه

حاجی محمد حسرت امین دارالقرب

آقا باقر رئیس میرزا حبیب الله

رشته دار حاجی محمد خولیدار

سایر اجراء هفتاد نفر

فوج سوار کوه فراوان مخصوص

جناب جلالتا بامین السلطان زمین

در باره نظر الترخان سرهنگ میرزا

سید پوسف لشکر نویس

اداره چراغ کاد الکترسیستمی

میرزا نظام مهندس المالک رئیس

میرزا حسین پیر میرزا علی اکبر مشور

سر رشته دار استاد پوسف شمشاد

کارخانه علاجات شمشاد نفر

اداره کمرخانه مالک محرم

مسئول کبابچی نون نویس محمد عیسی

ناظم میرزا اندر باچان میرزا علی

سر رشته دار میرزا علی اصغر فرج

حاجی محمد مهد ملک البخاری بوشهر

کرکه فارس و کرکه بنادر اکبر خابکلی

مدیر کرکه کیلان و مازندران و خراسان

و کرمانشاهان میرزا علی نقی مباشر

کرکه اصفهان نزد حاجی معذل الملک

کردستان حاجی عبدالحق طهرن

عباس علی بیگ

اداره غلات مالک محرم

براست حاج میرزا اسمعیل خان الملک

برادر جناب جلالتا بامین السلطان

میرزا علی سر رشته دار آقا سردار مامور

غلات آذربایجان و سنجان مامور محکم

و کردوس آقا باقر مامور غلات فردین

بوتراب میرزا مامور ملا و نو بزرگان

و نهاد و نهادان مامور

سمت اوزامغان و شاه و دول نظام

مصطفی قلیخان پیر صمصا الدوله مامور

غلات آسان محمود بیگ مامور

اداره حکومت قویلیت و تنبا

مقدس حضرت عبدالعظیم علیه السلام

جناب میرزا اسمعیل خان امین الملک خان

مهر مقدس جناب آقا میرزا هدایت الله

نایب النولیه حسین قلیخان ناظم النولیه

آقا بزرگ نایب الحکومه حاجی سید علی

فرانشیاشی حاج میرزا عبداکرم

صد الحفاظ میرزا محی ناظر میرزا

جید الله کلیدار میرزا عبدالحق حسین

سر کشیک میرزا باقر سر کشیک میرزا

بزرگ فرانسوی صریح مطهر میرزا کاظم

مسنو میرزا ولی منشی باشی حاجی

آقا محمد خولیدار نقد جنس میرزا

حسین سر رشته دار خدام بدست و پنجه

فراء بدست نفر کلابدار پاتر زده نفر

مؤذن و چراغی پانزده نفر

اداره حکومتها مخصوص

حسین حکومت حاج سعید الملک خوار

حکومت محمد خان سر نپ طالبان فرخ

آقای نایب الحکومه حضرت عبدالعظیم

سیاد حق میرزا نایب الحکومه محمد

ابراهیمخان طارم حاجی محمد علیخان

بند عیلم و بند دلنگر حکومت صفر علی

خان سوار مزه خالص خان

کلابدار و ملازم مرحوم محمد الدوله

اداره غلامان مهذب و منصر

بواجب علاء الدوله میرزا احمد خان سر نپ اول

و پنجاه نفر مخصوص و مخصوص ها بون

غلامان مهذب و منصر

سبصد و نود و پنجاه نفر

ارباب منصب

سی و پنجاه نفر

سر نپ سر هفتاد و پنجاه نفر

میرزا ده عبدالحق میرزا سر نپ اول

ملک آقا محمود خان سر نپ اول

حاجی حسین سر نپ نواده مرحوم رضی

میرزا فتحان سر نپ فتح الله خان سر نپ

بیوگان سر هک اصلاخان و ملا فریاد

خان محی خان و ملا قاسم زار

ارباب علم و غیره بدست هفتاد

میرزا علی اصغر خان لشکر نویس میرزا اسمعیل

غلام نویس میرزا سید علی اصفا

نایب پنجاه باشی بدست چهار نفر

سایر

سبصد و شصت نفر

سواره منصور

چهار صد و نود و هشتاد نفر

ارباب منصب

سی و هفتاد نفر

سر نپ سر هفتاد و پانزده نفر

عیال تاجان سر نپ اول حاجی صمصا

الملک امیر تومان لطفعلیخان محبعلی

سر نپ اسمعیل خان سر هک ولد

فاسمخان سر نپ علمدار خان سر هک

اسدخان سر هک شعبانعلیخان سر هک

آقا سلطان پوز باشی میرزا محمود خان

سرمه اسکنان سرهنک و لیجان
اهل قلم و غیره

میرزا موسی سرشنه دار نایب غیره
نفر پناه باشی و ازه نفر
سایر

چهار صد و شصت یک نفر
اداره شترخان و فاطر خان و شتر

کلادی و مخت خان برابند محمد فاسخان
صاحب برادر جناب جلالت علی بن السلطان
میرزا علی محمد مشرف شترخان حاجی میرزا

محمد علی مشرف مخت خان میرزا علی محمد
مشرف فاطر خان میرزا علی رضا مشرف
فاطر خان جواد بیک نایب اول شترخان

نصیر بیک نایب دوم شترخان میرزا موسی
نایب تخت خان با حاجی نایب دوم
شعبان علی پسر بابا اکبر بخوبلدار جنس

علی خان نایب هاشمی داروغه فاطر
و ساربان بکهزار و پانصد نفر
اصطبل خاصه ها بوند

چهار صد نفر
نواب محمد حسین میرزا امیر خور اصطبل
مبارک امیرزاده عبدالله پسر

نویسنده
میرزا رضا علی سرشنه دار میرزا نصیر
حاجی میرزا مهد و غیره سرنفر

میرزا حسین و میرزا زین العابدین و غیره
سده نفر
نایبان

و شترخان میرزا حاجی نایب لطفعلی
جدد علیخان محمدخان مرادخان
غلامرضاخان کرم بیک آقا سید عبد

حاجی محمد آقا قربانعلی بیک بچی آقا
بیک محمد فاسم بیک میرزا مهد علیخان

جدید بیک رحمن بیک علیخان
حیدر بیک محمد علی بیک عباس
قل بیک محمد مهد بیک ایضا

عاجا
قل بیک افراسیاب بیک
سایر

غلامرضا بیک شاکر دو نفر
غزیزا الله بیک بیطار غلامرضا بیک
بیطار سپهسالار علی سونامی

چهار نفر
جلودار و مهر و غیره
دو بیست و بیست و هشت نفر

قوی شترخان مبارک
ابراهیم خان قوشچی باشی میرزا علی
خان قوشچی باشی قوشچی هشت نفر

عبد جبار بلخی سوار
صد و بیست نفر
بلخی دار الخلافه طهران

مرادخان صاحب کل ساپشت
شش نفر
ایلخی اختر باچا

صاحب سرفه ساپر پناه نفر
زینخان مبارک
غلامحسینان پیشخدمت خاصه دار

و کب خان مبارک
اجزاء
نواده اند

کالسکه خان مبارک
ابراهیم خان رئیس کالسکه خان مبارک
اجزاء از فرار سینه ماضیه

ابو طالب بیک نایب مشرف نفر
میرزا علی رضا جعفر بیک کالسکه

و ساپر علیخان کالسکه خان مبارک
نود و شش نفر
شاطر خان مبارک از فرار سینه ماضیه

برای اسب شیرالک فضل الله خان
شاطر باشی عبدالقلم خان نایب اول
غلامحسین میرزا کاظم مشرف

نایب مختصر میرزا گوچک بخوبلدار
اداره سوار و سواران
دو هزار و یکصد و بیست نفر

سوار و سواران
آقاخان سرهنک و رئیس کل میرزا
رحمة الله مشرف صاحب منصب و سوار

یا نصه نفر
سوار کا افتاد
جهان شاه خان سرباز و رئیس کل

میرزا محمد قلی سرشنه دار میرزا موسی
مشرف صاحب منصب و سوار یا نصه نفر
خواجهدارند

علی اکبر خان سرباز حسنخان سرکرده
نعمت الله خان ایضا فتح الله خان ایضا
حسنخان ایل بیک میرزا شکر الله مشرف

صاحب منصب و سوار یا نصه نفر
اوصانلو
سید الله خان سرکرده میرزا حسن

مشرف صاحب منصب و سوار و بیست نفر
هداوند
رحمنخان سرکرده میرزا ابوالقاسم مشرف

صاحب منصب و سوار و پناه نفر
قرچوقلو

صفر علیخان سرکرده میرزا اسحق مشرف	ابراجمی محمد فاضل حاجی برادر	حسینعلی معمار باغات بوا
صاحب منصب و سوار یکصد نفر	جانب دلا آبیامین سلطان غریب	سواران هاتو حسین معمار
سواره قراسوران دلا قزوین	عربشهرت عرب بهانی اهل	بنایان نظام حاجی محمد حسن کدخدای
جمعی آقا باقر بیوکخان سرکرده میرزا	مداوند ایلار صانلو ایلراچرلو	تخارخانه نایب خاثر بیست نفر
علی اصغر مشرف صاحب منصب سواران	ایل الیکائی ایلکاباز ایلچینار	اخراره راهلای شوی سکی
یکصد و هفتاد نفر	ایل قشائی ایل اورباث ایل مینغر	راه شوک قزوین سپرده بانا باقر شریف
اداره انبار عمارت الخلاق	عرب کلکو	علم حاجت یکصد و هشتاد نفر راه
برایستاقابوسف سقا باشی میرزا علی	اداره بناخان و قنارخان	شوکتم سپرده بانا باقر سرنیپ
سرشنه دار میرزا حسن سرشنه دار	حاجی ابوالحسن معمار باشی میرزا حسن	علم حاجت دائمی پنجاه نفر راه انجمن
فرج آقا خولدار میرزا حسینعلی روزنا	مشتو بنائی میرزا مصطفی قل	و فرزند کوه و آمل سپرده میرزا نظام
نولیس میرزا ربیع مشرف مباشر	سرشنه دار میرزا غلامحسین سرشنه دار	مهندس الممالک
علم حاجت از قیانداد و فرانش و غیره ده نفر	میرزا سید ابوطالب سرشنه دار میرزا	
اداره ایلان عمارت الخلاق	مصطفی سرشنه دار قنارخان حاجی	

اداره مهمه آثار هایون

برایست حاجت خلائق عضد الملک وزیر حضور هایون و ایلیانی ایل جلیل القاد و خازن مهمه آثار

اجراء	سایر سپرده نفر	مهمه آثار از فوج سواد کوهی
امیرالاراء العظام امیر سلیمان خان	محمد کریمک حافظه مهمه آثار	نایب امیرالاراء نفر و کلیه و نفر
چنانچه بالا آید عضد الملک نایب	مبارک میرزا محمد خاثر	شرکاء و نظامته
اداره مهمه و آثار مبارک	شکر میرزا حسین احکام و میرزا	چهار نفر
میرزا زین العابدین امین مهمه آثار	نفر و ایش و نفر و ایلان	

وزیرت علییه

نواب شرف الاغزالدوله امیر نوبان وزیر علییه اعظم

مجلس وزیر علییه	امیرزاده حسینعلی میرزا سرتیپ و حاجی	شیخ الاسلام محمد حسن میرزا میرزا
حاجی اعتماد الملک حاجی میرزا	مبارک کریم نایب زار علییه میرزا	ابراهمخان منشی حاجی میرزا زین العابدین
سید حسین مشتو میرزا عبدالحسین	شفیع صدق مشتو حاجی میرزا	داروغه
مشتو فتح الله خان ناظم مامور	حسینخان نایب اول وزارت علییه	مجلس انشاء و صدور احکام
کرتن غراب و سوار میرزا محمد	حاجی میرزا علیخان رئیس سلطان	میرزا افغان مشتو منشی باشی میرزا
حسین منشی	حسین میرزا محمد رحیمخان میرزا	ابوالفاسم منشی میرزا شهاب منشی
مجلس انشای هیون خان	محمد بن نور میرزا عبدالرحیم	میرزا محمدخان منشی میرزا عبدالغنی بنای

نامگان

میرزا محمد رئیس فرارش نفر

شاه مرد

میرزا سید نصر الله رئیس غلام دونه فرارش نفر

سبزوار

میرزا سید عبدالرئیس غلام دونه فرارش نفر

نیشابور

میرزا علی رئیس فرارش نفر

ارض افدس

حاجی میرزا ابوالقاسم رئیس میرزا محمد حسن

ناظم میرزا صادق دونه غلام دونه فرارش نفر

فوجیان

میرزا محمد اکرم رئیس فرارش نفر سوار

حامل پنج نفر

مجنور

میرزا مهرداد رئیس فرارش نفر

نرتب

میرزا ابوالقاسم رئیس میرزا محمد حسین منش

فرارش نفر

نر شتر

حاجی محمد نر رئیس

میرزا باقر منش غلام سدر فرارش نفر

کابای

حاجی میرزا شفیع رئیس فرارش نفر سوار

حامل پنج نفر

نور

میرزا علی رئیس فرارش نفر سوار

حامل شتر

طیس

میرزا اسمعیل رئیس فرارش نفر سوار ممل

خطا از ندران

ساری

میرزا محمد رئیس غلام و فرارش نفر

باز فرارش

میرزا اسمعیل رئیس فرارش نفر

اصل

میرزا اللهیار رئیس فرارش نفر

اشرف

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

بندج

میرزا ابکار رئیس فرارش نفر

استرآباد

میرزا علی رئیس غلام دونه فرارش نفر

خطا فارس

قمر

ابوالقاسم خان رئیس فرارش نفر

کاشان

میرزا محمد علی رئیس میرزا ابراهیم منش

غلام دونه فرارش نفر

اصفهان

میرزا ابراهیم رئیس میرزا غلام حسین منش

غلام چهار نفر فرارش سدر

جلفا

رئیس نفر فرارش نفر

آباد

میرزا آقا رئیس فرارش نفر فاصد نفر

شیراز

میرزا کریم رئیس میرزا محمد باقر منش

غلام سدر فاصد چهار نفر

کازرون

فرارش دونه فرارش نفر

میرزا محمد علی رئیس فرارش نفر

بوشهر

میرزا محمود باش فاصد چهار نفر فرارش نفر

خطا کرمان

سلطان آباد

میرزا نصر الله رئیس غلام و فرارش نفر

فاین

میرزا جعفر رئیس فرارش نفر

امرکمان

میرزا محمد حسین رئیس فرارش نفر

بیرما

میرزا ابوالقاسم رئیس غلام چهار نفر

فاصد سدر فرارش نفر

رفسجان

میرزا محمد علی رئیس فرارش نفر

کرمان

میرزا علی رضا رئیس میرزا علی منش

غلام دونه فرارش دونه

سیرجان

میرزا عبدالوهاب رئیس غلام و فرارش نفر

بندر عباس

میرزا محمد علی رئیس غلام دونه

لار

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

خطا خانیقن

ساره

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

نوبران

حاجی میرزا ابراهیم رئیس فرارش نفر

هدان

<p>میرزا محمد علی رئیس فرارش نقر نقاش یکم از مدامت شعبه بچار میرزا فرج الله رئیس فرارش نقر کرامت میرزا رضا خان رئیس فرارش و غلام نقر تولیرکان مهدیخان رئیس فرارش نقر ذولشاد</p>	<p>میرزا یحیی خان رئیس فرارش و غلام نجفی نقر میرزا محمد علی رئیس فرارش نقر کنکاو میرزا علی اکبر رئیس فرارش نقر کوهان شاهان حاج میرزا ابراهیمخان رئیس غلام هفت نقر فرارش نقر خانیقین</p>
---	---

وزیر علوم و غیره

جای جلالتاب بخیرالدوله وزیر علوم و تکالیف و معادن بمالک محروسه

<p>نویسنده مدد و سخنان سرتیپ معلم زبان روسی مشروط و معلم زبان انگلیسی شورین و اساس مخصوص ایرانی میرزا ابوالقاسم حکیمباشی سلطان الحکماء معلم طب ایرانی حاجی محمد الملك معلم کل ریاضی میرزا محمد کاظم معلم حکمت طبعی معتمد الاطباء طبرنگه و ایرانی محمد باقرخان سرتیپ معلم معدن مهدیقلیان معلم پیاده نظام میرزا علیخان معلم طب تجانی میرزا علی اکبرخان معلم نقاشی و فرانسه میرزا حسن معلم عربی و امام جماعت میرزا صادق معلم فارسی خلفاء و مشرچین غیر سلیمانخان معلم ریاضی آقاخان معلم ریاضی مهدیخان معلم ریاضی</p>	<p>میرزا علی محمد مدرس مبارک در الفنون رئیس امور غیره جایب میرالملك رئیس کل ناظم مدرسه محمدنقی میرزا اجوان میرزا اسداللهخان نابغه وزیر علوم میرزا اسحق مستوفی رئیس کتاب احکام نویس میرزا محمدنقی رئیس اسداللهخان کتابدار محمدحسن میرزا روزنامه نگار</p>
--	---

معلمین فرکنه

مسئودیشارخان سرتیپ معلم زبان
فرانسه مسوپور و سکه خان سرتیپ
معلم زبان فرانسه مسیو و بلیه
مهندس معدن مسیو لوموکاچی
باشی دکتر ابو معلم طب مسیو
معلم پیاده نظام مسیو فکرم معلم

امان اللهخان مترجم و خلیفه دب میرزا
اسمعیل خلیفه ریاضی میرزا احمد مهندس
و مترجم نوچانه سلطان محمود میرزا مترجم
خلیفه علوم نظامی میرزا جعفرخان
نقاش مخصوص میرزا عباس اسناد
باسم خانه میرزا اسمعیل نقاشی خانه
میرزا عبدالوهابخان آقا احمد ناظر
مهندس فارغ التحصیل نهنفر مهندس
مشغول تحصیل نهنفر مهندس معدن
هفت نقر نویسنده بیست شش نقر
پیاده نظام چهل نقر مخصوص لسنه
خارجه یا تزرده نقر طبیب فارغ التحصیل
نهنفر طبیب مشغول تحصیل چهل نقر
موزیک مدرسه سی و شش نقر موزیک
معلول بر آقای غلامعلیخان سی و هفت نقر
شاکردان مقدمانی بیست نقر نقاشی
نجیفر مامورین هذه السنه یازده نقر

اداره حافظ الصغیر کلما لکیران
مجلس مرکزی دار الخلافه
فرستک

جناب دکتر طولوزان حکیمباشی مخصوص
سیر زرف بیکسین طبیب سفارته انکلیس
دکتر کاسنالدی هامور صحت عثمانی دکتر
چوپین طبیب سفارت روس مسکو
ژانفر ناب سفارته فرانسه دکتر ابو
معلم مدرسه

ایران

جناب پیر ملک رئیس مدرسه سلطان
الحکا میرزا ابوالقاسم حکیمباشی قون
الاطباء میرزا زین العابدین خان میرزا
محمد کاظم معلم طبیع معتمد الاطباء میرزا
علی دکتر میرزا محمد کثر میرزا علی اکبر
شمس الاطباء حاج میرزا حبیب الله
میرزا عبدالکریم میرزا عبدالله حسن
میرزا نفیث میرزا محمد تقی سردشت دار
مدرس محمد حسن میرزا روزنامه نگار مجلس
اطباء حافظ الصغیر و الاباب

خط آذربایجان

نرین سفلاطباء
ارومیه حیدر میرزا
سنا و جیلان میرزا یوسف
کردستان میرزا احد
گروس میرزا سید خلیل
زنجان میرزا رضا
رشت حاج میرزا جعفر حکیمباشی

خط فارس

قم میرزا علی اکبر خان
کاشان میرزا دین خان

اصفهان میرزا موسی خان ناظم الاطباق
شیراز حاج میرزا جعفر حکیمباشی
بو شهر سید عبدالرضا
کرمان میرزا عبدالرضا خان
یزد میرزا مرتضی

همدان

میرزا حسن حکیمباشی میرزا اسمعیل حافظ
کرمانشاهان میرزا اسمعیل
بروجرد میرزا محسن
مرند میرزا مصطفی
سمنان میرزا کریم
شاهرود میرزا صالح
سبزوار میرزا اسمعیل
شهداد فکرس میرزا حسن خان
استرآباد میرزا ابوالقاسم
ساری میرزا محمد
اجزاء میرزا نوری
دار الخلافه

اطباء

میرزا محمد دکتر رئیس ریختانه آقا
سید ابورابطه مصمم میرزا قوام الله
طبیب میرزا ابراهیم طبیب میرزا
نعمت الله دواسار
اجزاء

میرزا موسی مشرف شیخ محمد مؤد
پرشاد هشت نفر فراش و خدام
هشت نفر
اجزاء مدرسه صاحبزادگان
احمدخان سرنپ رئیس مدرسه

معلمین

میرزا جعفر خان حکیمباشی معلم طب

نجفعلیان سرهنک معلم نوچانه
میرزا سید رضا معلم ریاضی احمد
سرهنک معلم پیاده نظام میرزا
علیخان معلم زبان فرانسه حاج میرزا
عبدالله معلم عربی معلمین داخله
بیت بیخبر معلمین خارجه

بیت بیخبر
اداره تلکرافیک لکراچی
دار الخلافه طهران
جناب جلال اناب محراب الدوله وزیر
تلکراف میرزا جعفر علیخان ناظم کل
میرزا سلیمان مستوفی عده رضاخان
سرهنک محو بلداد نصر الله خان
سر نیپ تلکرافچی مخصوص تلکرافچی
بیت بیخبر منتشر و غیر تربیت
دو نفر صاحب منصب تلکرافچی
مامو امنداد سیم قوچان و غیر بیخبر
اجزاء خارجه بیخبر

مستوفی اول دفتر خارجه مسکو
طپانس میکاگی شاکر میکاگی
دو نفر تلکرافچی خارجه ان نفر
غلامان فرانسس بیت و سیر نفر
غلامان هشت نفر فراش پاینده

خط فارس

هشتاد و دو نفر
چهار نفر
میرزا ابوالقاسم خان رئیس تلکرافچی
فراش دو نفر
کاشان شش نفر
عیلیخان سرهنک رئیس تلکرافچی دو
نفر نویسنده نفر فراش دو نفر

اصفهان و گویا پید و نایین

بسیست پنج نفر رئیس

نکرانچی نازده نفر نویسنده بیها
نفر فراش چهار نفر غلام سینه

پنج نفر

بشار و با آره و کارموان

بوشهر بسیست دو نفر

رئیس میرزا ابوالقاسم خان نکراچی

دوازده نفر نویسنده نفر

فراش هشت نفر

میرزا وادکران و گویا انشاه

دوازده نفر رئیس محمد جعفر میرزا

نکرانچی سه نفر فراش دو نفر

غلام شش نفر

کرمان و رشت پان خانان

سپرده نفر میرزا حبیب الله رئیس

نکرانچی سه نفر فراش سه نفر

غلام شش نفر

خسرو اذربایجان

فروغی هفت نفر

محمد مهد میرزا رئیس نکراچی

دو نفر فراش دو نفر غلام دو نفر

زنجان شش نفر

میرزا آقایی باور رئیس نکراچی

نفر نویسنده نفر فراش سه نفر

اذربایجان هفتاد و دو نفر

میرزا فضل الله خان سرنبد رئیس

نکرانچی تمام نقاط بسیست شش نفر

نویسنده شش نفر غلام بسیست

و سه نفر فراش شانزده نفر

رشت و پنجیل و انزلی

بسیست و یک نفر جلیل میرزا رئیس

نکرانچی شش نفر نویسنده نفر

غلام و پیاده نه نفر فراش چهار

خسرو خانیقین

صد و سی و یک نفر

همدان و خا آباد و نوبان

و هزاره بسیست سه نفر

حیدرآباد میرزا سرهنگ رئیس

نکرانچی هفت نفر نویسنده نفر

فراش چهار نفر غلام ده نفر

کرمان شاهان و قصر و سرپل

و خانیقین و کنگا و د

سی نفر محمد صغری میرزا سرنبد

رئیس نکراچی یازده نفر

نویسنده نفر غلام سپرده نفر

فراش چهار نفر

کرمانشاه و فرها یازده نفر

افغان سرهنگ رئیس نکراچی

دو نفر نویسنده نفر غلام پنج

نفر فراش دو نفر

کروس چهار نفر

میرزا علی اصغر خان باور رئیس

نکرانچی نفر غلام نفر فراش نفر

ملایر هفت نفر

عبدالجواد میرزا رئیس نکراچی

نفر نویسنده نفر غلام سه نفر

فراش نفر

هاورد چهار نفر

حاجی مهدی خان رئیس نکراچی

نفر فراش نفر غلام نفر

سلطان آباد پنج نفر

سید الملوک میرزا رئیس نکراچی

غلام دو نفر فراش نفر

بروجرد و رازان پانزده نفر

سید حسنین رئیس نکراچی پنج نفر

نویسنده نفر غلام پنج نفر فراش

سرفر

خرم آباد و ماد بان و د

و جاندر بسیست دو نفر

میرزا هدا پنهان رئیس نکراچی

چهار نفر غلام سپرده نفر

فراش چهار نفر

دزفول و پل زال و

پل شک ده نفر

میرزا محمد خان باور رئیس نکراچی

سه نفر غلام چهار نفر فراش

دو نفر

خسرو خراسان

صد و بسیست چهار نفر

سمنان و خوار و ابوان کعب

و قزوین و کوه پانزده نفر

حاجی بابا خان رئیس نکراچی چهار

نفر غلام هشت نفر فراش دو نفر

دامغان پنج نفر

ضیاء الدین میرزا رئیس نکراچی

نفر غلام سه نفر

شاه و و باس و میاندشت

چهارده نفر میرزا عبدالحسین

رئیس نکراچی سه نفر غلام نفر

فراش نفر

سنبل و و نربان یازده نفر

میرزا اسمعیل خان سرهنگ رئیس

نکرانچه و نفر غلام شش نفر فراش
 نیشابور شش نفر
 حسینعلخان سرهنک رئیس نکرانچه
 غلام سز نفر فراش نفر
 مشهد مقدس بقعوی و سرخس
 بیست و نفر علی اصغر خان سرهنک رئیس
 نکرانچه پنج نفر نو بسنده نفر غلام نه
 نفر فراش شش نفر
 اسیران ابدی قلعها بازده نفر
 میرزا جعفر خان رئیس نکرانچه و نفر
 فراش دو نفر غلام شش نفر
 ساد و با بر فر و شربند و جزو
 اشرف مشهد سر بیست هفت نفر
 میرزا حسین خان سرهنک رئیس نکرانچه
 شش نفر غلام سیزده نفر فراش
 هفت نفر

وزارت معادن

جناب جلالت آقا میرالدوله وزیر
 علوم و معادن
 اجزاء از فرانسه فاضله
 مسووسیند لر سرهنک مهندس
 رضی علیخان سرهنک لاجواب
 میرالدوله وزیر علوم عبدالعلیخان
 سرهنک مهندس میرزا عبدالکرم
 منته حاج علی اصغر مین معادن
 میرزا طاهر سرهنک معلم معدن
 پروسی و غیره دو نفر سایر
 اجزاء ده
 نفر

سازمان تجارت

میر شکار و انباع
 حاجی مصطفی علیخان میر شکار
 علیخان ولد میر شکار نائب اول
 غلام حسین خان ولد ایضا نائب دوم
 صادق خان جوان نکران
 امیر صلاخان سایر اجزاء
 معروف بیست
 و پنج نفر

وزارت انطباعات و دارالترجمه خاصه دولتی

جناب جلالت رضا صبیح الدوله مترجم مخصوص حضور هماون وزیر انطباعات و انطباعات
 سلطنه و فتوات دیوانی

میرزا علی محمد خان سرهنک پاسبان و دارالانطباعات

دارالترجمه مبارک دولتی

آقا میرزا محمد حسین ادیب ملافی و غنی مدیر دارالترجمه هانوی
 و رئیس دارالطباعه دولتی و مترجم زبان فرانسه و عربی

مترجمین ترکی و غیره

میرزا رضا خان معزنی بیسویسار خان سرهنک و هم مترجم
 زبان فرانسه و انگلیسی غیره پروسیه خان سرهنک و هم معلم
 و مترجم زبان فرانسه و جغزانه و اجویان مخصوص وزارت
 بار و فرمان سرهنک مترجم زبان فرانسه و المان میرزا مدرک
 سرهنک مترجم زبان فرانسه و روسی و مؤجد منترجاتی دار
 سواره قرآن روسی مسووسان خان مترجم زبان فرانسه
 انگلیسی

ایرانی و غیره

میرزا عبید خان سرهنک مترجم زبان فرانسه و غیره آقا
 سید حسین مترجم میرزا علیخان سرهنک مترجم زبان
 فرانسه و انگلیسی عارف خان مترجم ترکی عثمانی آقا
 مترجم روسی میرزا محمود خان مترجم انگلیسی آقا سید و مترجم
 علم خیزانه آقا میرزا عبدالرسول منته و مترجم ترکی
 منشیان

میرزا علی محمد منته میرزا محمد منته فرزینی میرزا محمد مادی
 میرزا هادی و غیره
 وزارت انطباعات و دارالترجمه خاصه دولتی

امیرزا یوسف ما موسر کتبه چنانچه نهای را اختلاف طهران
ملا غلام محسن منتهی و الطباعه اسناد محمد حسن و اسناد
محمد اسماعیل صحافیان را الطباعه افان کویچیک کلاوری
دار الطباعه صفر علی بیگ یوزباشی آقا محمد دهباشی
سایر خاشان و علمای آن و کارکرها پیش و پیچتر

آذربایجان

امیرزاده عباسقلی میرزا پیشخدمت مخصوص حضرت والا
و لیعهد ندیس و زنامه و باسره خانهای آذربایجان میرزا
محمد و فرزندش چهار نفر

سایر ولایات معین

مباشر هشت نفر
اداره و زنامه فرزندک منطبعه اصفهان
میرزا محمود خان افشار مدبر و منتهی و زنامه فرزندک
میرزا عبدالرحیم خوشنویس فخرالصلوات
محمد و زنامه

اداره احتسابی دار الخلافه الباهره

بزرگواران
دولت علیا
دولت علیا
دولت علیا
دولت علیا

آقا میرزا سید حسن مشهور روزنامه جانی و دار الطباعه دولتی
میرزا محمد حسن ادیب ملقب بغری ندیس دار الطباعه و
مدیر دار الترجمة مبارکه میرزا ابونور انجان سر هنک
و نقاشی و زانها نطباعه و مدبر چرخ حروف میرزا
سید احمد خوشنویس صد کتاب نویسند و زنامه ایران
و غیر میرزا محمد رضا خوشنویس کلهر نویسند و زنامه شرف
ملا محمد صاد و خوشنویس نویسند و زنامه اطلاع
میرزا عباس نقاش و اسناد طبع عام و محمد منطبعه
مدرس دار الفنون میرزا عباس منتهی دار الترجمة
کاتب سالنامه میرزا عبدالحمید محمد دار الطباعه و
میرزا حبیب الله اسناد مخصوص طبع دار الطباعه دولتی
دار التالیف کتاب مستطاب ناصر دانشوران ناصر
حاج میرزا ابوالفضل ساور آقا شیخ محمد عبدالکرباباری

آخوند ملا آقای فزونی میرزا سید منتهی ترجم میرزا
ظاهر خوشنویس کاتب محمد و کتابدار و نفر
اداره باغات عماد افغانی مبارک دولتی

دولت علیا
دولت علیا
دولت علیا
دولت علیا
دولت علیا

ولایات محروم سواد را اختلاف طهران که جزا دارا

درباری نوشتند است

ملکت آذربایجان

الدوله امیرتومان حاکم مراغه امیر الامراء العظام مصطفی
فلجان امیرتومان حاکم اردبیل و مشکین امیر الامراء العظام
حاج محمد الدوله حاکم خلخال امیرزاده داراب میرزا حاکم
فراجه داغ سیدالهدی خان حاکم ساوجبلاغ امیرزاده
پاشا خان حاکم صابقلعه حسنعلیخان خیرالحاکم هشتاد
و چها او بیاق امیرزاده مفرد میرزا ناظر سرکاری حاکم
جانرود و بدوستان حسنخان حاکم قره بد میرزا منصوحا
حاکم اروغ و تراز احمدخان سرتیپ حاکم آلان براغوش
میرزا اسدالله خان حاکم طالش فلجان سرتیپ حاکم کرکر

نواب سلطان شرف الاشاغشا هزاره اعظم و لهجه
مهد دولت علیة صاحبان ملک آذربایجان آدم الله افغان
العالی نواب الاعضاء السلطنه
جناب جلالتاب میر نظام کارگردار کل ملک آذربایجان
حکام ولایات
نواب الاشاغشا امیرتومان حاکم ارومی نواب شاهزاده
عبدالدوله حاکم خوی و سلماس نواب شاهزاده
محمد علی میرزا حاکم شفق امیر الامراء العظام حاجی حضا

محمد ابراهیم خان خاگ بلوکات تله
علی جات در بخانه
ارداب قلم
مستوفیان

مرحوم محمد رضا خان بیک میرزا حسین خان مستوفی و نور...

نایب حسین خان نایب
باشیان و ارباب مناصب در بخانه

لطیف علی خان کیشکی باشی حاجی صد الدوله ایشیک آفاسی باشی
علی اکبر خان نایب ایشیک آفاسی باشی میرزا حسین خان نایب ایشیک
آفاسی باشی عبد الحمید میرزا پیر شاهزاده دارا عباس قلم
خان امین الوزاره و غلام پشچند منباشی محمد صادق خان
جو دابناشی حسین پاشا خان فولر آفاسی جناب

میرزا شفیع مستوفی کل محاسبه سرکاری میرزا داو مستوفی
وفای نیکار میرزا عبدالعظیم مستوفی میرزا محمد مستوفی
میرزا صادق و سررشته دار

منشیان

میرزا ابوالقاسم ملا باشی غلام حسین میرزا صدر
الشعراء رضا خان نیکدار باشی ولد بیف الدوله
میرزا محبی منباشی و لدمرحوم نجم الملک میرزا احمد نجم
منوچهر خان عکاسباشی

دیر السلطنه منشیباشی میرزا علیخان میرزا نصر الله خان
میرزا موسی خان ایضا میرزا موسی خان میرزا عبداللہ خان
میرزا آقا خان میرزا محمد علیخان میرزا حسین قلم میرزا ابو
الفتح خان میرزا علیخان پیرمرحوم حاجی میرزا محمد حاجی
میرزا عبدالکبیر خان میرزا هدیخان میرزا عبدالصمد ثبات
و دفتر دار

خواجہ سراہان

آغا مبارک آغا باشی حسین خان خواجہ آغا سید محمد

علیخان آغا حسن
اصطبل کالسکہ خانہ و شتر خانہ
قاطر خانہ

حاجی میرزا رفیعی قراغناد اطبا حکیمان مخصوص میرزا محمد
حکیمان باشی میرزا علی حکیمان باشی میرزا سید علی حکیم میرزا عبد
سینک اطبا و جراح باشی میرزا زین العابدین خان معین الاطبا
میرزا محمود خان طبیب صند و بخانه

صند و بخانه

امیرزاده عبدالحمید میرزا امیر آخور ولد نواب محمد
الدولہ حبیب اللہ خان صاحب جمع شتر خانہ و قاطر
خانہ نصر اللہ میرزا نایب اصطبل میرزا بابا مشرف
اصطبل عباسی ثانی مکر نایب میرزا بابا بیک
نایب حاجی محسن بیک صاحب جمع البخی میرزا
فتاح کالسکہچی باشی

ابراہیم خان صند و قدار میرزا سید علی مستوفی میرزا
مهد سر و شند دار میرزا سید عزیز اللہ کرک براق

نظارہ بخانه

علم در کاب

محمد علیخان شاطر باشی ولد مرحوم حاجی احمد خان
شاطر باشی و علی جات کلب علیخان مہر شکار
و شکار چیان

امیرزاده مفرد و میرزا ناظر میرزا رفیعی مستوفی میرزا ابراهیم
سر و شند دار

علم خلوت

نواب نصرہ السلطنہ پشچند باشی و مہر دار علی بخش میرزا
نایب پشچند منباشی و مؤیدار صاحب خا بنیباخان نایب
پشچند منباشی سلطان علیخان پشچند مت و محصل
محاسبہ علی آفای پشچند مت و مؤیدار و جوہ نقد
میرزا لطیف و هوچی باشی باغچہ خانہ و خانہ کر بلائ
حسین تقی باشی با علی خا بنیبا خانہ

علم خدمت

دشکاه نواب والا اعضا السیاطنہ
امیرزاده اسحق میرزا دارا و پشچند بخانه میرزا محمد ادب
وملا باشی میرزا علی حکیمان باشی میرزا ابوالفتح
مستوفی پیر دیر السلطنہ میرزا جعفر خان مستوفی

میرزا آفرین باشی محمد علیخان مصطفی علیخان نایب اول پیر

مسنو فیان نظام

صیاء الملك رئیس فر میرزا یوسف مسنو حاجی
 اسحق خان مسنو میرزا عظیم مسنو امیر دفر
 معین دفر وکیل دفر میرزا اسحق مسنو پیر وزیر
 وظائف میرزا محمد خان مسنو سرکاران حاجی میرزا
 یوسف مسنو میرزا صادق خان میرزا جعفر خان
 علی اکبر مسنو میرزا رحیم مسنو

شکر نوایان نظام

میرزا یحیی خان مشیر نظام و رئیس دفر لشکر آذربایجان
 میرزا سید مرتضی لشکر نویس میرزا علی اشرف لشکر نویس
 میرزا محمد لشکر نویس میرزا علی ایضا حاجی میرزا ابوالحسن
 ایضا حاجی میرزا کاظم خان ایضا میرزا احمد آشتیانی ایضا
 میرزا احمد ولد میرزا صادقی میرزا علیخان لشکر نویس
 مسنو نظام میرزا حسنخان لشکر نویس ایضا میرزا
 سید محمد علی لشکر نویس میرزا الطیف الله خان ایضا
 میرزا موسی خان ایضا میرزا قاسمخان ایضا
 اسماعیل امراء عسکر تیر و صاحب منصبان مملکت آذربایجان
 چون در ذیل وزارت جلیله جنک مفصلاً نگارش
 یافت و همچنین اجراء وزارت جلیله خارجه در ذیل
 این وزارتخانه مسطور گردیده است
 دیگر در اینجا حاجت با عاده
 نبود لهذا
 نزل شد

مهدیخان میر خور و ولد شاهزاده دارا میرزا مصطفی خان
 میرزا علی رضا مسنو پیر و فایع نکار علی خان مسنو
 اسمعیل خان فراتشاهی میرزا صادق خان مسنو
 میرزا محمود مسنو میرزا عباسعلی سررشته دار علیخان
 شاطر باشی پیر حاجی شاطر باشی محمد علی خان نفلدا
 باشی لدر حمیم خان مؤمن حاجی سرور خواجہ
 اجزای میرزا خانہ علیا
 نواب قزو السلطنه رئیس دیوانخانہ جناب میرزا محمد
 صدوق دیوانخانہ محمد جعفر خان ناچار میرزا اسحق
 خان کارپرداز میرزا رفیع مسنو میرزا مهدی
 میرزا عباس مسنو میرزا یحیی خان مسنو میرزا
 بیگلر بیک و کدخدایان و اجزای حکومت
 عنده الامراء النظام حسنقلین بیکلر بیک حاجی
 و مهدی کلانتر حاجی میرزا کاظم و کیلار عایا حاجی
 خان قلعبیک میرزا الطیف خان کدخدای بخار و نور
 حاجی میرزا نصیر خان کدخدای محله حکم آباد میرزا
 عبداللہ خان کدخدای بیچوب میرزا اسحق خان کدخدای
 باغشہ محمد علیخان داروغہ حبیب اللہ خان کدخدای
 مٹامہن میرزا جواد خان کدخدای سرخاب حاجی
 میرزا موسی خان کدخدای شربان آقا صادق کدخدای
 سخران محمد خان کدخدای امیر خیز کرمچان کدخدای
 خابان میرزا علی اکبر خان کدخدای چارمنار محمد
 قلیخان احتساب باشی میرزا ابوالقاسم مسنو
 میرزا باقر سررشته دار

میرزا باقر سررشته دار

مآلک و لایات مفصله حکومت قزوین و فرمانی و صاحب اخباری و ایشرف الایالت

مظفر ظل السلطان ادام الله فیالہ العالی بلا و ریاست قزوین و اوج لایات مفصله ذیل
 ایالات
 اصفهان

اصفهان فارس عربستان کرمانشاہ کرمانشاہ
 بزر وجود بختیاری عراق کلیان خان
 حلات کره دیزین
 نواب صفا بشرف الاطلاق السلطان ادام الله فیالہ العالی
 حکمران و فرمانفرما
 اجزای حکومت

جناب صادم الدوله امير تومان رئيس كل نواب حشمه الدوله
 تومان جناب مولوي هلا باشي امين وظائف اوقاف
 ميرزا سليمان خان ركن الملك منته باشي نايب الحكومه اصفهان
 محمد اسمعيل خان امير آخود جناب صراج الملك مستوفي
 پيشكار كرمچان ميرنج رئيس كل افواج سوازه فتح ميرزا
 نصر الله خان مستوفى سركارى ميرزا جعفر مستوفى مخصوص
 عليخان مرثبيق چانه و رئيس مدرسه هانوي ميرزا حسن
 دكتر حكيم باشي سر رئيس قسم ميرزا موسى خان ناظم الاطباء
اجراى خضر خان

جناب ميرزا حبيب الله خان مشير الملك مستوفى و رئيس دفتر خانه
 ميرزا حسين خان سر رشته دار ميرزا محمد حسن مستوفى ميرزا
 علم مستوفى ميرزا زين العابدين مستوفى ميرزا رضا صاحب جمع
 خزانه ميرزا علي الله دفتر دار ميرزا اسد الله دفتر دار
احرازه انشاء

ميرزا رضا خان بنان الملك مدير سايل ميرزا حسين عليا مستوفى
 و محو بلدار ميرزا اسمعيل خان منته ميرزا زين العابدين
 منته ميرزا يقين خان منته ميرزا حبيب الله منته
 ميرزا فرج الله خان منته ميرزا حاجي آقا منته
مملكت فارس

نواب مستبطل اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى مملكت فارس
 نواب الاجلال الدوله نايب الا باله مملكت فارس جناب صاحب
 پدشكار كل مملكت فارس جناب ميرزا حسين خان نصر الملك
 فوام الملك جناب ميرزا حسين خان مؤمن الملك ميرزا احمد خان
 مؤيد الملك حاجي ميرزا آقا خان وكيل ميرزا عبداله
 سر رشته دار ميرزا محمد رضا پايان الملك ميرزا علي محمد باشي
 حاجي ميرزا ابراهيم خان الله باشي ميرزا علي محمد خان منته باشي
 حاجي ميرزا جعفر حكيم باشي و حافظ الصخره
كرمانشاهان

نواب مستبطل اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى امير الاعراء
 العظام حسام الملك نايب الا باله كرمانشاهان
كرهستان

نواب مستبطل اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى جناب
 اقبال الملك نايب الا باله كرمانشاهان ميرزا يوسف زبير
 مستوفى كل شرف الملك

عربستان
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى نواب مستبطل
 نايب الا باله عربستان و نجشاد آقا رضا مستوفى و سر رشته دار
 شيخ محمد خان نايب ختمه

لرستان و بروجرد
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى حاجي ميرزا محمد
 مظفر الملك نايب الا باله لرستان و بروجرد ميرزا اسمعيل
 خان نايب الحكومه موجود ميرزا سيد رضا مستوفى و سر رشته دار
بيز

نواب اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى ميرزا محمد معد الملك
 نايب الحكومه عراق و كل ايك ان و كره و بروجرد و خوزستان و خارا
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما فرماى محمد يقين خان نايب
 الحكومه عراق و مضافات ميرزا سيد رضا سر رشته دار
 اظيانكان و خواندسا اميراده جلال الدين ميرزا و الامير حماد
 الدوله نايب الحكومه ميرزا هدايت خان فرزند شلوت نايب
 الحكومه محلات و نرا و غيره در جزير نايب الحكومه
 فسوق و افواج جمع نواب مستبطل اشرف الاطلا السلطان
 ادم الله اقباله العالى ان فرار بشك سنه حاضر اشك صورت
 جديد نداده اند

افواج
افواج ثلثه اصفهان
 فوج جلالى بريد نواب الاجلال الدوله دام اجلاله العالى
 هزار نفر فوج چهارمى بريد سپه ساهام السلطنه بريد
 ميرزا عبداله حسين هشتصد نفر فوج فريد بريد
 حاجي مصطفى قليان هشتصد نفر
افواج خمس
 فوج فرهاد بريد پيامان دهان هشتصد نفر فوج كزار

حاج میرزا یحیی خان حکمران دماوند
فرورزکوه

میرزا فضل الله خان حاکم فرورزکوه

سپاهر مالک و ولایات محسوسه ایران
خراسان و سیستان

جناب جلاله‌ناب فرمانفرما والی مملکت خراسان و سیستان

نواب معین الدوله نواب تبرالدوله پرویز میرزا جناب

میرزا محمد علی منوچهر باشی آستانه مقدسه

کرمان و بلوچستان

نواب ناصر الدوله امیر تومان حکمران کرمان و بلوچستان میرزا

سید کاظم مستوفی و کمال الدین پدشکاه البانی مملکت کرمان

فردوس

حکومت میرزا حسین قاسمی معتمد الملک حاجی عبدالغنی قاجاری

ولایات خمسه

در تحت حکومت جناب جلاله‌ناب امین السلطان وزیر مالیه و دربار اعظم

جناب سعد الملک حکمران ولایات خمسه

همدان

نواب والا عضد الدوله حکمران ولایت همدان میرزا احمد

سرتیپ الملک پدشکار همدان

کاشان

جناب اغضا الدوله حکمران ولایات کاشان و قوم رساوه

و درند اجزاء حکومت

فتحعلینان سپهسالار نایب‌المرکز ناصر خان نایب‌الحکومه

علی‌آباد

جناب حاجی ملا محمد حسین حجة الاسلام جناب حاجی میرزا

محمد الدین جناب حاجی میرزا محمد مجتهد

سمنان و دامغان

نواب انوشیروان میرزا ضیاء الدوله حکمران سمنان و دامغان

شاه مرد و بسطام

ایضا حکومت نواب ضیاء الدوله انوشیروان میرزا

کرمان

در تحت حکومت جناب جلاله‌ناب میر نظام کار و کذا و کل مملکت

ادریز باجان علی‌رضا خان سرتیپ حکمران کرمان

خرقانین

حکومت امیر الامراء العظام اللهیا خان اجوی باشی امیر تومان

کنکاور

حکومت امیر الامراء العظام رحمة الله خاستار اصلا امیر تومان

اسدآباد

حکومت خان بابا خان سرتیپ امیر الامراء العظام سلیمان

خان صاحب خیرا امیر تومان

نطنز

در جزو حکومت نواب یوبدا الدوله و حاجی حسام السلطنه

میرزا محمد فی نایب‌الحکومه نطنز

جوشقان

حکومت کاشان نواب میرزا الدوله

طاردمر

در جزو حکومت جناب جلاله‌ناب امین السلطان وزیر

مالیه و دربار اعظم حاجی محمد علیخان نایب‌الحکومه طاردمر

طالشان

در جزو حکومت جناب جلاله‌ناب امین السلطان وزیر

و دربار اعظم فرخ آقایی نایب‌الحکومه

سوادکوه

حکومت عبدالغنی قاسمی نطنز

امین السلطان وزیر مالیه

و دربار اعظم

ممالک خارجیه

دولت آذربایجان

دره تبریز

شاه شارل اول فردریک الکساندر ششّم سال پانزدهم

امپراطور فرانسوا شارل ژوزف در سن هجری منول شده
ولبعهداشی در وقت فرانسوا شارل ژوزف پای تخت و
صلی اعظم و نیز در کنار جبهه کاتولیک مذهب و لوی کا تولیک
دیر و نیشام دارد جمعیت غیر با هفتاد کرد

دولت انگلستان و ایرلند اسکانلند

پادشاه ملکه ویکتوریا الکساندر بن ششّم ششّم سال و
پسر ایزابل ملقب به پرنس و گال ششّم چهار و پنجاه و
دو ساله بود پای تخت لندن جمعیت عام این مملکت انگلیس
و ایرلند و اسکاتلند از فرانسوا بن سون با صد هفتاد
و سیصد هزار نفر و جمعیت عام ممالک مصر انگلیس هندوستان
و غیره چهار صد و هفتاد و شش هزار نفر مذهب ولی
پروتستان و مذهب کاتولیک ایرلند کا تولیک فرمانفرمای
هندستان لرد اسپنسر

دولت اسپانیا

پادشاه الفونس سیزدهم ششّم سال و وزیر اعظم سا
مذهب ولی کا تولیک جمعیت قریباً سی و سه هزار نفر
و سی و پنج هزار نفر پای تخت مادرید
دولت صحرایه المان
جمعیت کلیه از فرانسوا بن سون با صد و هشتاد و چهار
هزار نفر مذهب
پروتستان و بعضی کا تولیک هستند

آرژانتین

فرمانفرمای فردریک گیلوم لوی ششّم ششّم سال و بعهد
فردریک گیلوم لوی پلدا گوست ششّم ششّم سال پای
تخت کارلس مذهب پروتستان
باواریا
سلطنت در کنال پرنس لوی پلداست پای تخت مونیخ
مذهب کا تولیک

دولت ایتالیا

پادشاه هویری اول ششّم ششّم سال و بعهد ویکتور
اما تول پرنس ناپل ششّم هفتاد سال وزیر اعظم مسپوچینی
مذهب کا تولیک جمعیت از فرانسوا بن سون با صد و پنجاه
چهار هزار نفر و هشتاد و هشتاد و شش هزار نفر پای تخت رم

دولت بلژیک

پادشاه لویله ویم ششّم پنجاه و یکسال پای تخت بروکسل
جمعیت پنجاه و سه هزار نفر مذهب کاتولیک

دولت پرتغال

پادشاه لوی فیلیپ فردریک بناندر ششّم ششّم سال و بعهد
شارل فردریک بناندر لوی ششّم ششّم سال وزیر اعظم
ژوزپین سامپائی پای تخت لیزبون جمعیت قریباً هشتاد و
نه هزار نفر و یکصد و هشتاد و دو هزار نفر خارج از اروپا
شش هزار نفر و بیست و هشتاد و یک هزار نفر

دولت چین

که هلاکت پذیر نامند
پادشاه گیلوم سیم الکساندر یک فردریک لوی ششّم ششّم

پروس

امپراطور المان و پادشاه پروس فردریک گیلوم اول در سن
هجری منول شده در سن با امپراطور المان برقرار کرده و
ششّم ششّم سال است و بعهد فردریک گیلوم یک
شارل ششّم پنجاه و پنجاه و وزیر اعظم پرنس بیزمارک
مذهب ولی پروتستان و بعضی هم کا تولیک هستند پای
تخت برلین

دولت سوئیس

شاه آلبر فردریک گوستا بناندر ژوزف شارل ماری
بانسپ نهم و سی گیلوم کراوینر و در سن پنجاه و هشتاد
پای تخت ورن مذهب ولی پروتستان و فردریک کا تولیک

دولت سولیس

دولت سولیس
دولت سولیس
دولت سولیس

دولت عثمانی

دولت عثمانی
دولت عثمانی
دولت عثمانی

دولت فرانسه

دولت فرانسه
دولت فرانسه
دولت فرانسه

ایالت سنسگری

ایالت سنسگری
ایالت سنسگری
ایالت سنسگری

دولت یونان

دولت یونان
دولت یونان
دولت یونان

دولت سولیس
دولت سولیس
دولت سولیس

دولت تانمارک

دولت تانمارک
دولت تانمارک
دولت تانمارک

دولت روس

دولت روس
دولت روس
دولت روس

دولت رومانی

دولت رومانی
دولت رومانی
دولت رومانی

دولت سربی

دولت سربی
دولت سربی
دولت سربی

دولت چین

دولت چین
دولت چین
دولت چین

دولت ژاپن

دولت ژاپن
دولت ژاپن
دولت ژاپن

دولت پام

مذهب بودامذهب جمعیت
دوازده کرد و سیصد هزار نفر

پادشاه سوم در فریاد آمد ما گولون کون و زیر اول
نیابو فریاد با سوره بونگی پای تخت باز گنگ

افریقا

جزیره ماداکاسکار

ایالت نولس

پادشاه ملکه و ناولر سیم پای تخت ناماناف

والسید علی بیک وزیر امور خارجه کابین پای تخت

جمعیت پنج کرور
دولت مارق

نولس جمعیت چهار کرور
دولت هشستیا

سلطان ملاحسن پای تخت طاغیر جمعیت
دوازده کرور مذهب مسلمان

امپراطور کنگوی میامنداسمشان پای تخت گندار جمعیت
دوازده کرور مذهب دینی کاتولیک مسلمان و غیرهم

ایالت مصر که جزو سلطنت عثمان است

دولت نیکار

خلد بوتوفیق پاشا
پای تخت قاهره مذهب اسلام سنه جمعیت تمام مصر
تقریباً سی و شش کرور

سلطان سیدرش سعید پای تخت بندرز نیکار
جمعیت جزیره نیکار یکصد هزار نفر اما تمام جمعیت آن ملک
مشخص نیست مذهب مسلمان

امریکا

جمعیت شش کرور و صد هزار نفر مذهب کاتولیک

بنکر دینای شمالی

جمهور نیکاراکوا

جمهور انانوا

رئیس جمهور آدان کازناس پای تخت نیکاراکوا

رئیس جمهور کپولاند پای تخت اشیرنو مذهب کاتولیک
و غیره جمعیت هفتاد و هفت کرور و سیصد هزار نفر

جمهور اوندورا

جمهور مکسیک

رئیس جمهور سونو پای تخت کوما یایکا

رئیس جمهور اسمشور بودیو پاس پای تخت مرکز مذهب
جمعیت هجده کرور و سیصد و هفتاد و شش هزار نفر

بنکر دینای جنوبی

بنکر دینای مرکزی

جمهور آرژانتین

رئیس جمهور بنکلا اولاندا پای تخت پینوزر جمعیت
دو کرور و سیصد هزار نفر

جمعیت کل تقریباً پنج کرور و صد هزار نفر

جمهور اکواتر

جمهور سان سالوادور

رئیس جمهور این سونینلا پای تخت کونو جمعیت
کرد و چهل هزار و سیصد و هفتاد و یک نفر

رئیس جمهور زالدیوارا بلازو پای تخت سان سالوادور
جمعیت چهل هزار نفر

جمهور اروکی

جمهور کاستاریکا

رئیس جمهور دون لوزولا پای تخت سنیدیداو
جمعیت چهار صد هزار نفر

رئیس جمهور گواردا پای تخت سان روزه جمعیت
و پنجاه هزار نفر

برزیل

جمهور کوانمالا

امپراطور پیدرودو سیم پای تخت ریوانیر جمعیت

رئیس جمهور نورو و فینو باریس پای تخت کوانمالا

رئیس جمهور اورانگورا پای تخت بگنا جمعیت دولت متحدہ
کولبی وازدہ کرد

جمهور ویزولا

رئیس جمهور گوسمان بلانک پای تخت کاراکاس

جزایر

جزیرہ ساندوچ

پادشاہ کالا کو اول پای تخت اولو

جزیرہ سن درمنک

رئیس جمهور کونزالیس پای تخت سن درمنک جمعیت

چهارده ہزار نفر

جزیرہ هایٹے

رئیس جمهور سالون پای تخت

پنجاہ ہزار نفر جمعیت ہشتصد

ہزار نفر

کرد و صد ہشت ہزار نفر
جمهور بولیوی

رئیس جمهور دنونوما فرانس پای تخت چوکسا
جمعیت چار کرد

جمهور بارڈاکی

رئیس جمهور اوریتو اوربارٹ پای تخت اسمتھون

جمعیت انفراسنواٹ ماضیہ و کرد و نفر

جمهور پیرو

رئیس جمهور سبوسا کالرن پای تخت لاما جمعیت

کرد مذہب کاتولک

جمهور پشیلے

رئیس جمهور بائبالینو پای تخت سان پناکو جمعیت

چهار کرد و نفر

جمهور دولت متحدہ کولبی

